4

İ. KÜÇÜKÖMER HALK DEMOKRASİ İSTİYOR MU ?

Ecevit solcu mu ki solu toparlayacak!..
Soldaki politikacıda ilk kez yanılgı var...
Her çıkan, millet adına diyor! Vekaletname nasıl alınmış?.. Bu toplumda hiçbir yurttaş değildir...
Ne kulum, ne kimsenin izindeyim!..
Kurtuluş Savaşı antiemperyalist miydi?

İDRİS KÜÇÜKÖMER

BÜTÜN ESERLERİ

BİTMEMİŞ SON ESER

HALK DEMOKRASİ İSTİYOR MU ?

BAĞLAM

İdris Küçükömer - Bütün Eserleri 4

HALK DEMOKRASİ İSTİYOR MU?

BİTMEMİŞ SON ESER

BAĞLAM

Bağlam Yayınları/83
İdris Küçükömer Bütün Eserleri-4

Birinci Basım Ekim 1994

ISBN 975-7696-63-3

Kapak Tasarımı İlhan BİLGE
Tel : 0 (212) 513 34 52

Baskı Bayrak Matb. Ltd. Şti.

BAĞLAM YAYINCILIK
Ankara Caddesi, 13/1
34410 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 0 (212) 513 59 68

Bilmeyen ne bilsin O'nu
Bilenlere selam olsun!
Yunus EMRE

SUNUŞ

Elinizdeki kitap...

1969'da İdris Küçükömer bir kitap yazdı: "Düzenin Yabancılaşması" Sonra durdu...Ya da, ta ölümüne kadar durdu gibi gözüktü....

17 yıl süren uzun bir yolculukta, "Düzenin Yabancılaşması" adlı kitabında açıkladığı tezlerini aşacak, o tezlerin neden gerçekleştiği veya gerçekleşmediğini çözümleyecek, sivil topluma neden geçilemediği konularını işleyecek ve halkın gerçekte demokrasiyi isteyip istemediğini cevaplayacak yeni bir arayışa ve bir kitap yazma işine girişti..

Kafasına takılan soruları, sistemli biçimde araştırdı. Bu araştırma, tüm Doğu Toplumları'nın yapması gereken bir araştırmanın Türkiye'deki öncülerindendi.

Bu tartışma konusuna, Türk aydını pek ilgi göstermedi. Bu ihtiyacı, İdris Küçükömer kendi kendine duyup, kendi kendini eleştirerek, geliştirerek ciddi bir arayış içine girdi.

Elinizdeki kitap, bu araştırmanın notlarından derlenmiştir. İdris Küçükömer'in bir anlamda ömrünü verdiği bu çalışmayı tamamlayamadan hayata veda etmesi, sadece toplumumuz için değil, benzer sorunları yaşayan tüm toplumlar için bir kayıp olmuştur. Bu kitapta işlenen, araştırılan konular sadece Türkiye'nin değil, tüm Asya halklarının ve İslam Dünyası'nın sorunlarıdır

Dostları, düşmanları, İdris Küçükömer'in bu kitabını yazmasını, bekledi...

Ancak, yazılacak kitabı bekleyenlerin bir kesimi, bir süre sonra umutlarını kesmiş olacaklar ki, İdris Küçükömer'in

başta, Düzenin Yabancılaşması olmak üzere, dönem dönem değişik yerlerde yazdığı yazılarda işlediği sivil toplum tezle-rine yönelik görüşlerinden vazgeçmiş olabileceğini düşün-müş olmanın rahatlığı ile davranabildiler.

Tezleri savunmaktan, geliştirmekten ve benimsemekten vazgeçildiğini sanarak, kendilerini serbest hissetme duygusu ile davranabildiler. Bu duygu, bazı yazarlara, ilk kez İdris Küçükömer tarafından ifade edilmiş, O'na ait bir çok görüşü, kaynak bile göstermeden kullanabilme haklarını vermiş gibi oldu.

Bu durum, aynen bir halk şiiri gibi, İdris Küçükömer'in düşüncelerinin anonimleştirilmesi sonucunu doğurmuş da oldu.

Bunlar olup biterken, Küçükömer ise, geliştirdiği görüşlerin henüz yetersizliğini bilerek, bu düşüncelere, yoğunluk ve öz kazandırma çabasına soluksuz devam ediyordu. Bu arada, değişik düşünce çevrelerinde yeni oluşan sivil toplum yandaşları, Küçükömer'le tartışarak, o'nun araştırmalarına destek vermek ve arayış çalışmalarına kaktıda bulunmak yerine, giderek ne olduğu bilinmeyen vulger bir "sivil toplum" mitosunun yaratılmasına yardımcı hale gelecek biçimde bu kavramı kullanıyorlardı. "Sivil toplum "kavramı üreyip gelişme yerine, tüketilmeye başlanmıştı..

Sivil Toplum savunucuları, belki istemeden bu kavramı eğip, büküp, kavramın içini boşaltıyorlardı.

Yayınlanan bu kitap, İdris Küçükömer'in hiç birinde tarih bulunmayan, nasıl bir sistematikle kullanılacağı da gösterilmeyen 102 dosyada toplanmış, binlerce sayfalık irili ufaklı notlarından derlenmiştir. Ve sivil toplum savunucularının tezlerine güç katacak, onları yeni boyutlara taşıyabilecek bir çalışmadır.

Yayınlanamamış kitabın kaynakları üzerine

İdris Küçükömer, kendi dengelerini sürekli geliştirecek, yeni ufuklarda yol alacak, kendi çelişkisini kendisi yaratabilecek biri idi. Daha değişik bir deyişle, kendisi ile barışık biri değildi.

Sürekli yeni sorunlar yaratan ve bunları çözen, bunlara cevap arayan biri olarak, bu özelliğini okuduğu kitaplarda da görmek mümkündü. Kitabı okumaz, adeta yazarı ile kavga ederdi. O'nun tarafından okunmuş kitap, bir karalama defteri haline dönüşürdü.

İdris Küçükömer'in yazı yazdığı kağıtlar normal dosya kağıdı ebadında değildi, olamazdı. Bu ebatta bir kağıt kullanması istisnai bir olaydı ve zorunluluktan kaynaklanırdı.

Işık hızıyla birbiri peşine zincirleme düşünen, sonra bu düşünceleri kağıda dökmek için parmaklarının ve bileğinin kas hareket hızının darboğazı ile karşılaşan bir insanın psikolojik halini anlamak için, yazı yazdığı kağıdı görmek gerek her halde. Bu kağıdın görülmesi, söylediklerimi ancak anlatabilir. Düşüncenin ve yazının yazılma hızının kavgasını, Küçükömer'in çalışma notunu gördükten sonra anlamak mümkün olabilir. Düşünmenin elektrik hızının karşısında çaresiz kalan parmaklar bir süre sonra, belki sadece Küçükömer'in anlayabildiği bir alfabe ile yazmaya başlıyorlardı.

Nasıl Yazardı?

Çarşaf gibi koca koca kağıtlar...

Önce, düzenli, şekillere ve kurallara uygun bir yazıya başlayış... Tane tane harfler.. Başlıklar... Arabaşlıklar .. Giriş, anlaşılır bir mantık bütünlüğü... Akıp giden bir yazı... Buraya kadar herşey normal... Kafada yapılan plana uygun bir gelişme.

Ardından bir gök gürültüsü, bir şimşek, bir çıkma, bir satır

arası saplantı... Saplantıya saplantı için bir ok... Ezilip büzülmüş harfler... Acele edilirken şeklini kaybetmiş bir yazıyı okurken, kağıt üzerindeki yazı biçimine girmiş şekillere, siz de daha önce okuduklarınızın etkisinde kalarak bir anlam veriyorsunuz.

Sonra bir çizgi ucu çıkıyor okuduğunuz metnin iki kelimesinin arasından. Ta kağıdın sonuna kadar gidiyor, alta, üste, sağa, sola olması önemli değil, bütün yazıları atlayarak, üzerinden geçerek, bir okla bitiyor... Merakla kağıdı çeviriyorsunuz ok arkada bir yerlere mi işaret ediyor diye, kağıdın arkası bir yazı ile dolu ki, sanki ön tarafın bir kopyesi...

Sonra, yazının ikinci kez okunduğunu fark ediyorsunuz. Çünkü yazma işinin bitmesinden sonra, kağıdın önce boydan daha sonra da enden ikiye katlandığını, katlanma yerinin tifsimesinin izlerinden anlıyorsunuz... Belli ki kağıt cebe konularak taşınmış.. Sonra, yazılan konu ile meşgul kafanın, nerde nasıl olduğu önemli olmayan bir ortamda, yeni bulduğu bir düşünceyi ve gelişmeyi, bu kağıdın üzerine, nerede bir boş yer bulmuşsa, oraya kaydettiğine tanık oluyorsunuz..

Kalemin rengi, kalemucunun kalınlığı vs. önemli değil... Eğer üzerinde ilk çalışma metni yoksa, çantasında veya cebinde yazı yazılabilecek ne varsa, onun üzerine notlarını alıyor. Bu malzeme bir kitap kapağının içi olabilir, kasaptan alınmış içinde et taşınan bir ambalaj kağıdı olabilir, bir gömleği sert ve ütülü göstermek için kullanılan koyu gri renkli bir karton olabilir...

Çocukların boyama kitaplarında kullandıkları bir kalın uçlu mum boya ile, keçeli kalemle sayfalarca (!) kağıtlar dolusu, yazı yazabilir. Kağıdın üstü kırmızı, turuncu, yeşil, siyah resim gibi yazılarla dolabilir. Çocukları Ahmet Şakir'in yada Mehmet Şakir'in resim yaptığı kağıtlara mı yazılmış olduğu, yoksa önce onun yazdığı sonra çocukların resim yaptığı bir kağıt mıdır? Bu da pek belli olmamaktadır. Anlamak isteyen bu

kağıtları eline aldığında, çocuk resimlerine bakarak yazı mı okuyacaktır. Yazı okurken, çocuk resimlerini mi izleyecektir?

Kendisi için bütün bunların engel oluşturmadığını bilmekteyiz. Kendi yazısını okumakta ve anlamaktadır. Bu inanılmaz kargaşayı hiç bir aksama olmadan rahatlıkla okuyup, isterse yazdırabilmekte, isterse notlarına bakarak berrak bir dille anlatabilmektedir. Bu dinamik çalışma ortamının okura bir örneğini göstermek açısından, 4.dosyanın 1 nolu çalışması ile 21 nolu dosyanın 2 nolu çalışmasını kitaba koydum.

Çünkü bu çalışmalarda uçuşan sıçramalı mantığın ve yüzen kavramların birbiri ile ilişkisi anlaşılır bir şema içinde ve yayın tekniğine uygun olarak bulunuyordu. Kaldı ki bu iki çalışmayı da tüm haliyle yayınlanlama imkanı yoktu, birincisi ana metin ile ilişkilendirilmeden alınmış bir çok not vardı kağıt üzerinde. Neyi nereye yazmak gerekecekti? Sıralama nasıl olacaktı.?

İdris Küçükömer, sağlığında koyduğu hedefe ulaşmıştı. Kitabın sorunlarının tümünü kafasında çözmüştü. İş yazmaya gelmişti. Bunu çevresindekilere sık sık söylüyordu.

Nitekim, öğrencisi Asaf Savaş Akat da bu kanıdadır.

Orjinallerin yayınının hikayesi

İdris Küçükömer'in yayınlayacağı kitabın bir sistematiğini yazılı olarak bulmak mümkün olmadı. Bu sistematik İdris Küçükömer'in kafasında idi.

İdris Küçükömer'den kalan malzemeyi yüz iki dosyada konular arasında bütünlük ilişkisi kurarak toplamak mümkün oldu.

Bu çalışmayı ve tasnifi, Yalçın Çilingir yaptı kendisine teşekkür ediyorum.

Daha sonra elyazılarının okunması ve yazılmasına geldi sıra. Yıllarca İdris Bey'le beraber olmuş sayın Meral Küçükömer, bu işi büyük bir titizlikle yaptı... Şifre çözer gibi yazıları daktilo etti.

"Metinlerin yayınlanıp yayınlanmaması konusunda bir sonuç almak mümkün olabilir mi? Bütün eserleri nasıl yayınlanabilir" diye Sencer Divitçioğlu, Ali Gevgilili, Müşir Kaya Canpolat, Hüsamettin Çamoğlu, Selahattin Yıldırım ve benim katıldığım bir ekip oluşturuldu. Ekip, bu konuda Sencer Divitçioğlu'ndan yayınlanmamış notların kitap haline getirilmesi işini yapmasını rica etti.

Sayın Sencer Divitçioğlu'nun kafasındaki giriş, gelişme ve sonuç ile organik bütünlüğü olan kitap imajı ile karşılaştığı malzemenin arasında dağlar kadar fark vardı. Bu nedenle Sayın Sencer Divitçioğlu, İdris Küçükömer'den kalan malzemeye kitap oluşturma ve yayın açısından pek olumlu bakamadı.

İdris Küçükömer'in "bütün eserleri"nin yayımlanması konusu da, bu hikaye ile bağlantılı gelişti. Yukarda sözünü ettiğim ekip, toplandığı gün, Murat Belge'den gelen bir isteği de olumlu buldu. Bu isteğe göre, İletişim Yayınları, Küçükömer'in bütün eserlerini yayınlamak istiyordu. Ancak bu istek iki yıl devam etti, ikinci yıldan sonra, "ekonomik kriz" gerekçe gösterilerek yayımdan vazgeçildiği belirtildi. Yayınevi arayışına devam edilirken, Alan Yayınları ile anlaşmaya varıldı., Düzenin Yabancılaşması bu yayınevinde ikinci baskısını yaptı. Yayınevi arkasını getiremedi. Ancak, Bütün Eserler'in basımı için arayış ve bekleyiş devam ediyordu.Bu bekleyiş, Bağlam Yayınları'nın basma kararı ile ortadan kalktı.

Bitmemiş kitabın hikayesi de bu süreçte yedi yıl sonra karara bağlandı. Sayın Burhan Şenatalar notların konu ettiği konularda benim yeteri kadar duyarlı olmamamdan kaynaklanan cesaretim karşısında bu notları yayına dönüştürme önerime direnseydi, bu yayın belki yapılamazdı. Böylece yayın konusunda Burhan Şenatalar'ın pasif desteğini alarak, elinizdeki notların kitap haline gelmesinin kararını bizzat verdiğim için, bütün hatasının sevabının sorumluluğunu üstleniyorum.

Normal olarak böyle bir çalışmayı yayına hazırlayıp, düzenlemek ve onların içeriği konusunda, karar verme konusunda kendimi yeterli görmediğim halde, buna kalkışmamın temel nedeni, İdris Küçükömer'e büyük haksızlık yapıldığına olan inancımdır.

Haksızlık edimine karşı, onu bükecek, dengeleyecek bir başka haksızlığı yapma hakkını kendimde görüyorum, bunun sonuçlarından da korkum yok. Ama yayınlayarak ortaya haksızlık diye nitelenecek bir sonuç koymadık. Aksine kendini anlatabilecek ve savunacak ciddi bir Küçükömer çalışması kazandırdık.. Üstelik, benim tutuk davranmam nedeni ile, yayına eklenmemiş bir çok bilgi ve tezin dışarda kalmış olmasına rağmen.

Kitabın Sistematiği üzerine

İdris Küçükömer'in yıllarını verdiği notların gün ışığına çıkmaması daha büyük bir acı ve kayıptı. Bu notları tarihin tanıklığına emanet edebilmek için, okunduğunda ard arda bir metin elde edilebilen, kendini anlatabilen bölümlerini yayınlamak kararı doğru idi. Bunu, çıkan sonuçtan görüyorum.. Küçükömer, bu metinlerin bir kesimine kendisi başlık vermişti. Bu metinleri bir kitabın alt bölümleri olarak kullandığında belki hem başlığını hem metnin kendisini büyük ölçüde değişime tabi tutacaktı. Ama bu olasılığa rağmen, elde Küçükömer'den kalma bir kitap sistematiği de bulunmadığına göre, "eldeki bu metinlerin alt başlıklarını oluşturduğu bir kitap yazmaya kalksaydım nasıl bir sistematik kullanırdım" sorusunu cevaplamaya çalıştım.

Yöntem, bilgi teorisi, bilginin edinilmesinin yolları üzerine yazdıklarını ilk başa koydum. Burada ve bundan sonraki bölümlerde aynı konuda birbirine yakın anlamlar taşıyan ama farklılıklar gösteren, konunun değişik ayrıntılarını işleyen metinleri, ard arda sıraladım. Öncelikleri konusunda

hiç titiz-lenmedim.. Eğer, eldeki metinler üzerinde Küçükömer'den kalma tarihler bulunsaydı, tarih sırasına göre dizmek belki en doğru davranış olurdu.

Bilgi teorisi konusunu, insanın oluşumu konusunda yazdıkları izledi... Daha sonra, Asyatik toplumlar üzerine yazdıkları.. Asyatik toplumlar ile Batı toplumlarının arasındaki farkları anlatan yazıları da dördüncü grupu oluşturdu.

İslam toplumları ve İslam düşüncesi üzerine yazdıklarını ise bu sıralamaya göre en sona yerleştirdim. Bu bölümü sivil toplum üzerine yazdıkları takip etti...En sona Türk toplumu üzerine kaleme aldığı yazıları yerleştirdim...

Yazıların başlıklarında kullanılan siyah harfler, başlığın İdris Küçükömer tarafından yazıldığını gösterir. Bir yazıyı başlıksız bırakmamak için belki Küçükömer sağolsaydı hiç kullanmayacağı bir yöntemi kullanarak, yazının genel konusunu bir tarafa bırakıp, içinden spekülatif bir örneği "alıcı" bulmak için öne çıkardım... Ve başlığı aynı harf karekterinin incesi ile yazdım...

İsteyenler Orjinalleri Görebilir

Yazıların hangi ortamda bulunduğunu, belge numarasını, kodunu, yazının sonuna ekledim. Belgeden ne kadarının metin haline getirildiğini oran olarak belirttim.

Eğer yazı bir okurun dikkatini çeker, o yazıya ait İdris Küçükömer'in tüm çalışmasının orjinalini görmek, incelemek isterse, bu hakkın okura verilmesi önerimi, sayın Meral Küçükömer uygun buldu..

Bu nedenle, İdris Küçükömer'e ait bu etüdleri görmek isteyenlere açmak yararlı olacaktır. Çünkü, yayınlanmamış ve bitmemiş çalışmanın notları, yılların emeği ile oluşturulmuştur Ve kendini ifade edecek yapıdadır.

Tümü yayınlanmış notlar, yayınlanan parçaların çok küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Bütün notların ise sadece % 50'si ancak yayınlanmış ve kullanıma sunulmuştur.

Belgeleri görme ihtiyacı duyanlar ile belgeler arasında iletişim kurmayı Bağlam Yayınevi kabullenmiştir. Yayınevinin bu inceliği için teşekkür ediyoruz.

Hangi yazıyla ilgilenildiği belirtilmek koşulu ile, isteyenlere belgenin fotokopisini sağlamak, veya belgeyi çalışmak üzere göstermek mümkündür.

Belgelerde Ne Var?

Herhangi bir okur, bu hizmetten yararlandığı zaman, yayınlanan kitaptan farklı olarak, şu yeni bilgilerle karşılaşabilecektir.

Birdefa konuyu ilgilendiren kavramların tümü sıçramalı bir mantık ile, birbiri ile ilişkilendirilmiş halde, şemalar biçiminde bulunabilecektir Konuyu ilgilendiren kaynak kitaplar, yazar adları ile sayfa numaraları çalışma kağıdı üzerinde gösterilmiş olabilir. Bizim, bunları yayınlanan bu kitapta gösterebilme şansımız teknik olarak hiç bir zaman olamazdı. Bir şartla, bu metinler İdris Küçükömer tarafından ilişkilendirildiği gibi gösterilebilirdi ki, bu halde, yayınlanan kitabın bir sayfasının ebadının 45 cm x 65 cm olması gerekirdi... Böyle bir kitabı yayınlamak mümkün olamayacağı için, her belgeye ilişkin bir küçük örneği makalenin başına koymak yoluna gittik...

Kitap Üzerine

Kitabın başına ilk yazı olarak koyduğumuz metin, İdris Küçükömer'in bir gömlek kartonuna, çocuklarının resim çalışmalarının üzerine yazdığı bir nottur Bu notun, O'nun soru sorma özelliğinin bir örneği olarak algılanabileceği gibi, böyle bir kitaba anlamlı bir giriş olabileceğini de düşündüm...

Metinler içinde bazı kelimelerin okunması mümkün olamadı.

Bu kelime yerine bir başkasını uygun olanını koymak yerine, burayı doldurmayı okura bırakmayı daha uygun bulduk. Anlam değişikliğine neden olacak her müdahaleden kaçındık. Gramer ve yazım yanlışlarını ise düzelttik.

Bazı yazılarda bir düşünce kümesi, değişik başlıklar altında yayınlanan bölümlerin her birinde yer aldı. Bunların bazılarında Küçükömer bazı küçük değişiklikler yapmıştı.Bunları koruduk.

Kitabın anlaşılırlığını sağlamak için de yer yer dipnot koyma yoluna başvuruldu.

Bu çalışmanın, sivil toplum oluşturma mücadelesi içindeki tüm demokrasi güçlerine önemli katkılar sağlayacağına inanıyor ve hayırlı olmasını diliyorum.

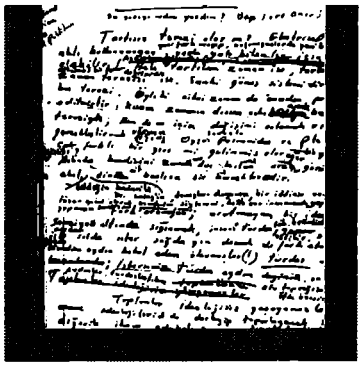
Yücel YAMAN

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 7
Ben Kimim? 21
Bilmenin Niteliği Üzerine 23
İnsan Bilerek Yaşar 27
Mutlak Standart (Ölçü) Yok 29
17. YY.'a Nasıl Geldi? 31
Rant, Kâr ve Sivil Toplum İlişkileri 41
İdeolojik Genel Sorun 51
İki İnsan Tipi "İki Lojik Düzey" 53
Metod Çalışma Hipotezleri 63
Doğu Karşısında Batı 67
Politik Epistemoloji 73
Hayat Bulmak: Üretmek ve Sürdürmek 75
Gerçeğin Boyutları 77
Yeniden Üretim 81
Yapısal Seviyeler ve Sosyal İlişkiler-Sınıflar 83
Genesis (Tekevvün) ve Mutlak Zaman 87
Bioloji 89
Bio-Politik Alt Yapı (Temel) 93
İlk Yaklaşım 97
İnsan İle Doğa Özdeşliği 101
Toplum İnsanların Toplamı Değildir 105
İnsanın Dönüştürülmesi 107
Değişen-Değişmeyen Ünite 115

Üst Yapı ve Politik Miras 119
Felsefesiz Toplum 121
Roma Hukuku'nun Önemi ve Kültür Mirası 125
Ticaret-Sanayi Sermayesi 129
Hegel'de Devlet 133
Monolitik Toplumsal İlişkinin Farklılığı Üzerine 135
Nomad Kabileler ve Yerleşik Toplumlar! 141
İnönü'nün Oğlunu Getiren Kim? 145
Asyagil Üretim Biçimi 149
İnanç ile Aklın Uyumu mu? Karşıtlığı mı? 151
Doğu ve Batı'da Skolastiğin Gelişmesi Farklıdır 163
Gazali'de Sebep ve Müessep 167
İbn-i Rüşd'e Göre Kainat 169
İlk Hedeflere Gerekçeler 171
Sivil Toplum, Politik Toplum Ayırımı ve
Sivil Toplum'un Üç Anlamı 181
Sivil Toplum Politik Toplum Ayırımı 185
Gücün Kendisi Ekonomik İktidardır 191
Sosyal Güç Sorunu 201
İşin Özü Yatay ve Dikey İlişki 207
Hakimiyet Biçimi Bütünlüğün Koşuludur 211
Territoryal Gelişme, Merkezi Orduyu Zorunlu Kılar 215
Sivil Toplum ve Özgürlük-Eşitlik 231
Sivil Toplum, Bürokrasi, Politika ve Aydınlar 235
Liberal Değil, Sivil Toplum
Bir kez Daha: Demokratik Misak 245
Sivil Toplum, Bürokrasi, Politika ve Aydınlar 249
Bu Toplumda Kimse Yurttaş Değildir 259

Ne Kulum, Ne de Kimsenin İzindeyim..... 263
Yazılı Olmayan Anayasa I..... 265
Olanla Olmayanı, Olmayanla Olanı Bilmek..... 273
III. Yazılı Olmayan Anayasa ve S.H.P.'nin Yeri..... 281
Demokrat Parti'nin Dramı..... 283
İktidar Bölünmüşlüğü'nün Yapısı Üzerine..... 289
Laiklik..... 291
Batı'da Laikliğin Yeri..... 295
Kurtuluş Savaşı'nın Politik Zaferi'nin Ortamı..... 299
Türk Kapitalistleri İdeoloji Üretemez..... 301
Bir Belediye Başkanı Gibi Çalışan Başbakan: Menderes..... 303
Özal Keşke Liberal Olsaydı..... 305
Soru: Ecevit Ortanın Solu'nu Toparlayabilir mi?..... 307
İdris Küçükömer Kaynakçası..... 309

BEN KİMİM?

İşte soru: Ben Doğu'lu muyum yoksa Batı'lı mı?

a) Doğu toplumunda doğdum.

b) Batı'dan etkilendim. Bir zamanlar ulaştığı politik güçle Batı'yı etkilemiş ve ondan etkilenmiş Osmanlı kültür mirası içinde doğdum.

AMA, Düşünmeyi yasaklamış bir toplumda doğdum. Düşünmek kolay değildi. Ezber..... dramaların içinde temizlemeye çalıştığım kavramlardan bazıları:

1- Object, subject: İkisinin devrim olarak ayırımı, bugün birliğine yönelik (insan- doğa ilişkisi öncelikle)

fizikçiler.

2- Naive realizm: Onları öne çıkaracak Schrodingen ve conseptual thinking+naive realizm (Devrim genytic?) 17. yy. aşılması.

3- Matematik ve logic gerçek,

Rasyonel belirlenme (doğu'da rasyonellik) ve aşılması

Hume's dilemma

4- Genetik-kültür ya da somatik ilişkisi: Doğu-Batı insanının farklılaşması ve Random, S belirlenme

5- İdeolojiyi anlama

Teorik-pratik forum:

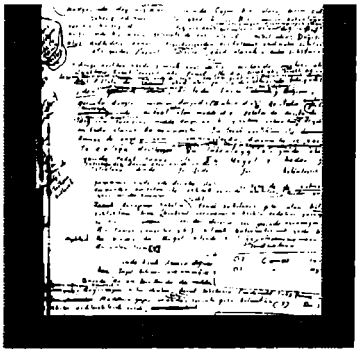
1- Neyiz ki?

2- Neyi değiştirebiliriz?

DOSYA NO : 8 **KOD NO: 8/1**

KAĞIT EBADI: 30x17.5 cm. Gömlek mukavvasına yazılmış, sadece ön yüzü okunabildi. Arka yüzü, mukavvanın tifsimesinden okunabilirliğini yer yer yitirmiş. Okunabilen kısım tüm metinin onda ikisi ya da üçü.

DOSYADA: 8/2, 8/3, 8/4 numaraları ile kodlanmış, üç grup metin daha var. Bunlardan 8/2-A, 8/2, 8/3 ve 8/3-B bu yayında bazı bölümleri ile yer almıştır.

BİLMENİN NİTELİĞİ ÜZERİNE

Bilme ya da anlama BÜTÜNLEŞTİRMEKTİR (Yapma, mantık buna bağlı) Basite, temel cevhere (substance) tek'e ya da ebedi süreç'e indirgemedir. Dinde, felsefede (bu arada mistisizmde)..... ilimde de böyledir anlamak. Din; *ebedi* olanda (Bu Tanrı ve ölümsüzlüktedir) değişmeyenle bütünlüğünü kurar. Dinde ebedi olan Tanrı ve ölümsüzlüktedir.

Felsefede; Degişimi, zıtlıkları reddeden, dolayısıyla zamanı da reddeden Parmenides'den kaynaklanan "Bir"e dayanan felsefe. Diğer yanda da Heraklitus'dan kaynaklanan devamlı akış halini, sürekli harekette zıtları cedelini (diyalektiği)nde kavgasında değişimi ve dolayısıyla zaman içinde "çoğun bir oluşu, birin çok oluşu"

Tahrip edilemez cevherle ebediliği ve "Bir"in bütünlüğü temeldir. Parmenides'te var olan bir şeyi düşünüp konuştuğumuzdan ya da var olmayanı düşünemiyeceğimizden kelimelerin anlamını değiştirmeyeceğini varsayan Parmenides bu gün ya da dün olanın gelecekte de aynı olacağını kabul eder. Değişim reddedilir: *Süreç, oluş* reddedilir. Zamanın boyunduruğundan kurtulmuş ebedi cevher kabul edilir.

Öte yandan Heraklitus olguları değil süreç, oluşu ebedi alacak, substance'dan daha çok "dünya ezelden ebede gidecek ezeli ateştir" derken de merkezi ateşi bir substance gibi almaktadır. Fakat *sürekli*

akış temel ilkedir. Sürekli akış; içinde sürekli değişim. Zıtların kavgası ve birliği ileri süreni (dialektik) bu cedelde cosmik adalete yönelinir; Değişim ve sürekli hareket zamanı getirir; insanı bağlayan zaman Eftaltun'da ebedi olan Parmenides etkisi tahrip edilemez, değişmez cevher'i *idea* olarak karşımıza çıkar; Aristo'da form'dur bu subctance; değişen Eflatun'da ideaların görüntü dünyası, yaşanan dünyadır (zahirdir); Aristo'da mümkünden (potentia)dan form sayesinde actuel halini alan maddedir. Eflatun'da Aristo'da Parmenides'in değişmezliği yanında Heraklitus'u değişim sürecini madde dünyasına bir yandan sokarken, ayrıca diyalektiği bir tartışma metodu olarak da benimserler. Bu temel özellikleri ile başlıca Grek düşünürleri düşüncede gayeye yönelişi varsaymışlardır; düşüncede ve var olanda (evrende) işte teology denilen ilişki buradadır. Nihaî sebep ve gayeye yöneliş, üniteye bütüne yöneliştir. Bu teology bir yanda ebedi idea, diğer yanda cedel süreci ile taa Hegel'e kadar gelecektir. Grek'lerde teology'siz düşünce Atomist'lerde vardı. Teology dinde ve felsefede sürmüştür, onunla bütünleştirmenin niteliği belirir. Felsefenin içinde ya da dışında alalım mistisizmde de bütüne ulaşma duyular dünyasından kurtulma ile vahdeti vücuda ulaşılır.

Güneş merkezli hipotez ve gelişmeler teolojik ilişkilerin kurduğu bütünü bozacaktır. Teoloji ile bağlantı, evren ilişkilerini parçalı, kısmî tutmuştur. Karşılıklı bağlılıkları yok sayan hiyerarşik nitelikte idi. Artık hiyerarşik ve partial bağlantılardan dolayı çoklu bağlantıların yolu açılacaktır.

Birden günümüze gelelim. Avrupa'ya bakalım: sanki temel substance gibi olan *bölünmüşlük ilişkisi* ya da çokluktan bire (bütüne) varamamanın keskin cedelini yaşayagelmiş Avrupa'da bu birliğe en azından düşünce seviyesinde varamayan entellektüelin dramında. Bir Camus (benzerleri gibi) bilmek bütünleştirmek ya da birleştirmektir* diyebilecek. Bu biraz da doğal bilimde birliğe temel substance'a ulaşamamanın verdiği ümitsizlikten düşünülmüştür bu.**

* Camus, ...
** Camus, aynı eser.

İlimde bilmek istenene değinirken doğal bilimi öne alacağız. Burada "en güç koşullarda da eliminasyonla değişmeyen nihaî denilen kalıcı temel substance fundamental substance aranagelmiştir. Maddenin yapısı ve ondan sorumlu gücü bulmak için* bu substance'la ki ünite olarak doğal ilişkiler açıklanabilecek ancak;

İlim nerede?

Onun içindir ki Einstein: *Evrende uyuma inandığını söyler.* Bu inancın insanı bilimsel çalışmaya sevkettiğini açıklar:** Bilmenin bilinmeyen sonsuzluğunu vurgulatır. Büyük bilginlere, böylece bilinen de bilinmeyene oranla sonsuz küçüğe dönüşür. Biz ancak biyolojik gücümüzle sınırlıyız. Toplumsal bilimde de bir ünite ile ilişkiler bütünleşmesi. Aşağıda toplum kavramı ile buna girilecek.

Değindiğimiz bütün alanların.

Doğru hakikat anlayışı?

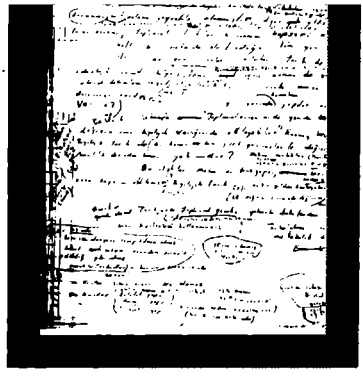
Ölümlü insan. •

* Heisenberg Unifying principle in the universal mutabilit all things: a) Structure of Matter Rex Cogitas Rex extensab) b) Bu structure'dan sorumlu güçler, Galilean deneyler: Laws, Theorems

** Einstein: Fiziğin evrimi.

DOSYA NO : 7 **KOD NO: 2**

KAĞIT EBADI: 45x50 cm. Üç tam sayfa. Sadece onda biri bir metin şeklinde kaleme alınmış. Tümü okunabilir. Ancak şemalar, fikir kümecikleri, küçük önermeler ve düşünce grupları şeklinde... Kavramlar zinciri kurulmuş, kaynaklara atıflar var...

İNSAN BİLEREK YAŞAR

İnsan bilerek yaşar, bilerek dünyevi yaşamı aşar. Bilmeyen, bilemeyen insan değil mi? Doğuştan öyle, ama neden bilemiyor? *Tarihle gelen engeller* var. Bu engellerin insanlık tarihinde bir kavramsal geus* olarak görüyorum; zamanla tarih olarak engellerin tür farklılıkları (Spcies) belirmiştir. Tarih bir açıdan, bu engelleri (generik) yenilemek-değiştirmek mücadelesidir. Engel niteliği (genus) sürmek üzere yeni engelleri (tür olarak) ortaya çıktığında değerlendirme, hüküm ne olur? Bu tarihin hükmünden önce gerçek olarak engelleri koyanlara, engellere çarpıp saplananlara göre farklıdır. Engeller toplu yaşamın tarihi koşulu olarak gözükür. Ama gerçek toplumsal bir maliyeti belirtir. Bundan dolayı kaybeden ezik yok olan insandır, insancıklardır. Bu engellerin tarihi türlerine bakarak ait olduğu toplumun yapısını anlayabiliriz, analiz edebiliriz. Toplumları bu açıdan sınıflayabiliriz. Engellerin en dramatik niteliği ona tanrısal ilişkiler izafe edilebilmesidir, insanlarca.

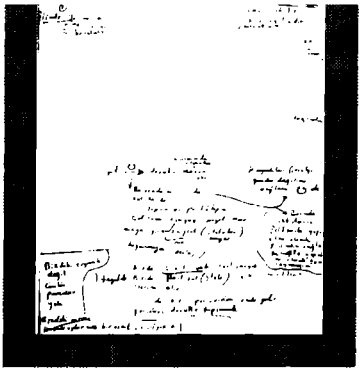
Bu açıdan *düzen koyma* ile *engelleme* üst üste gelir, karmaşır; birbirine karıştırılabilir: Bir ideolojik fonksiyondur bu. İnsanı ezilen, sömürülen insancık yapan gerçek. *Bilmenin sınırlanışı* aslında bilginin sınırlanması hareket noktası olunca, *sınırlı doğru* kavramına bizi getirir. Her ne olabilirse O! Soru: Ama kim için? Politik toplumun giderek devletin kimliği burada yazılıdır; ve kimlerin devleti olduğu da! Engellerle toplum kaynaklarının yeni

* Yakın türleri kapsayan sınıf, evrensel

engellerle kaynakların yeniden dağılımı düzenlenir bir bakıma. Benim kaynakların yeniden dağılımı için kabul ettiğim tanım da budur; yani kaynakların yeniden dağılımı. Nereden geldik buraya? İnsan bilerek yaşar.

DOSYA NO : 14 **KOD NO: 2**

3. Hamur A4 kağıda kuru kırmızı boyalı kalemle yazılmış. Tükenmez kalemle tashih ve ekler yapılmış halde.

MUTLAK STANDARD (ÖLÇÜ) YOK

İlim Gaye Gütmez; Gaye tespit etmez

1- İlmi verileri belli gayelere (değerlere) ulaşmak için kullanabiliriz. Aynı gaye ya da ideal için iki yolu, politik yolu, yönetim tarzını karşılaştırabiliriz, yoksa ayrı gaye ya da ideallerde olan toplu yaşam tarzları karşılaştırmak ilmî olmaz. Çünkü hepsini ortak alarak ölçmek *mutlak standard ya da ölçü var mıdır?*

2- İlim geleceğe ambargo koyamaz; ilmin önü açıktır; ilimde gelişme, bugüne kadar daha kapsamlıya doğru bir eğilimdir. Galileo, Newton, Darwin mutlak standard kabul etti mi?

Oysa halkın ilme katkısı mutlaktır.

2- Demokratik-civil toplum bir ideal

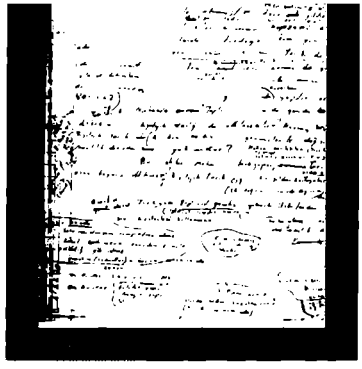
Totaliter-kapalı toplum da bir ideal

Mukayese tarihin akışı içinde zamana bağlı, timeless mutlak yok?

İnsan özgürlük huzur, gelişme vb. ölçüler kabul etsek bir..... Tarih bunların yetmediğini evrilişi ile farklılıkları ile belirtiyor.

DOSYA NO : 21 **KOD NO: 2**

A4 kağıtlara yazılmış, tükenmez kalemle, 5 sayfalık metin, %60'ı yazılmış durumda, şemalar ve çıkmalarla zenginleştirilmiş. Tarih yok.. Dosya'daki 2 nolu belge.

17. YY.'LA NASIL GELDİ?

Üniversal (homology) N.Hartman

GİRİŞ

Doğu-Batı

İbni Rüşd, bugün için modern değil. Nasıl ki Descartes değilse. Fakat İbni Rüşd Ortaçağın içinden gelip Ortaçağı aştıracak Descartes'a vardıracak çizginin bir temel taşı düşünürü.

Ayırımlar kriter

Son-Başlangıç: Çünkü toplum yapısı *ayrışık*

Eflatun-Aristo-Descartes'a 17.yy.

Bu uzamlı dünyanın ölçülüp (formülate) testini sağlayacak ya da aklın libere oluşudur.

Bu arada

3 Tehafüt meselesi de bir tür çözüme bağlanacaktır.

1- Düşünce planında

2- Değişim fark plamnda

3- Bio-politio

4-Civil society

İf you don't believe you will not understand reason sadece faith üzerinde Meditation olabilir.

Nominalist

Realist

Universal

İndivudual (Particular)

secred otonom

iman vs. kafirlik toplumsal gerçek-tarih

Reason delimit faith

Abelard (1079-1142)

Aristo'cu *Porphry'nin İsagöge*' sinde ortaya attığı başlıca soruları cevaplandırmaya çalışırken Chameaux'u William'ı eleştirirken Abelard: Contribution: a) Rasyonel ve dialectic tartışmayı (argument)

(delil getirmeyi, ispatı)

b) Ve bununla faith'e yardımcı olarak geliştirmek

Sorular:

1- Üniversaller real midir, yoksa sadece sözle ifadeler midir?

2- Eğer real iseler, universaller cismani mi yoksa değiller mi?

3- Universaller ayrı bir varlık mıdır yoksa sensible (duyarlı) şeylerde mi bulunur.

4- Bu soruyu Abelard ilave eder: Eğer individual (cüzi) in varlığı sona erince, universal kalacak mı kalmayacak mı? yani gül türü (species) individual güllerin varlığına mı bağlıdır? left s.107

12. yy'da başladı Skolastik düşüncede

I- Faith ve Reason Hormonize edilir.

II- Bu yapılamadığında skolastisizm dağılır

I'de başarı skolastisizmdi.

II'de ise I'deki gelişmeden doğar.

Akılla inanç üzerine uğraşı üzerine uğraşılırken akıl süreci inançtan bağımsızlık kazanabilecek ; bu Metod deyimini doğuracaktı. Kısaca kantitatif *formülasyonlar* ve *ölçmeler* döneminin temsilcisi

ve modern denilen düşünce sistemlerinin (ilimler ilmi olarak kabul edilen felsefe) kurucusu Descartes

Descartes çağdaşları Galileo, Hobbes, Locke, Newton birdenbire ortaya çıkmamışlardır.

11.12.yy, Plato- Aristo- (otorite) Bu insanlığın alın yazısında kendi kazdığı çok derin çizgilerdir. Abelard-(İbni Rüşd önce) -İbni Rüşd- St. Thomas- Descartes

İbni Rüşd St. Thomas'ı aşar

Roscelin Reins 1092, ... Hiç birinin önemini azaltmak değil

Condemnation persecution.....

J.Locke, Freud

Atomu parçalama

Biz ne İbni Rüşd, ne İbni Sina ne Gazali'yiz. Konumuzdaki temel sorun cevabında bu süreci dikkatle belirtmeliyiz.

Düşüncenin kültür, habit, çevre gibi unsurlar somatik niteliği (Bateson) ni kabul ettiğimizde değim sorununda genetic ile bağını belirtmek elbette zorunlu.

Akıl.....

1- Logic yüceltilir; Logosta türetilmiş (B. Russell s.230)

Başlangıçta Logos vardı. Buradan hareketle kutsal kitaplar dışında herşey infallible'dir.

Hatta Apostler ve Futhers dahi yazılabilir.

2- Korkusuz tartışma

Aristo'ya karşı Platonist

1- Şeyler birbirlerine benzerlikte universaller belirmesine sebep olur (Roscelin'e karşı). Fakat benzerlik bir (Thing) şey değildir.

Abelard'ın eksiği ontolojik temel yok. Universallerin bağımsız varlığı(existence)ı eksiktir. Onlar Varlık (being) üzerinde oturtulmadı. Cilt III.

William

Fakat öte yandan universalleri kendi başına bir şey, bir nesne kabul

etmemektedir, ancak manalı bir sözdür. Realizme daha çok karşı genel conceptlerin, şeylerin tabiatı üzerine temellendi sadece birçok thing'in karmaşık imajıdırlar.

Genera specise - Animal - man

İndividulas, universallerin biçimlenmesi (embodiment) olarak kabul edilebilir ya da o (indivudual) universali madde ve particularize edilmiş olarak temsil eder.

Rank endam, miktar vb. accident

Böylece Plato ve Aristo "insan" türünün maddi ifadesidir; "insan" maddi değildir ancak düşüncede bilinebilir

Yalnız individuals (cüziler, tikeller) realdir, universaller sadece sözlerdir.

Flatus vo cis ancak sesin nefesi olarak fiziktir.

Bunun çağına göre anlamı ne idi. (Platonist)

S Augustin'e göre Roscelin: Bütünün realitesi yoktur; gerçek realite parçalardadır. Dahriyon Extrem Atomism. B. Russell. s. 428-29 Roscelin "*Individual bütün realitenin toplamıdır*, ne kendinde bölünebilir ne de bir bütünün parçasıdır. Left. s.106

Buradan hıristiyanlığın kutlak teslis (trinity) bütünlüğüne karşıt düşünülmektedir. Heretic kabul edilerek

Üç şahıs (Baba, oğul, kutsal ruh) ayrı substancelar olarak alınıyor.

Abelard'ın naklettiğine göre

William "bir türün her bir individuali içinde aynı reality kalır (remains) bulundurur.

Özde (essence) bakımından ayrılıklar yoktur, fakat farklılıkları rastlantıların çokluğundan (accidents) ileri gelir; bu onların ortak tabiatları dışındadır.

Left s.106 ileri

Abelard Roscelin ve William of Champeaux öğrencisi

Hırçın tartışmacı Dialektik daima muhalif önce hocalarına

Abelard "Eğer beni St.Paul'e karşı çıkacaksam filozof olmayı

istemem; eğer beni İsa'dan ayıracaksa Aristo olmayı istemem" burada açıkça *sonuna kadar giden bir rasyanalist değil.* İnanç insanı olduğu gözüküyor.

Varlık yapı ve onu terekküp ettirenlerin bütüncül analizi yok. Oysa Aristo yolu ile islam felsefecilerinde özellikle İbni Rüşd'de bu var.

İbni Sina'da

Being

1-Possible, accidental, continguent to Ahmet ya da Mehmet many possible'de bir

2- Necessary

A- Diğer insanlar arasında Ahmet biridir; Ahmet olmasaydı da insanlık olacaktı

B - Good necessary, öyleyse yaptıkları da necessary dir başka türlü yapmazdı

Good perfect necessary öyle ise saiklere göre, yeni durumlara göre hareket etmezdi. Hıristiyanlık anlama yaratma yok.

İlliyet

İbni Sina

İlk genel ilke being

1-Necessary: God

Possible (dış sebebe bağlı)

tanım önemli Aristo'yu konuya uygulama

2- (essence or idea) Platonik bilief in primacy of essence'ı existencelerden önce gelirliği olacak: fakat essece or idea individualden da bağımsız alınmamaktadır. İdea individual *subsist*dir

Birey insan olmadan hümanite olamaz.

Tanrıdan dünyaya

Doğu dünyasındaki hiyerarşik toplum. Neoplatonik hiyerarşi birbirini izleyen akıllar (intellects) hiyerarşisi ile Aristo'nun gökyüzü spherinde astronomy kanunlarına göre dönüşleri (fiziği) bir araya getirmek isteniyor.

Birden bir çıkar ilkesiyle Tanrı ilk sebep olarak ilk akla sebep oldu. Varlık hiyerarşileri sebebiyle *Tanrı dolaylı sebeptir*

İdea, essence (cevher) bütün varlıklara bütün spherlerde individual şeylere Tanrı tarafından geçirilmiştir.

Evren ebedidir. (eternal) başlangıç ve zamanı yok; kendinde *zorunluluk* var.

a) Bütün bodies form ve maddeden individuate mürekkeptir essence dominionunda süregelirken

b) Potency and act

Cismaniyet formu, bir essence olarak, bir varlık sebebidir ve vücutları ve bünyeleri (bodies) biçimlendirir; onları uzamlı ve boyutlu kılar.

Form of animalit, form of man varlıkta biçimlendirmeyi sağlar; bunlara ilave olarak maddede: Yükseklik, genişlik, renk gibi her individuale ait *özellilerle* individualization belirir. Bu karakteristikler (bireysel), onlarda var olan formlardan ayrıdır.

Tanrıdan gelen son akıl (9 uncu) aktif akıl

a) Bir yanda aktif etkisi ile nihai kavram

b) Possible varlığın intellecti (tabula rasadır) deneyimleri (senselerle) ndeki reali kavrar.

İbni Sina bir bakıma tanrıyı yarattığı varlıklardan ayırmak isterse de ve onları cüz seviyesinde görürse de; bütün varlıkların temelini essence (cevhere) bağlar, akılların öncelik hiyerarşisi içinde ışıma ile bilgi doğar.

Alemin kadimliği, ebediliği ve onda mündemiç sorunluluk ve tanrının *dünyaya indikçe dolaylı sebep oluşu Gazali* tarafından Felsefenin Tahribi eserinde eleştirilecek; iman adına tanrısal liberty savunulacak her an her şey cüzlerde değiştirilecek tanrıca. Evren

zaman içinde *hiçten (exninilo)yaratılmış* kabul edilecek.

İbni Rüşd (Averroes)

Faiths Reason

Left'e göre bu 13. yy'a yani batıya yaptığı en büyük katkıdır (s.156). Bu etki: Açıkça bir yandan St. Thomas ya da thamism üzerine olacaktır, 12.yy skolastikleri: Roscelin, Willam, Abelard aşılacaktır. Aşağıda değinileceği gibi, İbni Rüşd St.Thomas'ı da aşan yamyla Descartes'in temel ayırımına zemin hazırlayacaktır.

Öte yandan kendilerine Latin İbni Rüd'çüleri (Latin Avarrosists) denilen özellikle Paris Üniversite'sinde yer alan İbni Rüşd'çüler üzerinde.

Bunlarla Descartes arasındaki boşlukta 1270 ve 1277 kilisenin Paris..... asılıdır. (left s.213)

Bu mahkumiyetlere göre Akıl ya İman'ın (faith)in emirlerine uyacaktır, ya da kahrolacaktır (bedamned). İşte *akıl sürecinde* bu sınırı St. Thomas geçememiştir. İbni Rüşd mü? Evet! Daha önce benzer meselelerle karşı karşıya bulunan islam dünyasında St. Thomas için öncelik yine de inançdadır. (iman). Ve iki alanı ayırmakla beraber ikisini bağdaştırmaya da gitmiştir St Thomas. Oysa bağdaşmaz diye kabul edileni bağdaştırmayı reddeden İbni Rüşd'dür. Left'e göre, İbni Rüşd bu işi sadece reddetmedi, fakat iman ve akıl arasında nihai harmoniyi de inkar (denied) etti.

Önce bir mesele var önümüzde, epistemolojik gerçek nasıl anlaşılabilir, araştırılabilir...

bilgi üzerinedir bu mesele. Üç seviyede kabul eder İbni Rüşd. Hiyerarşik olarak bakınca avam (halk)ın, ki bunu basit ve ayrımlanmamış olanların seviyesi ki bunlar için iman ve otorite olanın söyledikleri yeterlidir. İkinci seviye ise, delil getirerek ikna edilecek olanlara ait: Buna cedel (dialektik) seviyede anlayış denilecek.

Üçüncü ve en yüksek olanlar ise kısaca filozoflara ait seviyedir ve bu seviyede hikmete ulaşma (içindir bu) sağlanır. *İmandan bağımsız* olarak akılla yapılabilir bu. Anlamak bütün seviyesinde

ve akılla olur. Daha sonra St. Thomas'a daha önce stoiclerde görülebilecek "doğal kanun" kavramına uygun bütüncül mutlak rasyonalist açıklama ile gerçek kavranabilecektir. *Bunun için ontolojik bir temellendirme ile varlığı merkez alacaktır İbni Rüşd. Real olan (Exist) var olandır.* Platocu ya da neoplatonik cevher (essence idea) kavramı ile varlık arasındaki ayırım kalkması, asıl olanın varlık olduğunun kabulü gerekir. Böylece İbni Rüşd varlığın "ilk terimi" mevcut olmaktır yani varlıktan ayrı bir substance reddedilir.

1

(primary tem of being) mevcut olmak varlığın ortak tarafıdır; ve mevcut cüzler dışında varlık yoktur. Ve universaller ayrı bir şey (thing) değil, o sensible şeylerde vardır. Gerçek bir Aristo'cu olarak İbni Rüşd, İbni Sina'nın cevher ve varoluşu ayırımı ve cevheri öne alışı tersine çevrilmiş oluyor.

Universaller insan aklının, insan anlayışının (Human understanding) bir soyutlaması ile belirir. Universal ne kısmen ne de tamamen individualler içindedir; o çeşitli individualin predicate'idir; (.....)

Maddeyi actuel hale getiren vasıta olarak form'a tekabul eder (correspond'u) insan anlayışı, *araştırması* hatta sonra karar verme usulü olarak epistemolojik meselenin boyutu açıktır burada.

2

Önemli hiyerarşi (şudur) yerine determinist rasyonel bütünde zorunluluk. Bir, yani kendinden diğer akılların sırasıyla şudur edeceği (böylece çoğulluk ilkesi) bir değil sadece zorunlu olan, possible olanlardan ilki ilk akıl (potential) birden çıkacak, böylece bir ile onun ürünü arasında ayrım var. Oysa, ilk sebep (unmoved mower): *Pure Act* potansiyel varlığın işleyiş tarzı; ay altı potansiyel varlıkların zorunlu idea ya da form'un pure act kapsar (.....) Kısaca

Tanrı kavramı zorunlu rasyonel ilişkiler bütünüyle belirir. Yani ..... *alanda zorunluluk içindedir*; Varlıklar pure act ürünü olarak zorunludurlar. Potansiyelden actuel hale geçen maddeyi kapsayan herşey potantialdir. Actual hale geçiş (hareket) form kazanmakla olur. Böylece cevher varlık ayrımı sona erdirilir.

İlmi Hadis s.160

Ya da üst, rasyonel zıt yoluyla seçim biçiminde irade

eşyanın kununu

zıtlar var (alternatifler değil)

Ayırım: 1- İRADE YOK (Zorunluluk var) Alternatiflerin varlığı Tanrı kavramına aykırı

2- Possible: Necessary Bilmeyeceği durumlarla karşılaşmak

3- Eternal Bir defada (ezeli) verili doğal düzen

4- (soul) (understanding)

5- Being

Reason daima upword (hamleder) perfect Tanrı

necessary continguency *gai illet*

1- Immanent

2- Sürekli (causality) illiyet

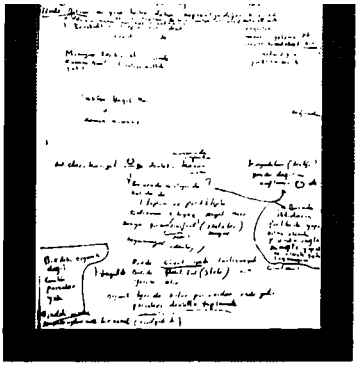
universe

Sout Mortality vs. Revelation Monopsychism vs Cristianity

İbni Rüşd'ü Batı açısından ele alırken iman (faith): açıkça kilise karşısında ve ilmin liberasyonu olgusu ÖNEMLİ

DOSYA NO : 4 **KOD NO: 1**

43x65 cm ebatlarında sorular, düşünce kümecikleri ve kavramların uçuştuğu bir etüde güzel örnek olacak bir çalışma. Kavramlar arası çağrışım ilişkileri açısından diğer yayınlardan belgelere oranla %50'si yayınlanabilir halde olduğundan diğer etüdlere örnek olması açısından kitaba konuldu.

RANT, KÂR VE SİVİL TOPLUM İLİŞKİLERİ

Devletin politik, hukuki, ideolojik, bağlayıcı, *bütünleştirici* (chesive) üst yapısı, üretim biçimlerindeki farkı, farklı geleneklerden egemen sınıfların yararlanış biçimine de bağlı olacaktır. Söz konusu bütünleştirmenin, düzenin sağlanmasıyla farklı sınıfların bir arada olabilirliğini (compatibility) çelişkileri (engelleri) kontrol ederek yerine getirilecektir. Özellikle ideoloji bu amaç için a) Birlikte *olabilirliği meşru* oluş biçiminde b) *çıkarların* tümünü temsil etmeye (dinler gibi) burada hakim sınıfın politik dominansı ile bütün sınıflar için bir order getirilmeye çalışılacaktır. Bireysellik üst yapı *kurumu* giderek burjuva demokrasisinde, daha geniş kitlelere politik ve ideolojik pratiklerinde kullanılacak araçlar olarak gözükebilir. Burada politik pratiğin başarısı için ideolojilerin önceden kitlelere yaygınlaştırılmasının gerekli olup olmadığını tartışmıyoruz. İdeolojik yapının zamanı üretim ilişkilerinden çok farklı olabilir. Bireysellik sürecinde tarihi olaylarla Roma Hukuku, bütünlüğünü yitirmişken merkantilist dönemde tekrar canlılığa kavuşacaktır.

Tekrar ranta dönelim. Kaba üretim metodları ve bunlarla birlikte düşük sosyal verimlilikti. Üretim koşullarına tasarruf edenin kendi yeniden üretimi üzerindeki artık ürünü, gelişmiş üretim biçimlerine göre düşük seviyede olacaktır. Baskı, çelişkinin bir fonksiyonu olmakla beraber emekçi üstündeki baskının diğer bir sebebi

sayılabilirdi (esarette bu baskı daha kabaca uygulanır). Çünkü doğrudan üretime katılmayanların farklılığını sürdürmesi bu arada baskı araçlarını (silah ve ritual araçlarını elde etme mübadeleleri de olsa, Dış Ticaretle değerlere göre olmayan mübadele) onların varlık sorunudur. Düşük verim.

Devlet olarak dış artık ürüne savaş ve dış ticaretten yarara yöneltilir. Fakat geleneğin dominansı ile artık emek haftanın belli saat ya da günlerini (mesela iki gün) kapsayarak gelenekleşip yazılı olarak kurumlaşınca (hukuklaşınca) geri kalan günler için toprağa bağlı da olsa emekçi kendisi için üretim yapabilir (esirden fark). İşte düğümün ekonomik çekirdeği ya da temeli buradadır. Burada gelenekleşen rantın üstünde *değişebilir* bir verimin koşulları: a) üretimde daha verimli bir metodun devamlı yaşam deneyi ile bulunabilir b) yeni ihtiyaçlar doğabilir ve bunlar zorlar, c) ürünler pazarın bir genişleme olur d) böyle bir fazlanın kendinde kalacağının güvencesi gibi. Bu noktada toprak dışındaki emek araçları giderek doğrudan üreticinin kendi mülkiyeti olmaya da başlar. Marx burada naturel ekonomide sadece tarımsal değil sanayi üretimin evlerde yapıldığını hatırlatır. Bu işte böyle bir belli "ekonomik gelişme" için lehte hallerin meydana gelmesi olanağına bağlıdır (M.C III. s.794)

Artık emeğin toprak rantı olarak zorlanmış doğrudan emek zaman olarak alınması yerine bu artığın bir bölümünün ürünle alınması ve giderek tamamen ürünle karşılanması halinde artık, artık-emek pür natürel emek olmaktan çıkmıştır. Rant kısmen ya da tamamen ürün olarak görülmektedir. Sarfedilen artık emek ile üretici için zorunlu emek zaman ve yer olarak artık ayrılmamıştır. Bu biçimde üretici toplum açısından daha yüksek bir verimlilik sağlanabilir olmuştur, daha yukarı bir medeniyet düzeyini belirtir bu hal. Doğrudan üretici artık emeği doğrudan baskı ve gözetim altında sarfetmez; daha kanuni bir gözetim söz konusudur. Bu demektir ki naturel ekonomi içinde (tarım ve imalat birlikte) doğrudan üreticilere daha çok faaliyet alanı kalmaktadır. Bununla üretimde verimlilikte artış olasılığı artar, yeter ki bu fazlanın kendine kalacağını piyasaya satabilir oluş vb. etkenlerin varlığı bulunsun.

Bu fazlalık rantın gerisinde kâr gibidir, ve rant tarafından sınırlanır. Rant bu fazlayı da kapsarsa üretici fizik bir minimum seviyede kendini üretir. Eğer rant daha artırılmak istenirse, üretici toprağı terkedip kaçabilir. Üretici kendine kalan farka sahip olabilirse üreticiler arasında farklılaşma başlayabilir ki, bu bir üreticiye diğerlerini istismar için araç sahibi yapmış olur. İşte burada da ekonomik temelde değişim odağı oluşabilir.

TOPRAK RANTINDAN SERMAYENİN KÂRINA

Artık-emek doğal biçiminden para biçimine dönüşmesi ile para halinde rant kavramına geliriz. Natürel ekonomi büyük ölçüde devam etse de bir çözülme içindedir. Artık ürünün (tarımsal ve imalat) belli bir bölümü emtiaya dönüşmek ve emtia olarak üretilmek zorundadır. Doğrudan üretici ürünü aynî rant diye vermek yerine onun fiyatını toprak sahibine öder. Üretim maliyeti işinde para ile yapılan harcamaların oranı önemli olmaya başlar. Bu oran kati ve belirleyici rol oynar. Her ne kadar toprak sahipliği başkasına ait ise de giderek emek araçları doğrudan üreticinin mülkiyetine hukuki olarak .... geçmektedir. Toprağa tasarruf biçimi sebebiyle rantın temeli aynıdır; fakat bu tip temel artık çözülmektedir. Çözülme, a) bir yandan ayni ranttan para halinde ranta dönüşle, b) diğer yandan daha önemli olarak artık emeğin normal biçiminin rant olmaktan çıkarak kâr'a dönüşmesidir, yani kapitalist kâra. Burada birbiri ile bağlantılı iki süreç var. Rantın ayni olandan nakdi olana dönüşümünün ve onun yaygınlaşmasının ön gerekleri: a) Ticaretin b) Kentsel endüstrinin, c) Genel olarak meta üretiminin, d) bu arada para dolaşımının belli bir ölçüde gelişmesidir. Bunlar demektir ki sosyal emek verimliliği ile belli bir gelişme düzeyine varılmıştır.

(Bu seviyeye gelmeden vergileri ayni yerine para olarak istemek mekanizmanın işleyişini bozar: Malikâne sistemi eleştirisi. Marx Toma'da nakdi rantı eleştirir. s.797)

Doğrudan üretimi natürel ekonominin izole edilmiş çemberinden

çıkmıştır; rantın gerisinde ve yine de hâlâ rant tarafından sınırlanmış kendi artık emeği ya da başkasını çalıştırarak onun artık emeği halinde kâr sağlayabilir. Dominant ve artık-emek hâlâ ranttır ve para halindedir. Para halindeki rantın gelişmesi sonunda kapitalist kiracı çiftçi biçimine dönüşülür. Kentsel bölgelerde rantın gelişmesi sonunda kapitalist kiracı çiftçi biçimine dönüşülür. a) Köylünün mülk sahibi oluşuna ya da b) kapitalist üretim biçimine has (arada kiracı köylü biçimi yer alabilir). Doğrudan üretici sözleşme ile kiracı haline gelir; sözleşme *pozitif hukuk kurallarına* göre yapılır. Bu arada kapitalist üretim ilişkilerinin gelişmesi sürecinde toprağı tasarruf edenler topraktan çıkarılırken onların yerini kapitalist kiracı çiftçiler alır; köylülerin bir bölümü rant bağlarından kendini kurtaran ödemelerle serbest toprak sahibi köylü haline, diğer bir bölümü de ücretli-işçi kategorisini oluştururlar (mülksüz-günlükişçiler). Diğerlerinin emeğini satın alan köylülerden bazıları kapitalist olma yolunu bulmuş olurlar.

Kentsel bölgelerden gelen sermayelerle kırsal bölgelerde kapitalist üretim biçimi sürdürülür yani salt meta üretimi ve artık emeği (değeri) mülk edinmek. Bu biçimin genel kural halini alması sadece feodaliteden kapitalizme geçiş döneminde dünya ticaretine hakim olan ülkelerde olmuştur. Dünya piyasasında egemenlik koşulu üzerinde tekrar durulması gerekir.

Toprağa sermaye yatıran çiftçinin eline geçen paraya çevrilmiş artık-ürün artık emeğin ya da artık değerin kapitalistin kârı üstünde kalan bölümü (kârı aşan bölüm) rant olarak toprak sahibine gider. Bu rantın ortalama miktarı tarımsal olmayan üretim kesimlerinde sermayenin gerçekleştirdiği ortalama kâra ve bu ortalama kârca düzenlenmiş tarımsal olmayan üretim fiyatlarınca sınırlanmıştır. Rant böylece artık emeğin normal biçimi olmaktan çıkmış sadece *artık-kâr* haline gelmiştir. Rant artık kapitalist üretim biçiminde temellenmiş kapitalist (industrialist, tüccar) rantıdır.

Ara biçimler olarak yarıcılık ve küçük toprak sahibi ve hür denilen köylülerin kendi kendilerini yönetme sistemidir. Genel olarak feodalite ve Asya'gil üretim biçimlerinin bozulmasıyla belirir. Bunlar özellikle küçük topraklara bölünmüş köylü üretiminin üzerinde

durmakta yarar vardır. Burada artık-kâr (rant) köylüye kalabilir. Bunlarda tarımsal ürünün büyük kısmı üreticilerce tüketilir (geçimlik olarak). Bunun üstünde kalan bölüm ticaret merkezleri olan kentsel bölgelere satılır. Bu biçim tarımda toprak, köylünün büyük çoğunluğunca ana üretim aracı olarak var olduğundan, onu işlemek (kendini istihdam etmek varsa sermayesini kullanmak) böylece doğrudan varlığını sürdürmek zorunluluğu ile edilir. Bu sebeple, onun ürününün "düzenlenen fiyatı olağanüstü hallerde ancak değerine varacaktır". M. Cilt III s. 805. Burada köylü için sınır, ne kâr ne de rant tarafından çizilir; fiili giderler dışında, "küçük bir kapitalist olarak" kendi geçimliğini temsil eder kendine ödeyeceği ücretler mutlak sınır olur. Öyle ise bu köylüler zayıf durumları ile kentsel tüccarlar tarafından sömürülmeye açıktırlar; bu ayrıca tefecilerle olan ilişkilerde de görülecektir. Paraya sahip olanın, para tedavülünün belli bir seviyeye geldiği dönemde spesifik bir tekel gücü mevcuttur. Küçük parsellerle tarım yapılan bir üretim biçiminde küçük köylü mülkiyeti normaldir. Fakat bunu büyük ölçüde tahrip edecek sebepler de kendi özelliği ile gelir. Nitekim, a) Geniş çapta endüstrinin gelişmesi ile kırsal ev endüstrisi (ki köylüye bir destektir) tahrip olur. b) Toprak giderek fakirleşir, c) Ortak meralara büyük toprak sahipleri el koyar ki köylüler hayvancılık için bundan yararlanırlardı. d) Büyük geniş çapta kapitalist çiftliklerin rekabeti. Oysa tarımdaki gelişme tarımsal fiyatları da düşürür; ve tarımsal üretim koşulları için gittikçe daha fazla gider gerekir.

"Parçalara bölünmüş toprak mülkiyeti kendi tabiatı gereği emeğin sosyal verimlilik gücünü, emeğin sosyal biçimlerini sermayenin sosyal concentration'unu, geniş çapta hayvancılığa ve bilimin ileri uygulamalarına açık değildir. Tefecilik ve vergi sistemi onu her yerde fakirleştirir. Sermayenin toprak fiyatına (bedeline) sarfı onu tarımdan çektirir. Üretim araçları sonsuz parçalara bölünür ve üreticiler kendilerini izole ederler; bu insan enerjisinin korkunç israfıdır. Üretim koşullarının devamlı kötüleşmesi ve üretim araçları fiyatlarının yükselmesi parçalara bölünmüş mülkiyetin kaçınılmaz kanunudur. Bu üretim biçimi için mevsimlik bolluk felâkettir" s. 807

Devlet düzeninin kararlılığı yeniden üretimin ön koşulunun *işlerliği* demektir. Bu süregeldiğinde bir üst belirlenme ve başka bir üretim biçiminin dominansına geçiş olmayacaktır. Sınıfsallığın asıl niteliği buradadır; çeşitli yapıların sonucu olarak devlet katında yansıyabilmektedir. O halde yansıma *kriterdir*. Yansımaya göre bir sınıf (ya da fraction'u) sosyal sınıf ilişkilerinde "sosyal bir güç" olur ya da olamaz. Bu arenada kendini üretimde *etkili olmak* onu diğerlerinden ayırıcı olur. Bunun için spesifik örgüt ya da "parti"si olmak gerek değil. Fakat iktidar olmak isteyen yani amaç olarak devleti alan sınıf partisi ile sınıf olabilir. Bu da ikinci kriterdir ki, ilerde bunu da kullanacağız.

Üç yapının (ekonomik, politik, ideolojik) görece bağımsızlığıdır ki, ayrı zamanlarıdır ki devleti de görece bunlardan bağımsız kılar. Pre-kapitalist üretim biçimi, ya da sosyal kuruluşlarda hayatın üretim ve yeniden üretimi ile belirlenme politik ya da ideolojik dominans ile oluyorsa, burada devletin-yukardanlığı görece bağımsızlık (ekonomiden) (kapitalizmden başka tür) olanaklıdır. Liberal kapitalist devlet müdahale etmeyen liberal devlet ilkesi (J. Locke ve Hegel'in eleştirisi) ise ekonominin belirlemesi yanında dominansta ekonomide olduğu için ekonomi meta ilişkileri ile devletten görece izole olduğundan başka tür bir bağımsızlığı vardır. (Tekelci, tekelci devlet kapitalizminde durum değişir elbet). Tarihin sürekliliği yapıların görece bağımsızlığında (distinct) genelden, basitten farklılaşma bütün strüktürlerin karmaşık bütünün etkisi sonucu tarihi spesifik nitelik almaktadır. Bu genel olarak üst belirlenmedir. Yapılar arasındaki düğüm çözülür, eklemler birbirinden çıkar (dislocation); çözülen hakim üretim biçiminin, ya da sosyal kuruluşun bütünlüğüdür; kendini üretemezliğidir yani. Üretim biçimlerinin spesifikliği yapıların bağlantısındadır. Spesifiklik yapının yer ve fonksiyonunda gözlenebilir. Bundan dolayı spesifik teorik seviyede kendi kavramlarını ve onların ilişkilerini gerektirir.

Roma ve Yunan devletinde "citizen" hayatını devamlı politika yaparak üretmek zorundaydı. Devlete, onun fonksiyonlarına katılmanın devamlı kavgasını vermişlerdir. Bunu yaparken artığın

(esirler, kalanlar) ..... üretimini sağlamak üzere onlar üzerindeki baskı sürdürülüyor, aynı zamanda artığı bölüşen citizen bölüm (hizip)leri, sınıfları birbiriyle çelişkilerini sürdürüyorlardı. Buradaki politikanın dominant, üstün olması, kapitalist üretim biçiminde devlet biçiminin liberal devlet en tekelci ya da tekelci devlet kapitalizmindeki müdahaleci devlette önemli oluşu ile aynı nitelikte değildir: N. Poulantzas'ın iddiasının aksine. Yine Asyagil üretim biçiminden politika yapan citizenler yoktur. Burada politika yapmak devlet düzeni ile çelişir. Politika devletin devletliğini, bütünlüğünü sürdürmektir. Genel kulluk sistemi içinde kullar için politika yoktur. Devlet merkezi bürokrasisi ile yapılaştığı halde, sınıf çelişkilerinin en güçlü kontrol biçimidir bu. Devletin çözülmesi üretim biçiminin çözüldüğünü sınıf çelişkilerinin açık hale geldiği ve kolların politika (doğrudan devlet katında) yapar olduğunu gösterecektir. Mutlak devlette feodal politika yapmakla-kapitalist politika (ayırıma) geçme kavgası var. Piyasa geliştikçe ayırım zorunlu.

Marx ve Engels, devletin arasındaki farklılaşma (eşitsiz oransız gelişme) sonucu olan uzlaşmaz çelişkilerden yani toplumun iç çelişkisinden doğduğunu kabul ederler. (Yoksa aklın yarattığı bir imaj ve gerçekleşmesi değil). Engels devleti eski Grek, Roma ve Germen toplumlarına göre tanımlamaktadır. Öyle ki bu toplumlarda devlet kuruluşundan önceki toplumsal bütünlük ya da bağlılıkların genler arası bağlarla sağlandığını kabul eder. Bu tür seviyesindeki toplumlar devletsizdir. Kabile ya da kabileler arası konfederasyonlar devlet kavramına girmemektedir. Kabile konfederasyonları devlet öncesi birleşmelerdir. Nitekim Engels'te şu öğelerin varlığı ile devlet var olur: a) Genler arası farklılaşma, kısaca özel mülkiyet, bu sınıfsal farklılaşmayı ve bireyselleşmeyi ve çelişkilerin varlığını gösterir. b) Gelişmiş bir işbölümü vardır; Tarım kesimi sanayi Osmanlı'da (imalat) kesiminden ayrılmıştır, şehir ve kırsal bölgeler arasında çelişki yoğunlaşır. c) Mübadele (iç ve dış) vardır ve para kurumu "metaların metası" ortaya çıkmıştır. Para kendinde diğer emtiayı taşır. İş bölümünün ürettiği tüccar sınıfı önem kazanmıştır: aa) Yöneticiler ve üreticiler

birbirinden ayrılmıştır. bb) Büyük ölçüde üretenlerle küçük üreticiler ayırımı gelmiştir. Tüccar üretimle ilişkili olmadığı halde üretim büyük ya da küçük üretici açısından zorunludur. Ve tüccar üreticileri sömürecektir. c) İstilâ (yapmak ya da korunmak) gereklidir. Bunların varlığından toplumsal birlik, genlere ait (klan) ilişkileri (bağları) sağlanan düzen (order) seviyesinde yürüyemez; toplum kendini üretemez; Devlet "düzeni" zorunluluktur. Engels'e göre devletin ayırıcı iki özelliği vardır.

a) Devlet kendi tebalarını (subjects) toprağa göre bölümlere ayırır. Toplum ilişkileri yerleşilmiş ya da istilâ edilmiş toprağa göredir. Toprak bağdır. Artık kan bağlarına dayanan genlerin bir araya gelmesiyle (associations) sağlanan düzen yetersiz kalmıştır çünkü.

b) Kamu iktidarı (public power). Artık bütün nüfusun silahlı güç halinde örgütlenmiş olması olanak dışıdır (gereksizdir). Çünkü bazı sınıf ya da sınıflar artık üretecek, değeri ya da değerleri artık alacaklardır. Bu sınıflı toplumda artık bütün nüfus silahlı, her an savaşa hazır bir örgütlenme halinde olamaz. Bu artığa el koyma ile çelişir. Her devlette var olan bu "kamu iktidarı" ordu ve jandarma gibi silahlı kuruluşlar yanında, her çeşit baskı kurumlarını, hapishaneleri vs. kapsar. Sınıf çelişkileri arttıkça, komşu devletler genişleyip *nüfusça arttıkça* devlette kamu iktidarı da daha da büyür. Politik dominansla, bu kamu iktidarı sınıfsal bir niteliktedir. Şu halde, merkezi ordusu (monarşik hassa ordusu) gittikçe büyüyen territoryal bağlamla birlikte genişleyen hiyerarşik bürokrasisi ile devlet düzeni kan bağlarına dayanan düzenin yerini alır (antropolojik çalışmalar bunu doğrulamaktadır). Genlerdeki farklılaşma nüfus artışı ve çelişki istilâyı teşvik eder. İç çelişki istilâ ile düzenlenmek istenir. İşte bu olgu, militer şeflerin, kumandanların monarşik iktidarları oluşturmasının koşullarıdır. Toprak genişlemesi, devletin organlarının (ordunun) büyümesi, harbi ve onunla ganimeti normal hale getirir. Yağma için harbin düzenli meslek haline geldiğini kabul eder. Engels'in devletin karakteristiğinin territoryal bağları ve kamu iktidarı olarak belirtmesine rağmen, devlet koşulları içinde özel mülkiyeti varsayması bize çelişik gözükmektedir. Çünkü Asyagil üretim

biçim ya da kuruluşta devletin öne sürülen karakteristikleri taşımasına rağmen temel üretim aracı olan toprakta özel mülkiyet "genel olarak" yoktur. Hele Asyagil üretim biçiminin spesifik tarihi bir türü olan Osmanlı devleti genel özel toprak mülkiyeti dışında diğer koşulları toplamış ve *iki karakteristiğin* adeta pür bir biçimini ortaya çıkarmıştır.

Sınıf farklılaşması, nüfus artışı, çelişki-istilâ ilişkileri devleti daha merkezi daha geniş bürokratik örgütlenmeye vardırır. Bütün bunlar artık ürünün elde ediliş ve bölüşümü ile nasıl bağlanır.

"Emek metodlarında ve sosyal verimlilikte gelişmenin belli bir aşamasına daima doğal olarak bağlanan bir ilişki olarak ki o tüm sosyal yapının ve bu yapıyla birlikte egemenlik ve bağımlılık ilişkilerinin politik biçimini, kısaca ona tekabül eden spesifik devlet biçiminin derin sırrının gizli temelini açıklar. Bu, aynı ekonomik temel onun asıl koşulları açısından aynı sayısız çelişkileri (variations) ve dereceleri göstermesine engel olmaz; ki bunlar ancak belli hallerde ampirik olarak analizle anlaşılabilirler" **Capital**, cilt III, s. 791-792.

Normal artık emeğin, toprak rantından kapitalist kâra dönüşümü, prekapitalist tarımsal toplumların kapitalist topluma dönüşünün, üretim ilişkilerinin dönüşümünü ona bağlı olarak devlet tipinin ve biçiminin dönüşümünü de anlamamıza yardım eder. O halde kısaca toprak rantını ele alalım.

Önce doğal ekonomi kavramını tanımlayalım, Bu ilkel bir üretim metodu seviyesinde, işbölümünün de ilkel olduğu; yani tarım ve imalatın aile içinde birbirinden ayrılmadığı, üreticilerin kendilerini yeniden üretim için gerekli koşulların büyük kısmını ya da hepsini kendilerinin ürettiği, yani, dış mübadeleye giden ürünün bulunmadığı ya da önemsiz olduğu bir ekonomik toplumdur.

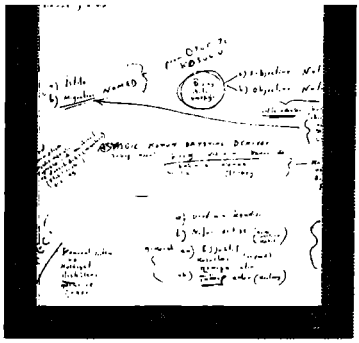
Rant "sosyal bir ilişki ile elde edilir, yoksa doğal bir ekonomide doğrudan üretim yapanların kendiliklerinden ürettikleri bir fazlalık ile belirlenmemiştir. Bu ilişki içinde emeğin koşullarını (inorganik doğayı) ve üretimi yapanların kendilerini birlikte yeniden üretebilir. Öyle ki sosyal ilişki üretimin ön koşuludur. Bu toplumun ve

giderek devletin varlığıdır. Toplum ön koşuldur. Toplumsal ilişki ekonomik mülkiyet ilişkisi olarak üretim araçları sahibi ile doğrudan üretim yapan arasındaki ilişkidir. Emek gücünün belli bir natürel verimlilik seviyesinde: a) emekçinin kendini ve emeğin koşullarını üretmesi ve b) bunun üstünde bir fazla üretme "olanağı" var olduğunda; bu olanağın gerçekleştirilmesi kendiliğinden değil, buna zorlanma ile olur, bu zorlanma toprak sahiplerinden (feodal Lord, ya da Devlet-Asyagil devlet) gelir. Emeğin zorlanan bölümü (emek-zaman) toprak sahibinindir. Doğrudan üretici hür insan değildir; onun emek gücü toprağa bağlanmıştır. O, emek koşullarına bu arada toprağa da tasarruf eder; fakat temel araç olan toprak sahipliği başkasına aittir. Ekonomik mülkiyet ilişkileri ile doğrudan emekçinin artık emeği toprak sahibine rant olarak gider.

Toprak rantının üç biçimi vardı, emek rant (angarya da diyebiliriz), aynî rant (mal olarak) para halinde rant. Sırasıyla bu rant ürünlerinde emekçinin bağımlılığı, hür olmayışı gittikçe azalır; rantın para biçimini alışı üretim biçiminin (feodal ve Asya'gil) çözülüşünün *bir* belirtisidir. Batı feodalitesinde çözülüş merkantilist döneme has bir olgu olmasına rağmen Asyagil'de böyle değildir. Her iki üretim biçiminde devletin dönüşümü de (diğer etkiler yanında) çok farklıdır. Kapitalizme has devlet, politika, sınıf, sosyal güç fraction kavramlarından yararlanarak (bunlar someting more'durlar) Asyagil'de neyin olmadığını ancak anlarız. Olmayanı söylemek kavram vermek değildir şüphesiz. Fakat olmayanı *elimine* ederek olana *yaklaşabiliriz.*

DOSYA NO : 25 **KOD NO: 1**

32x42 cm ebatlarında kareli kağıtlara yazılmış, 3 sayfa yalnızca önyüzü yazılı, %85'i okunabilir ve yayınlanabilir halde. Tarih yok.

İDEOLOJİK GENEL SORUN

İdeolojik yapı üretim etmen (amil)lerinin içine doğdukları ve yaşadıkları kendilerini üretim koşulları ile olan ilişkilerinin bir bütün olarak yansıması ile belirir. Burada insanların ekonomi ve politika ile olan ilişkileri gibi, dini, estetik, felsefi, moral vb. alanları da kapsayan bir *bağlantılı bütün* söz konusudur. Bu ideolojik yapı, belli bir sosyal verimlilik seviyesinde ekonomik ve politik yapı yanında üretim amillerinin sınıfsal biçimlerinin belirlenmesinde etkili olduğunu kabul etmiştik.

İdeolojinin yapısal olarak, sosyal ilişkiler seviyesinde temel pratik işlevi, bir formasyonun bütünselliğini sağlamaktır; bunun için kendince tutarlı bir evreni bütün olarak kapsayan görüşü üretip sunmaktır. Öyle ki bu ideoloji ile egemen sınıf, sınıflar ya da fraksiyon egemenliğini sürdürebilsin; daha doğrusu ortak emeğin üretimi ve mülk edinilmesi süregelsin. Kuruluşta var olan yapısal çelişkiler ve sosyal ilişkiler ya da sınıf mücadeleleri karşısında bu bütünleştirici işlerin zorunlu özellikleri nelerdir:

a) Bu formasyonda var olan sosyal ilişkileri *meşru* saydırmak (legitimacy), ona karşı almaşıkları reddettirmek, ya da yok saydırmak.

b) Bunün için *çelişki ya da çelişkiler reddedilir;* hatta anılmaz, diğer bir deyişle çelişkiler "maskelenir"

İdeoloji ile emekçiler hedefsizleştirilirler. "Mistifikasyon" sağlanır. İşte buradadır fetişizm, yabancılaşma, ve sınıf egemenliği gerçeği "inversion" a uğrar. Ancak şundandır ki formasyon için evrensel

bir imaj yaratılabilir. Bu bütünsel imaj formasyonun "çimento-su"dur. (Gramschi)

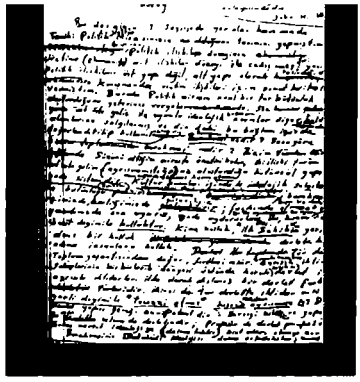
c) Formasyonda bunları sağlayacak bir ideoloji salt bir sınıfın ideolojisi olamaz. Dominant ideoloji, dominant sınıfın salt ideolojisi her kertede çeşitli seviyelerde "çimento" işlevini ancak diğer sınıfların ideolojilerinden de kaynaklanan ve onları da etkileyen karmaşık (composit) ... ile kurulur niteliktedir; yaşayan değerler, geleneklerden bunun için yararlanılır. (Yaşayan değerlerle birlikte bireye bir dünya görüşü verir). Öyle ki bütün sınıflar adına ülke içinde bütünlüğün öne sürülmesiyle, bunun bir sınıfın egemenliği için olduğu saklanır. Egemen sınıfın ideolojik etkinliği sınıf çelişkilerinin kendi çıkarına sürdürülmesinde gözükür; bu etkinlik mevcut yapısal ilişkilerin sürdürülmesindedir. Hatta eskiden var olmuş tarihi bir sınıfın ideolojisi, egemen bir sınıfın bütünlük sağlayıcı aracı alarak devam edebilir. Karmaşıklığa rağmen üstünlük eski bir ideoloji de olsa da bu o sınıfın egemen olduğunu göstermez.

Evrensel imaj, bir ülkenin diğer ülkeler arasında coğrafi ve politik, militer hatta ekonomik gerçeklerle birlikte ele alınışını kaçınılmaz yapar. Burada ülke bütünlüğü kavramı gerçek bir içerik taşır. Bu ideoloji ile birlikte kullanılır. İmaj için yararlanılır.

c) Devlet düzeni kavramı çelişkileri reddettirecek metropole ait ideolojiyle saklanabilir. Devlet büyüdükçe böyle nitelikte bir ideoloji zorunlu bir koşuldur. Devlet düzeni territoryal olarak kurulduğunda ritual (ayin) önemini yitirse de, sadaka, hizmet, şan, şeref gibi değerler yine de kısmen ayin niteliğinde merasimlerle sağlanabilir. Bu ayinlerde bir çeşit rey alma, selâhiyet alma durumu da vardır. İdeolojik toparlayıcı işlev sınıflara değil, devlet ile bireyi karşılıklı hak ve ödevlerle karışıklı bir yere kor. Dini ideoloji de tanrı ile kulu.

DOSYA NO : 30 **KOD NO: 1**

32x42 cm ebatlarında kareli kağıtlara tükenmez kalemle yazılmış, bol çıkmalı, kavramların ve şemaların bol olduğu birinci sayfadan sonra okunabilir düzgün metinli bir çalışma.. Daha sonra kırmızı tükenmez kalemle devam eden bir yazı.. Tarihi yok.

"Bizim muhtemelen etkin bir işleyiş için akıllar, mizaçlar ve eğilimlerden oluşan bir bileşime ihtiyacımız var. Fakat şunu diyeceğim ki, en tehlikeli politika yapıcısı, cevabı önceden bilen kimsedir, çünkü cevabı teorisinden harfi harfine çıkarabileceği anlayışındadır." John H.William

İKİ İNSAN TİPİ "İKİ LOJİK DÜZEY"

Bu derginin üçüncü sayısında yer alan konuşmamda politik mirasımızın tanımını yapmıştım. Bu miras, politik ilişkiler düzeyinin üretime (ekonomiye) ait ilişkiler düzeyinin üretime (ekonomiye) ait ilişkiler düzeyi ile çakışmasıdır; yani politik ilişkilerin üst yapı değil, alt yapı olarak belirdiğidir. Konuşmamda üretim ilişkileri için somut kriterler vermiştim. Burada politik mirasın nasıl bir bütünlük oluşturduğunu yeterince vurgulamamız zorunlu. Söz konusu üst üste geliş ile uyumlu ideolojik bağlayıcı normlar diğer kısmen otonom kültür alanlarına salgılanmış ve din dahi bu bağlam içinde değerlendirilip kullanılabilmiştir. Bana göre bürokrasi nedir? Bizim türden bir toplumda sözünü ettiğim mirasta özetini bulur. İki ilişki türünün üst üste gelişi (ayrışmışlığı)nin (uzun çağlarda oluşmuş kısmen otonom) oluşturduğu bütüncül yapı ya da sistemdir. Kültür kurumları içindeki ideolojik salgıları ile bütünlüğü pekişir. Bürokrasi şüphesiz gayri şahsidir. Bugün biz dahi bürokrasiyi içimizde, benliğimizde bulabiliriz; farkında olmasak da yaşantımızda ona uyarız, ya da uydururlar bizi. Bir tür ayinleşmedir bu uyum. Sınıflar saydamlaşır. Bu, kısa ve basit

deyimle *kulluktur.* Kime kulluk, "ilk sahip"in yerini almış bir kulluk Devlete kulluk adına insanlara kulluk. Her tür devlet, toplum yaşantısından doğar, fertleri aşar. Bununla beraber ayrışık iktidar sahiplerinin birbirleriyle dengesi üstünde kurulu batılı bir devlet ile ayrışık iktidarları ilke olarak dışlamış bir devlet farklı türleridir. İkinci tür devlette iktidar ünlü *yerli deyim ile tecezzi etmez, kısaca parçalara ayrışmaz** Bu yapısı gereği omnipotent'dir: Herşeyi bilebilir ve yapabilir. Bu arada ulema da devletindir; Profesör de devlet profesörüdür. Herkes mevcut ideolojiye (daima tekdir) biat etmeye zorlanır.

Bürokrasinin bütüncül ideolojisi daima ortodokstur; karşıtlığı (heterodoksluğu) reddeder, yeni sentezlere karşıdır, "convergent" kendisinden yana olunmasını ister. Kendisi ile olan yeni (....) evet der. Gücünü kendini tekrarlamaktan (çeşitli düzeyde) alır. Tekrara dayalı toplumda düşünce yaşayamaz; yaşatmazlar. Tarihi olgularda geçici izni olsa da tekrar tarihsizleşme, silinmedir. Kısaca bu tür bürokratik devlet istediği almaşıksızlık sağlama sürecinde değerlendirmeyi nasıl yapabilir? Boyutsuzluk vardır ortada? *Sözde* omnipotent'dir, kendini aldatabilir. Bir boyutun aynası karşıt boyutlardır yoksa narsizm değil. İslam düşüncesinde gelişme antik ve batı felsefesi içindeki organik bağını "felsefenin ölüşü ile ruhum ölüyor" diyen İbni Rüşd'ün ölümü ile durmadı, gömüldü de. Gömülen islamın akıl çağıdır**. 15. yy.'da felsefe yasaklandıysa bu politik yapı gereğidir. Felsefe ile aklî gerçekler ve dolayısıyla ilim de giderek engellenmiştir.

Rasyonel diyalog hem insanlar arasında hem de düşünürün kendisi ile kendi düşünce ürünü arasında bu diyaloğu erimiştir. Biz Cumhuriyet nesli, böyle bir mirası devralmış bir ortamda doğduk.

Kendince bütünlüğü asıl olan bir mirası bütünleyicidir. Kendisi yapı, çerçevenon (context) tir olarak..... Toplum ve fert yaşantısının çeşitli seviyeleri için kriterdir; yani buna göre bir

* Batı toplum tarihinin politik toplumla ilgili genel çizgisi..... krallık, monarşi, imparatorluk, oligarşi, tiranlık vb. formlar bu niteliği (yapısal modeli) değiştirmemiştir. Montesquieu sadece bir aşamada tespit yapar.

** Eğer yeni akılcı bir islam düşüncesi başlayacaksa İbni Rüşd yeniden değerlendirilmelidir. "Üç Tehafüd Meselesi" çözülmelidir: Ben kendi hesabıma bir çözüm önerebiliyorum.

mana taşır. Lojik kendi içinde tutarlı bir düzeydir. Bunda kendine has anlam ve yaşam tarzı vardır. Oysa yapısı ayrışıklığa dayanan, bütünlüğü ayrışıkların birliğinde olabilen diğer bir lojik düzeyin insanlarının da tutumları da onca farklıdır.

Burada politik ve sivil toplumun ilişkilerine girmekte yarar var. Politik toplum politikanın yapılıp karar üretildiği toplumdur; sivil toplum* genel olarak ihtiyaçların giderildiği toplumdur, ancak politik toplum ayırımı ile anlaşılabilir. İhtiyaçların giderilmesi için yapılan üretim ve bölüşüm (olduğunca mübadele) de var olan üretim ünitelerindeki insanlar politik toplumda yer almazlar. Ancak klasik Grek, Roma cumhuriyet ve imparatorluk dönemleri ile birlikte bu ünitelerde yer alan toprak sahibi çiftçiler, yurttaş olarak politik topluma dahil oldular. Çiftçi yurttaşların (citizen) aralarında ve toprakla, onun ürünleri ile ilgili *hükümler civil* ya da *özel* hukukun, o insanlar tarafından yapılan hukukun temelidir. Ülke ya da kamu yönetimi civil taban üzerine *kuruludur*, yoksa civil taban içinde değil. Gelişme, yurttaşlık statüsünün daraltılması olacak. Batıda sınıfların grupların bilinen mücadeleleri ile bilinen daralma burada gözlenen odur ki genişleme, demokratik, oligarşik, tiranlık, despotluk vb. formlar gösterecek ortaçağda yine bir tür politik ayrışıklığı sürdürür. Ortaçağ gerçek yurttaşlık olan politik toplumda yer alır. *Bu özünde iktidarın ayrılmışlığıdır.* Burada Roma Hukukunun oluşum ve çağımızda da süregelişi hatırlanmalıdır. Onda batıya has *iktidar bölünmüşlüğü içinde politik ve sivil toplum* ilişkilerinin hukuki normları halinde izdüşümlerini gözleyebiliriz.

Modern sivil toplum sürecinde, düşünce düzeyinde iki ünlü ayrıştırıcı Descartes ve Locke yerini bulur. Locke düşüncesinde beliren, toplum içinde politik ve sivil toplumu ayrıştırmasıdır.** (Bu ayrışma yeni sınıf burjuvazi için ön koşul) İki toplumun ayrışıklığı madalyonun bir yanıdır öbür yanı da burjuvazinin yurttaşlığa ya da iktidara yeni ortaklığının belirlenmesidir. Önce egel devlet..... Hegel sonra da Marx (3. sahifenin en altı) Bu

* Salt militer karşıtı anlamında değil.
** İlk modern ayrışma İngiltere'dedir; ve ilk sanayi devrimi de İngiltere'dedir.

iki yüzlü madalyona karşı çıkarlar, eleştirirler; şüphesiz farklı gerekçelerle.* İkisinde de sivil toplum ihtiyaçların giderildiği *piyasa sistemine dayalı toplumdur.* Düşüncelerinde piyasa sistemi veridir, onun üzerine kuruludur.

Genellikle Doğu toplumlarında ** yukarki anlamda ayrışık iktidar (konsey ve parlamentolar) oluşmadığından sivil-politik toplum ayırımı olmamıştır. Bizde özellikle! Bundan 16 yıl önce **Düzenin Yabancılaşması** adlı eserimizde sivil toplum kurulamadığını belirtmiştim. O zamandan beri*** *bana göre en önemli sorun insan sorunu oldu.* Genel olarak Doğu'lu-Batı'lı insan ayırımının kriterlerini bulmak istedim.****

Politik, bürokratik mirasımız içinde, alternatifler reddedilirken doğal ve lojik olarak karar toplumu olan politik toplum daima dar kalır. İlginç fakat doğal olan politik toplumun darlığı, sivil toplumun da darlığıdır. Diğer deyişle, *otonom* ihtiyaç toplumu yoksa ya da çok sınırlı ise, politik toplum da dar olur, yani sivil toplumun yokluğu bütün toplumun politik olduğunu göstermez geçmişlerinde Demokrat yurttaş kültürü hemen hiç oluşmamış, bütün doğu toplumlarında durum budur. Burada apaçıktır ki, devletin bilgi düzeyini halkının bilgi düzeyinden soyutlayamayız. Devlet ve birlik *adına almaşıksızlık boyutsuzluğa dönüşür; her şeyi böyle değerlendiren toplumun bilgili omnipotent devleti sözde omnipotent'dir.*****

Değerlendirme, bilgi, almaşıkların seviyeleri ile doğru orantılı sayılır; irade de o zaman söz konusu tek boyutla irade ve seçim de olamaz. İradenin yokluğunda sorumluluk da yoktur. ünlü deyimiyle "Devri sabık" olmadı yaratmamak *Demokratik meşruiyet* buradan irdelenebilir. *Bürokratik Ortodoksluk,*

* Hegel'in politik yazılarında sivil toplumu savunduğu da olmuştur.
** Japon adasının kapitalist ilişkiler öncesi çok istisnai bir durumu vardır. (şogun, daimyo samurai vb. kurumları ile)
*** Yeni kitabımızla birlikte yayınlanacak.
**** İster istemez biyoloji içinde cevap aradım. a) Phylogenetic ve somatik ve düşünce arasındaki bağı, b) İnsanın önceden belirlendiği, programlığını, beynin plastisitesimi olduğu vb. c) Ethology (socio-biologi)
***** Osmanlı İmparatorluğu böyle çöktü. (Biz buna rağmen belli bir dönem Osmanlı sulhünü kabul

karşısında kişilerin, grupların sınıfların sağlıksız ve çok defa *gerçek dışı* almaşıklara yatkınlıkları *yadırganmamalıdır.* Sözde omnipotent mekanizması budur. *Bizde Batı'daki anlamda* bir sivil toplum hiçbir zaman oluşmadı; ve onun tarihi çeşitli kategorilerle bağlamlı ayrışık politik toplum da belirmedi ise. Batı'yı *düzenlemek* ya da *değiştirmek için hem kendini hem de farklı olanı bilmek* zorunlu koşul değil mi? *Batı'lı olmak istemekle olmaz;* Ayrı lojik tarihi kategorileri birbirine indirgeyemeyiz. *Batı'ya ait kurumların indirgenebileceği ortak* unsurlar bulsak dahi diğer bir kültürü reddedip ona indirgemek ne denli gerçekçidir. Birinden diğerine geçiş gibi konuşamayız. Osmanlı Batı'yı etkilemiş ve ondan etkilenmiştir*. Ama sözünü ettiğim *Politik bütüncül miras özünde değişmemiştir.* Onun içindir ki bütün düzenlemeler, Tanzimat ve sonrası (Cumhuriyet dahil) yüzeysel kalmıştır. Onun içindir ki Osmanlı'da *iç kavgaların gerçeği* dar ayrışmaz bürokratik iktidarına karşı (dinsel örgütler dahil) *çeşitli seviyelerde halk tabakalarının mücadelesidir, aranmalı.*

D.P. bu mücadelelerin bir tür mirasçısıdır. Büyük yanlışları ve dolayısıyle 1946 ruhunu redde varan *tutumu* ise ayrışmaz *bürokratik* miras karşısında iktidar olabilmek için *her çevreye verdiği tavizlerin kayganlığındandır;* Ne demişti A. Menderes: "Biz hiçbir zaman devlete hakim olamadık" Çözüm demokrasi ile devleti bürokratik mirastan ayırmaktı, olamadı.

Bu bağlamda kısaca kimlikler: İdeolojik Özdeşleştirme Kriteri: Doğu ve Batı'nın ayrı lojik kategorilerini ayırd edemeyenler ve bununla bağımlı hatalara düşenler; toplum hayatımızın acıları yanında bazı sevimli komedilere buradan kaynaklık etmişlerdir. *Politikacılar* ve *sanatçıların* büyük çoğunluğu bu yanılgı içindedirler, halen de öyledir. *Ayrışıklığın asıl olduğu düzey'in ürünü kurumları, tek boyutlu bütüncüllüğün* üzerine monte ederek çağdaş *sivil bir toplum kuramazsınız, kurabildik mi?* Benim "**Düzenin Yabancılaşması**'*nda anlatmak istediğim bu yanılgı idi.* Yakup Kadri'nin **Yaban**'ı Anadolu halkının gerçek baskısını ve iki yanlı garipliğini sergiler. Falih Rıfkı'nın **Zeytin Dağı**'nda

* Bir tür etkiyi Lord Acton şöyle anlatır: Türk'lerin Batı'yı istilası ile modern Batı tarihi başlar.

bürokratik ittihatçıların imparatorluk ve Anadolu halkına bakışını şiir dolu yakınışla verişi beni duygulandıran ama düşünmemize de neden olan ürünlerdir. Sonra **Çankaya, Ankara** ve D. P. bu yanılgının sisini dağıtmak isterken kendini dağıtan parti!

İş Adamlarımız: Devletin türettiği rantiyelerdir.* Burjuva demek yanılgıdır, Japon kapitalistine burjuva diyemezsiniz. Burjuva Avrupa'ya hastır (ünitedir). Bizim iş-adamları ve onları tutan yazarlar *bir ideoloji üretemezler; olsa olsa geçmişin kültürünü ideolojik amaçla kullanmak isterler; yazıktır bu kültüre. Onu, iş aleminin çıkarlarını* milli çıkar diye göstermek ne demektir ki? İş alemi ideoloji üretemez; ama buna ihtiyaçları da yok. Neden mi, şundan ki *onlara gerek olmadan Batı'dan her türlü kültür ve haberleşme aracılığıyla ustalıkla her seviyede* (ilimde, sanatta ve zorla) *kapitalist ideolojik ağ biçiminde zorla örülüyor. (Çağımız haber üreten çağ)* Bununla özet olarak: Kârın *savunuluşu millî bir savunuş niteliği kazanıyor.* İdeolojik özdeşlik budur. Bugün Türkiye'de alınan tedbirlerin çoğunluğu (özü ile) kârın *kotarılmasına yöneliktir,* bu doğal gözüküyor. Bu doğallığın sadece çarpıcı bir örneğini vereceğim şimdi; ANAP Hükümetinin aldığı kararlardan en çok yararlanan komisyoncu bir firma var (sermaye şirketi diyorlar). Bunun kurucu üyesi, buradaki çıkarlarından soyunmamış bir bakandır. Hem de Maliye ve Gümrük bakanı! İdeolojik özdeşleşme o kadar etkili ki, muhalefete de bu doğal geliyor! Politik moral seviyesi bu işte!

Devlet sendikalarından geçmişte karşıt görünüm vermiş sendikalar da vardı. Ama *otoriter, antidemokratik sendikalardı.* Bunu çok iyi bildiğimi sanıyorum.

SOLDAKİ POLİTİKACIDA KATLI YANILGI VAR

Yanılgı birbirine bağlamlı olarak iki katlıdır. Birinci yanılgı

* Son 15 yıl için rant hesabı yapınız. Dövizlerin sanayicilere gerçek değerinin altında satışıyla tahviller ana parasının ve faizlerinin aşınmasıyla, bankalardan alınan kredilerin bedava faizleri, ana kredinin aşınmasıyla sağlanan rantları bulsak, acaba kurulu sanayiin değerinden az mıdır?

bürokratik çakışmayı yokmuş sayanlar, ikincisi ise insan sorunundan kaynaklanır. Bürokratik çakışmayı kabul etmeyenler; sanki sivil toplum kurulmuştur onlar için. Sözde ileri ortodoks soldan, sosyal demokrata (?) kadar yer alan politikacıları görüyoruz. Bunlar içinde de Ankara'nın havası-suyu vb. politik ekolojisi içinde olanlar başta gelir; onlar *daima devletçidirler; çakışmanın ürünü olduklarından sol adına bu devletçilik ileridir, halk yararınadır,* sosyal adaletè uygundur. Bana göre bu bir tür *gericiliktir. Plancıdırlar. Planlama mevcut çakışma* içinde kalarak bir tür rasyonelliktir. Bunlar H. Williams'ın değindiği cevabı bilenlerdendir (karşıtları T. Özal gibi). Bunlara Ankara'lı *iktisat politikacıları* diyorum.

İkinci grup sol, sivil toplum gerçeğine yakındır, fakat batı kültürünü tek dünya kültürü alan ve *oradaki sosyal demokratları model kabul edip onlara ait kitap öğretisini aktaranlardır.* Bunlar sendikalıların, işçilerin (?) demokrat partilerde kurucu olmalarını *önerirler. İstanbul'lu diyelim bunlara da.*

Her iki grubun katlı yanılgısı insan üzerine,*Anadolu insanı üzerine olan yanılgısıdır.* Her iki grup da Anap politikasından *insanın yeri olmadığını iddia edebilirler.* Çakışma içinde yer alan insan (bürokrat) dahil ne tür insandır acaba? Alelade bir Lamarkçılıkla ya da Pavlov'culukla, insanların ekonomik *koşullarını değiştirdiğimizde bu insanlar değişecek mi?* Binlerce yılda oluşmuş kültürü *yoklama eğilimi insanı dikkate alan bir davranış mıdır?* Modern genetic, ethology (sosyo-biology) vb. anlamaya çalıştığı insan nedir ki? *Yoksa Anadolu insanı için hep yabansınız ve hep azınlıksınız hükümet olsanız da!* Formüller insan adına insansızdır; tıpkı halk adına halka rağmen de olduğu gibi! İkinci grup için de *II. Williams'ın sözünü hatırlıyorum.* Bir soru soruyorum. Varsayalım ki ekonomi büyüdü, işsizlik azaldı, enflasyon aşağılara çekildi. Yurdumuz insanının *var olma sorununa (insan sorununa) ışık getirilmiş olur mu?* Her krizde bir baba arayışı yazgısı değişir mi? Osmanlı'nın kızıl elması dışarda değil, kendi içimizde; kendimizi anlayıp fethedelim.

Şimdi Sol Parti Program İlkelerine dönelim.

Birinci ilke: Demokratik Misak oluşturma ilkesidir. Metod üzerine anlaşmadır Devleti tarihi miras bürokratik ağından çıkarmaktır. Politik ilişkilerin ekonomik ilişkilerle çakışmasını çözmek içindir. Bu, basitçe kanunla ikisi ayrılsın demekle olmaz. İkisini gerçekte birbirinden *mümkün olduğunca libere etmektir.* Sadece kitleleri politik etkiler dışında tutalım demek birşey demek değildir. *Her nasılsa varlıklı olmuş sınıfların ağırlık koyduğu bir politik toplumla da bu olamaz. Politik toplumun demokratik genişlemesi sağlanmalıdır.* Tekrar ediyorum enternasyonal *ideolojik özdeşleştirmeden* kurtulma olanağı yoksa, "halk karar verir" demek sözde meşkuk bir deyim olarak kalır. Burada temel libere etme sorunu *özel ve kamu mülkiyeti sorununun üstündedir. Çakışmadan çıkmak sözleşmesidir, andıdır.* Gelecekte koalisyon olacaksa, o, *buna dayandırılabilir.* Dünkü partilerden ve *bugünkü partilerden demokratik özlem taşıyanlar buna katılacaklardır.*

Bunu yeni bir yol ayrımında olan SODEP kabul etmelidir. Programında iğreti ve tanımsız duran sivil toplum kavramına açıklık getirmelidir; yoksa bana göre gerçekten demokratik yol dışında kalır.

İkinci İlke: Birinci ilke ikinciyi belirlememizde bir araç olacaktır. Çakışmadan libere olmak belli bir kişi, grup ya da sınıfın ipoteğinde olamaz. Sivil toplum kurulacaksa. Özellikle emek sarfeden (çalışan) grup ve sınıflar-*sivil toplumu* kurma ..... kendi kişiliklerine gerçek yurttaş karakteri kazanımı süreci olarak yürütmeleriyle gerçekleşir, yoksa çevrisel döngü tekrarlanır. İlke budur. Onlara ait *örgütlerinin demokratiklik ilkesi,* bu olmalıdır; yoksa çevrisel döngü tekrarlanır ve *başkalarına ait türküler kendilerine kolay öğretilir.* Genel olarak libere oluşu..... gerçek yolu bana göre budur. *Bize göre, modern sivil toplum bu ağırlıkla kurulurken piyasa sisteminin sınırları ve onun açılış biçimi belirlenir.*

Üçüncü İlke: Bir bakıma Anadolu insanına yöneliktir ilk iki ilke. Bu birinci ve ikinci ilkelerle toplumun duruma göre değiştirilip

yenilenebileceği sağlıklı *dönüşüm mekanizmaları üretilebilir. Eğer bu yapılacaksa,* üçüncü ilke, şudur: Geleceğe ait önerileri şimdiden bütünleyip (nihaîleştirip) teleolojik biçimde ortaya atmamaktır. Diğer bir deyişle *gayeyi yaşantının bütününe salgılayıp sonucu şimdiden sebep haline getirmemektir.* Geçmişin yanılgılarındaki tutsaklıktan kurtulma, *geleceğe ipotek koyan* yeni bir demir kozayı *örmemeye bağlıdır.*

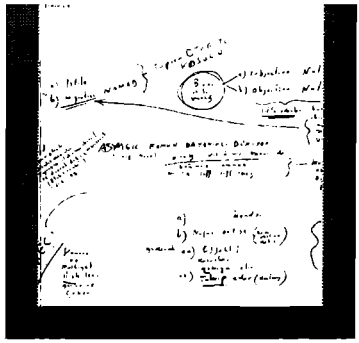
AÇIKLIĞA İHTİYACIMIZ VAR.

Müzedekileri canlı yapmaya uğraş, canlıları cansız kılmaz mı?

Geleceğe bakıyorum ama bugünden bakıyorum: Yoksul evlerde milyonlarca çocuğun sinirli, hırçın, problemli yetiştiği yurdumu görüyorum; ve Yakup Kadri üstadın **Soddom** ve **Gomore**'sunu okumaya gidiyorum.

DOSYA NO : 23 **KOD NO: 1**

Düzenli başlanmış, ilk sayfalarda düzenli yazılmış, son sayfalara doğru çıkmalarla ve çerçeve içinde verilen düşünce kümeleri zenginleştirilmiş toplam dokuz sayfalık el yazısı metin...

METOD ÇALIŞMA HİPOTEZLERİ

1 - Çalışmamızda tarihi üreten güçler üzerine bir bakış açısına varmamız gerekiyordu.

2 - Uyumlu ve uyumsuz yanları ile bir bütün olarak yeniden üretim sürecinin sınıfsal niteliğinin altını çizmeliydik (yeniden üretim süreci gerçekleşme-realization- sorunudur).

3 - Sınıfsal niteliğin anlaşılması, önce sınıfların belirlenmesinin açıklık kazanmasına bağlıdır. Bu noktada salt (pure) sınıf ile tabaka, kast, mertebe vs. biçimlerde gözüken sınıflaşmalar arasındaki temel ayrılıkların analizini zorunlu kılar. Hemen kaydedelim ki, sınıfların belirlenmesi çoğullu nitelikte; birden çok belirlenimin (isterseniz üst belirlenme deyiniz), sonucu olduğunu kabul ediyoruz. Salt sınıf kavramına ancak kapitalizmle gelinebilirdi.

Kapitalizm öncesi sınıfların ayırımına bu yeni kapitalist somutun teorisi ile açıklık getirilebilir: Farkları gözler önüne serilebilir ancak. Yeni sınıflaşma niteliği yeni bütünde teorik potansiyellerde belirme eğilimindedir; ve tarih olarak gerçekleşebilir; demek ki yeni bütünde tek somut değildir. Bütünde tarihi miras olarak eski kurumsal yapıların yeri ve fonksiyonu nedir? Eskiler yeni bütün (potansiyel) içinde, eski bütün içindeki logici (doğal lojik) ile isteme olanakları sınırlandırılmış ya da değiştirilmiştir. Kısaca diyeceğiz ki kurum sanki bir süje gibi özne olayı kendi biçimi

(form'u) içinde a) eskisi gibi işlemek (eskisi niteliğinde bir ürün çıkarmak) ister; b) aynı form almaşık yeni fonksiyon görür; c) olay nesnesi değiştiğinden kendisi de değişir. Bu olasılıklar bizim için son derece önemlidir ve temel bazı kavramlarla açıklanabilir. Bunlar aşağıda açıklık vereceğimiz *belirleyen* (determinant), üstünlüğü ile düzenleyen (dominant)* , hegemonya (hakim?), düzen, denge (olumsuz, negatif).

4 - Birinci yan *belirleyeni* sınırlayıcı niteliği ile kabul ediyorum. Üstünlüğü ile düzenleyeni, sosyo-ekonomik kuruluşta üstün üretim biçiminin üstün gelen kesimi (politik ya ideolojik ya da ekonomik); bu üretim biçiminde ve onun üstünlüğü ile kuruluşta düzen kuranı. Üçüncü yan, hegemonya: Bunu belirleyicilik ile üstünlüğü ile düzen koyuculuğun üstüste gelişini (overlopping) anlıyorum. Burada Gramsci'nin alt ve üst yapının birbirine bağlanmasından farklıdır. Hegemonya kavramı, kapitalist sınıfın hegemonyası söz konusu üst üste geliş süreci ile tamamlanmaya yönelir. Bu süreçte batısal sivil düzen (ya da toplum) kuruluşunda ağırlık kazanıp kazanmaması önemlidir**. Kapitalizm öncesi üretim biçimi ya da sosyo-ekonomik kuruluşlarda, özellikle *batısal ile doğusal* olanlarda *sınıfsal belirlenmeye* sınıfların belirlenişine göre farklıdır. Buna daha sonra değineceğim. Özellikle kapitalist üretim birikiminin alt yapı, üst yapı kavramlarının farklılığında ve bununla birlikte doğu ve batı toplumlarını derin bir biçimde kesen tarihsel farktadır. Bu fark politik yapılarda "sivil düzen" denilen ilişkilere ait öğelerin varlığı ya da yokluğu olarak gözükür, buna isterseniz bireysellik öğelerinin varlığı ya da yokluğu deyiniz. Düzen üstün kesimin üretim biçiminin ve onun üstün olduğu sosyo-ekonomik kuruluşun işlerliği ya da yeniden üretimi için kurulan yönetim ilişkilerinin bütünüdür. Denge olumsuz bir kavramdır. Olmayan bir durumu açıklamak üzere kullanabiliriz. Kapitalist öncesi ve kapitalist sınıflı çelişki ve çatışmalarının varlığında bir sınıfın yeniden üretimi, sosyo-ekonomik kuruluşun bütün olarak yeniden üretimi içinde bir denge ile değil, tersine hukuki, politik, ideolojik,

* Türkçeye eski Grekçe'den aktarılmış gözüken olan egemen sözcüğünü kullanmıyorum.
** Faşizm sorunu

ekonomik *dengesizlik* ya da *baskılarla* sağlanır.

5 - Öyle ise, üretim ilişkileri, üretim güçleri ile üretim ilişkilerinin bağlantısında üstün (dominant) rol oynayacaktır. O halde bu üstünlüğü hangi kesimi ile yerine getirecektir; ve böylece bu metamorfoz da üretim ilişkileri de yeniden biçimlenir.

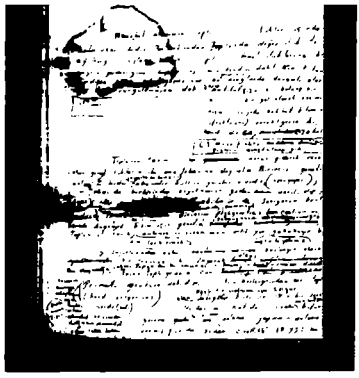
6 - O halde temel soru tarihi bugünün verili gerçeği bir sosyo-ekonomik kuruluştur. Kuruluş bir gerçekleşmeyi gösterir. Her kuruluşta birden çok sayıda üretim biçiminin var olduğu tezini varsayıyoruz (Althusser, E. Terray)

İlk mesele mode'ların bağlantısıdır, bu bağlantı için a) Mode'un içsel lojiği (potansiyeli)

b) Mode'un şartlı ya da dışsal lojiği.

DOSYA NO : 30 **KOD NO: 4**

Kareli kağıtlara tükenmez kalemle yazılmış, 33x45 cm ebatlarında bir çalışma. %65'i yayınlanabilir halde. Şemalar, sorular, kavramlarla dolu...

1. KİTAP
MUKADDEME I
(Sivil toplum kriteri ile)

DOĞU KARŞISINDA BATI

(Giriş; Ş.Süreyya, Y.Kadri)

BİO-POLİTİK'A

Hareket alanımız toplumun asli ilişkileri içinde politikanın (bir hakimiyet ilişkisi olarak) temeli üzerindedir. Toplumda diğer ilişki türlerine önce politik bağlantılar açısından eğileceğim, öylece sanıyorum toplumun temel ilişkilerine bir tür belki bu açıdan açıklık getirme gayesini güdeceğim. Toplumun kendisi dahil bir bütünlüğün peşinde olduğumu da şimdiden söylemekte yarar var; bu gereksinim aşağılarda devamlı olarak dikkate alınmalıdır, eğer ben vurgulamasam dahi. Öyleyse hakikati bir bütüne bir üniteye olan bağı ile anlama biçimini bir yol olarak seçmişiz demek ki; micro ya da kısmi seviyede hakikat bütüne ait ilişkilerin temel yapısını (strüktürünü) verebiliyorsa ki, bu da bir ünite arayışının kendisidir. O halde bir anlamı vardır.*

Toplumun tanımını ancak giderek verebileceğim. Bugün de var olan genel ilişkilerin iki ana tabanına değinelim: Birincisi genetik tabandır; ikincisi geniş anlamda kültür (uygarlık da denebilir) tabanıdır. Kültürü yaratan insandır (insan yapısı); insanın tarihi.

* Micro fizikte maddenin temel ünitesinin yapısını ve ondan sorumlu güçlerin araştırılması gibi

İki taban da birbirinden soyutlanarak iki ayrı tarih gibi alınabilirse de; sanıyorum bunların birleştirilmesi zorunludur. İki tarih dedim, birincisi Phylogenetics (canlının ve bitkilerin tarihi) bizim için genetik tabanın önemi açıklık kazanacaktır; bu tarih dikkate alınmaksızın. Toplumsal tarihi ikinci tarih olarak anlamak ve yazabilmek artık güç değilse de yetersiz gözüküyor bana. Bu dayanağa rağmen toplum tarihi oluşabilir. İnsan, toplu yaşayan bir canlı türü olarak primate grubuna dahildir. İnsan türü başlangıcından beri toplu yaşayagelmiştir. (Herd,grogorious) horde (ordu) mi: Genetics'in koyduğu sınırlar dikkate alınmaksızın tarih yapılmış mıdır? İnsanın çevreye adaptasyon uğraşında ortaya çıkardığı ve önceden doğanın vermediği şeylere tüm olarak kültür diyoruz. Bu adaptasyon sürecinde insanın geneticse karşı kendini yaratma olgusu yine de genetics ile olmaktadır. Bir bakıma basitleştirirsek geneticse karşı kültür kavgası yine geneticsle verilmektedir. Böyle bir yaklaşıma olan ihtiyaç batıda uzun bir süreden beri duyulagelmiştir. Neden mi batıda? Çünkü hakikat peşinde koşarken bütünü parçalama, parçalayarak yürüme, bu yoldan anlama-yapma-anlama geleneği orada zirvesine varmıştır da ondan. Özellikle 17. yy. bu yolun oluştuğu ve yeni modern denen çağın açılışını batıda buluyoruz da ondan. Tarihi bir kategori olarak pozitivizm biçiminde ortaya çıkmış ayırım (separation) dizileri düşünen süjenin içinden kendini ayıkladığı ayırdığı, ki buna objektiflik denecek, doğayı parçalayarak araştırmasının bu gün nerelere geldiğini biliyoruz. Atomun parçalanması gelinen son duraktır! Bu ayırım bilimlerarası bu arada insan-toplumbilimleri arası ilişkileri insanlık sorunlarının üstesinden gelmeyi güçleştirdiği de düşünülebilecektir.Doğa Conrad Lorenz'in (Nobel ödülü sahibi) belirttiği gibi doğa ile spritüel ilişkileri başlangıçta ayırımı artık terk edilmelidir. Ayrımın batıdaki tarih olarak önemli sonuçlarından birini *kapitalizmin* orada çıkışını, tamamen batıya ait tarihi bir kategori olarak *sivil toplum*'un nihai biçimine orada varıldığı, teknolojinin orada yüceldiği birer tarihi olgu. Ama bunlara karşı romantizmi bir yana koymadan önce bunun nedenlerini anlayalım. Farklarına rağman Goethe, üniteye

varma yolunu açıklamak iddiasındaki logic'i ile Hegel'i ondan etkilenen farklı bir bütün anlayışı ile Marx'ı şüphesiz hareket üssü olarak zamanın ilmi bulguları ile sınırlı kalarak karşı eğilimleri ile hatırlayabiliriz.

Camus'un şiir seviyesinde üstüne üstüne gittiği tarihi bölünmüşlüğün girdaplarında çaresizliğin çürümüşlüğün microfiziğin geldiği noktada (belirsizlik) yarattığı (Sapho efsanesi, tercümesinde Tahsin Yücel özlem kelimesini kullanıyor, yetersiz) sağır bir duvar gibi beliren ümitsizliğin trajik sonuçları karşısında anlamanın bütünlük olduğunu vurgulamanın ötesinde, bütüne duyulan nostalji?

Felsefede birdenbire Husserl'e bütün anlayışı dolasısıyla verilen önem. Ve nihayet sayısız biyoloji, antropoloji ve son yılların biyoloji içinde yeni bir bilim dalı olarak ethnology hayvan davranışı bilimi üzerine büyük bir bilgi birikimi oluşmuş bulunuyor.

Bir yandan Sir J. Huxley Conrad Lorenz'in "**Saldırı Üzerine**" adlı kitabına yazdığı önsözde ethnology kurucusu olarak Lorenz'i kabul ederken; Tiger ve For'un "**İmperyal Hayvan**" adlı kitabına yazdığı önsözde genetics ve kültürün birlikte ele alınışı zorunluluğunu savunmaktadır. (İki kitap düşüncelerimi düzene sokmakta bana büyük yarar sağlamıştır.Kitaplar)

Son derece önemli ilke ya da ipuçları Freud düşüncesinde belirmiştir. Freud'a yapılan kritiklere rağmen, sanıyorum Freud'suz insan toplumunu anlamak yetersizdir. Bizim açımızdan ideoloji kavramını iktidar (politika) anlayabilmek için Freud gerekli.

GELECEK ÜZERİNE GÖRÜŞ: KRİTER

Yaşama arzusu *bütüncül* basitliği, sadeliği ile bizim için apaçık bir başlangıçtır. İlkedir; bunun yokluğunu düşündüğümüzde bir bakıma soyutladığımızda geriye ne kalabilir ki. İnsanda bu *başarzu* bütün şiddetiyle *sürekliliği* de içerir. Öyle ki insan, doğal olarak,

doğum, gençlik, evlilik ve *ölüm* ile gelinen sınırı yaşam arzusu ile aşmak ister. Kısaca ölüm, bir yeniden doğuşa (resurrection) atılan adım diye kabul etmek istenebilir (Sir J.Freizer, Golden Bough, B. Malinowski, Magic, Science and Religion) doğal eğilim bu gözüküyor. Substance aramak abstract olur. Buna göre bakınca gelecek kavramı iki bölümde oluşacaktır: Bugünden (halden) ölüme kadar geçecek bölüm; ve *sonrası*. O halde geleceğe bakış, açısı, insanın evrene bakışı belirebilir; ve bu bakış (vision) iledir ki bugün ve geçmiş değerlendirilebilir. O halde gelecek üzerine görüşümüz, bir kriter oluşturabilir. Ve ister istemez anlama, yapma ve bunun için de bir *bütünlük* ihtiyacı doğabilir insan için. İnsan dimağı (mental) çeşitli seviyelerde geliştirdiği evren tasavvuru (imajı da diyebiliriz) içinde, ölüm ve sonrasına ait bağı kurmak ya da boşluğu doldurmak ihtiyacında kalmıştır. Sonra göstereceğim gibi, bütünlük ihtiyacı için şimdiden geleceği de kapsayan bağlayan bir cevher (substance) anlayışına çaresiz gelinir. Bu cevher ve onun sıfatları (attribute) ile boşluk dolar. Gelecek görüşü mümkün gözükenlere uzanan bir çıkarsama yerine mutlak bir gelecek görüşü ile bütünlük bizi ideolojiye ve bir bakıma ütopiaya götürür. Einstein'ın ilk eksiomu ne olabilir? Eksiomların bir yanı, İNANÇ (ispatlanamayan) kümesidir; bunu ispatlamaya gitmek yok-doğrudan, ilk dedim bu inanç düşünce sisteminin gerisinde olmazsa, araştırmaya girişme sanki kalmazdı. Einstein şöyle der: Eğer evrende bir ahenk olduğuna inanmasa idim doğal kanunlar üzerine çalışmazdım.İşte bu ahengin kurallarına açıklık getirmek, bulmak. Kalacak bir bütün! Mikrofizikte maddenin temeli ve ondan sorumlu gücü arasında nihai bir ortak ölçü bulma çabasıdır, fakat bu uğraş şu anda belirsizlik alanı içindedir.

Otorite bir bütünlük ilişkisi içinde vardır. Tam otorite bir istasyon gibi alacağım belli bir tarih döneminde sadece izole politik iktidar olarak tanımlanacak bilim, sanat, ideoloji gibi bağlı alanlarla birlikte otorite vardır. Azalış farklı seviyelerde de olsa bir bütündür, artışta olduğu gibi: *Politika gibi:* ideolojide a) zorunlu b) kullanılır çıkarlar hakimiyet için.

Tarih gecikir, daima sonra gelir, yapanları aşar; burada otonom, kalıntılar kendilerini güç olarak gösterir. Asıl tarih aktörleri yoğurur.

1-MORTALITY- ***Aşkın Y.Ü - Bütün : Ünite***

Ölümlü insanın maksadı ölümsüzlüğü bulmak: Kendini sürdürmek.

1.1 *Zorunlu* olarak bir *cevher* (substance) bulunduracak. *Kollektif* bir *sembol* bir *idea* (art, religion, science) farklarına sonra geleceğiz. Bütün, cevherin vasıfları, sıfatları ile toparlanır. Nihailik cevherdedir. *Süreklilik* başlıca vasıf.

1.2 Cevherde toparlanma açık ya da zımni bir gayeye yönelme teleology.. var; o halde, bir ilk güç, ilk efendi ilk hakimiyet dayanağı, bir bakıma mihenk taşı (kriter) belirir.

1.3 Gelecek kavramı ölçüdür (kriterdir) dün ve bugün o gelecek kabulüne ölçüsüne bağlı olarak belirlenir.

1.4 Cevherde bir şeyler yeniden üretilir; fikir (din, ilim dahil) sanat buna ait somut olmayan bir sembolü ya da ideayı üretir-yeniden üretir. Somut objelerde soyut bağlamı göremeyiz. Süreklilik: Immortality demektir. Ölümcülden buraya geçmek insanın gayesidir.

1.5 Tarih substance'ın değişiminde yansır.

1.6

1.7 Substance dayatılmış (ya da tersi) form ve stiller mutlak olmamakla birlikte, daima (somut olarak apaçık olmayan) ve gaip (absent) bir ilişkiyi temsil ederler, *sahiptirler*: Sahip (ilk sahip) yeniden sürekli üretilen budur. Bu oldukça ona bağlı ikincil bağlarla birlik içine girilir (into unision) : Evren hakkında tasavvur biçimi (form) olarak ideolojinin temeli, kaynağı buradadır. Sonra tanımlayacağımız iktidar, politika, meşruiyet, sorumluluk, will (irade) ve hürriyet kategorilerini de şimdiden bu kaynağa dayayabiliriz. Particular İdeologi cevhere, geleceği kabul biçimimize göre biçimlenir. Onların değişimi ile değişir.

1.8 Immortality, kişi, aile, gençlik, ulus vb. ilişkilerinde immortality demektir, bunu politik düzen ile bağlarsak; ortak soyut cevherde toplumsal bağ hakimiyet bağıdır (Dominance). Toplumda hakimiyet ne kadar (düzen koyma, yürütmek için) zorunlu ise, cevher de o kadar zorunludur. Burada toplumsal zorunluluk ile hükümdarın (aile, grup, sınıf vb.) hakimiyetinin devamlılığı (bir tür immortalitesi) birbirine karışır. İki hususu birbirinden ayırarak kriter aranamaz.

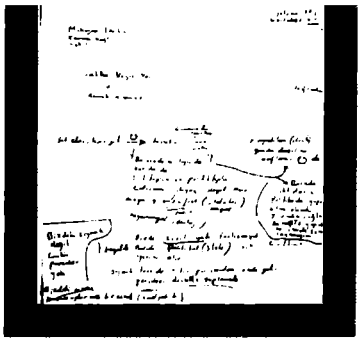
1.8 Hakimiyet ilişkisi tabi olmayı içerir. Öyleyse zorunlu düzen koymanın getirdiği çelişkiler açık ya da gizli (uyuyan) var olacaktır.

1.9 Hükümdar (hakim olan) ın yanında olanlar, karşısında olabilecekler vardır(açık, latent)

1.10 İşte ideolojinin vasfını burada ortaya koyabiliriz: *Gaye güden: Lazım gelen, kimin için gaye? Kimin için lazım gelen? Hakimiyet zorlar.*

DOSYA NO : 19

Yazılamamış kitaba yazmak için yapılmış bir başlangıç. Tarih yok. Kitabın sistematiği yok. Sadece elle yazmaya girişilmiş, yazdıkça çıkmalarla zenginleştirilme çabası içine girilmiş... İlk sayfasının sol üstüne su döküldüğü için ana metne zarar vermemiş ama ikinci sayfaya etki yapmış. 30x45 ebatlarında 12 sayfalık bir metin. Yayınlanan kesim yüzde otuzu... Şemaların, birbiri ile ilintisiz duran paragrafların ilişkilendirilmesi mümkün... Çünkü bu paragraflar yazılmak istenen kitabın daha sonraki bölümlerinin ana fikirlerini kümeliyor...

Gelecek bugünkü kararlarla belirlenmeyecek: Yaşanmamış, yaşananla değil fark: Yenidir.

POLİTİK EPİSTOMOLOJİ

Epistomolojik history

DOĞU'DA TRAJEDİ YOKTUR

Doğu'ya ait insan ve toplum tipolojisi Batı'ya ait olandan neden ve nerede ayrılmıştır? Bu sorunun üzerine gitmek bir kaderdi. Kendi kaderimizde buna çattık. Batı'ya benzeme, özenme böyle bir kaderi yok sayma ile eşdeğer göründü bana: İki tipoloji arasında yaşayageldiğimiz öylesine bir aykırılık var ki; sanki ona teslim olmuşuz da aykırılık ve giderek eylemsel seviyede çelişkiye dönmüş de, onu anlamaksızın reddetmek kolayın da ötesindedir, ve bu davranış da *aykırılığın içinde vardır.*

Ne demektir doğu ve batı insan ve toplumları; bu kadar *genel* ve bir bakıma *topyekün* (total) tanımlama olabilir mi? Bu çatışma bunlara ait tanımlar ile başlamayacak, ancak giderek *fark seviyeleri* belirlendikçe perde perde açıklık gelebilir. Doğu-batı tipolojilerine; çatışması boyunca sürecek tanımlama sona kadar.

Farklılığı neden bu denli düşer üstümüze? Bilinen o ki, *bilgiyi bulmak, fark'ı* bulmaktır da ondan; fark bilgidir, *bilgi birikimi farkların birikimidir.*

O halde bir yandan farkları anladıkça öte yandan da, nasıl

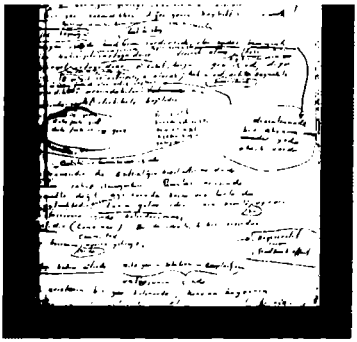
"bildiğimizi", "düşündüğümüzü" ve "karar verdiğimizi" anlayacağız! Bateson

Oysa bu değinilen üçlü nasıl epistemolojik karakterdir ve bunları insan ve ayrıca toplumlar için ele aldığımızda onların fark seviyelerine girebiliriz. İnsanın düşünüş, karar veriş tarzı toplumuna göre değişebilir. Öyle ki toplum insanlardan meydana geldiği halde onların karşılıklı ilişki tarzlarına göre onları aşan bir varlıktır. İlişki tarzlarına göre toplumlar farklılaşır. Bilgi teorisi ise evrensel ama onun dışında toplum açısından bakınca özellikle politik epistemoloji

Epistemolojik seviyeler olarak gözleyebiliriz; konuyu politik alana getirdiğimizde biraz şaşırtıcı da olsa *politik epistemoloji* diye bir kavram kabul etmek zorundayım. Şaşırtıcılığı önemli değil benim için bu aşamada politik süreçte bilme, düşünme, karar tarzları, epistemoloji, bilgi teorisi açısından bir konudur, kıstas veren bir konu.

DOSYA NO : 21 **KOD NO: 1**

Dosyada 21/1, 21/2 koduyla iki grup yazı. Okunabilir vaziyette. Bu yazı kurşuni bir gömlek kartonunun üzerine tükenmez kalemle yazılmış. Yayınlanabilen kısmı yarısı...

(Survival value)

HAYAT BULMAK: ÜRETMEK ve SÜRDÜRMEK

Maxim Toplum survival aracıdır politika bununla çelişemez

Metabolik Kriter: a) Hakim olanlar açısından

Alınan verilen b) Olmayanlar açısından Düzenlemede.alt sırada olanlar

a) *Hakim Olanlar*: Survival value olarak onlar durumlarını sürdürmede kaynaklardan daha çok ve daha iyisini alacaklar. Üreme ve seks ile kaynak olarak daha iyi yer, daha fazla ve iyi gıda ve kadın onlar için el konabilecektir, tasarruf edilebilir kendi genlerinde daha çok ve kaliteli çoğalma ile el konan kaynaklar arasında ilişki kurulabilir; bu el koyma hakim olmakla, kaynaklardan yararlanmada hakimiyeti sürdürmenin bir aracı olarak gözükür. Bu hakimiyetin geleceği uzanımının bir aracıdır. *Öyle ki,* hakim olanlarla olmayanlar *arasında* (bir yanın kazandıkları diğer yanın kaybettikleri olarak) seviyelere göre az ya da çok *gerilim* kaynağıdır. Buna ait gelişmeler daha sonra ele alınacaktır. Omnipotence, ölümsüzlük ve ideolojik kaynağına burada işaret edelim sadece.

b) *Hakim Olmayanlar*: Düzenlemede alt sırada olanlar, korporasyon içinde kendilerini sürdürecek olan kadar kaynak elde edebilirler. Bu sağlanamazsa düzenlemede bir aksama ya da eksik

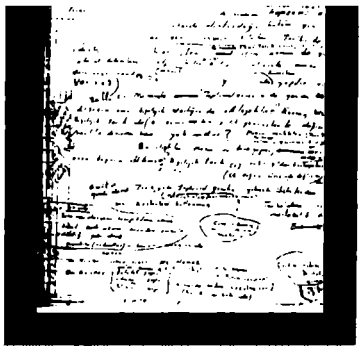
vardır. Hakim olanların hakimiyeti eninde sonunda *ortaya düşer*: Vererek alma diye bir ilke varsa ilkesi buradan doğar, bir denge sağlanır, bu koşuldur yoksa hakimiyet yeniden bölüşülmek üzere *ortaya düşer*: Rekabet, kavga, gen içinde, diğer genlerle, dış alem ile. Öyle gözüküyor ki, (biyolojik ve antropolojik olarak) hakimiyet genel olarak artık kaynakla bağlantılıdır; bu açıdan ilkel bir toplumda da üretim ne kadar güç de olsa artık sağlanır. Hakim olanlar (kişi ve aile) diğerlerinden daha fazla kaynağa el koyuyorlarsa artık vardır. Kendisi ascetik yaşasa da, vermek için donatmak üzere, verebileceği bir minimum kaynak (ya da hazinenin) bulunmasına engel değildir. Karşılıklı bağlantı. Politik ilişkiler tarafların aldıkları ve verdikleri arasındakilerinin mizanı tabanında daha az daha fazla derecesinde, daha iyi yer, daha fazla gıda, daha fazla ve iyi yine nitel ilişkilerle bağlıdır. Survival haz prensibinden ayrılamaz. Birliktelik burada çok açıktır. Buna ait nitel ilişkiler birer göstergedir.

Inequality: Yaşam için düzenlenme eşitsizliğin düzenlenmesidir de; eşitsizliğin kabul ettirilmesidir de.

Kazananlar, sahip olanlar, kaybedenler, sahip olmayanlar. Bunlar arasında düzenlenme içinde kooperasyon ve rıza salt kuvvetle değil, aynı zamanda başka araçlarla da sağlanacaktır: Başka araçlar lazım gelmektedir açıkçası! Lazım gelme ideolojinin önemli bir ayıracıdır. Toplumsal ilişkileri lazım gelen bir karşı çıkanlar da ikna etmelidir evren tasavvuru içinde bulundurulması hakim olanlar ve onlar adına diğerleri *ikna edilmelidir* (Convince). Bu da ideolojik bir unsurdur. İdeoloji kavramına ilerde ayrıca geleceğiz. Yeniden üretimin zorlayışı...

DOSYA NO : 13 **KOD NO: 1**

İçinde 13/1 ve 2 kodlarla iki metin bulunan bir dosyanın 43x65 ebatlı kağıdın bir yüzüne yazılmış bir yazı... El yazısı. Tükenmez kalemle yazılmış. Yayınlanan bölüm yüzde elli.
Çıkmalar, sorular ve değişik kaynaklarda alınmış notlar var. Kavramlar ve düşünce kümeleri bir arada...

(İnnate'e kadar) (totalite)

GERÇEĞİN BOYUTLARI?

Bir'in topyekün bir bütünlüğü ile çokluğa dayalı türden bütünlük ne ölçüde ayrıdır birbirinden? İşte ilk sorumuz. İnsanlık tarihinde hem politik, hem düşünsel, hem sanatsal vb. Çeşitli düzeylerde oluşum farklılıkları yukarki iki tür bütünlük içinde genel ve soyut kategoriler seviyesinde anlaşılabilir mi? Yoksa birinden diğerine dönüşme olanakları pratiği geçmişte var mıydı, yine de olabilir mi? Yani biri asıl diğeri ondan mı türemiştir? Bir'deki bütünlüğün (vahdet) büyüsü mistik ve metafizik boyutlardadır. Bir bakıma matematiğin sihrinden kaynaklanır (Plato) Logos vs. materyali.

Tarihin yeniden yazılabilirliği önce yazılmışların tarihliliğini değiştirmez.

Tarih devamlı olarak yeniden yazılabilir, ama bu daha önceleri yazılmış tarihlerin de tarihliliğini değiştirmez. Arayıcı, onlarda sürekli değişimlere rağmen süreduran unsur (?) ları bulup bugüne bağlayabilir (embriolojik) belki ebedi örgü suje tarih bir kozadır:

a- hem örgünün ağzı açık bitmemiş

b- hem de örüldükçe yeni bütünde görüntü (ya da biçimlerde) yerini alır. Zamanı yaşamayarak aşmak mı? Duyulardan arınan, duyuların çamurlarını dökmenin intellect'i serbest bırakarak gerçek kavranabilir mi? Öncelikle bu yol intellect'i serbest bırakmak mıdır? Yoksa bu gerçek dışı bir soyutlanma sürecine mi bir yolculuk? Bu görünüşe rağmen insanı duyulardan soyutlama denemeleri içinde ortaya çıkan mistik bağ ya da mistik semboller,

kavramlar evrensel değil mi? Öyleyse bu da bir gerçeği belirtmez mi bize? İntellect nedir? İkisinin bir yaklaşımı mı? Oysa öte yandan ilim, duyularla, gözlemlere dayanmakla birlikte kurulan teorilerin duyusal unsurları kapsamaması gerçeği* Doğru gerçeğin çokluğuna mı bizi ulaştırır? Yoksa bu gibi gerçekler bir bütünün (b) parçaları mı? (a) instanceları mı? Burada "tamamlaşma" mı söz konusu yoksa ayrı seviyelerde sonsuz bir akışma mı? Burada bizim için dramatik bir kritere değinimi yapalım: *Ayrım Kriteri*

Üniversiteden uzaklaştırılmadan önce, yıllarca giriş derslerinde öğrencilerime anlatageldim ki, bizim ne türden toplum ve insan ilişkileri içinde olduğumuzu anlamak için Batı dünyası ile kesit karşılaştırması yapmak kesitlerdeki TARİHİ ANLAMAK için bir yoldur, asıl irdeleme nerede başlayabilirdi? Farklılığı görmekle, sonra farkların üzerine onların nerelerden kaynaklandıklarına eğilmekle başlardı. Farkları çeşitli düzeylerde gözleyebiliriz; politik (dolayısıyla ekonomik), düşünsel, sanatsal vb. İşte burada öncelikle seçilecek bir kesit üzerinde bizler için çarpıcı nitelikli (hâlâ öyle) iki ayrımcı düşünce sistemine giriyordum. Descartes ve Locke'a ait ayrımlarla. Descartes bilindiği gibi modern felsefenin mimarı olarak kabul edilen düşünür ve ilim adamı. Locke ise İngiliz parlamenter sisteminin felsefi kurucusu denilir. 17. yy. Avrupa İntelligenciasından iki isim bunlar. Descartes'in ünlü ayrımı şudur: *Ben, Dünya, Tanrı*. Üç temel kavramı birbirinden ayırır. Locke'un ayrımında önemli olan üçlüsü onun toplum denklemindedir. Toplum=Devlet, Ekonomi, Din. İkisini de açıklayacağım, daha önce kalın çizgilerin çizilmesi zorunlu. Tarih kesiti olarak 16-17. yy.lar Batı'nın Doğu dünyasını güç (?) olarak aştığı, kendi içinde yeni çağın karakterlerinin açıkça belli olduğu dönemdir. Güç'ün (daha doğrusu üstünlüğün hegemonyasının) açık ifadesi ülkelerinin genişlemesi, toprakların genişletilmesi, ülkelerin salt istilası niteliğinden çok doğaya hakimiyetin asıl gücü oluşturacağı görüşünün bilinmesindedir.**

* Schrodingen, son paragraf.

** Yunan mitolojisinde: a-Tanrılar, b-felsefe (ilim) doğayı açıklama c-enstrüman yok, hep aklî çıkarsama.

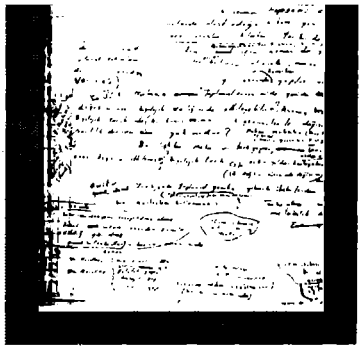
Kültürün yeni boyutu buradan Batı'da kraliyet akademilerinin kuruluşları buna dayandırılabilir. Doğaya hakimiyet ile servet ve iktidarı artabilen birliğinin açıkça ön koşuludur artık. Bir tür toplumsal tarihi sarsılmadır; Metamorfozdur. Kafka'nın böceğinin yeni boyutlar kazanması gibi; ta eski Grekler'den, Roma'dan ortaçağdan beri gelen batısal toplumların, yeni bir aşaması, uğrağı onların sürekliliğindeki belirmiş ortak kuruluş? Temeli (genesis) değişen boyutlar ki bir bakıma altüst olma görünümündedir. Yeni sınıflar ya da *politik toplumun* yeni gerçek ve potansiyel üyelerinin tarih sahnesinde belirişi *kaynakların yeniden bölüşümü ve değerlendirmesi olarak politikada* yeni, particular durum.

Descartes ve Locke'un üçlü ayırımları, onlardaki bazı temel kavramlar olarak Batı toplumsal yaşamının bir ürünü olmakla birlikte olgulara yeni yaklaşım, yeni logical premise açıklama seviyeleri getiriyordu. Onlardaki temel kavramlar ilmi metodların ayrılmaz bir parçası oluyorlardı. Descartes'in üçlü ayırımı neyi sağlıyordu? Öncelikle, tanrıyı dünya (evren, nature) ve düşünen akıl ötesinde daha üst bir düzeye çıkarıyor. Bununla düşünen, arayan, açıklayan akıl ile onun ele alacağı maddi *nesneleri* karşı karşıya koyup yalnız bırakıyordu. Yaratıcı tanrı, daha üst düzeye çıkarılmakla doğal olayların ilim ya da felsefede açıklanmasından soyutlanıyordu. İşte burada birbirinden ayrı esasta olan, birbirinin dışında unsurlarıyla tamamen ayrı esastan ünlü ikiliye indirgeniyordu. Ayırım *res cogitans* ve *res extensa* ayırımı. Res extensa uzamlı şey, olgu: İnorganik şeyler yanında, bitki ve hayvanları hatta insan vücudunu da içerir. Bunların sonunda fizik ve kimyasal açıklamalara indirgenecek mekanik kanunları bulunabilecektir (?). Görülüyor ki doğayı tanıma ve açıklama, çağın *teolojik reformasyon* tartışmaları dışına çıkarılmaktadır.

Yeni düşünce ve arama için yeni bir seviyenin ilkelerini oluştur... Bunu anlamalıyız. Yeni çağın damgası buradadır.

DOSYA NO : 14 **KOD NO: 4**

Üçüncü hamur kağıda yer yer siyah kalemle, daha sonra kırmızı flomaster kalemle yazılmış. Bol çıkmalı, ekli, arka sayfasında kavramların ve düşünce gruplarının ilişkilendirildiği şemaların yer aldığı 3 sayfa... Okunabilen kısmı yarısı...

YENİDEN ÜRETİM...

Pre-kapitalist üretim biçimlerinde (hayatın üretimi ve yeniden üretimi) son kertede belirleyişinde, bu üretim ve yeniden üretimin yansıması politikanın (ve ideolojinin) egemenliği (dominance) ile olur. Öyle ki politik yapıdan ya da devletin süper strüktüründen yansıyan "kamusal-politik statü"lerden politik-hukuki örgütlerce tesbit edilir.

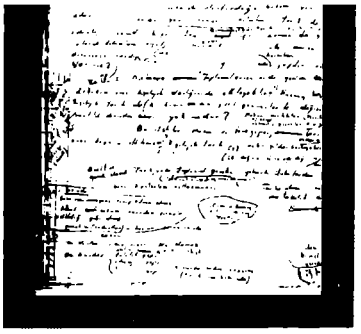
Kapitalist üretim biçiminde ise, toplumsal sınıflar politik (ve ideolojik) yapı ve ondan yansıyan ilişkilerle tesbit edilmekte olandan *ilkel birikim* ile çözülmeye girildiğinde, ilkel birikimin kendisi bir üst belirlenme olmakla beraber giderek üretim biçimi genişleyen yeniden üretime geçince (ilkel birikim tamamlanınca), özellikle ekonomik yapının egemenliği ile tespit edilir. Yani ekonomik yapı ile politik yapıların ve ilişkilerin kapitalist üretim biçimine özgü görece bağımsızlıkları (izolasyonu) içinde sosyal sınıflar özgül yer ya da ilişkilerini alacaklardır.

Pre-kapitalist belirlenmede politik ve ideolojik yapının, yani devletin süperstrüktürünün egemenliği ile yansıması Batıda ve Doğuda önem verdiğimiz özgüllükler olacaktır.

a) Batıda köleci Grek ve Roma'nın sonra Germenik toplumların üretim biçiminin devlet süperstrüktüründe citizen, ya da toplum üyeliğine ait bireysel hukuki, politik haklar, kurumlar hem feodal sınıfların ve sonra da kapitalist sınıfların tespitinde.

DOSYA NO : 30 **KOD NO: 5**

32x45 cm ebatlarında kağıtlar üzerine yazılmış bir çalışma, bol sorulu, tükenmez kalemle yazılmış, ispirtolu kalemle devam edilmiş. Şemaların ve soruların doldurduğu üç sayfa var.

YAPISAL SEVİYELER VE SOSYAL İLİŞKİLER- SINIFLAR

Varsayım: Belli bir teknolojik bilgi seviyesinde çeşitli sosyal formasyonlar oluşabilir. Ve bir üretim biçimi ya da formasyon önceden verili (tarihi) yapısal kurumlarca etkilenerek oluşur(süreklilik). Yeni ile eskinin..... ve kopukluğuna rağmen

Hipotez: Tarihin yürütücü gücü sınıf çelişkileri ve kavgasıdır. (Sınıfların biçimlenmesinde spesifikler)

I- Sınıfların, sosyal ilişkilerin ya da sınıf kavgalarının belirlenmesi:

1- Önce sınıfların kuruluşu ve biçimlenmesi

2- Sosyal ilişkiler olarak sınıf pratikleri (kavgaları)

1- Sınıfların kuruluş ya da biçimlenmesi ekonomi, politika ve ideolojinin birlikte etkileriyle oluşur.

a) Ekonomik olan devamlı belirleyicidir, zorunludur (Engels), fakat yeterli değildir. Şöyle ki:

aa) Kabul ediyoruz ki üretim ilişkilerinin iki yönlü etkisi söz konusu. Biri yapısal etki, yani mevcut teknik bilgi-maddi emek koşulları coğrafya dahil böyle üretim ajanlarının bir bileşim (combination) biçimi üretim ilişkilerinin yapısal (strüktürel) yönüdür. Bu yapısal bileşim biçimi bir spesifiklik gösterir. Bu bizim için 1. kronolojik-generik değil spesifikliktir.

bb) İşte bu yapısaldan yansıyan (onun etkisi ile) üretim etmenleri sınıflara bölünür. Bu defa üretim ilişkileri insanlar (sosyal) arasındadır ve buna sosyal üretim ilişkileri denir.Son kertede belirleyicilik bağı buradadır. Fakat karmaşık sosyal; böylece tek düze mekanik bir yoldan, zorunlu ve yeterli koşullar ile belirlenmiş olmaz.

b) Politik alan

a) Politik yapı (devlet kurulunca bu) devletin hukuki politik, bunun bir türü olarak militer üst yapısı başlıca politik yapı olacaktır. Bunlar kendi ayrı zamanları olmakla beraber, sosyal politik ilişkilerde yansıyan ya da sosyal politik ilişkileri belirleyen kurumlardır, statülerdir. Aslında hukuki-politik statüler sınıfların biçimlenmesinde rol oynarlar. Burada da sınıf biçimlenmesinde diğer tür bir spesifiklik kaynağı ile karşı karşıyayız.

c) İdeolojik alan: İdeolojik yapı, politik yapı ile birlikte, egemenliğin meşruiyet sağlama üretim biçimi ya da sosyal formasyonda bütünlük imajını sağlama öğeleri olarak özellikle dini-hukuki, estetik, eğitim vb. kuruluşlar da işlev yapar; ve sınıfların biçimlenmesinde rol oynarlar. Burada da spesifikliğin diğer bir kaynağı ile karşılaşırız. Ekonomik, politik, ideolojik yapıların görece bağımsızlıkları yani kendi zamanı, bölgeleri, ve ritmleri vardır; ve birlikte (ensemble) karşılıklı etki ya da yansımaları sosyal ilişkilerde görülür. İşte bu da sınıf mücadelelerinden başka bir şey değildir. "Yapılar arasındaki bağlantılar ile (yansımada) sınıf ilişkilerindeki bağlantılarda benzerlik vardır."

İlk çıkan sonuç :

a) *Sınıf Kavramı*, bütün strüktürlerin birlikte karşılıklı etkisinin sonucudur. Sadece ekonomik yapı seviyesiyle bağlantı yetmez, her ne kadar bu belirleyici olarak zorunlu ise de.

b) sınıf, strüktürlerin bir bölümü değildir; yani kendisi strüktür değildir. O halde sınıf kavramı bir bütünü açıklar (ensamble);

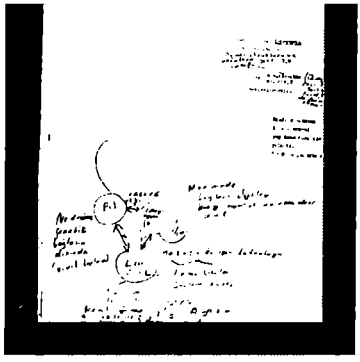
c) *"yapılar"* üretim biçimi ya da kuruluşun karakteristiğini verir*; her üretim biçimi ya da kuruluşun spesifikliği yapıların spesifikliğinin birlikte sonucudur. Bunlardan yansıyan sınıfsal ilişkilerin ya da kavgaların spesifikliği de buradan gelir.

2- Üç alanda sınıf ilişkisi ya da kavgaları (sınıf pratiği)

* Üretim biçimi ve kuruluş daima temel olarak hatırda tutulduğunda yapılardan her hangi biri salt olarak (izole edilerek) analiz edilebilir. Daha geniş olarak hayatın üretim ve yeniden üretimi hatırda tutulmalıdır.

DOSYA NO : 30 **KOD NO: 3**

32x45 cm ebatlarında kağıtlar üzerine yazılmış bir çalışma, bol sorulu, tükenmez kalemle yazılmış, ispirtolu kalemle devam edilmiş. Şemaların ve soruların doldurduğu üç sayfa var.

Kimlik Kartı: Nereden geldim ve nereye doğru?

GENESİS (TEKEVVÜN) ve MUTLAK ZAMAN

Geleceğin sonsuza uzanır görünüşü insan aklının doğa içinden, doğaya karşı düştüğü an kıyamet sürecinin başlangıcıdır; yeni metamorfoz belki başka bir genesis'dir.

Geçmiş: İnsanın yaradılışından önce de var mı? Bu postülalarımıza (mütearife) bağlı. İnsan aklı dışında alemde (evrende) başka akılları varsaydığımızda, elbette insan öncesi geçmiş kabul edilebilir, tartışabilirsiniz. Ama tartışan yine insandır. Modern bilimin kullandığı teknolojilere dayanan insan öncesi inorganik-organik varlıkların insan öncesi zamanı bir gerçek fakat onlarda insana da ait olabilecek ortak taraflar biyolojinin tartışılan sorunlarla dolu bir bölümü.

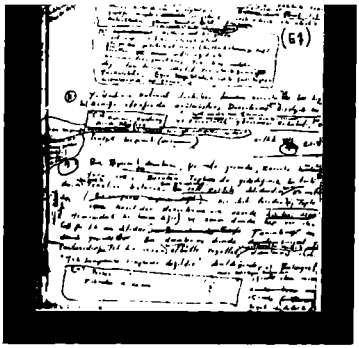
Alemin varlığı öncesine bir zaman kavramı koyamayacağız. Ezel kavramı zaman dışıdır. Ancak jeolojik, biyolojik ve insanlık (toplum) tarihten *kopmalarla oluşarak* zamanı oluşturur. *Sürekli olanı kopuşlarda* buluruz. Bunları epistemic bir suje olarak anlayan, arayan ve nihayet kendi tarihini yapan da insandır. Öyle ise insan ya yaradılışından beri kutsaldır ; kendi sonunu hazırlarken de kutsallığı süregelecektir, daha fazla ışık adına eylem ışığı ışık sistemini yok edebilir!?

Epistemic subject, kendisi (aklı) ile doğa, alem, objeler, değerler

arasına aralık (distance) koyandır. Bu ayırım o kadar önemlidir ki belli bir seviyesinde insan türü içinde Batı-Doğu insanının yol ayrımını belirleyecektir.

DOSYA NO : 16 **KOD NO:**

İçinde 16/1'den 16/7'ye kadar değişik metinlerin bulunduğu bir dosya... Bu metin kuru mavi kalemle 3. hamur iki sayfalık A4'lere yazılmış. Okunabildi.

BİOLOJİ

A- Sorunlarımıza Giriş

Başlangıç ta biraz karmaşık biraz da.. olarak doğulu ve batılı diye iki kategori ile başlamak zorundayım. Ben kendimi ve çevremi doğulu diye alıyorum. Kimdir Doğulu, kendisi hakkında, çevre ve evren üzerine ne yolda soruları olmuştur, Doğaya ve insana karşı davranışı nedir? Ya batılı, o kimdir? Kendisine ve bize göre kimdir acaba? Onun insana ve doğaya karşı davranışı nasıldır? Batılı kendine kendi koşulları içinde bakabilir mi? Ne ölçüde, akılla da olsa, objektif olabilir? Bakmak insan türünün şimdilik, kültür evrelerine göre farklılaşmış* gruplarının her birinin kendilerine ve kendi dışlarında kalanlara bakışları kültür evrelerine göre tutarlı olabilir. Ancak bu farklı bakışlar birlikte ortaya konabilirse belki tutarlılığın üstünde bir bütün yolu ile insan türü üzerinde daha salim yola girilebilir, kısaca doğulu ile batılı bir *bütünün* insan (evren içinde) türü olarak birlikte yerlerine konması ile yaklaşım salim yola girebilir. Bu şüphesiz ayrı ayrı ele alınmasına kısmî gerçeklerinin bilinmesine yarayabilir.

Batılı dünya ya da evren kendince, geldiği yerde çeşitli seviyelerde üstünlüğüne rağmen bütünlüğünden çok bölünmüşlüğün değerleri, perspektifleri içinde ya eski Greklerin aikos'undan** ki bundan ekonomi ve ekoloji üreyecek Roma Cumhuriyeti hatta imparatorlu-

* Aşağıda bioloji ile kültür arasındaki ilişkilere yer verilecek. Specific species ve particity.
** Hemen değinelim. Hobbes Devlet=Toplum özdeşliği ile doğuya ait devlet karıştırılmamalıdır. Hobbes bu özdeşlik iddiası ile atomik birey kavramı demokratik unsurla buna girer.

ğa varılmış olmasına rağmen batı uygarlığının temelindeki AYRIŞIK unsurlar nelerdi, nasıl kaynaklar ve daima bütünden çok bu ayrışık unsurlara dayanan toplumlar türedi; Demokratik formlardan 17. yy mutlak milli krallıklara değin bu unsurlar temel oldu ve mutlak (?) denilen krallıklar bile bu unsurları telafi değil onların gerçek ilişkileri üzerinde geçici formlar oluşturdu. Batı yakası ister köleli, ister feodal, ister başka tür bir toplum formu oluşsun; daima temelde *ayrışık* unsurlar... formlar içinde var oldu. İngiliz tarihini inceleyenler bu arada onların anayasa tarihi ile ilgilenenler ilk yaklaşımda ta II.Henry'den beri gelen parlamentonun gelişmesi sürecinde bilirler ki VIII. Henry tam bir despottur. Ama Londra'nın iş merkezi olan City'yi ziyaret etmek istediğinden oranın yerel yönetiminden izin almak zorunluluğunu bilir; bunu sade bir protokol işlemi olarak alamıyoruz şüphesiz. Ve Doğu imparatorluklarında bunu ilk yaklaşımda anlamanın mümkün olamayacağını kabul ediyorum. Ama bu noktada dikkat toplanınca bir doğulunun (batılının değil) batıyı *anlayabilmesi için bir kapının* aralık olduğunu görmesi mümkün. Oysa doğuda daima ve daima bütün evvel gelmiş ayrışık batıya ait ilişkiler var olmamıştır. Bütün Doğu (eski Mısır dahil) hükümdarlıklarında devlet formlarında bunu bulabiliriz: Öyle ki salt ve uç biçim olarak bakıldığında devlet için devlet biçiminde bir formüle varabiliriz.

Batı'nın ayrışık unsurları 17. yy'da daha belirginleşti ve çeşitli seviyelerde yeni formlara ulaştı. Descartes'in, Locke'un ta Freud'a kadar gelen ayrı düzeylerde ifade edilebilen* (bizim kriter oluşturacak) ayırımlar oluştu teknolojik gelişme sanayi devrimi ve nüfus artışı ile birlikte modern denen batı kısmı bütünlüğünde ucunu kaçıracaktı. A. Camus'u bilmek, bütünü bilmektir** diyecektir. Onu dramatik bir yakınma içinde, görüyoruz: Kaybedilen bütünlüğü toparlamak için nostaljik yoğun arzulu yakınma içindedir***.

* Descartes ben onun dışında kalan fizik dünya (uzamlı evren) (objektifleşmeye giriş) Locke, toplumu, politika, ekonomi, din vb ayrı kurumlarla.... Liberalizmin felsefede tabanı Freud ego, id, super ego gibi burada id biolojik evreyi temsil eden aşağıda sırası gelince bunlara değinilecek unconscious'la bağlı

** Syphus efsanesi

*** Tercümede özlem diye güçsüz, yetersiz bir deyim kullanılmıştı. Batı'ya ait ayrışıklıklar labirentleri anlaşılmadan çeviri yapmanın güçlüğü açık

Batılı sanatçı, batılı ilim adamı vb. madde ile spritüel yanı bütünleştirmek için mi, ilkel primate yaşam üzerine araştırmaya girişmiştir? Batı ayrıştırıcı eğilimile kendi dışındaki dünyadan farklılığım üstlenirken nihayet atom çekirdeğini de parçalayacağı tarih seviyesine tırmandı... Bu yana "maddenin yapısı ve ondan sorumlu güçleri arayışı ile Batı madde ve ruh olarak bölenin, nihai başvuru kriterini mi arıyordu: sonra değineceğim gibi burada fizik ikinci defa mutlağını yitirdi; birincisi zaman ve mekanın relativitesi teorisinde olmuştu bilindiği gibi "belirsizlik" görüşüne varıldı. İlkel yaşamı araştırmakla, biologlar, antropologlar, sosyologlar, modern etnologlar neyi arıyorlardı?

Bugünkü toplumların dayatılabileceği, indirgenebileceği ya da üzerine ontologic, phylogic, ortogenic uyumun gelişmelerin kurulabileceği bir zemin arayışı için mi? Muhtemelen açık ya da zımni. Bizim anladığımız işbölümü içinde de olsa varılan bu noktada bütün için geçmişe batış geleceğe bakışa hazırlık içindir.

Geleceğe bakış tarzı kişinin ya da toplumun zaman için kuracağı (bütüncül Camus daha önce Gothe gibiler bir tepki ve istisna. Ayrışık yapı asıldır, tek adaptasyon ve gelişme yeni bir seviyeye gele) ilk ya da son durak kavramları ile karşı karşıya bırakır bizi; öyle ki, evrene bakış tarzında zaman kavramını evren imajında ideolojinin keskin bir kriterini bulacağız ilerde.

Evet, Avrupalı sanatçı, kutsal, spritüel bağlam içinde bir yaşam sürdüren Afrika yerlilerinde hangi formu, stili, neyi arıyordu. Kendinde olmayan bu bütünlüğü mü? Psikolog ya da sosyolog biyoloji dalı olarak yeni bütüncül bilim teknolojik çalışmalarla Freud'gil güdüsel dürtülerin testi mi yapılıyordu. Toplumların bunalım *dönemlerinde* eskiye, ataya dönüş (Jung'gil arsetip arayış) gibi toplumsal olgusunu arıyordu belki, yaşayabilmek, boğulmamak için *Camus*'un doğal bilimin geldiği noktadaki cevapsızlığından duyduğu rahatsızlığı hatta ümitsizliği anlıyoruz böylece. Meta ilişkilerinin gelişmeye başlaması ile eş anlı olarak parça yerine bir bütünü (atomik seviyede) belirten monadlarıyla (bireyi) Leibnich batı tarihi içindedir açık seçik batılıdır metafiziğiyle.

Doğuda şimdilik ayrışık unsur diye adeta postüla gibi aldığımız ilişkiler hiç mi yoktu; geçici ve zorlayıcı olarak; ancak bütüne bakış;, oradan hareketle karşı eğilimleri kendini güçlendirici (feedback effect) olarak kullanmıştır. Doğu toplumları olarak (küçüklü ya da büyüklü) benzer modelleri üreterek kendilerini yeniden üretmişlerdir..... özellik bütün içinde bütüne karşı olmayan üretimdi. Zorlayıcı deyimini kullandım ama onu da kendinigüçlendirmek için kullandı dedim. Evet bu noktada B.Russel ve..... Aristo yorumcusu demelerine rağmen Russel'ın, İbni Rüşd doğu için bir ölüm noktasıdır; oysa batı için başlangıç*

(O, Descartes'lar beşyüz yıl önce yaratıcı tanrıyı bir yandan yükselterek, öte yandan da akıla üstünlük vererek fizik dünyayı incelemeye girişinin temel kanunlarını işlemişti**. Anladığıma göre Descartes'da bir yanda tanrıyı yükseğe alıp öte yandan da ben (ego) dediği, düşünce gücü ile maddi uzamlı dünyayı birbirinden ayırmıştı, öylece düşünen ben kendi dışındaki maddi evreni uzamı içinde ölçüp biçebilir, analiz edebilirdi.)

Bu doğayı obje olarak alma (objektifleştirme) tutumuna giriştir. Bununla açıkça iki eğilim gelişti.

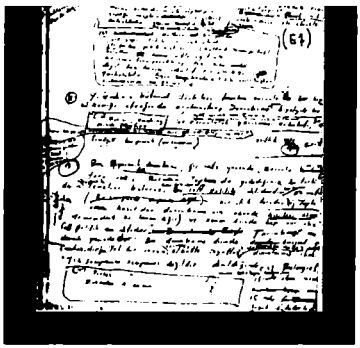
a) Doğaya saldırı gelişecek, yeni..... okyanus uygarlığı sloganı ile doğayı hâkimiyet altına almak. Gaye olacak.

b) Doğal bilimler gelişecek, ona ait kanunları bir defada verili kabul edince objektif olarak ele alınabilecek.

* Batı felsefe tarihi: 3
** Meşai Felsefesi ..... Gazali....İ.Rüşd.....Fatih

DOSYA NO : 102

45x65 cm ebatlarında önlü arkalı dört sayfalık bir tabaka kağıda sadece iki yüzü yazılarak çalışılmış bir metin. Bol şemalı %50'si yayınlanabilir halde. Tarihsiz.

BİO - POLİTİK ALT YAPI (Temel)

Social Entity Kafi Sebep

1- Toplum: Üretimin ya da kendini sürdürebilme gereği bütünlük içinde çok düzeyli ve boyutlu adaptive ve development kavgası içerisindeki ilişkileri ile tanımlanabilir. Bu ilişkilerin bütünü toplum sistemini bize verir. Öyle ki bu yoldan bütünlüğe varmak istediğimizde, toplumun derinden bir yandan biyolojiye bu arada Phylogenecy'ye (türlerin orjin ve evrimi) ve onunla bağlantılı* Kültür yapısına** ontolojik development bağlamak isteriz. Seviyelerini anladıkça kendimizi, toplum ve onun dayanakları içinde bir evrenin kuşattığını görebileceğiz: Toplumu bir bakıma kozmolojik ilişkilerle tasarlamaya başlayabiliriz. Ama buna nasıl girişebiliriz? Temel ilişkileri diğerlerinden şimdilik izole ederek ele almakla girişebiliriz.

Objectification

a) Kişisel aralık

b) Territoryal aralık

* İndirgenebilirlik demiyorum. Tartışmasına açık girmiyorum rağmen değil.

** Marxist teori ve pratikte Lenin'in NEP dolayısıyla ve daha sonra Mao'nun kültür devrimi ile söylediği ve yaptığı müphem ve yetersiz kalmaktadır. Althusser ..., ..., derya içinde (kılı devlet) civil toplumu izole edemedi. Kültürü bir yandan üst yapı ilişkileri olarak almak öte yandan geliştirilecek çevre (kültür;ekonomiye bağlı çevre koşulları ve şartlı eğitimle bir insan türü yaratılacağı tezi bize maddeci değil tam tersine idealist tez olarak görünüp tartışılabilir. Eğer teknolojik ilişkiler farklı toplu sistemlerince de geçerli ise

"Toplu yaşam hiyerarşisi" Ranking Toplumsal ilişkilerin objectification'u (spill over)

2- Y. Üretimin bütünsel ilişkileri, zorunlu bir *hiyerarşik düzenleme** bel kemiği etrafında örülmüştür. Düzenleme önce *biyolojik zorunluluktur* Biyolojik yaratık çevre ile ve kendi türü ile olan ilişkilerle tanımlanır. Ve zorunluluk yarışmayı, rekabeti dışlamaz; biyolojinin zorunlu emirleri her iki ilişkide metabolik zorunluluktur. Birşeyler alacak ve verecek.

3- Bir hiyerarşik düzenleme, private yaşamda, zorunlu ve asli ilişki türü ise, buradan toplumda gözlediğimiz her türlü formlardaki iktidarın (asli derin bio-politik) temelini buluruz. Bunu izole edebilirsek, bu *salt politik* iktidardır deriz. Ne metafizik ne de gizli bir ilişki türüdür bu; toplu yaşam zorunluluğu içinde koşul olan düzenlemenin özünde *kişileri aşan* (kendisi transcendent bir kavram değil) ve zaman dışında hep var olan asli ilişkidir. Salt politik iktidarın tanımlamasını açmak için şöyle demek yerinde olur: Bu düzenleme dışında bireysel yaşam yoktur. Soyut bir fantazidir bu. Tek bir insan düşüncede elbette soyutlayabiliriz (gerçek dışı olarak) düzenlenmiş ilişkiler dışında yoktur insan; ilişkiler ile insanı tanımlayabiliriz, onlardan ayırırsak artık insan değildir o. İlişkilerin evrimi ve gelişmesi insanın evrimi ve gelişmesidir, özde insan beyninin ya da zihninin. "Tek şempanze şempanze değildir" denildiğinde** başlangıçtan beri toplu yaşam insanı belirleyen kategoriler içinde olan insan, kendini üretip sürdürmesini, bir düzenleme içinde yapabilir. İnsanın yeniden - üretimi toplumu- yeniden üretimi aracılığı ile gerçekleşir. Vice versa.... değil correlative soyut ilişkilerle değil. Düzenlemeyi biyolojik zorunluluk.... iradesiyle yapılanmış olduğunu vurguluyorum; yoksa tarih olarak karşımıza çıkacak düzenleme formları üzerinde insan irade türlerini burada düşünmüyoruz, bütün bu formlardan izole ediyoruz kavramımızı şimdi. Düzenlenme türünün değişmesi tarih olarak karşımıza çıkagelir. Düzenlenme asli olarak öz olarak

* Hiyerarşi, Ranking Primate Motive Yaşam kavgasında hiyerarşisiz bir topluluk türü için antropoloji ne der? Hiyerarşisiz bir düzenleme yoktur. Ancak farklı seviyelerden söz edilebilir.

** Yerkes, Zikreden K.Lorenz

sürer, biyolojik bir düzenlenme bu herşeyden önce insan.... Asıl tarih temel ilişkisi: Biyolojik ve kültür tarihinin birbirine bağlı olarak ve evrilmesinde gelişmesi yatar. Bunu daha sonra açık hale getirebileceğimi sanıyorum.

Salt politik iktidar: (Artık) Toplu yaşam hiyerarşisi içinde *düzenlenme* hayatı üretmek, sürdürmek için koşul ise, bir araya gelmek değil; biyolojik toplu yaşam özelliği bireysel olarak ölümlü insanın, klasik kimin, nereden geldim nereye gidiyorum sorusuyla omnipotence arayışı içine girmesi normaldir; bundan türer, insanın *ölümsüzlük* arayışına girmesi; başka ne olabilir ki!*

Salt politik iktidar, düzenlenmenin temelinde varsa kişiyi aşan bir güç ise, ona el koyanlar (temellük edenler) toplumda hakim dominant bir mevkiye, statüye gelmiş olurlar.El koyma ve kullanma formlarındaki farklılaşmaya büyük ağırlık vereceğiz, ileride bu farklılaşmayı geliştireceğiz sırasında. Düzenlenme diyoruz, önceden insan iradesiyle düzenleme diyemiyoruz. Biz burada önce düzenlenmenin biyolojik zorunluluğunun altını çizmeyi gözetiyoruz şimdilik. Düzenlenme, bütününde, kooperasyonu (giderek elbette iş bölümü) içerdiği gibi çatışmaları da içerir (correlative). Coherence and mutuality: Continium: İnstinctual drive'larla bağlantı? Law, haklılık, doğru fena buna bağlanacak üniter yaratık: Coherence, mutuality-Continious: Yararlanılacak bundan(ideolojide) .

BİRLİKTELİK İLKESİ: Politik ilkesi ve kriteri

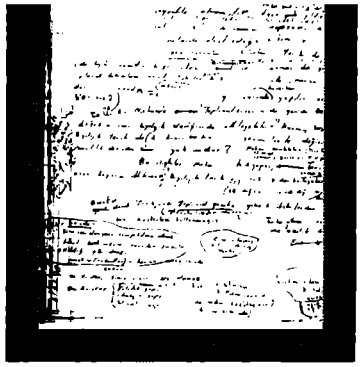
Y.Üretim için düzenlenme mekanizmasına el koymakla, hem toplumu ve hem de el koyanların Y.Üretimini sağlayabilecektir. Tanım gereği el konulmamış (biçimi ne olursa olsun) bir düzenlenme ya da iktidar yoktur. Düzenlenme zorunlu ise de dar hakim olanlarsız kendiliğinden işlemeyecektir.İktidarda insanlar olacak. Yeniden üretim sürdürüsü içinde biyolojik temelde

* Malinowski

Y.Üretim düzenlenme içinde kavga, yarış, *politik iktidarın yeniden el değiştirebilmesi olanağı demektir.* İktidarın yeniden dağılımı (redistiribütion) kullanılabilir kaynaklara hakimiyetin el değiştirmesidir; işte burada politikanın asli denebilecek bir ilkesi ortaya çıkmaktadır. Gen bağları aşılınca bir grubun, bir sınıfın vb. Y.Üretimiyle toplumun bütünün Y.Üretiminin birlikteliği iktidarın el değiştirmeden sürdürülmesi ilkesidir (değiştirmeden sürdürmek). Politika bu birliktelik ilkesi çerçevesinde yapılan bir kavgadır. Rekabet, yarış, kavga bu birlikteliği sürdürmek ya da değiştirmek isteyenlerin yaptığı iştir, bunu başaramazsa iktidar başkalarınca temellük edilir. Buradaki uç unsur (iktidardakilerin Y.Ü., bütünün Y.Ü. ve süreklilik olarak) politik uğraşın seviye ve niteliğini açıklar. Öyle ki, birliktelik yürümüyorsa (herhangi biri eksik ise) genel olarak iktidar yeniden bölüşüme açıktır: Ya da yeni bir düzenleme gelir; değişimdir bu; ama yine de düzenlemedir. Politik artık iktidarla, gerçekte, iktidardakilerin sahip olacağı ya da tasarruflarında tutabilecekleri kaynaklarda belirlenir.

DOSYA NO : 13 **KOD NO: 2**

KAĞIT EBADI: 43x65 cm. Kareli bir kağıda alınmış notlar... Düzenli başlamış. Kağıdın yarısı bu metin diğer yarısı balon içine alınmış düşünceler, konu ile ilgili kavramlar. Yazılı ürünün sadece yarısına yakın kısmı yayınlanıyor.

İLK YAKLAŞIM

İNSAN SOSYO-BİYOLOJİK YARATIK!

Grup zorunlu Biyolojik varlık sürdürülecek (sınır koyar)

Evrenin merkezi yoktur. Evrende insan vardır. Bu insan kutsal bir yaratıktır, doğduğu, yaşadığı evrenini anlamaya çalışan, düşünen ve giderek çalışmasıyla onu geliştirip genişletebilir, yaratılmışın yaratıcılığı. Evrene ait ilişkileri içinde zorlanan kutlu insanlar düşünür, anlar ve yapar; neyi yapar? Bildiğini, *bilebileceğini,* evrene yeni boyutlarıyla* ulaşır. Bu süreç, parçalı olmakla birlikte, toplumsal, kollektif ihtiyaçtan bir yoğruluşla gelişir ancak. Nedir bu evren? İnsanın varlığı ile yapıştığı evreninde neler yer alır? Önce insanın çeşitli yollardan ulaşabileceği, kavrayabileceği bir mekan vardır. Bunun genişletilebilir oluşu meselemizdir. Bu mekan basitleştirilmiş** genel ilişkiler içinde jeolojik tarih *geometrileşir.* Dünyamızı coğrafya olarak anlamamız salt dünyamızı anlama gayretiyle olmamıştır; diğer yıldızlarla olan ilişkileri ile ancak anlamlı (nomadik, hidrolik, sedanter, segmanter) bir mekan belirmiştir. Dünya kavramı. Burada insan daha geniş bir *vahit* peşindedir; toplumsal vahit nedir? Burada bir kriterimizin ortaya çıkışı var. İnsan evreni, toplumsal ilişkileri de kapsar. Ekonomik, ideolojik sanat ve bilgi sistemi gibi. Bunların belli bir mekanda oluşturduğu bütün yeni bir bütün için asıl mekan insanlık

* Einstein ile Eisenberg diyaloğu
** Genel= basit # ilkel

yeni evrenini idrak eder. İşte insanlar yeni evrenlerini bulurken tarihi de yaparlar. Yani belli bir mekanda aynı şekilde süreduran ekonomik, politik, ideolojik, sanat ve bilgi sistemi için zaman da yoktur; ortodokslaştıkça tarihsizleşir, bilim yaparken ideolojileşir; kısaca tarihsizdir bu süreduran sistem. Bunu ebedi olarak tekrarlama soyut ve basit ilişkiler kapsamlı bütünü alırsak, müze gibi de göremeyiz bunları. Müzede sonralılık, değişiklik düşüncesi vardır. Çünkü tarih yeni evreni kurarken yapılır ve ona göre de yazılır. (Cumhuriyetin bu manada yeni evren tarihi var mı?) Belli bir mekanla toplumsal evrenini de yeniden daha genişlemiş olarak bulabilen insanın evrenine ait değişim onun biyolojik varlığını da etkiliyebilir mi? Kısaca bizim kabul ettiğimiz insan sosyo-biyolojik bir insandır. Biyolojik tarih (ki bunun bin yıllık geçmişlerle değişim göstereceği iddiası vardır) toplumsal tarihin kesişme noktaları neolitik devirden beri yok mudur? Mekan varılabilen (teorik ve pratik) genişliktedir. Bunun boyutları bizi etkiler,

a) Genel

b) Somut= yaşanılan, Y.Ü yapılan toplumsal ilişkileri etkiler biçimlemez mi?

Bu ilişkiler mekan ve tarih yapan, tarihi (toplumsal) zamanı üreten ilişkiler insan biyolojisinin, bu arada onun beynini etkilemez mi? Biyolojik tarih* Onbin yıldan başlayabilir, ondan az dönemli olamaz demek yetmez. Doğu (nomad, sedanter, hidrolik, insan ve tarih farkı bütün Doğu, Orta Asya, Ön Asya, Arabistan, Kuzey Afrika, Batı (sedanter, segmanter)

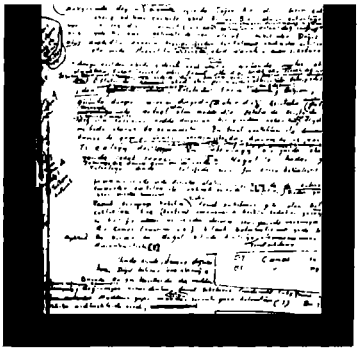
Smith: Biyolojik durur toplumsal tarih başlar olmaz.

Basit ve genel olarak tarih, ya da toplumsal genetic yukarki ilişkilerden doğar. Aşağıda biz genel insan dünyasına ayırmak üzere bazı kriterleri kullanacağız. Tarihi olan nelerin bittiği, nelerin doğduğu biçiminde metabolik nitelik taşıyan ilişkilerdir. Biten nedir, doğan nedir?

* değişim sürecinde değişim onu inceleme metodunu da değiştirmez mi. geliştirmez mi?

DOSYA NO : 14 **KOD NO: 1**

KAĞIT EBADI: 60x40 cm. Kareli dört sayfalık bir kağıda yazılmış notlar. Yüzde sekseni yayınlandı. Okunabilir ve algılanabilir notlar, şemalar halinde. Çıkmaları irtibatlamak zor. Kurşun kalem, tükenmez kalemle alınmış notların tümü...

İNSAN İLE DOĞA ÖZDEŞLİĞİ

"İnsan ile doğa özdeşliği" ya da "bütünselliği" tezi genel bir düşün ve eylem ilkesidir. Öyle ki doğa içinde "üretken bir varlık" olarak insan türü doğayı etkileyerek üretirken, kendisi de doğa ve ondaki spesifik nesneler ile etkilenir. İşte bu karşılıklı etki ilişkilerin içinde varlık ile düşünün (idenin) karşılıklı etkisini ve birbirini *sınırlayışını* anlayabiliriz. Burada altı tekrar çizilecek iki öğe vardı: a) İnsan ve üretken varlık olarak hem diğer insanlarla ve hem de doğa ile ilişkiye girerken kendisinin de doğanın bir parçası olduğu, ve b) *insanı diğer varlıklardan farklılaştıran* öznelliği (spesifikliği) *düşünen doğal canlı* oluşudur. Doğal koşullar altında düşünen, hipotez, teori kuran, model yaratan doğal varlıktır insan. Bundan şüpheniz var mı?

Böylece genel çizgileriyle insan doğa birliği ya da özdeşliğinden *madde ve tarih* bağlantısı ya da ayrılmazlığı belirir.

Düşünen insan ne istediğini bilerek davranır. Düşünürken de, eylem yaparken de başlangıçta istediğini bilmektedir. İdeleri, amaçları olan insanın bunları pratikte gerçekleştirme zorunluluğuna bağlı bir iradesi vardır. Ve teori kurarken de aynı zorunlulukla iradesi vardır. Marx şöyle der: "Emeğin ürünü öyle bir şeydir ki, üretim süreci başladığında çalışanın imajinasyonunda ideal formda vardır, öznenin idealarını gerçekleştirmesi" dolayısıyla kendini üretmesi, "sadece doğal nesnelerde bir biçim değişimini getirmez; aynı zamanda kendi dışında var olan doğada kendi amacını gerçekleştirmesidir; öyle amaç ki, öznenin

çabalarının kuralını verir; ve bu amacı öznenin iradesini bağlaması gerekir". KAPİTAL

İnsan kendini teori ve pratikteki ürünüyle dışa vurur (dışsar;) fakat dışsamadaki nesneleşme karşıt etkisiyle özneleşecektir. Bu teoride ve pratike karşılıklı etkilerle üretim ve yeniden üretimdir.

Grundrize'de aydınlık apaçık bir kapı vardır. Orada üretim ve tüketimin birbirini belirleyişi açıklanırken şöyle denilmektedir. "Tüketim üretimi yaratır". Çünkü tüketim üretimi böylece sadece özne için nesne üretme fakat nesne için obje de üretir.

(FAKAT İMMEDİATMAN değil) **Grundrize**

Son cümle gerçekten apaçıktır. Doğa ve insan özdeşliği, ya da bütünlüğünü, ide ile varlığın karşılıklı ilişkisini gözler önüne serer. İradenin bağı da açıklık kazanır. Tarih ve maddenin bağı da burada değil midir? Maddeci tarih görüşü de buradadır. Bu görüş, salt bir ekonomik belirlenmeye dayanmamaktadır. Nitekim Engels şöyle tanımlar "Maddeci tarih görüşüne göre belirleyici eleman (moment) nihai olarak gerçek hayatın üretim ve yeniden üretimidir". Öyle ise Marx'ta yeniden üretimin tanımına bakalım. "Kapitalist üretim, sürekli bağlantılı bir süreç olma özelliğiyle bir yeniden üretim süreci olarak ne sadece emtia, ne de sadece artık değer üretir; bunlarla birlikte, bir yanında kapitalisti, diğer yanında ücretli-işçisi ile kapitalist ilişkiyi üretir ve yeniden üretir. KAPİTAL

Kısaca sınıfsal bir egemenliğin ilişkiler ağını yeniden üretir, sürdürür, güvenceye alır. Güvenceye alırken özgül, politik, hukuki, militer, eğitimsel, kültürel ilişkilerini yani ideolojisini de yeniden üretir. İşte bu bütünsellik çelişkilere rağmen belirir; karşı ideolojiyi, fikirleri, politikayı yok etmek ister, ulusal ve uluslararası seviyede, teoride ve pratikte. Tekelci kapitalist yeniden üretimde ne istediğini gittikçe daha iyi bilir. Burjuva sınıfı kendi egemenliği ile kendini üretirken (ücretli işçi ile ilişkileri içinde) burjuva tarihini de yapar, tarih ürer. Kapitalist ilişkiler yeniden üretilirken söz konusu bütünselliğin sürdürülmesi amaçlanır. Kapitalist ilişkilerin *özü işte bu* bütünselliktedir. Bu tez kabul edildiğinde, emperyalizmin

tanımı verilebilir ve başarılı bir anti-emperyalist mücadelenin kriterleri de rahatça ortaya konur.

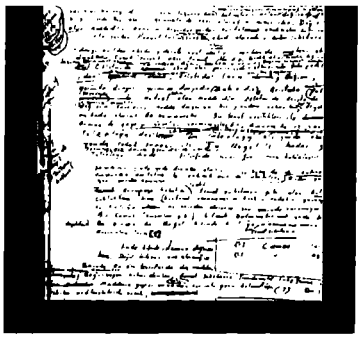
Emperyalizm ve Mücadele Kriterleri

Tarihi bir kategori olarak emperyalizm çelişkilerini çözmek ve düzenlemek gereği kapitalizm tekelleşirken özü *bütünselliğinde* olan ilişkilerini uluslararası seviyede yaygınlaştırılmasıdır. İşte bu bütünsellik bağları ya da ağları içinde yaygınlaşma çeşitli seviyede zamanla diğer ülkelerde ürün verecek, nesnelleşecek ve giderek özneleşecektir. Bu şüphesiz uluslararası seviyede koşullara göre olabilecektir. Örnek verirsek, küçük meta üretiminin önemli olduğu bir ülkeye kapitalist ilişkileri ideolojik kalıpları ile ihraç edebilir (hukuk, kültür, ihtiyaç kalıpları gibi). Bunları zorlayabilir. Nitekim Osmanlılara "Doğu Sorunu" çözümünde (ki aslında Osmanlı İmparatorluğu'nun paylaşılması sorunudur). Batı, devamlı olarak bu yönde baskı yapmıştır. Özellikle hıristiyan ve farklı etnik grupları güya bu yoldan korumuştur.

Kültür, politika, eğitim kurumları kapitalist ilişkilere açık hale getirilmiştir. Demek ki sermaye ilişkilerini salt ekonomik olarak ele almayacağız. Tekelci sermayenin finans merkezlerinin kendini yeniden üretmesinin çeşitli koşullarını bütünselliği ile düşüneceğiz. Özü bütünselliğinde olan ilişkilerin özüne karşıt olmayan, yani anti-kapitalist niteliği de bulunmayan mücadele anti-emperyalist olarak süremez, adına öyle de dense bile! Strateji ve taktik sorunlar ülkenin spesifik durumuna göre bundan sonra saptanır. Kapitalizmle özünde çatışmayan.

DOSYA NO : 101

32x45 cm ebatlarında kağıtlara kırmızı tükenmez kalem ile yazılmış, yer yer siyah mürekkep ile çıkmalar yapılmış düzenli çalışmalardan biri. Tarih yok.

"Bir şempanze asla şempanze değildir"
R.M. Yerkes Konrad Lorenz, s.377

TOPLUM İNSANLARIN TOPLAMI DEĞİLDİR

A.1 *Dominance* (Kategorisi) Artık Power

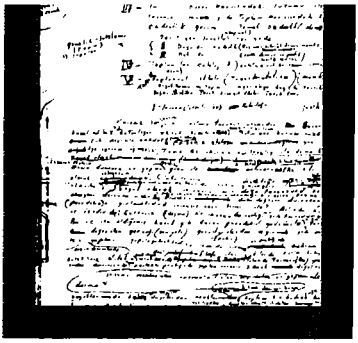
İnsan bir hayvan türü olarak primate grubuna girer; Yani toplu olarak yaşayan bir türdür insan. Bu yaşam tarzı yaradılışından beri vardır (biyolojik bir veri). Toplu yaşantıda beliren ilişkileri anlamak istediğimizde toplu yaşayan hayvan türünde bir hayvanı ya da bir insanı ilişkilerden soyutlamak, onu, türünü belirten ilişkilerden koparmış oluruz. "Tek şempanze şempanze değildir." Aynı şekilde tek insan da insan değildir. Başlangıcından beri toplu yaşayan türler, türünün ilişkileri dışında başka birşeydir, bir tasavvurdur, ama soyuttur. İnsanların tekil olarak birbiriyle yakın (mikro) ilişkilerini de bir toplumun bütününe ait ilişkilerinden ayrı düşünmek, dahi bir soyutlamadır; analitik olarak düşünebiliriz, kısmidir; kısmiler toplamın bütününü oluşturamaz; bu bir tür mozaik olabilir. İleride sivil toplum kuramını açıklarken bu bakışa yine döneceğiz.

a) Her bölünüşte Bir insanı tasavvur tasavvurdur, soyutlamadır demiştim. Asıl ve gerekli soyutlama gerçeğin asli (temelini) diğer unsurlardan izole ederek ona yaklaşan

soyutlamadır. Toplumda tek tek ele alınabilir insanlar vardır; fakat toplum onların toplamı değildir, onların güçleri toplamı da toplumun gücüne eşittir diyemeyiz. Toplum iktidarını düşünürken, bir yanda soyut olarak düşünebileceğimiz, bireylerin iktidarları toplamını alacağız öte yandan da onun üstünde artık bir *iktidardır* kavramını düşüneceğiz. Bu artık iktidar her zaman vardır, mutlaktır, potansiyel ya da aktüeldir. Tarihte somut biçimlenişleri, görüntülerini bulabileceğiz, soyut değildir. Temel bir kuram olarak onu izole etmek ve onu tanımlamak üzere, düşündüğümüz bireysel güçlerin toplamı soyuttur. Politik iktidarın tanımında çok defa toplumdan doğduğuna işaret edilmiştir; fakat bu belirsiz bir ifadedir bize göre. İktidar kişisel ilişkileri aşan ordan üst niteliği ile anlaşılabilir; başka bir deyişle kişisel güçlerden türetemeyiz onu. Artık iktidar kavramını izole ettiğimizde onu bir postüla olarak varsayarak ilerleyeceğiz.

DOSYA NO : 7 **KOD NO: 1**

KAĞIT EBADI: 43x65 cm. Kareli bir kağıdın iki sayfasına alınmış notlar ve yazılmaya başlanmış bir bölüm. Yer yer su dökülmesine rağmen, okunabiliyor. Tükenmez kalemle yazılmış. Yayınlanan bölüm sadece metin olarak algılanabilecek kısmı. Tüm yazıların yüzde otuzu...

"Biz kendimizi ve halka ait şeniyet-i tanımadan kendi programımızı uygulayamayacağımızı ve aksini yapanlara tarihi yanılgısını ve yalnızlıklarını belirtmiş; yanılanların karşısında olanlara resmi görüşmelerin dışında bir yer aramıştık." **Ş. Süreyya, Y. Kadri**

1- Ne teori ölür
2- Ne eleştiri

İNSANIN DÖNÜŞTÜRÜLMESİ

I- İnsanın Evrenle bağı = Bütünlüğü

Köşedeki söz, evreni bir anlama türünün ürünüdür. Evren insan ilişkilerinde kabul edilmiş bir bütünlüğün veciz sunuluşunu bulabiliriz bu sözde. Evren insan ilişkilerinde bütünden burada anladığım şimdilik birim, ünitedir. İnsanın statüsünü, onun düşünce ve yapma (pratik) gücü ile anlıyorum. Kısaltırsak bilmek yapmak olur. Bu ikili bütünlüğü olan *gücün seviyesini* kriter olarak almak istiyorum. Çünkü insanın evrene baktığı *yere ve bu bakış tarzına* bu güç ile ulaşılır. Önümüzde de sorular var yer ve tarzdan söz ettiğimize göre.

Soyut olarak insansız bir doğa tasavvur edelim; bu saçma mıdır? Salt olmayan düşünme midir? Bu yoksa insan düşüncesinin olmadığı bir evren yok mu sayılacaktır? Düşünenin daha doğrusu düşüncenin kendi varlığı ile bir açmaza (paradoksa) mı girilmektedir? İnsansız evren tasavvuru ile? Aslında bu sorular

tersi ile iç içedir de: Evrensiz (doğasız) bir insan varlığı ya da tasavvuru gibi. Bu iç içe aldığımız karşıt gibi duran, paradoksal görünüşlü iki tür tasavvura doğrudan gerçeği (şeniyeti) görüntü (zahir) olandan ayırmak ya da anlamak için değişik derecelerde yapılmış ve yapılagelmektedir.

İnsan düşüncesinde ve pratiğinde yer alan dini, felsefî, ilmi ilişkilerde bunları kolayca bulabiliriz. Nitekim genel olarak mistisizm (bu arada İslamda tasavvufun) düşüncesinde ve özellikle pratiğinde yapılan insanın giderek doğal evrenden soyutlanmasıdır: Kolay bir deyişle duyulardan uzaklaşma ya da kurtulma deniyor buna; böylece bir bütünlüğe *kavuşmak* istenir. İnsanın kendini fizik dünyadan bu tür (sprituel) ayrılışına, duyular alemiyle ilişkileri kesmeye* ben eski ayırım diyeceğim. Bu tür ayırım ta .,.. Hint'ten beriye Anadolu'ya kadar dinler özellikle sprituel ve İslamda tasavvufun bir sığınak, fakat ebedî sulha ve sükuna ulaşmanın asıl yolu olmuştur. Farklı bir yandan bakalım bir de: 17. yy'da batı dünyasında felsefe, ilim ve toplumsal hayatta ortaya çıkan değişmeleri sembolize eden bir *Descartes'gil ayırım* var. Descartes'ın üçlü ayırımı bilindiği gibi: Ben, evren(doğa)= ve Tanrı arasındadır. Nihai atıflar için Tanrıyı çok yüksek bir yere koyar Descartes ve asıl geriye kalan ikili ayırımına geçer: *Rex cogitias* ve *Rex extensa*. Rex extansa insan vücudu da dahil uzamlı maddi evren, Rex Cogitias da ben yani düşünen insan; düşünceyi üretecek (suje). Bu doğal evreni *obje* olarak ele almayı belirtir. Buna pozitif ayırım diyorum ki, batıda ilmi gelişmelerin adeta bir *hareket noktasını* apaçık gösteriyor.** Bu apaçıklık ve ayırım ancak modern fizikte Quantum Teorisi ile *bulanmıştır*. Bu ayırım öyle birdenbire Descartes'ın kafasında doğmamıştır elbette. Batı dünyasında çeşitli seviyelerde görülen ayrışmalarla birlikte bir belirlenmedir bu. Bu ayrımlar üzerinde ilerde durulacaktır. Teolojide her yol gayeye gider, o, bilgi düzenin bilgi teorisinin belirleyicisi olan, bilgi de hareket noktası ona yakın ya da uzak

* Şüphesiz tamamen değil

** Descartes'da modern felsefe başlatılır. Batı'da düşüncenin bu seviyeye gelişine islam düşünürlerinin rolüne ilerde değineceğim.

olması önemli değil veri olan odur. Şartlılık başlangıç şartları odur.

a) Önce suje-obje? İlk obje nedir? Ontolojik

b) Bilgi var olanla ilişkidir.

Şöyle ya da böyle diyelim, evrensiz insanı, ya da insansız evreni düşünen de insandır; insanı merkez alan, ona ait bir bilme ve yapma ile karşı karşıya değil miyiz?

Bir yerde insan düşüncesi ile acaba *aklı* mı merkez yapıyoruz? Bunu kabul edenler de var elbet. Şöyle anlatabiliriz bunu: İnsan aklı, olmayanı düşünemez:* giderek aklın (logic) olanın gerçekliğine ya da gerçek olanın akliliğine varır.** Akli (logic) olmak doğru gerçek (hakiki şeniyet) için yeterli kriter midir sorusu ilmi gerçek nedir sorusunu ilgilendirir. Bu sorunun cevabı da aşağıda açıklanacaktır.

İnsanı merkez alırken bu insanın evrende bugüne kadar mümkün yerlerine bakmak gerekir çaresiz. Böyle bir bakışta büyük yarar olabilir. Düşünen ve gözlem yapan insanın evrende ya da uzayda yeri neresi olabilir. Bunun için üç almaşık (alternatif) var.

1- Geocentric (Dünya merkezli) almaşık ya da yer Dünya üzerindedir, evreni gözleyen ve düşünen insanımız (contemplative) ve (traditional)

2- Heliocentric (Güneş merkezli) insanımız güneş üzerinde imiş varsayılabilir. (pragmatic) Yeni Portre.

3- Serbest uzayda: SİYAH YILDIZLAR Herhangi bir pozisyondadır gözlemcimiz***

Newton, Kant Euclid geom, Mutlağın sonu Marx?

Ben öncelikle ikinci almaşık ile meselelerimize gireceğim. Bilindiği gibi bu almaşık Copernic'gil Hipotezdir.****.Evrenin dünya etrafında değil, dünyanın güneş etrafında döndüğü hipotezi. Yani güneş merkez oluyor. Bu hipotez ve onu deneyen Galileo ile

* Parmenides'le başlar bu.
** Parmenides'ten Hegel'e kadar gelen ilke
***Bu son deyim Einstein ile gelen yer Heisenberg?
**** Güneş merkezli hipotez antik dönemde, Sommos'lu Aristarcus tarafından daha önce ortaya atılmıştı.

bizim açımızdan varılabilir önemli sonuçlar şunlardır:

a) "Fizik dünya ile duyular dünyasının ayrılması" Bu Platon idealar gerçeği karşısında duyular dünyasının reddi gibi değildir. Duyuların aldatmasına karşı: Teleolojik bağın zayıflaması.

b) Şartlı düşüncenin (contingent) ilmi düşünce oluşu. Bize göre ilmi metodun ana ilkesini belirlemesi. Teleolojik bağın soyutlanması (Descartes). Bununla insan suje olarak kendisi adına yapan kendi dışındaki kozmik güçleri kendisi için kullanmayı *deneyecek*. Mekanik, pragmatik, enstrümentalist sıfatlar verilebilir bu davranışa. Diğer bir deyişle insan iradesi:

a) Doğa hakimiyetinde

b) Doğru bilginin ne olduğuna karar vermesi

c) Politik karar mekanizmalarında çokluğa doğru eğilimin belirmesi.

Teleolojik ilişkiyi bir yana bırakmak hürriyet sorununu gündeme getirebilir teleolojik determinizm yerine.

c) Bilen ve yapan insanın Homo Faber olarak doğa üzerinde hakimiyet kurmasıdır.

Bilginin aletleşmesi (instrument) hazır olabilir artık; insan oğlunun *bir bölümü* artık doğaya kendi hipotezleri ile soru *sorma pratiği* ile onu fethe girebilir. Bir bölümü dedim çünki sonra da açıklayacağım gibi, dünyamızın bir bölümünün insanları ayrı bir uygarlık türü ile buraya vardılar?

Ne demektir fizik dünya ile duyular dünyasının ayrılması? Apaçık değil mi ki, güneşin dönmesi yerine dünyanın kendi ve aynı zamanda güneş etrafında dönmesini kabulümüz. Duyularımızla ters düşmez mi? Duyulara dayalı aklı selim, bir bakıma naive realism ne olur? Bir yana bırakılır. Bu tarz hipotezler, belli bir *bilgi birikimi üzerine* "insan aklının serbest bir yaratmasıdır".*

Aklın fizik evren üzerine tasavvurla kurduğu hipotezlere dayanarak basit yani kapsamlı (genel de denebilir) ilkeler formüle edilir (kanunlar); denenebilmek üzere daha alt düzeyde ilkelere ya da

* A. Einstein Opinions ve Fiziğin evrimi.

ilişkilere inilebilir. Böylece bilmek yapmak olur. Mevcut birikim üzerine kurulan ilkelerin (inertia: süredurur ilkesinde olduğu gibi) soyutluğu ve o derecede kapsamlılığı duyularımızdan ayrılma demek değil de nedir? Nitekim Galileo, Newton'dan Einstein'a onun relativite teorisine nihayet Quantum Teorisi'nin maddenin yapısı ve ondan sorumlu güçleri anlamak üzere ileri sürdüğü hipotezler ve deneylerin kısaca atom çekirdiği araştırmalarında da duyularımızın ne işi var. İnsanı güneşte oturuyormuş gibi alınca üretilen düşünce ve yapılan deneylerdeki özelliklerinden biri deneyin iki tür oluşudur. *Akılda deney, doğada deney*. Akılda deney fizikte formüle edilmiş yasalara dayanarak yapılan hesaplardır. *

Bu anlatılan doğal bilimde devrim sayılan genel ilkelerin kuruluşuna ait özelliklerdir. Yoksa doğada naive** realizm duyulara dayalı deneyler yapılmamasını önermek değildir. Öte yandan, duyularımızın ona dayalı aklı selimin bizi *aldatabileceğini* de göstermektedir.

Fizik dünya ile duyuların ayırımı Descartes'ın üçlü ayırımının da temelinde vardır. Şartlı düşüncenin (contingent) ilmi düşünce oluşu, yukarki ayırım.

Deductive-hipotetik-Denenebilir Modeller mantıki ilişkilerin doğaya uygulanmasına (Doğaya bu yoldan soru sorulmasına) yönelik bir yöntem bu. Inductive taraf bütün süreç içinde yedirilmiştir. "Deneye ait kavramlar bile teori yüklüdür". Rastgele tekil olay seçilmemiştir.

Güneşteki gözlemci tasavvuru ve ona dayalı düşünce sistemi, soyutlama koşulları üzerine kurulmuştu. Basit kapsamlı kavramlarla yapılan açıklamalar belli kabul ya da varsayımlara dayalıdır. Bunlar bir küme ya da set oluşturur. Formüle etme şartlara bağlamadır da: Anertio yasasını düşünelim tekrar. Daha somuta doğru kurulu açıklamalar diğer bir set oluşturur. Bir bakıma düşüncede deneyden somut gerçeğe inilebilir.*** Doğada varsayılan gaye güden (teleolojik) bağın soyutlanması gaye yönünde gelişmelere

* Uzayda 100.000 km/saniyeyle giden bir uzay gemisi varsayımı ile yapılan bir hesap gibi.
** "Naive" kelimesini aynen böyle yazıyor Küçükömer. "Naif", "yumuşak" anlamında kullanılıyor olmalı..
*** Hipotezi üreten ile deneyci çok kere ayrı kimselerdir.

dayalı açıklamaların soyutlanması olur yeni ve kapsamlı bir bütün gelişebilir. Önce birbirinden ayrı bölümler, genel kapsamlı bir bütünsel ilişkiler içinde yerini alabilir. B. Russell. Bu ARİSTO'UN AŞILMASIDIR. Bilen ve yapan insan teorik bilgisine dayalı olarak üreteceği teknoloji ilmine* dönüşebilecektir. Doğaya hipotezlere dayanarak sorulan sorular Batı dünyasını kendine has özelliklerini geliştirerek değiştirmeye yarayacaktı. Daha sonraki bölümde ele alacağımız özelliğe hemen değineceğim: Bu homo faber'in giderek dünyada *doğa ve toplumda tek süje* olmaya yönelmesidir. Doğayı fethedip değiştirmeye girerken onu yapan olarak toplumunu yapmak değiştirmek de (toplum sözleşmelerinden Marx'a kadar**) gündeme gelecek. Değineceğim dediğim özellik şudur. Batı insanının doğayı anlayışı ve onunla aktif uğraşma tarzı toplumda insan ve toplumun bölüm ve bütün ile uğraşma tarzı arasında geniş anlamda kurulabilecek nitel bir benzerlik vardır. Buna özdeşlik de diyebiliriz: Bir bütündür bu. Doğu insanı başka bir bütünlüğün içindedir; dünyadadır. Ve Batı onun ahengini, bütünlüğünü bozacaktır.

Güneş merkezli bir evren ile insanın yer ve statüsüne değinmeye öncelik vermiştik. Dünya merkezli olanı niteliğini artık daha kolay ele alabiliriz; yani duyular ile fizik alemin ayrılmadığı doğal bilimi Naive realizm seviyesine varabileceği, yani düşüncenin boyutlarına duyuların sınır koyacağı (belirleyeceği) seviyede olabilir. Onu aşmanın yolları nedir? Burada ölümlü insanın, düşünürün, ihtiyaçları çok aşikar değil mi? Duyuları ile ulaşmayacağı, yoklayamayacağı evreni nasıl anlayabilir? İnsanın metafizik, "kozmoloji ihtiyacı", hatta buna "güdü" de denebilir, çok doğaldır. Ölümlü insan *kendi biyolojik hayatını aşan* ve düzenli gözüken evrensel olay ya da ilişkileri (bugündeki) nasıl bilebilir? Bunları yok sayabilir mi? Güneşi merkez alan insan düşüncesi (homo faber) öncesinin evreni, daha kolay açıklanabilir. İnsanı daha çok obje gibi alan süje olarak kendi dışında ve üstünde güçleri kabul

* Heisenberg teknoloji ilmi deyimini kullanır.

** Doğal bilimcilerin hareket tarzını izlemiştir Marx da **Capital**'de I. Ciltle soyut "basit meta" (simple commodity) ile başlar açıklamasına - ta kapitalist metaya kadar. Bu meyanda Kant'ı da genel rantdan kapitalist ranta kadar, somut tarihi kategoriler kadar geliştirir.

edebilir.* Artık bilmenin ne *olabilirliğine* girebiliriz. Buna girişi biraz geciktirelim ve üçüncü almaşığa kısaca değinelim. Gözlemcinin serbest uzayda (Dünya ve güneşi bir yana bırakarak) yer alması ile Newton'ların, Kant'ların (geometride Euclid'lerin) mutlağı ve onlara dayanarak 19. yy toplum bilim yapanların "mutlağı" da, serbest uzaydaki gözlemcilerin tasavvurları ile mutlak zaman ve mekana dayalı objektiflik artık relatifleşiyor; Bu konuya döneceğiz.

Toplum bilimcileri etkileyen son: aynı olayları farklı hipotezlerle farklı fakat doğru açıklamanın varlığı ve belirsizlik.

Bilmenin Niteliği
Kriter: birleştirmek
bütünlemek

Metafizik İhtiyacı

Ölümlü insan, evrende kendisine bir yer aramaya doğal bir güdü ile başlar; insan özne (süje) olarak yapma seferini aşan (transcend), kendinin kontrol edemediği ve devamlılık gösteren olgular karşısındadır. Çünkü, gözlenen devamlılık (biyolojik ölüm dahil) düşünce sistemlerine girişin anahtarıdır. Devamlılığın kurallarını arayanlar *bir yandan* felsefeye ve ilmi düşünceye buradan girerler; dinle burada karşılaşırlar. Ölümlülüğü imanla (güvence ile) aşmak ister. Ölüm bir bitiş mi yoksa bir geçit mi? İnsan özleminin karşılığını dinde bulur.

İnsanoğlunun evrendeki yerini, kendi biyolojik ve toplumsal yaşantısı içinde, düşünce sistemi içinde görmesi doğaldır; evreni sistemleştirmeye, kurallara bağlamaya çalışırken kendisinin gayeliliğini evrende de görür ya da kabul eder, kendi gayeliliği ile evrenin gayeliliği arasında adeta köprü, kaderci bir ilişki kurar; Bu insanın kozmozu kendine benzetmesi gibi de alınabilir. İnsan

* İnsanı aşan ilişkiler sebebiyle insan üstü güçler sürekli gündemdedir. Doğu ve Batı dünyasında da.

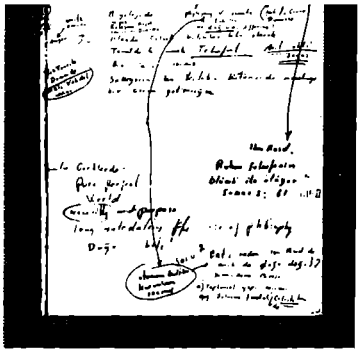
metafiziğe, bu arada kozmolojiye, fiziğe vb. girer. Sanıyorum (Greklerde atmosfer hariç) düşüncede kurulan metafizik sistemlerde bu gayelilikle yukardan en mükemmel yüce varlık tasavvurundan somuta "hiyerarşik" olarak inilir. İnsanlığın düşünce gücünün *bu seviyesinde* evreni ve onunla bağlı toplumu anlama oldukça kolaylaşacaktır. Çünkü her kısmî olgu, en ufak ayrıntı bile gayeli bir evrende doğrudan doğruya gayeye göre açıklanabilecekti.*

Teleolojik belirlenme içinde hürriyet meselesi önemsizleşebilir. Teleolojide insanın karar ve yapma hürriyeti sınırlıdır: Sınırlılık sorumluluğu da sınırlar, oysa hürriyet=sorumluluk çağımız için demokratik bir kriterdir.

* Gayeyi gerçekleştiren bir belirlenme de denebilir buna. Bunu insan aklının kendi kendisine bir oyunu olarak görür. N. Hartman, **Felsefe Arkivi**, Sayı 16. Sahife 44

DOSYA NO : 2

KAĞIT EBADI: 43x65 cm. Dört kareli kağıda yazılmaya başlanmış, ünlü kitabın bir bölümünün başlangıç taslağı. Çıkması bol. Şeması bol. Tükenmez kalemle yazılmış. Okunma sorunu fazla yok. Düşünce gruplarının ilişkilendirilerek bir metne dönüştürülmesi sorun.

(What evolves)

DEĞİŞEN - DEĞİŞMEYEN ÜNİTE

İnsan varlığını sürdürmek isterken *yaşam* koşullarını *değerlendirir;* ve bize göre önemli olan işi değerlendirme sürecinde *çıkarsama* yapmasıdır. Bilgi ve eylem çıkarsamaların ürünüdür; ister felsefi ister resmi bu ürünler yeni çıkarsamalar için sürece girerler (birikimdir bu). İster (büyü) sihir için olsun ister din olsun ister felsefe ve sanat, isterse ilmi olsun bilgi ve eyleminde insan hem araç hem gayedir, geniş anlamıyla bir düğümdür bu, hem araç ve hem de amaç olmak.

Bir yandan bilgiyi üretip uygularken araç olan insan; öte yandan da yaradılışta verili *almaşıklara açık* programlı biyolojik kapasitesinin kullanılarak geliştirilmesi ile amaçtır da. Anladığımıza göre evren insan merkezlidir şimdilik. Değil sadece dünyayı ve elbette onun insanını merkez alan görüşler, Copernic'gil bir güneş merkezli sistemde güneş üstüne oturtulan gözlemci (observer ve detecter) tasavvur da, gözlemci de insandır, onu tasarruf eden ve ona bilgi ürettirip uygulayan da insandır. İnsan gündemde olmasaydı onun öncesi objeler gündemde olamazdı. İşte bu insanın sınırları ile bilgimizin sınırları kavramı düşünülebilir. Ve bu insan beyni verili çevresi: Kısaca biyolojisi ile sınırlıdır. Yani insan biyolojisi ile verili *kapasite*, bilgiye ve *özellikle* eyleme sınır

koyacaktır.* Bu noktada, bana göre idealist ve materyalist görüşler için ortak bir alan beliriyor. Biyolojik derken daha somut olarak insan beyninin sahip olduğu kapasiteyi (nöronal bağlantıya açıklık) öne alabiliriz. Bu kapasite bir emeldir, onun değişimi evrensel yeni bir hercümerc (kıyamet) ile belki olabilir; ama herhalde bu (eğer yaşayabilirse) başka bir yaratık olabilecektir sanıyorum. Einstein'in insan bilgisi verdiği seviyedeki dahi çok azlığı (.....) karşısında ulvî bir merkez düşüncesine gelmesiyle metafiziğe merhaba deyişi bundan olabilir. Kaldı ki akılda deney metafizik kapıyı tekrar aralamıyor mu? Bu, *beynin kapasitesi kavramı içinde uzayda* insan biyolojisinin bilgi ve yaşamına sınır koyan koşulların verdiği ürküntüden de olabilir.

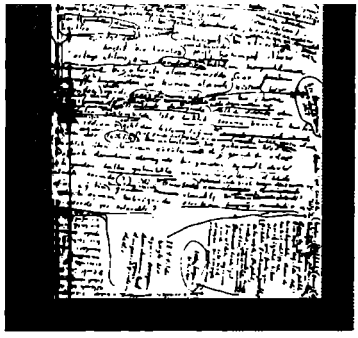
Metafizik dedim, evet, yaşam koşullarını değerlendirip çıkarsama yaparak eylemini belirlerken ya da belirlenirken bir bütünlük kurmak ya da var olan bütüne uymak ister. Instinctler ve akıl arasındaki karmaşık (kompleks) bağlantılarla belli bir kültürel çevrede davranır insan. Kültür seviyesi beyne ait kapasitenin ne yönde *ve ne kadar kullanılabildiğinin* göstergesi gibidir.** İnsanlığın kültürel yani çevre ile ilişkilerinde kendi yarattığı (doğada önceden var olmayan) bütün kurumları (dini, felsefi, ilmi, vb.) ile toplumsal ve psikolojik bir bütünlüğü oluşur. İnsanın kalitatif ve kantitatif olarak ölçüp-biçmeye gücünün yetmediği düzeyleri de kapsar bu bütün. İşte bu nitelikteki bilgiler metafizik olarak kabul edilir. Konuya açıklık getirmek üzere epistemolojik (bilgi teorisi) açısından önemli bir kriter oluşturan bir ayırıma değinelim. Bilindiği gibi doğaya ait güçler ile doğaüstü (supernatural) güçler ayırımı yapılmaktadır; bu ayırım Batı'ya has gelişme sonucu tarihi olarak belirmiştir.

* Bilgi ve eylem eklemi iki tür a) akılda deney b) dışta deney. Herhalde akılda deney hipotetik niteliği ile dışta ya da uzayda deneyi aşar.

** Beynin Spesifisitesi ve plastisitesi kavramlarına yeri gelince ileride değineceğim(genetic ve environment).

DOSYA NO : 5 **KOD NO: 2**

Dosyada iki çalışma var. Birincisi ancak yüzde 25'i yayınlanabilen bu metin. Bu çalışmanın geri kalan kısmı sayısız balon ve içlerinde yer alan düşünce kümeleri. Şemalar, kavramlar, okunan kitaplardan alıntılar. Sorunlarla dolu... Okunabilir haldeler. Ancak ilişkilendirerek bir metin haline gelen kısmı yayınlanan bölüm.

ÜST YAPI VE POLİTİK MİRAS

Tarihi miras politik yapıdadır. Daha başlangıçta söylemeliyim ki bu miras sadece geniş anlamlı kültür (somatic) mirası değil muhtemelen onunla bağlamlı genetic bir miras da olabilir.

Bunu anlamaya çalıştım 1960'tan beri

Politik yapı üst değil. Doğusal politik yapı *üst belirlenme*. Osmanlı istisnai bir tipi-(miras var). Liberal insan yok ki liberal parti olsun. Niçin olsun ki?-!Neyi libere edecek.

1-Politik yapı
2-Batısal politik yapı ve şemaları ile sentez arayışı absurd değilse bile güç: Farklı logical typing
3-Kapitalist ilişkiler geliştikçe
   a) İç
   b) Dış seleksiyon

Bu politik miras üzerine monte ediliyor. Batıdaki belediye, sendika, parlamento oluşmuyor. Başka bir şey oluyor. Homolojik (embrionic)

Aynı sistemi sürdürmek bir bakıma onu tüketip bitirmektir.

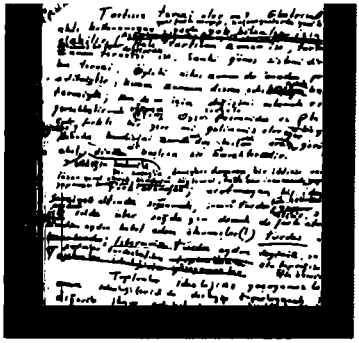
Tarihi mirası bu ölçüte göre değerlendireceğim

Doğu Batı'ya başkaldırırken kaderini değiştirebiliyor mu? Yoksa miras REGRASYON Homolojik öz'e mi dönülüyor? Doğusam yeni devletlerin dramı Dışsal selection

Politikacının dramı tekli logical typing

DOSYA NO : 3 **KOD NO: 3**

KAĞIT EBADI: 43x65 cm. Kareli kağıda başlanmış bir çalışma. Yer yer yeşil flomastır kalemle, yer yer tükenmez kalemle yazılmış. Çıkmalar, düşünce grupları balonlar halinde. Kavramlar, çıkmalar...
Okunabilir. Çok taşındığı için kırılma yerlerinden yıpranmış...

"Zincirin zayıf halkası obeidance'dır."
Sir Julien Huxley (1)

Birkaç kişinin söylediklerinin yorumu değil onların söylediklerini de değiştirme koşulu.

FELSEFESİZ TOPLUM

BU YAZIYI NEDEN YAZDIM?

BİR SÜRE ÖNCE SODEP

Tartısız terazi olur mu? Eleştirisel aklı kullanmayan, yani fark arayıp bulamayanlarda yani bir şey ya da yok bilenler için olabilir. Aydınları türdeş (homojen) olan bir toplum ölü toprağı ile örtülmüş bir toplum değil midir? Hele tartılan zaman ise, tartan zaman terazisi ise. Sanki güneş sistemidir bu terazi. Öyle ki nihai zaman da önceden projekte edilmiştir: Kısaca zamanın dışına çıkılmaya açık bu terazi. Hem de ne için değişimi anlamak ve gerçekleştirmek uğruna. Oysa sonuçta Parmenides ve Platon'da çok farklı bir yere mi gelinmiş olur eğer böyle kabul edilmişse? Aslında kendisini zaman dışı kılan araç, görüş, ya da akıl, bildiğim kadarıyla dine ait başlıca bir karakterdir.

Dr. Loing'in deneylere dayanan bir iddiası var. İnsan genel olarak kendisine söyleneni, hatta ona inanmasa da, yapar, yapmazsa kendisini günahkâr sayar.

Bundan kaçınma yolunu açabilecek düzey, kritik aklı aydınların kullanabilme düzeyidir. Ancak bunun da koşulları var.

Fark aramayan, aratmayan bir ideolojik şemsiye altına sığınmak, insanın türdeşlik belirtisidir. Bu açıdan ister sağda ister soldayım demek de fark etmez. Kendini aydın kabul eden okumuşlar! türdeş niteliktedir. İsterseniz türdeş aydın deyiniz, aydınlar türdeşleştikçe ölü toprağı serpilir..... üzerine. Toplumlar ideolojisiz yaşayamazlar, ama ideolojilerini de derleyip toparlayacak birinin diğeriyle ikame edebilecek düzeyde bir ideoloji olarak felsefe geleneği gerekli değil mi? Üst düzeyde genel ilkeler üreten akıl ürünü felsefenin varlığı ya da yokluğu önemli bir kriterdir.

Felsefi düşünce düzeyi, yapılaşma ile ancak süreklidir. İlimler felsefeden otonomi kazanmışlarsa da felsefe onlarsız yapabiliyor mu? Çağdaş doğal bilim kurucuları felsefenin dışında görmezler kendilerini, zaman zaman toplantılarına felsefecileri de çağırırlar. Felsefe ise ilmin dışında kalamaz, hiç değilse, onunla epistemolojik seviyelerde bağlamlı kılmak zorunda. Filozofları yorumcu kabul bir görüştür; değiştirmeyi öne alabilirsiniz, ancak unutmayınız ki, değiştirme felsefesi de o felsefe düzeyinin bir halkasıdır. Fakat değiştirmeci felsefenin yorumcusu olmakta. Sadece imkânları (hürlük koşulu) reddettirecek kertede (hürriyete) bir tuzağı da içinde taşır. Klâsikleşmiş deyimle dogmaya bağlanmayı da içinde taşır.

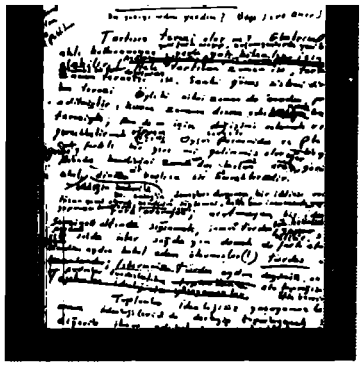
Daha önceki yazılarımda değindiğim gibi İslâm dünyasında klâsik felsefe (meşai) İbni Rüşd ile bitti. Yalnız hemen belirteyim, Meşai Grek felsefesinin devamı olmakla Batı felsefesinin içindedir (organik bağı ile), üstelik bu Grek dünyasından farklı bir ortamda, tek tanrılı güçlü dinlerin varlığında oluşmuştur.

Fetih devrinde de Rüşd tekrar haksız bulundu. Bunun nedenini anlamak çok güç değil bizim için. Ve 11.yy. felsefenin yasaklandığı yy. dır. İstanbul'un fethi büyük bir tarihi olay; fakat bizde felsefi düşünce üretimi için yeni boyut ya da imkân mı getirdi?

İnanca dayalı, zamanı (önce ve sonrayı) aşan dinler klâsik anlamıyla felsefe midir? Tasavvuf insanın bir yücelme yoludur; kişiyi ulvi paklık....

DOSYA NO : 8 **KOD NO: 2-A**

Üçüncü hamur kağıtlara serbest alınmış çıkmaları bol bir yazı. Mor flomastır kalemle yazılmış. Okunabilir durumda. Çıkmaların tümü yazı ile ilişkilendirilememiştir.

ROMA HUKUKU'NUN ÖNEMİ ve KÜLTÜR MİRASI

Zora dayalı politik toplumun zoru kime karşıdır? Sorumuzu tekrar soralım. Politik toplumdakiler hakim sınıftır. Sivil toplumun "yurttaş"larından (eşitlerden) oluşur bu toplum. Sivil özellik önce kendi aralarında kendilerinin yeniden üretim olanaklarını düzenlemede yansır. Bu sivil hukukun kuruluşudur. Kamu hukuku ise bu sivil hukuk temeli üzerinde yükseltilir.

Yeniden üretimin maddi koşulları içinde yer alan, çoğu kez doğrudan üreticiler ise *bir nesne* (mal) gibi ele alınır; özetle - yurttaş değil esirlerin durumu budur. Yani Greko-Romen Batı'nın sivil kavramı esaret kavramı ile çelişmez. Batı tarihi gelişmesi için daha sonraki serflik ve endüstri devrimi ile ücretli işçinin politik ve sivil toplum karşısındaki yeri farklılaşacaktır. Libere olmanın yollarındaki değişim yeni tarihlerin açılış sahifeleridir.

Greklerin *Polis*, Romalıların Civitas'ı klâsik site devletidir. Bunların iç içe sivil ve politik toplumu ile ekonomi bunlara ait aralıklar içinde işleri *Batı sivil aralığı*'nı sadece *yerleşik toplum* (sedanter) özelliği olarak değil, onun üstünde bölünerek (segmanter) bütünleşen bir toplumun derindeki temeli olarak görüyorum. Japonya adası hariç Doğu'da olmayan özellik. Buradaki politik mücadele üç yanlı.

a) Yurttaşların aralarındaki mesafeyi (yeniden üretim koşullarını) korumak,

b) Politik toplum dışında kalan site içinde ya da duvarları dışında biriken ve esir olmayan yığınlar. Sivil ve politik topluma girme, yani *populus*e dahil olmama; yani seçme seçilme ve dolayısıyla savaşla elde edilen topraklarda, kamu arazisinden kendilerine pay sağlama;

c) Esir olanların da bundan libere olma mücadelesidir. Roma'nın *plebleri* bu zorlu mücadeleyi *patriciyenlere* karşı dayata dayata kazandılar ve senato ve diğer halk meclislere girme, majistra (konsül vb.) olabilme, *toprak sahibi* olma gibi hakları aldılar; ki teammülleri dikkate alarak *12 Levha Kanunu* yaratıldı. Sivil aralıklar Roma Hukuku'nun, Roma'nın kuruluşundan itibaren (M. Ö. 754), Roma Hukuku esasta Laik "Jus Civile" insanlar tarafından yapılmış hukuktur. *Sistematik genel prensipler* oluşturulur. Yaşayan sivil ilişkilerin ürünü, onun düzenleyicisi plebların yurttaş olanlar (Roma Populus'una) girme mücadelesine paralel olarak toprak edinmeleri Roma'nın militer yapılmasının temelini oluşturur; ki Grekler bunu başaramadılar. (Barbarları yurttaş yapıp yayılma) İskender'in yaptığı gibi, Romalıların yaptığı gibi değil. Pleblere benzer bir olgu sermaye biriktiren burjuvaların politik topluma girişleridir. (Satınalma ya da zorla) e) esirler ise bunda libere olmanın (nesnelikten çıkma) mücadelesini yaptılar.

Kanada majistraların seçimi, görev süresi değişirliği adedi, mahkeme edilişlerine (hesap vermeleri) bu gibi özelliklere eğildiğimizde kanunların yapılış tarzına baktığımızda temelde doğrudan demokrasiyi görürüz. Roma büyüdükçe hakimiyeti altına giren yöreler de Roma modeli benzeri yönetimler kuruldu. Otonom eyaletler,.... ....., otonom krallıklar, belediyeleri ile şehirler gibi, bunların kendi meclisleri de kurularak..... Roma doğrudan demokrasiden, temsiliye geçemezdi. Çağın iletişim teknolojisi buna yetmezdi. Beşyüz yıl süren Cumhuriyetten sonra meclisler bir kısıtlama içine girmiş olsalar da özünde Roma Civil hukuku gelişti. Hatta ünlü zalim.....Roma yurttaşlığını bütün imparatorluk ahalisine yaydı. Özet olarak, sivil aralık özünde yerleşikliği

(sedanter) aşan özellikle.....vurgular. Genetik kültür ilişkisine burada girmiyorum. Roma Hukuku'nda yansıyan sivil ve politik ilişkiler Avrupa'nın ortaçağı ve yeni çağı bu miras ile örgütlendi. Uzun yüzyıllar Roma tarzı yaşamış embriyonik .....değişimlerle gelişir. Roma Hukuku Orta çağda Jus commune'dür. Orta çağın parlamentoları Etats Generaux'ları, şehir meclisleri otonom lonca sistemleri ile süregelen miras genelde Batı'nın ilimlerin özünü belirler.

Bağımsız şehirleri (meclisleriyle) ile feodal lordlardan biri olan kral ya da imparatorlukları ile ( ) Hiristiyan kiliseleşmesiyle bir Avrupa senatosu halindeki papalığıyla aristokratik, ... bölünmüş iktidarı anlamadan sadece batıya has feodaliteyi anlamak mümkün mü? Saint Paul'ün Sezar'ın hakkı Sezar'ındır ilkesi bir yana bırakıla.....

Ve bu bölünmüşteki dengeleri (Descartes, Galileo vb.) anlamadan Batı'da felsefe modern felsefe, ve onunla bağlı ilmin yapacağı sıçramayı (kopmayı) anlamak mümkün mü? Bu sıçrayışta paralı olarak Batı'da politik ve sivil toplum modern yerini anlamak üzere Hobbes, Locke, Rousseau, Kant, Hegel, Marx, Gramsci gibilerin sivil toplum yaklaşımlarını ülkemiz sorunu açısından ele almak zorunlu. Öncelikle çağdaş varlık üretiminde bize has zayıf halkamızı teşhis etmek üzere; çağdaş uyumda metamorfozunun kaynağına ışık arayarak.

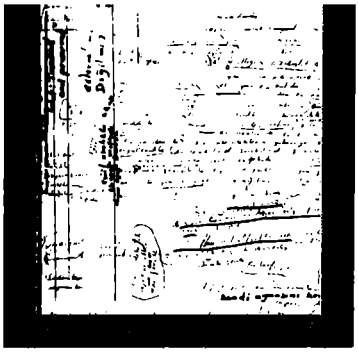
Hemen altını çizmeliyim Batı düşüncesi sivil aralığın içinde onun ürünü ve bu aralığı analiz etmez onu zımnî olarak varsayar.

Oysa bizim *mütercim* aydınlarımız rastlamadıkları bu zımnî kavramı aktaracak değillerdi nesir söyler gibi kanun aktarsalar da. Aşikar olduğu halde görünmeyen bu aynada kendimize bakalım.

İkinci çalışma hipotezimdir. Batı politik kültür mirası üst yapı.....içinde yeni maddi koşulların koyduğu sınırların varlığına rağmen onların tarzını da belirleyecekti. Maddi üretimden mental üretime (üniversiteler dahil) kadar.

DOSYA NO : 8 **KOD NO: 3/B**

KAĞIT EBADI: A4. Flomastır kalemle değişik renklerde yazılmış. Büyük oranda okunabilmiş bir metin.

TİCARET-SANAYİ SERMAYESİ

1- Dolaşım sürecinde, emtia mübadelesini kolaylaştırır. Satıcı ve alıcı uçları arasında aracıdır.

2- Kendisi üretimden bağımsızdır. Fakat ticari sermaye geliştikçe: "üretim de gittikçe daha çok mübadele değeri üretimi karakterini alır, ve üründe gittikçe metalaşır. Bununla beraber ticari sermayenin gelişmesi bir üretim biçiminden diğerine geçişi kolaylaştırmaya ve onu açıklamaya yetmez (incapable). Bu sermaye türünün üstün olduğu yerde geri koşullara rastlanır. Kullanım değeri üretmesidir. Üretim sermayeye bağlı değil, üretimin genel karakteristiği. Ticari sermayenin bağımsız gelişmesi toplumun genel ekonomik gelişmesiyle ters orantılıdır. Cilt: 3 S.3 28. Bağımsız merkantil servet (ya da para) sermayenin ileri gelen biçimi olarak önce dolaşıma kapital olarak ortaya çıkar. Bu dolaşım sürecinde para sermayeye dönüşür. Yine bu dolaşımda mübadele değerine, meta ve para olarak dönüşür. Sermaye üreticileri (ki onlar arasında dolaşım sürece girer) kontrole başlamadan önce dolaşım sürecinde biçimlenir. Üretilen emtia kendiliğinden ticarete yol açmaz. Ticaret ürünü emtiaya dönüştürür. Bu aşamadan çıkışın iki yanlı anlamı vardır. a) Bir yandan, dolaşım sadece bir hareket noktası olarak kalmaz üretim üzerinde bir yer işgal eder. b) Öte yandan, üretim süreci dolaşımı üretimin sadece bir aşaması olarak içine alır. Bu iki yan kapitalist üretim biçimine hastır. (Cilt: 2 s. 328) Bu halde

ticari sermaye kapitalist üretim biçiminde *endüstriyel sermayenin yeniden üretiminde* geçici bir aşama biçimidir ancak.

Demek ki merkantil sermayenin hakim sermaye biçimi olduğu aşamada ticaret "taşıma ticareti" niteliğindedir. Buradaki kanun şudur "tüccar sermayesinin bağımsız gelişmesi kapitalist üretimin gelişme derecesi ile ters orantılıdır. s. 328" Üretici ülkeler gelişmemişliği (pre-kapitalist) temeli üzerinde "taşıma ticareti tekeline" sahip olanlar bu ülkeleri sömürürler. Bu ticari kapitalin temel gelişme kaynağı üretici ülkeler halklarının gelişmemişliğine dayanan sömürüdür. Taşıma tekeline sahip milletlerin üstünlüğü, ticari servetleri bu yoldan gelişmiştir. "Eşitsiz mübadele" başlıca karakteristiktir. Tüccar ucuz alıp pahallı satacaktır. (M-C$_{v}$M'), (M'>M). Mübadele oranları değer ya da üretim fiyatlarından uzaktır. Ticari kapital üretici ülkeler artık ürüne ticari kâr olarak el koyar. Devamlılık ve tekrar giderek mübadeleleri değerlere doğru getirir. Merkantil "*keyfililik*" giderek kaybolur mübadele oranlarında.

Bu ilişkiler içinde pre-kapitalist seviyedeki toplumlarda (ki genel olarak kullanım değeri üretirler) ticaret endüstriye yön verir, kapitalizmde ise tersi olur*. "Tüccar sermayesi egemen durumda olduğunda, bir hırsızlık sistemi üstünde durur; onun gelişmesi, daima, yağma, korsanlık, esir kaçırma, ve sömürge istilası ile doğrudan ilişkilidir. Kartaca'da, Roma'da ve daha sonra Venedikliler, Portekizliler, Hollandalılar vs. sırasında olduğu gibi"

Bununla beraber, ticaretin gelişmesi (kendini üretmesi) şu sonuçlara yol açar,

a- Giderek artan bir biçimde mübadele değeri üretimine eğilim (miktar artışıyle)

b) Bu, uluslararası seviyede oluşur,

c) Para dünya parasına dönüşür.

Demek ki üretim biçimleri çözülmeye başlar; çözülme eski üretim biçiminin "somluğuna ve iç yapısına bağlıdır". Yani "çözülme

* ".....daha eski üretim biçimlerinde artık-ürünün başlıca sahipleri olarak servet ve lüks malları yoğaltanlar, feodal lord, ve devlet, (mesela oryantal despot) tüccara tüccar tuzağı kurar" cilt: 3 s. 331

ticarete bağlı değil". Öyle ki, ticari kapitalin Roma'da, Greklerde, Anadolu'da eskiden gelişmesi kapitalizme geçmeye sebep olmamıştır. Hatta, nomad halklar arasında ticari espri ve ticari sermayenin gelişmişliğine sık sık rastlanır. Cilt: 3 s. 332. Hele kırsal bölge sanayiinden ayrı olarak şehir sanayii geliştiğinde ticaret zorunlu olarak gelişmiştir.

Kapitalist üretim biçiminin (modern) ilk dönemi manüfaktür dönemi olarak Ortaçağda gelişmişti. (Marx cilt: 3 s. 333). Ancak 16. ve 17. yüzyılda yer alan dünya piyasası genişlemesi, emtia dolaşımının kat kat artışı, Avrupa'da milletlerin Asya ürünlerine ve Amerika hazinelerine ve kolonyal sistemi kurmak için hırslı rekabetlerinin katkısı ile feodal engeller koparılabildi. Özellikle "*dünya pazarı kapitalist üretim biçiminin*" temeli oldu. Fakat bu pazar gelişmesi önce mevcut kapitalist temel üzerinde oluştu.

Kapitalist üretim biçiminin gelişmesinde, kırsal domestik endüstrinin tahribi ve kırsal ile kentsel bölgelerde tarımsal ve sanayiinin yeni iş bölümü önemli bir aşama olmuş; iç piyasayı genişletmişti. Bunu yapamayanlar (bu çekirdeği çatlatamayanlar) eski üretim biçiminin egemenliğini (doğal ekonomi) sürdüregeldiler (Asya'gil)

Bu olamayınca kurula yeterince dinamize olamamıştır. Bu gelişmenin sonucu: a) Üreticiler tüccar ve kapitalist oldu; b) şehirlerdeki loncaların kuralları parçalandı. Burada üçlü dönüşüm:

a) Tüccar endüstriyel kapitalist olur.

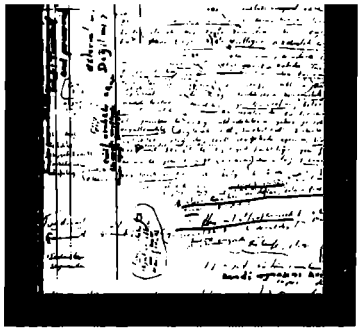
b) Tüccar küçük ustaları kendisinin üreticilerine dönüştürür, onlardan doğrudan satın alır, ve onları nominal olarak bağımsız bırakır, üretim biçimlerini değiştirmeden.

c) Endüstriyalist hem tüccar olur ve hem de toptan piyasa için ve daha doğrusu ve dünya piyasası üretim yapar.

Bu sonuncuda iki dolaşım süreci endüstriyel sermayenin yeniden üretiminin birer bağlı parçası haline gelir; genişletilmiş yeniden üretime geçilir, kapitalist artık maliyet fiyat ile piyasa fiyatını karşılaştırabilen kimsedir. Merkantilizmde bunu tüccar yapardı, üretici gelişmemişti.

DOSYA NO : 100

Kareli A4 kağıtlara yazılmış bir çalışma. Başlangıcı düzenli, kalan kısmı, seyrek satırlı, şemalı, tarihsiz.

HEGEL'DE DEVLET

Hegel devlet için başka tanımlar da verir.

Özet olarak hatırlatalım:

İki hipotez:

a) Batı'da genel olarak *iktidarın bölünmüşlüğü*, bunun derin yapısal nitelik oluşu; bölünmüşlükte azalışı, geçiciliği. Batı tarihinin bölünmüşlüğün gelişim aşamaları olarak ele alınabilirliği. Doğu'da derin yapıda bölünmemişliğin asıl oluşu ve bölünmüşlüğün geçiciliğidir.

b) Bu politik kültür mirasını belirliyor ve bu miras, maddi güçlerin koyduğu sınırlar içinde, onların örgütlenmesinde etkin olabiliyordu. Bunlarla bağlı olarak insanın nesne olmaktan özne olmaya geçişinin *subjektif varlığının, karar birimi* oluşunun kriteri olarak bir tanım vermiştim; bir çizgiydi bu kriter: Yani *özgürlük* ile *eşitliğin özdeşlik çizgisi.* Tarihi bir bakıma, bu çizgiye ulaşma ya da üstüne çıkma mücadelesi olarak da görebiliyoruz Batı'da. Tarih sanki çizgi altında kalmış insanlar, *sınıflar* tarafından taşınmaktadır, taşıtılmaktadır. Yükü onlar sırtlamaktadır (esir, serf, ücretli, işçi)..... toplumsal ilişkilerde çizgi üstündekilerin bölünmüşlük içinde maddi koşullar ile kendilerini *yeniden üretimi,* bir yandan bölünmüşlüğün öte yandan da çizgi altındakilerin yukarıya çıkmalarını *engellemekle* sağlanabilirdi, sürebilirdi. Birbiri ile bağlı çelişkiler birliğinde, çeşitli seviyelerde ayrışım, *sivil aralıklar* ön koşuldur..... Çeşitli seviyelerde diyaloğun

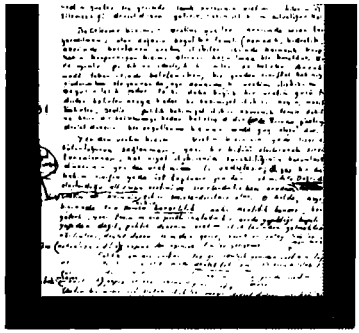
farklılığı yeni farklıklar bu arada *yeni bilgiye* (birikim koşulu) tekrarda ne tarih vardır ne de bilgi birikimi.

Hattın üstünde kişinin subjektif varlığı, hukuki kişiliği sağlanabilir. Bu sivil aralığı formlarla bağlayan *hukukilik* hukuk devleti ile olur.

Sivil aralık çelişkiyle, subjektif varlık farklılaşma, diyalog: kendisiyle others

DOSYA NO : 22 **KOD NO: 1**

Bir defterikebirin (25x32 cm) sayfalarına alınmış notlar. Yeşil, sarı, kırmızı tükenmez kalemlerle değişik zamanlarda yazılmış bir notlar bütünü. Yayınlanabilecek kadar birbirini izleyen bölümü kitapta yer alıyor. Tüm metnin yüzde onu. Şemalar, düşünce kümeleri, notlar şemalar, kavramlar ve oklarla belirtilmiş akış ve ilişki yönü vb. gibi bir çok bilgi...

MONOLİTİK TOPLUMSAL İLİŞKİNİN FARKLILIĞI ÜZERİNE

Batıda kapitalist sosyalist sistemin gelişmesi ile kapsamlı, güçlü bir dünya sistemi doğdu. Avrupa'da bir ülkede bu gelişme süreci diğerlerini de sürüklemiştir kendi yoluna. Ekonomik, politika (militer), coğrafi yaşam çerçevesi birbirine bağlı oluşmuştur. Bu gelişmede, bizi şu anda özellikle ilgilendiren olgu, *ilginç bir oluşum* şudur. Batıda beliren demokratik sürecin belirlenme koşulları, ülkelerin birbirine göre daha demokratik, bazılarının daha az demokratik monolitik niteliğe de sahip oluşlarıdır. Böyle bir gelişmeyi anlamak, batı parlamentolarının ortaya çıkış ve evrim sürecini de anlamaktır. Daha çok Doğu ülkelerinde geçmişte gözlenen ve büyük ölçüde bugüne kadar süregelen monolitik toplumsal ilişkiler Batı'daki ilişkilerden büyük nitelik farkı gösterir.

Osmanlı meşrutiyetini, özellikle Jön Türklerin II. Meşrutiyet'ini Batı *burjuva meşrutiyetinin* yaygınlaşmasını anlamaya büyük ölçüde bağlıdır.

II. Meşrutiyet'in ekonomik özelliklerinin, politik özelliklerinden soyutlanması son derece güçtür. Biz burada, bu özellikleri değil onların ön koşullarını belirtmeye çalışacağız. Kısaca, II. Meşrutiyet'in ilanından önce ve sonra parti programlarına ve bildirilere hatta yaptıklarına bakarak, ekonomik görüşlerini açıklamak yoluna gitmeyeceğiz. Bu sebeple, J.Türk hareketinin

daha önce ikiye ayrılışını bu arada Tekinalp'in, Parvus'un görüşlerine, Kara Kemal, Ali İhsan Bey'ler karşısında Cavit (liberal) Bey'in iddialarına hatta son ikisinin bilahare birbirine yaklaşması hususlarına da değinmeyeceğim. Bize önemli gözüken temel özellikler: a) Kapitalist ilişkileri b) Korporatif bir düzünleme ile yukardan geliştirilmesini istemeleridir. Bu iki özellik Cumhuriyet'in temelinde de vardır. İttihat Terakki'nin Müdafaai Hukuk ve sonra da C.H. Fırkası'na mirasıdır da bunlar. Türkiye'de parlamentonun yürüyebilmesi, demokratikleşme sürecinin niteliğinin anlaşılması iki özelliğin anlaşılmasıyla olanak kazanır.

Tarihi burjuva demokrasisi "ünik"tir. Doğu'da yoktur. Parlamento kurumu da Batı'ya hastır; orada gelişmiştir. Burjuva bireyselliğini* Batı'da gelişme süreci devlet, egemenlik (dominance) iktidar (power) selahiyet, otorite (authority), meşruiyet (legitimacy) gibi politika teorisi kavramlarının Batı-Doğu.....? ek: Asya ...? açısından farklı olduğu, ya da içerik farklarını ortaya koyar. Antropolog, tarihçi ve sosyologlar devleti toplumla özdeş alıp almamakta ikiye ayrılabilirler. Toplumun ilkel biçiminde de bir politik faaliyetin ve bir politik ünitenin (devletin) varlığını kabul edenler (maximalistler), devleti tarihi bir kurum kabul edenler, politik faaliyetin öncülüğüne rağmen devletin daha sonra ortaya çıktığını kabul edenler (minimalistler) bunlara göre toplumlar: a)devletsiz, b) devletli olarak ikiye ayrılır.

Politik faaliyet toplumlardaki *farklılaşmanın* ortaya çıkardığı *çelişkilerden* doğar. Bu hipotezi kabul ediyoruz. Farklılaşma farklı aile, klan, tabaka (estate) sınıflar arasında iç ve dış çatışmalar çıkarları açısından inisyon rol almaya katılma.

Politik faaliyet egemenlik (dominans) için iktidar mücadelesidir.

Natürel toplumda, birlik aracılığıyla üretim yapılabilir. İnsan bu birliğin aracılığı ile nesnel doğal koşulları ile kendini üretebilir. Burada basitçe iki şey üretilir aile ve bütün olarak toplum. Üretim ve mülk edinmenin ön koşulu toplum gözüküyor.Doğal toplumda doğanın ve toplumun kutsallığı birbirine karışır.

* Genetikte Avrupa (uzantısı Kuzey Amerika) dışındaki

Bizi konumuz açısından üç toplum ve devlet tipi özellikle ilgilendirir. Bunlar *site*'gil, *Roma*'gil, *Germen*'gil, *Asya*'gil (oriantal, doğugil) toplum ve devlet tipleridir. İlk ikisinin niteliğini belirten öğeler tarih arenasında evrilirken değişime uğramasına rağmen ileri gidişte uğranan sentezlerle birlikte sürdüregelmişlerdir. Bunlar, sui jeneris olarak, pluralist, bireyci demokratik kurumlarda tekrar tekrar yaşayageleceklerdir; yapılaşacaklar (structured)dır. Öyleki, bize göre bir geçiş (transition). Fakat son derece önemli istisnai geçiş dönemi özelliğindeki feodal toplum tipi Roma ve Germen tiplerinin birbiriyle karışmasıyla üst üste gelmesiyle deyin isterseniz, ortaya çıkan bir *sentez* olarak belirdiğinde, sözü edilen pluralist, bireyci, demokratik öğeler belli bir seviyede görece süregelim; yok edilememiştir. Nitekim feodalitenin başlıca özelliği olan egemenliğin ya da hegemonyanın bölünmüşlüğü; b) Varsallık sisteminin pramidine rağmen birbirlerine karşı görece balansın süregelmesi; Roma- Germen pluralizminde bir monad (Leibnich) gibi ya da monad olarak Roma İmparatorluğu'nda bütünün aslı olan ögesinin imparatorluğun parçalanmasından sonra parçalarda meydana gelecek. Feodal bütünde (ünitede) de süregelmesidir. (Şüphesiz tarihin süregelmesi ve ilave olarak değişen yanla birlikte)

Nitekim Batı, kapitalist toplum ve devlete geçerken, merkantilizm döneminde mutlak merkezi devletin kendine özgü türüne büyük güçlüklerle ulaşmıştır. Bu devlet tipi ile bir dizi üst belirlenme ile kapitalist gelişmeye uygun ünik tarihi yol açılırken: a) Bir yandan feodal pluralizmi-bireycileğin üretim güçlerinin gelişmesini engelleyen yanları tahrip edilecek; b) fakat öte yandan da çelişkiler içinde burjuva pluralizmi..., bireyciliği halinde: aa) Yeni bir meşruiyet, bb) yeni bir iktidar, cc) yeni bir egemenlik, dd) yeni bir devlet anlayışı içinde değişik yanı ile yeniden ortaya çıkacaktı, ya da mutlak sıfatı da olsa burjuva insan hakları içinde miras evrilerek süregelecektir. Bu evrilme günümüze kadar gelmiştir. Bu sürecin orijini batıdır; Onun ünik tarihi sürecidir. Buraya tekrar döneceğiz. Şimdi site'gil, Germen'gil ve Asya'gil tiplere temel öğeleriyle değinelim.

A. *Site*'gil: Toplumun ön koşul olmasıyla hem birey ve hem de toplum üretilir. Ama üretim aracı olarak toprakta iki tür mülkiyet vardır. Özel mülkiyet, kamusal mülkiyet. Özel mülk edinme toplumun varlığı ile olabilmekte, toplumun üyesi olmak gerekiyor bu mülk edinme için. Özel mülkiyet ilişkisi, bir yandan toprakla öte yandan da toplumun üyesi olması ilişkisidir. Toprağı işgal ederek onun sahipliğini ve üretimde kullanılmasını sürdürmek toprağı korumayı sürdürmeye de dönüşür. Malik olmayı sürdürmenin koşuludur bu koruma. İster *şehir* (site, polis) bu korumanın yoğunlaştığı toplum üyesi toprak sahibi eşit üyelerin oturduğu yerdir; ve toplumun temelidir. Politikanın yapıldığı temel yerdir; yoksa toprak değil. Hür ve eşit üyeler, ki buna *Citizen* denecektir. Toplumu sürdürürken kendilerini de sürdürmüş olacaktır. Devlet olarak bu toplumun politik ilişkileri, citizen'lerin birbiriyle dışa karşı birliği sağlama ilişkileridir. (Birliğe karşı iç ve dış baskıları karşılama) O halde kişinin kendini (hür ve eşit) yeniden üretimi toplumun yeniden üretimidir; vice versa

Toplumda: a) eşit köylü malikler arasındaki eşitliği, hürlüğü sürdürmek

b) bireysel emeklerini, mülklerinin varlığını devamlı kılmanın şartı olarak sürdürmek. Devleti gerektirmiş; toplum devlet olarak belirmiştir. Bunları sağlayamama eşitliği bozacak farklılaşmaya, hatta bazılarının citizen'liklerinin de kaybına sebep olacaktır. Politik eşitliği, hürlüğü sürdürmek, politika yapmanın, politik karar almanın bir niteliğidir. İşte Roma, kendini servet üretiminde bu kooperasyonla değil, devleti içe ve dışa karşı korumada kooperasyonla üretir. Citizen'in bu katılması, karar sahibi olması onun politik kişiliğini yapacaktır.

Yerleşik toplumlar için büyük tehlike yabancı istilasıdır. İstila esaret getirir. Çünkü istila edilen toprak üzerindeki insan organik olmayan dünyadan ayrı düşünülemez. İstilalara karşı eşit citizen'lerin kooperasyona (artık-emekle) militer nitelikte olmak zorundadır. Kapitalizme geçilirken bireyselleşme süreci başlarında Roma Hukuku'nun yeniden kaynak oluşu boşuna değildir. Romalı citizen sıradan bir kişi değildir. Klasik dönemde politikanın

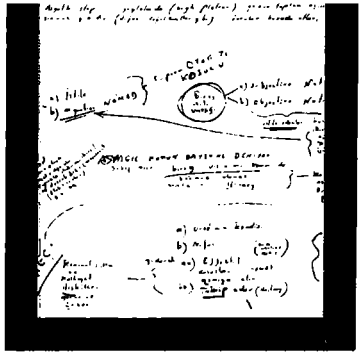
belirleyici "önemi" bu kişinin varlığından gelmektedir. Romalı citizen'ler arasında istilalar, kan bağlarıyla farklılaşmalar, statü farklılaşmaları doğacak, pleblerle patriciyenler arasında iktisat mücadelesi sürecektir. Cumhuriyet'ten imparatorluğa ve Kayserizm'e geçişe rağmen Romalı citizen'in mücadelesi evrilmekle beraber pluralist niteliğini tamamen yitirmeyecektir. Sitenin temel olduğu bu toplumda "tarihi açıdan daha dinamik hayat" vardır. Toplum ve devlet herşeyin kaynağı değildir. Bu doğuda olmayan şeydir. Citizen ve toplum ilişkilerinde pluralist öz vardır.

B. *Germen*'gil: Citizen'lerin değil, kırsal bölgelere serpilmiş (izole) bağımsız ve kendi kendine yeten toprak sahibi aileler toplumudur bu. Temel şehir değil kırsal bölgedir. Toprak özel mülkiyettedir. Topluma ait mülkiyet bağımsız ailelere yardımcı (mera, avcılık için) özel mülkiyet dışa karşı bir araya gelmektir (assamble) toplum haline gelen..... Bağımsız maliklerin karşılıklı bağlılığı ile toplum var. Dışa karşı bu bağlılık ile korunmada mülkiyet sanki ortak mülk gibidir. Toplumsal meseleleri en önemlisi dışa karşı savunmayı....aile reisleri bir araya gelerek kararlaştırırlar.

Bağımsız öznelerin karşılıklı bağı ile özel ve kamusal mülkiyet var oluyor. Bu assamble ile kurulan toplum, üyelerinin üstünde değildir. Toplum her şeyin kendinden doğduğu kaynak değildir. Toplum bağımsız toprak sahipleriyle, toprak sahipleri de toplumla (özellikle dışa karşı) var oluyor. Pluralizm, hem sitegil ve hem de Germen'gil toplumda immanentdir.

DOSYA NO : 25 **KOD NO: 2**

42x32 ebatlarında kareli kağıtlara, tükenmez kalemle yazılmış altı sayfalık bir çalışma. Tarihi yok. %50'si yayınlandı.

NOMAD KABİLELER VE YERLEŞİK TOPLUMLAR!

Soru: Formasyonda metodların bağlantıları içinde, sınıflar bölünür, erir, yenileri çıkar. Asyagil üretim biçiminin üstün olduğu bir formasyonda köleci bir üretim biçimi var mıdır, olabilir mi? Modların bağlantılarını yapıların ve pratiklerin karşı karşıya:

a) çelişkili, b) uzlaşıcı durumlarında gözleyebiliriz.

I- Asya stepleri varsayımı ile diğer nomadlardan bir ayırım yapıyoruz. Bu yaşam koşulları altında nomadlık süreklilik gösterir. Toplumu üretmek sürüyü üretmek olduğuna göre, sürünün üretilmesi a) Kışlık ve yazlık otlakların sınırlılığını. Bu sınırlılık, bir yanda doğa tarafından öte yandan da diğer nomadların ve yerleşik toplumların varlığınca belirlenir. Nomad hareketliliği ve sürekliliği içinde, çevre ile, yani benzer nomad kabileleri ile ve yerleşik toplumlarla ilişkiler olacaktır. Bu ilişkiler üç türdür:

a) Savaş (politik), b) Ekonomik (ticaret), c)İdeolojik (kültürel, dini). Bunlar ele aldığımız nomadlar için uzak durulamayacak türdendir; ve aşağıda göstereceğimiz gibi, nomad orijinli (yani hidrolik olmayan) Asyagil üretim biçiminin zayıf halkalarının yapısal özelliklerini belirtecektir. Öyle ki, dış ilişkilerin belirleyiciliğine öncelik vermeden bu Asyagil formasyonu belirlemek bize göre olanaksızdır; yani, ele alacağımız tip Asyagil formasyonun temel ünitesi dış ilişkilerini kapsar; yani formasyonda mode'ların bağlantıları dış ilişkilerle birlikte kurulabilir, ancak

diyoruz; formasyon ülkelerarası bir temele oturur. Üretim biçiminin ve formasyonun çözülüşünü açıklamak, işte bu ilişkilerle ele alınma koşuluyla yapılabilir. Yoksa aşırı soyutlamalarla kurulacak içsel şema spekülasyon seviyesinde kalabilir. Sürünün üretimi için birlikte topak ilişkiler içinde olmak zorunludur; devamlı savaşa hazır olmak zorunluluğudur bu. Savaş öncelikle çevredeki diğer nomadları boyunduruğa almakla kabilelerin konfederasyonu geçicidir ki bu son derece de kanlı olabilir; sonra da yerleşik tarım toplumlarını istila ile haraç'a bağlamak üzere yapılır.

1- Üretim yönlü değil Mübadele ve dış vergi (haraç) zorunlu

2- Bilgi üretilmez, ideoloji savaş ve birlik üzerinedir.

O halde zorunlu ve kendilerinin üretemediklerini dışardan ithal edeceklerdir. Ticaret ve yolların korunmaması bu yoldan kültür etkisine açık olacaktır

3- Özel sürülerde mülkiyet vardır; giderek farklılaşma ve çelişkiler gelişecektir. Buradan doğacak çelişkiler; a) otlaklar için, b) dışardan satın alınacak zorunlu malların bedelini ödeme aracı olarak haraç için savaş kaçınılmazdır.

II- Territoryal genişleme: Bu iki almaşık gösterebilir. a) Hükümdarlık gen ilişkileri içinde kalır. Nomad mülk anlayışını aşan bir düzey değildir ve çabucak parçalanmaya açıktır. Yerleşme olmadığında bu parçalanma daha açıktır (Oğuz Han, Cengiz Han), b) Anti-gen bağlar kurulur bu territoryal genişleme paralel olarak büyüyen ordunun merkezi karakterinde özellikle var olur. Devşirme ilişkileri budur. Bu ilişkiler savaşçı azınhk egemenliğinin iki örneği sayılan Isparta ve Asur'un politik yapılarında bulunmayan önemli bir farktır. Territoryal genişleme, istila edilen yerlerin halkları haraç, cizye gibi vergiye tabi kılınırken, 1) onların emek araçları kendilerine kalır, 2) vergi dışında kalan üründen kendilerinin ürettiklerinin üstünde bir fazla kalırsa bu pazarda satılabilir de. Ticaret (ithal eğiliminin ağır bastığı ticaret) dikkate alınırsa bu halkların helot'lardan da serf'lerden de daha üstün bir durumda oldukları kabul edilebilir. Onlara göre bir bakıma daha

hürdürler. Fakat aşağıda göstereceğimiz gibi bu üretim biçimi ve fonrmasyonun bütünlüğü içinde bu özellik değişim için yetersiz kalabilir de. Hatta formasyonun çözülmesinde, değil fazlalık, kendilerini de üretemez olabilirler.

Territoryal genişleme yerleşmeye geçilirken tımar sistemi ilk adım olmakla beraber anti-gen merkezi ordu tımarlı sistemi ikincil kılarken onu yok etmeye de gidecektir. Bu devletleşme sürecidir. Merkezi sistemin bürokratları olsun tımarlı sipahiler olsun dikey ilişkilerle memuriyetleriyle hükümdara bağlı işlevleri ile çiftçi niteliğini kazanamayacaklardır. Bu özellik son derece önemlidir bize göre. Çünkü bu varsayım bizi nomadik orijinli Asyagil üretim biçiminde olan ülke bürokratlarının asıl işi üretim değildir. Kısaca bunlar eski ve klasik Yunan ve Roma'ın citizen'leri değildir. Yani, üretim citizen'lerin kontrolünde kölelerce yapılmamaktadır. Ve bu üretim biçiminin öncesinde köleci üretim biçimi yaşamazdı. Her ne kadar savaşlarla köle sahibi olunmakta ise de, bunlar hizmetlerde ya da bürokraside kullanılacaktır; üretimde özellikle imalat kesiminde bir miktar köle kullanılabilirse de (Sahillioğlu) üretim riayyet erbabı (müslüman ya da değil) tarafından yapılır. Hükümdar dışında kalan herkes (bürokrat ve vergi verenler ve esirler) genel kulluk düzeni içindedir. Politik yapı buna göredir ve politik ilişki ya da pratik (kavga) buradan yansır (temel olarak). Bu son derece önemli özellik, feodaliteye göre belirgin farkı da gösterir bize.

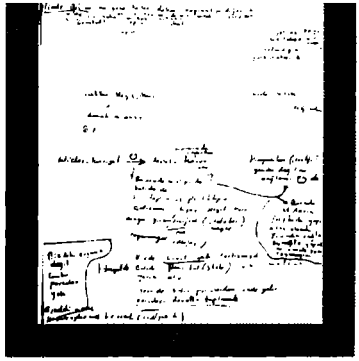
III- Merkezi tek ordunun tekrar üretim düzenine dönelim.

Temelleri: a) Doğal ekonomi (nomad ve yerleşik) tarım ve sanayisi ile (şehirlerdeki lonca düzeni dahil) b) dış ticaret (ithal eğilimli) hem vergi kaynağı hem de ihtiyaç duyulan ürünlerin ithali. Bunlardan sağlanan iç ve dış artığı artırmak ya da bu yetersiz ise savaş sebebidir. *Savaş ve dış ticaret* ele aldığımız üretim biçiminde ve formasyonda bütünlüğüne dahil dış ilişkidir. Formasyondaki üretim biçimleri ve sınıf ilişkilerinin bağlantıları işte daha çok bu dış ilişkilere bağlı olarak gözüküyor. Formasyonun hakim üretim biçimi içinde bir denge söz konusu değildir. Denge kavramı yerine birlik kavramı vardır. Ancak formasyon dış ilişkilerle birlikte bir

denge söz konusudur. Diğer devletler ya da ülkelerle bir dengeden söz edilebilir. Bu dış ilişkilerde gelişme (istila, vergi, ticaret) ile formasyonun bütünlüğünün yansıdığı merkezi ordu tekrar üretilegelir; bu temel dış ilişkilerde aksama tekrar üretememenin yeterli koşullarını oluşturur. Bunun içindir ki nomadik orijinli Asyagil üretim biçimi ve formasyonda dış dinamik daha önemli denebilir. Aslında dış dinamik ile iç dinamikdir de. Yukarda dediğimiz gibi formasyonun bütünlüğü, hatta üretim biçiminin bütünlüğü kavramı, dışı içerir. Sanıyorum hidrolik yerleşik bir Asyagil üretim biçiminde bu dış bağlılık önem taşımayacaktır.

DOSYA NO : 30 **KOD NO: 2**

45x65 ebadında muhasebe hesabı tutmak için yazılmış kağıtlara yazılmış %80'inin yayınlandığı bir etüd.

İNÖNÜ'NÜN OĞLUNU GETİREN KİM?

Politika son kertede kaynakların yeniden dağılımı ya da...

Pylogenetic derinlik ve kültür: eklem ya da düzenleşmesi

İnsan türünün belirlenmesi, yaradılışı süreci (pylogenetic süreç) içinde politikanın yerini tartışalım. Açıklık getirelim. Mevcut araştırmalar, izole insan'ı değil toplu yaşayan türleri bu arada primate (sürü) halinde yaşayan insanımsılar ve nihayet insan türünün belirlenişinde politikanın yeri ve ipuçları vardır. Milyonlarca yıl süren bir süreçte insanın insan olarak temel davranış strüktürü belirlenmiş ; bunun üzerine oluşan ve yapıyı düzeltmek (modifie etmek) üzere..... ekolojik birimlerde kültürler belirmiştir. İnsanda davranış yapısı temelde bio-genetik bir belirleme olmakla beraber, ekolojik birimler kültür farkları ve giderek insanın çoğalıp hareketlenmesi sonucu karşılıklı etkileşimle yapı üstünde kültürel eklem ve sentezler oluşabileceği düşünülebilir. Modern genetik teorilerin ışığında biyoloji ve kültürün karşılıklı etkileri ve insanın değişebilirliği tartışılabilir. Ama ağır basan görüş insanın doğduğunda kafasının bu arada merkezi sinir sisteminin bir *Tabula Rasa* yani boş bir levha olmadığıdır. Buna göre toplumsal koşulları değiştirerek insanı yeniden yaratırım görüşü (davranışçı görüş) anladığıma göre önemini yitirmektedir. Biz bunları burada gündeme getirmiyoruz sadece değiniyoruz.

Bu genel davranış ve kültür bağlantısı dibine inerek prehistorya içinde bakıldığında, türün gelişme sürecinde milyonlarca yıl süren avcılıkla yaşam tarzı kuran yaratığı tanıyoruz. Bu avcılık süreci insanın yerleşip tarıma geçmesi ile büyük ölçüde (tamamen değil) noktalanacaktır. Yerleşmeden önceki dönem çok uzun yani biyolojik bir tarih dönemi olduğu halde, yerleşmeden bu yana insanlık tarihi yedi-sekiz bin bilemediniz on bin yıllık, bununla biyoloji genetik uzmanları, bu arada eteloglar insanın doğal karakterinin, yapısının yerleşmeden çok önce belirlendiği iddiasındadırlar. İnsanı insan yapan davranışlar ve sembollerin yapısal özelliklerinin daha önceden belirlendiğidir.

Bu sürecin en önemli yapısal değişim belirlenişi insanın *et yemeğe geçişi-alet yapması- beynin büyümesinin* karşılıklı belirlenimidir. Öncelik tartışması bizim konumuz değil burada. Sonuç a) Daha etkin aletler yapımı b) Daha büyük hayvanların avlanabilmesi için gerekli örgütleme yeteneğinin gelişimi

Avcı gruplar halinde insan türü hem kendi aralarında ve hem de doğa karşısında yaşam sürdürme, ailenin ve grubun, türün yeniden üretimini sağlama uğraşındadır. Yaşamı sürdürebilmek, yani av örgütlenmesi içinde zorunlu görülen toplumsal iki davranış yapısı oluşur: a) Tamamlaşma b) Simetrik olarak yarışma, rekabet. İşte bu ikisinde politikanın temellerini bulabiliriz. Tamamlaşma da rekabet de yaşamı sürdürme aracı olan kaynakların yeniden dağılımı ya da kontrolüdür. Öncelikle rekabetin varlığıdır ki, politik unsuru yaratır; adeta ön koşuludur. Ne için rekabet? Grup ya da toplumdaki fertlerin kaynakların kontrolü için rekabet, mücadele ne içini kendilerini yeniden üretim için üstünlük sağlamak. Öyle ise politik sistem yeniden üretimsel (reproductive) bir sistemdir; burada kazananlar ve kaybedenler vardır. Toplumsal politik hayvan (zoonpolitik) bu yarışmada toplumu (insanların) üstünlük için araç olarak kullanabilecektir.

Avcılıkta belli bir örgütlenme zorunlu olarak bir kumanda hiyerarşi ya da çizelgeyi gerektirir; ama buna rağmen, insanların bir kısmı kumanda hiyerarşisine tepeye bakıp tabii olurken, bir kısmı da gizli ya da açık yarış içindedirler. İşte burada güç ve kafa olarak

birbirine yaklaşık durumda en önemlisi yüz-yüze, karşılıklı ilişki temeli vardır. Ne zaman ki toplum büyür sülale (aile) hakimiyet büyük, çeşitli merasim ve ayinler, tapınaklar, sırayla başlar, o zaman işte bu yüz-yüzelik yani demokratik insani, phylogenetik unsur kaybolabilir, gizli kalır. Bizim gördüğümüz anladığımız (yüz-yüzelik sivil öğe)

Bir toplumda ekolojik bağlantı içinde a) Tamamlaşma ağırlıklı; b) Simetrik-rekabet ağırlıklı toplumların *var oluşunda* yapılaşması ilişki türleri.

Her iki ağırlıkta tamamlaşma ağırlık genel ve eski rekabet ağırlıklı olan ise daha önemsiz gözüküyordu.

Cumhuriyetle kim hesaplaşacak bunca söz ve bunca fakirleşme, bunca kurum ve işlersizlik, bunca boşluk ve tahakküm, bunca tahakküm ve sömürü, sorumsuzluktan rant üretimi.

KÜRSÜ MİLLET KÜRSÜSÜ MÜ?

Kürsü millet kürsüsü mü? Kim kurmuş? Millet mi?

Her çıkan millet adına diyor. Vekaletname nasıl alınmış? Ehliyet, vukuf ihtisaslaşma kopukların denizinde avlanan zehirli yaratıklarla mı? Politikacı kimdi? 68 kuşağı kimdi?

1908 Lenin

Sen Lenin'e karşısın. Sen şu kitabı okudun mu?

Yığın genelik

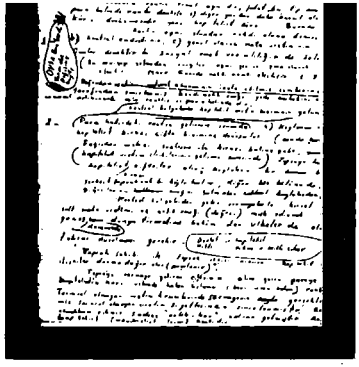
Delikanlı duramazdı. Önlerini kestim. Onlar da benim,

Düşün dedim. Militan olma dedim.

İnönü'nün oğlunu getiren kim?

DOSYA NO : 21 **KOD NO: 2**

1. Hamur kağıtlara 4 sayfa olarak tükenmez kalemle yazılmış. Okunabilir durumda. Yazı bir süre gittikten sonra, sorularla kesiliyor.

ASYAGİL ÜRETİM BİÇİMİ

A 2.1. Asyagil üretim biçimi ya da formasyonda ilkel birikim olanakları

Asyagil üretim biçiminin birlikçi (üniter) karakteri ve onunla bağlantılı olarak politik yapının ya da devletin süper strüktürünün üstün ve merkezgil özelliğinin iki temel nedeni olabilir: 1) Asya steplerinin nomadik yaşam koşulları, 2) Hidrolik yaşam koşulları.

Burada hidrolik zorunluluklarla üretim biçiminin birlikçi karakterli olması üzerinde durmayacağız; sadece alt toplumları (doğal ekonomi olarak) aşan, onları kendi kapalı ekonomik temeli ile doğanın temel yükünün yetersiz ya da olanaksızlığından bu alt toplumlar üstünde yer alan kamusal müdahale için birlikçi-merkezci otorite ön koşuluna zorunluk açıktır. Bu otoritenin sahibi gözüken ya da onu temsil eden hükümdarın despotik ya da otokratik sıfatı tartışılabilir. Fakat merkezgil düzenin lojiğinde tek kişinin iradesinin yüceltilmesi de bir zorunluluktur. İdeoloji bu işleri yüklenecektir. Burada hükümdarın despotluğunu önleyebilecek nedenler yetersizdir. Hükümdar ile teba arasında tabiyet ilişkilerinin dikey olması doğaldır. Yatay ilişkiler üniterlikle çelişir; o halde yapısal ve pratik seviyede yatay ilişkilere olanak çok sınırlıdır*

1- Nomadik çıkışlı (orijinli) spesifik Asyagil üretim biçimi temel varsayımları

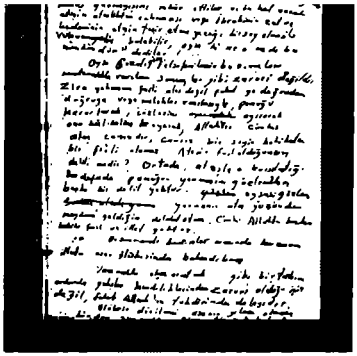
* Böyle bir düzeye gelmeden rantı ya da vergiyi para olarak istemek olanaksızdır; işlemez. (Marx, Malthus)

Bu tür üretim biçimi ya da formasyonun birlikçi ve merkezi eğiliminin açıklanması bize zor gözükmüyor. Bilindiği gibi nomadlarda hayatın üretimi ve yeniden üretimi "sürünün üretimi ve yeniden üretimidir". Verili gelişmemiş teknoloji seviyesinde özellikle arsa steplerinde sürünün devamlı üretimi "bir an diğer nomadların varlığını yok sayarak soyutlarsak" önce yazlık ve kışlık meraların varlığı ile sınırlıdır. Ekonomik temelde sürü, mera-insan ilişkisi vardır. İnsanlararası toplumsal ilişkiler bu temelden yansıyacaktır öncelikle. Böyle bir coğrafyada toplumsal ilişkiler sürüye ve meraya bağlı olarak ve sürüler de birlikte yönetilecek ve üretilecektir. Burada toplu ve birlikte yaşam tek almaşıktır. Sürüyü toplu halde yönetmek ister istemez üniter ve görece hiyerarşik bir eğilime yol açar. Yukarda değinilen dikey ilişkiler burada da söz konusudur. Tarihin devam eden bütün içinde bütünün etkisi ile görece değişikliklere uğrayacak bir öğesi olarak Homo-hiyerarşikus ya da devlet kuruluşu ile birlikte Homo-bürokratikusun bir çekirdeği belirir burada. Politik yapı olarak işte bu özellik süregelebilir.

Kışlık ve yazlık otlakların sınırlılığı dışında diğer bir sınırlılık diğer nomadların ve yerleşik toplumların çevrede varlığındandır.

DOSYA NO : 25 **KOD NO: 4**

İdris Küçükömer'in sağlığında daktilo edilmiş üç ayrı metin var, bu konuda. Bunların her birinden değişik olanları ayrı ayrı yayın konusu edildi. Çünkü her birinin üzerinde tarih bulunmadığı için hangisinin en son gelişmiş metin olduğu tarafımızdan anlaşılamamıştır.

İNANÇ İLE AKLIN UYUMU MU? KARŞITLIĞI MI?

Ateş yanıcı bir şeyle karşılaştığında yanma kabiliyetinden vazgeçemez, tabiatının gereğini yapması zaruridir. Ateş ihtiyari olarak değil ya doğal olarak faildir ve yanmanın sebebidir. Gazali işte diyor bu sebepten dolayı *felsefeciler* "Peygamber İbrahim'in ateşle karşılaştığında, ateş ateş olarak kaldığı halde yanmayışını inkar ettiler ve bu hal ancak ateşin ateşlikten çıkması veya İbrahim'in zat ve bedeninin ateşin tesir edemeyeceği bir şey olması ile vuku bulabilir, oysa ki ne o ne de bu mümkündür" dediler diyor Gazali.

Oysa Gazali'ye göre filozofların bu sonuçları matematikle varılan sonuçlar gibi zaruri değildir. Zira yakmanın faili ateş değil fakat ya doğrudan doğruya veya melekler vasıtasıyla pamuğu karartarak, cüzlerini ayırarak koyacak Allah'tır. Çünkü ateş cansızdır, cansız bir şeyin hakikaten bir fiili olamaz. Ateşin fail olduğunun delili nedir? Ortada ateşle karşılaştığı her defada pamuğun yanmasını gözlemekten başka bir delil yoktur. Oysa ki gözlem yanmanın ateş yüzünden meydana geldiğine delalet etmez. Çünkü Allah'tan başka hakiki fail ve illet yoktur.

Eş zamanlı hadiseler arasında her zaman bir illet, eser ilişkisinden bahsedilemez. Yanmakla ateşe arz etmek.... gibi bir takım ard arda gelişler kendiliklerinden zaruri olduğu için değil, fakat Allah'ın takdirinden dolayıdır.

Ölülerin dirilmesi asanın yılan olması mümkündür. Zira madde çeşitli suretleri kabul eder.

Madem ki Allah her şeye kadirdir o halde tabiattaki nizamın teminatı kalmamıştır. Her şey her an başka bir şeye dönebilir, ağaç durup dururken insan bir insan veya köpek veya kül... herhangi bir şey olabilir..... hayatı olmayan bir ilim yaratabilir veya ölüye yazı yazdırabilir... adı geçen ardardalık zincirleri ve tabiat olayları zaruri ve vacip değil *mümkündür.*

Burada birbirine bağlı iki özelliğin hemen altını çizebiliriz: a) Tanrının fail olarak sonsuz, hürriyete ve iradesi karşısında sebep-sonuç ilişkilerinin ya da filozofların kabul ettiği determinizmin yetersizliği b) olayların ard arda gelmesi "adet"i ki bu epistemolojik karışıklığa yol açmaktadır.

Önce ikinci özellik üzerinde durmakta yarar var; bizim bu kitapta anlatmak istediklerimiz açısından önemli bir mesele ile ilgilidir. Mesele epistemolojiktir. İddia şu: Olaylar arasında sebep-sonuç ilişkilerinin reddi yani zorunluluğun reddi (yanma olgusundaki gibi) olayların *ard arda geliş adet'i* ile Hume'ın çağrışımına dayanan *adet* iddiası arasında bir benzerlik bularak Gazali'nin Hume'dan önce, modern epistemolojideki olasılık görüşü.

1- DESCARTES, GALILEO, NEWTON....

Modern epistemolojide sebep-sonuç ilişkilerinin yerine olasılıklara hatta biz daha ileri gidelim karşılıklı bağlantılara hatta hatta fizik ve biyolojideki bir tamamlaşma hatta *contingent* (hadis)* kavramına kadar uzatılabilecek bir yanlış yapılır. Gazali Hume'a takaddüm ettirilemez; çünkü 1- Hume'dan önce Descartes, Galileo, vb. vardır. Newton yurttaşıdır. Avrupa'da modern Avrupa'lı belirmiştir iyice. Descartes Tarry, ben, uzamlı maddi evren kavramı temeldir, burada laik ilim görüşü apaçıktır. Nitekim çağdaşı yurttaşı Locke'da politik laik-civil toplum belirdiği gibi. Hume bu yeni dünyanın filozofudur. Tabii olayları tanrının iradesi ile belirlenen bir ve insanın onun karşısında pasifliğini değil, tam aksine doğayı

* Bu kavrama ilerde değinilecek

hakimiyetleri altına almak isteyen batı insanlarına ait bir dünyanın filozofudur. Yani düşüncenin seviyesi (context'i) (şartları) farklıdır; bilim ontolojisinde ayrı seviyeler birbiri ile ard arda geliş adet ile karıştırılmamalıdır. Eğer bir karşılaştırma yapılacaksa karşılaştırmanın ilkesi ve konusu (seviye, koşullar) farkını tespitti önce.

Hume empristtir, fakat induction (tümevarım) ilke (kanun) bulmanın reddini yapmaktadır. O kadar ki, Hume'un iddiasını ele alan Kant bununla "Hume beni dramatik uykumdan uyandırdı" diyecektir. Meseleye daha sonra Russell, hatta dolayısıyla Einstein, Popper vb. yer verecektir. Olayların eş anlılığı ya da ardarda gelişindeki *imkanda* tanrısal bir irade aramak söz konusu değildir. Onlarda, kısaca Tanrı iradesi soyutlayıp ayırmışlardır; akıl ve deney.

Lojik düzeylerin farklı durumlarının birbirine karıştırılmaması zorunludur. (Araya ilave etmiş) Sebep-sonuç ilişkileri ile evrende rasyonel determinizm kabul ederek doğayı objeleştirmeye ya da eşyanın bağımsızlığını kabul ile insanlar tarafından kendi dışlarında var olan alemi ve onun elemanlarını anlamaya çalışacaktır. Bu iş onlarda ve insanda mevcut aklı (rasyonellik) yolu ile olacaktır; yani mevcut aklî (rasyonellik) yolu ile olacaktır; yani inanç yolu ile değil. *Gerçek ona göre aklidir.*

İBNİ RÜŞD'E BAKALIM.

"İlmi düşünce için temel nerededir?"

Saf aklın *mevzuası, aklın bizzat gerçeğin* sureti olmasıdır, eşyanın konumuna nüfuz etmesidir. *Hakikat aklidir.* Bütün varlığın ilkesidir aklî olmak. İnsan neyi düşünür? Madde ve suretleri-bunlar arasındaki bağlamı, hareketi sebep-sonuç bağlamını (hadis)i bunlar düşünülmüyorsa neyi düşünüyor, aksi halde hiç düşünülmüyor demektir. Maddeyi düşünürken bilmek mümkün. "Zaruri bir suret olarak insandaki akıl zaruri mevzuaların yani bizde suret halinde görülen varlığın bulunduğunu gösterir" Kısaca varlıktaki zaruret düşüncedeki zarurete görülür. O halde düşüncenin varlığı varlığın

kati delili (.....) tıdır. (Descartes) düşünülerek ispat yapılır, aksi halde düşünmeden ne ispatlanabilir ki! Ne düşünülür?(s.69)

Gazali'nin sebeple-müsebbip arasında bağ zaruri değil, Allah'ın takdirinden ileri gelir sözünü ele alan İbni Rüşd mahsusatla görülen fail sebeplerin varlığını inkar etmek safsatadır. Eşyanın zat ve sıfatları vardır. Bunlar bir mevcuda has olan fiilleri gerçekleştirirken, *bu fiiller yüzünden eşyanın zatı, isim ve tarifleri olur.* Eğer birşeyin kendine mahsus fiili olmazsa, o şeyin mahsus tabiatı da olmaz, kendine mahsus tabiatı olmayınca kendine mahsus bir ismi ve tarihi olmaz eşyanın hepsi bir tek şey olur. Halbuki eşya böyle değildir. Bir mevcuttan sadır olan fiillerin zaruretle mi üstün ihtimalle mi yoksa her iki cihetten mi sadır olduğu meselesine gelince, bu araştırılmaya değer bir meseledir. Mevcudatlı hasıl olan fiil ve infial bir çok izafete tabidir, bu yüzden ateş hassas bir cisme yaklaştırıldıkça fiil yapar diye kat'i bir söz söylenemez, çünkü ortada bu fiile mani olacak bir izafet bulunabilir. Fakat ateş ateş olarak kaldıkça, bu hal ateşten yapma sıfa· · nefyedemez. Muhdes olan mevcuzatın dört sebebi vardır. (Aristogil) fail, maddi, suri, *gai.* Bunlar müsebbiplerin vücudunda *zaruridir...Akıl mevcudatı sebepleri ile idrak etmektir,* o halde sebepleri kaldıran kimse aklı da kaldırmış olur. Mantıktan bilinir ki ortada sebepler ve müsebbepler vardır, müsebbeplerin bilgisi sebeplerin bilinmesi ile olur; sebeplerin kaldırılması ilmin batıl olması ve ortadan kalkmasıdır.

Gazali'nin adet dediği nefis dışındaki mevcudatla mümkün değildir. Böyle mevcudatla meydana gelmesi adet değil tabiattır. İbni Rüşd (bugünün epistemolojik seviyesiyle karşılaştırmayalım) burada nefs dışında maddi varlığı ayırmaktadır.

Eşyanın bilinmesi iki bakış tarzında olur: a- Eşyanın imajı ile somut olarak yani cüz'î tarzda b- ya da külli ya da ilmi tarzda rasyonel zorunluluklar içinde kalınan tarzda, c- mutlak gerçek olarak dahi üst düzeyde bilmeye hamletme-Tanrı katına yükselme.

Burada nefs dışında mevcut maddi varlığı ayırıyor İbni Rüşd. Düşünmek ne demektir ki sebepleri bilmek; daha doğrusu varlıkla

rasyonel olanı bilmektir. İnsana ait ilmin temellendirilmek istenmesidir burada yapılan. İspat etmek ya da delil bulmak (yakin) için temellendirmedir. Temel ise varlık kavramı ile kuruluyor, ontolojik temellendirmedir bu. Varlık (being) için kriter mevcudiyet (existence)dir. Mevcudiyet varlığın *ortak yanı*. Mevcudiyet somut duyularla yaklaşılabilir nesnelerdir. Varlığın öngelen koşulu (term) *mevcudiyet* (ölünce) ondan ayrı esas ya da cevher değil, varlık ile cevher beraberdir. Temel oysa İbni Sina ikisini ayırır ve esas cevheri varlığın dışında ve onun ilk şartı kabul eder; varlıktan ayrı bir esas, cevher hareket noktasıdır.

Varlık alemi (evren) nasıl tasavvur ediliyor Aristo'cu İbni Rüşd'de? Ona göre alem ezelidir, kadimdir; yoktan var edilmemiştir, daima varolagelmiş ve olagelecektir (adem yok). Açıklaması iki eleştiri üzerine kurulu: Bir yandan Gazali'nin alemde herşey mümkün tanrısal liberty olduğu görüşü öte yandan daha önemli olan İbni Sina'nın neoplatonik şudur. Allah dışında herşeyin mümkün olduğu essance, hiyerarşik cevher yani varlıktan ayıran görüşünün eleştirisi *olacaktır*. İbni Rüşd, Aristogil ikili sekiz kategori ile açıklamasını yapar. Kategoriler: Madde (heyula) - suret (form);* kuvva (potansiyel)- fiili (actual); zorunlu-mümkün; tümel (külli) evrensel, tikel (cüz'î, kısret, individual, particular), "alemin esası olan cevher madde ve suretlerden oluşmuştur (mürekkeplik), suretin muhtevası maddedir. Suretlerde maddenin heyeti ve tavrıdır."** Madde ve suret birbirinden ayrı değildir, biri diğerine dıştan gelmiş ilave edilmiş değildir. Burada *hadis* kavramı tanımlanmalı, *hadis*,*** iki yönlü harekettir (olgudur): a- Potansiyelden aktüel hale geçiş b- aktüelden potansiyele geçiş. Potansiyelden aktüel hale geçişte suret maddeyi actuel yapar, **tekil varlık** gerçekleşir. Tekilleşme diyorum buna (cüzileşme ya da).

İbni Rüşd madde dışında bir essance cevher ayırımını reddediyordu; başlangıçta cevher maddedir ve onun suretindedir, varlık da cevher, tamamen cüz'î (tekil) dedir; somut tekildedir.

* Form karşılığı olarak burada biçim kelimesi anlamı daraltır saptırır.
** Madde potansiyel olarak varolan tabiatın biçimlenmesidir
*** Hadis, accident, contingent

Burada nefs dışında maddi varlığı ayırmaktadır. Düşünmek, anlamak sebepleri bilmek varlıkları aklı bilmek oluyor. İlim için ispat (delil bulmak) için temel kurmak isteniyor. Maddeyi ve formu bağımsız bir varlık olarak onu obje haline koymağa çalışan düşünce sistemini görüyoruz. Temeldeki soru alemin ezeli mi yoksa hadis mi olduğudur. Alem nasıl tasavvur ediliyor? Burada ayrım kriterleri de belirleyecek. İbni Rüşd'de alem ezelidir, kadimdir. Yoktan var edilmemiştir. Daima varolagelmiş ve olagelecektir. Aristogil ikili sekiz kategori kullanılacaktır. Heyyûla ilk madde, suret, form, kuvve (potansiyel), fiil (actuel) zaruri mümkün evrensel individual.

Alemin esası olan cevher madde ve suretten mürekkeptir. Suretin muhtevası maddedir. Suretler maddenin heyeti ve tavrıdır, yani madde ve suret ayrı değildir. Biz zihinde ayırırız, yani biri diğerine dıştan gelmiş değildir. Burada hadis kavram öne çıkar. Hadis iki yanlı bir fiil a) kuvveden fiile geçiş potansiyel de aktüel hale geçer. Hareket budur. Mümkün ile akli zorunluluk birleştirilmektedir. Bu nasıl olmaktadır. Şöyle, temel kategori varlıktır. Hareket noktası zorunluluk ve mümkün varlığın..... ..... tarzına (made of being itself) b) fiilden kuvveye dönüş; yokluk (adem) yoktur. Bu görüşte yokluktan varlık çıkmaz, ve varlıktan sonra yokluk olamaz. a) Gazali'de liberti b) İbni Sina'da neoplatpnik hiyerarşi . Ontolojik bir temellendirme var İbni Rüşd'te bu birbirine paralel ikili meratip (hiyerarşi) olarak gözüküyor. Akli zorunluluğun birleştirdiği hiyerarşiler ilk elden mükemmele. Burada madde ile düşünce arasındaki bağ beliriyor.

Evrensel, işte bu somut tikel varlıklardan soyutlama ile ayrılarak elde edilir. Bütüne, vahdete hamlédiş. İnsan aklı tikellerden onların yüklemini (...., predicate) soyutlar; "evrensel, hem tikel (varlığa) ait formlara karşılıktır." "*İlim küllilerle yapılır*" Külli, tikelde nesne olarak bulunmaz; insan aklıdır onu soyutlayarak bilebilen. "Külli tabiat fail halinde cüzîyet şeklini alırsa da, bu hal yalnız zihinde vardır. Somut özgül tikellerden aklı hakikat olarak somut tümellere varış mantığın kendisidir. Akıl zorunluluk ezelidir, suretleri suretidir yani tikellerden tümele gidip bir tümevarış

görüntüsüne rağmen akılda *varolan varolabilen* suretlere uyum sağlanır* Teolojik unsuru akılda var görüyoruz. İbni Sina bir yandan Aristocu iken öte yandan da neoplatoncu etki altında zorunlu ile mümkünü ayırmaktadır birbirinden. Zorunlu olan bir olan Tanrı'dır; mümkün olan onun sonuçları ya da onun dışındakilerdir; (varlıklardır). Cevher (substance) bundan dolayı mevcut varlık dışındadır. İbni Rüşd'ün yaptığı cevher ile varlığı birleştirirken aslında madde ve form yolu ile zorunluluk ve mümkünü birleştirmektedir. Bunu nasıl başarmaktadır. Şöyle ki maddi akıl (heyûlânı akıl) maddenin tabiatı ya da sureti olarak vardır? Etkin (fail) akıl onu yatkın olduğu forma ulaştırırken onda olan ya da tabiatı içinde ancak bunu yapar; madde de potansiyel halde forma yatkın ya da maddede olabileceği şeyi olma istidadı olan akıl bir zorunluluğu ifade eder. O halde zorunluluk maddede *immanenttir*; yani varlığın tabiatı olarak vardır. Zorunluluk yoksa varlıklar arası bir ilişki değil. İşte hareket (hadis, değişim, tegayyür) tekil olan maddede kuvva halinden; yani potansiyel yani mümkünden actuele geçişte zorunlu olur, mümkün zorunlu alternatife dönüşür; zorunlu olmayanı değil; **

İbni Rüşd der ki, actuel olmuş *gerçekleşmiş* bir varlık için artık imkândan söz edilemez. Rasyonelliğin zorunluluğudur bu; mümkünden zorunlu olan almaşık gerçekleşir. *Zorunluluk* varlığın cevherine dıştan katılan (zait) bir sıfat değildir (immanent).

(Eşyada kuvve halindeki) (mümkün) akıl (zorunluk). İnsan zihninde işter (fiil) haldedir; diğer deyişle varlığın en mükemmel sureti zihindedir. Biz madde ve sureti düşünüyoruz. Zaruri suretler bizde düşünce halinde vardır; bu suretler aklîliğin zaruretindedir. Demek ki bizde düşüncenin varlığı, dışımızdaki varlığın ispatı

*Aklî gerçeklerin akılla araştırılması olarak felsefede Descartes ve Kant sonra Germen ideolojisinde tepe olarak Hegel buradan yürüyecektir.

** İbni Rüşd tanrısal iradeyi insan iradesi gibi almaşıklar arasından seçme beğendiğini seçme olarak kabul etmez. Tanrı için, ..., yeni durumlar ve bunlara göre yeni bir seçim yapmaz der; ve bunu Tanrı kavramı ile çelişik bulur. Tanrı iradesi mümkün zıtlıklardan zorunlu olanın gerçekleşmesindendir. Tanrıda ya da onun bilgisinde değişim (tagayyur) yoktu İbni Rüşd'de. İbni Rüşd'ün *insan iradesi kavramını* almaşıkların varlık şartına bağlayan tanımı, Gazali ve diğer ortodoks islam düşüncesinden, politik düşünceden kültürel ilişkilerin büyük boyutta bir ayrılışı dile getirir. *Yani alternatifler yoksa karşınızda, irademiz de yoktur. Sorumluluğa yitişi.*

(yakini) dir. (Rasyonellik bağlam ya da birliği ile) bu bağlantıda Descartes'in *Cogito*'suna giriş açık değil mi?

Kısaca ezeli alemde zorunlu rasyonellik (akıl) insan aklında suretlerini bulur; insan aklı ile bu zorunluluğu düşünür bulur, ıspatlar. Düşüncenin konusu budur; bu düşünülmüyorsa, başka ne düşünülebilir ki? Düşünceye çıkan iki basamak vardır: Birincisi duyulara dayanan hayalleri (imajları) olan basamak ikincisi ise soyut küllilerle ilmi olan basamak. Etkin akıl maddede kuvva halinde bulunan ezeli cevher olarak (ezeli varlıktır) H.Z.s.791 heyûlâni akıl ya da *alıcı* akıl da tabiatında olanı formlaştırır. Su saati örneğindeki gibi. Su saati aklîdir; yani ilkesi aklîdir. İnsan aklının alıcı akla uygulanmasıdır. Ateş hararet esasından değil kuvvadan fiile geçişle yanar. O halde hem *zorunlu* ve hem de *mümkün* olmak "varlığın kendine has tarzı"dır. Madde mümkünden zorunluluğa geçiş tarzı. Hadis buradadır; bu düşünülür, aklî gerçek burada bulunur. Böylece Eflatun'un varlık adına kabul ettiği idea (düşünceyi) varlığa (maddeye) yerleştirmektedir. Annexed to Gool (İbni Sina) ilk aklın tanrıdan ayırdığı ilham. Bu önemli adımdır, ayırım kriteri olarak. Buna göre daha önemli ayırım, hadis olanı sebep sonuç ilişkilerini araştıran insan aklına ait ilim ile ilahi ilmi. İbni Rüşd'ün deyimleri ile ilmi kadim ile ilmi hadis ayırımıdır.

İNANÇ İLE AKLIN UYUMU MU? KARŞITLIĞI MI?

Allah, ilk sebep ya da ilk salt act ile özdeş kabul edilmekte; vahdet (ünite) burada Allah'ın varlığı ile Allahın düşünmesinin (bilgisinin) özdeşliğindedir. Bu vahdet ezelidir, kadimdir. Yoksa ilk varlığın bir başlangıcı anlamını taşır. Bu ise bir çelişkidir. Onun varlığı ve bilgisi ezelidir. Öte yandan alemin kendisi de hadis olsa idi, onun çıkacağı (sudur) öngelen hadis varlığın mevcudiyetini kabul etmek gerekirdi; bu ise ilanihaye sürer giderdi; yani alem de kadimdir; alem mucidinin (Allah'ın) bilgisi ile kuşatılmış ve ona nizam verilmiştir. Değişmeyen hadis olmayan (tegayür etmeyen) bu sonsuz vahdettir parmenides? Bu

değişmeyen mutlak varlık (olarak herşeyin ilk sebebi hareketi verici ve her şeyin gayesi olan) varlığın kuşatıp nizam vermesi ile değişmeyen bir varlık olması gerekir: Allah kavramı. Ontolojik temel. Burada beliren diğer sonuç ya da varsayım Adem (yokluğun) yokluğudur, yokluğun kabul edilmezliğidir.

Allah'ın bilgisi ya da ilmi (ilmi kadim, ilmi subhani) evreni kuşatan koruyan* nizam veren ilk prensip olarak herşeyin gayesi bu cüzi olarak görmemek gerekir, (fesl-al-mahal....) oysa insan aklı külliyi cüzilerin yüklemi olarak bağımsız somut varlıklardan üretir

*İnsanın "hadis"*olanı incelemesi, düşünmesi; sebep-sonuç bağlantılarını kurmaya çalışması, *yani tanrı bilgisi dışında* bir alandadır. İlmi hadistir bu. İlmi kadim insan verili değil fakat insan onu doğru hamleder akıl burada gai illetle ona doğru sadece hamlettirilir. Ortak yan zorunluluktaki** "Akıl varlığın zaruretinin suretidir" H.Z. s.792. Aklîliktir, rasyonelliktir. Bundan dolayı tanrı akılla kavranabilir (intelligible); bu İbni Rüşd'ün üçüncü epistemoloji seviyesidir (filozoflar) Permanides'in Sonsuz Bir'i ile Heraklitgil akışın bir tür birleştirilmesi Aristo'dan itibaren.....

Bana göre Descartes'in yaptığı asli önemli ayrım eski Grek düşünce dünyasının gai illetini (teleolojik) kesip atmasıdır (ne kadar katolik kalmak isterse). Şöyle diyor Descartes: "İnsanlar herhalde tanrının konseyine gitmek üzere yücelecek değil." Yani bilgisi arttıkça tanrı katına çıkacak değil. Şüphesiz 17.yy.'da (akıl çağı da denir buna) ilimde.... denilen Avrupa uygarlığında en önemli gözüken dönemeci oluştururken insan aklının ortaya koyacağı formülasyonlarla gerçeğin mutlaklığı yolu açılacağı kabul ediliyordu. Euclid, Galileo, Descartes, Hobbes, Newton ile sürecek düzeyde aklın üreteceği formülasyonlar denenecekse de aklın ve mutlak evren kavramı süregeldikçe Descartes'in düşüncesi bir yanda her ne kadar İngiliz emprizmini vücut ve akıl ikiliği ayrımı kabul etmesi (Locke) öte yandan da Kant ve Hegel yolu

* Benzer ifadeler Descartes'da var.

** Einstein'ın insan bilgisini daha üst ve soyut düzeyde bilgiye doğru hamletmesi, yücelmesi Grek alemindeki gai illet kavramı ile birliktedir, bu yücelme bir ümittir. Burada *sadece bir çağrışım* ile bir hatırlatma yapmak istiyorum: Einstein'ın bildiklerinin evrenin sırları karşısında aczini kabul edip merkezi aklî bir tanrı kavramı tasavvurundan söz etmesidir.

ile Germen ideolojisinde Hegel ile tepeye tırmanmak diğer tür teleolojiye yol açmıştır; gaye sebebin önüne koyulmuştur. Maddenin bağımsızlığı "Külli tecrit edileceği olmaksızın anlaşılamaz. Dış alemde mukabilleri olmasa idi, külliler nefisde mevcut olmayacakdı" s.795

Tanrı zıtları birleştiren, kapsayan olarak iradesi onlardan birini (insan iradesi misali) seçmez, onun iradesi ezeli değişmez fiilidir. Mükemmelliği sebebiyle zaruridir. Bunun almaşıklar karşısında geciktirilmesi ya da süratlendirilmesi caiz değildir, böyle bir irade kavramı Allah'ın iradesi olamaz s.794

Zıtlardan birini seçmek (irade) kevn ve fesada elverişli fertler içindir.

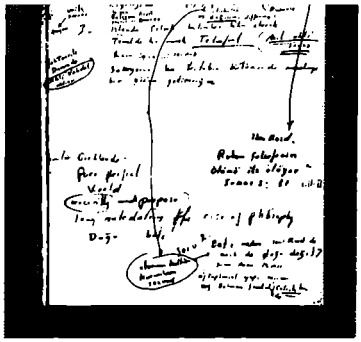
"Mükim" zarurinin içinde meydana çıkar ve fiilden önce gelen kuvvedir s.795.

İbni Rüşd'ün diğer bir ayrımı. Ruh (nefs) ile ezeli heyûlâni adlı ayırır. Bu ayırım batı Hıristiyan dünyasında İbni Rüşd'çüler diye anılan düşünürlerin bir bakıma ayırdettirici bir özelliği olmuştur. İnsana ait ruh (nefs) ile akıl (heyulan) arasında ayırımı. Etken illet ile alem hareket eder, bu hareket devridir ve devir daimdir, kevn ve fesada açık fertler, cüziler ise fanidir. "İlletler arızî olarak sonsuzdur, süreklidir"

Zaruret (vacip olmak) kemalden, mükemmelliğinden gelir. İbni Rüşd'de insana ait *ruh* ya da *nefs* bedenle birlikte vardır. İlişkileri "suretin heyula (maddi) ile ilişkisi gibi". Nefsde bulunan *akıl* onun doğuştan istidadı ve aklî bilgisi yönünden kuvvetine aittir ki insanın varlığı ile sınırlıdır. Munfail (.....) akıl diyor bu akla İbni Rüşd; yani insanın varlığı bitince o da son bulur "mahvolur, kaybolur" Böylece maddeye kendi üstündeki güçlerden bir tür bağımsızlık kazandırılmış olur. Bununla heyulanı akıl ezeliliği karşısında ruhların faniliği ya da tekrar dirilmeyeceği varsayımı. Bu ayrımların sonuçları şöyle özetlenebilir. 1- Alem hadis olanlara ait bilgi (üstün güçlerden) bağımsız olarak incelenebilir 2- İbni Rüşd'çüler ile kilise arasında büyük uçurum doğar. Benim anladığım, aklî vahdet bütünlük karşılık laikliğin burada temeli atılır.

DOSYA NO : 20 **KOD NO: 1**

İdris Bey'in elyazısı ile yazılmış kasap kağıdının A4 boyutlarında kesilmesiyle oluşmuş 12 sayfalık bir çalışma. Okunabilir durumda. Tükenmez ile yazılmış. Flomastır renkli kalemlerle notlar alınmış. Çıkmaları son sayfalarda giderek artan bir yazı.

DOĞU VE BATI'DA SKOLASTİĞİN GELİŞMESİ FARKLIDIR.

(ilimler ilmi olarak)

Batı'da modern düşünce ve felsefeye giriş için gerekli yollar açmıştır. Doğuda (islamda) şeriat ile hikmet (felsefe) (aklî gerçek) arasında uyum isteyen rasyonalist yolda sağlanır. İslam meşai felsefesinde İbni Rüşd ile tepe zirvesine varmıştır. Ve orada noktalanmıştır. Russell'ın dediği gibi benim bu kitaptaki çözümleme açısından da öyledir. Bu açıdan Doğu ile Batı alemleri farkına kriterler bulacağız ve bu arada islam felsefesinin düğümlendiği ünlü Tehafüt meselesine de *bir* tür çözüm yolu oluşacaktır. Tehafüt: Farabi- İbni Sina Gazali ve İbni Rüşd'ün;

1- Aristo'cu olmakla beraber, onu gai illet olarak aldığı (tanrı) kavramı bırakmıştır.

2- Birden bir çıkan görüşünü de vahidden gayri muayyen bir kesr.... çıkabilir'e dönüştürmüştü. Yani Farabi ve İbni Sina'dan ayrılıyor. Biz, matematik ve mantığı alet ilim kabul eden asıl realiteyi fizikle başlatan İbni Rüşd'de bir yandan hareketin cisimlerin içinde olduğu zıtlığın dairevi cisimlerde bulunduğu kabulü ile Aristo'cu *rasyonalist* içe kapalı tek tanrı görüşüne bağdaştırır. (Hilmi Ziya İbni Rüşd **İslam Ansik.**) Skolastik felsefe tamamen akılcı bir temellendirmeye uğruyor, İbni Rüşd'de

Hayvani Gai illeti Hareket sebebi. Bunu evrende, toplumda gayeye uzatamayız.

Sorum Batı neden İbni Rüşd'ü öne alıyordu. Doğu almıyor.

İnsanın kutsallığı aklından insanlığı ise akıl+kalp Lorenz Bateson

Bir düşüncem: bir kültürel miras başkası (düşünür, grup, sınıf, millet vb.) tarafından alınabilirliği koşulları varsa, onu almaya hazır olan varsa gerçekleşebilir; ona *yatkınlık*, kabul *edilebilirlik* varsa.

İslam dünyası İbni Rüşd'ü ve onunla birlikte felsefeyi reddetti; batı ise birkaç yüzyıl onunla Aristo'nun etkisinde kaldı. Skolastik gelişip yıkıldı. Russell ve daha birçok düşünürün söylediği gibi pek büyük olan bu etki "sadece" skolastikler üzerinde değil hür düşünen çeşitli profesyoneller üzerinde de oldu". Ne vardı Batı'da ki onu kabul edecek; ne vardı Doğu'da ki onu reddettirecek?

Tanrı tanımı ezeliliği değişmezliği alternatifler karşısında olmaması onlar arası bir seçim..... zıtları bütün rasyonel ebedi ahenk

1-Tanrı kavramı 2- Fizik hareket illet 3- Külli-cüzi 4-Cevher Madde-suret potansiyel-Actual İbni Rüşd- Ruhun felsefesi ölümü ile ölüyor diyerek son nefesini verir.

Oluş (Tekevvün) Genesis

İLK ADIM

İkinci değim kantitatif Apparatus'lerle ölçümü

Russell *İbni Rüşd* (Rasyonalist)

Doğu- Batı nedir bu bir yan cihet değil, etkileşimle bütün, fakat zıtlıklar nedir, *niçindir*?

Yaratılış eşitse-yol ayırımı nerede. İki taraf da birbirinde birşeyler aramaktadır hala.

2- Modern felsefe ve politikanın düğümü

Biyolojide: *Lorenz Bateson Piaget* Genetik ve düşünce

Phylogamy V. Somatic (kabile, çevre, düşünce ilişkileri) düşünce ilişkileri ve *değişim* differena

3- İslamda felsefe bilimler bilimi olarak

Temeldeki mesele *Tehafüt:* (asıl akli savaş)

Bizim için İbni Rüşd

Sanıyorum bu kitabın bütününde meseleye bir çözüm getireceğim.

Bütün Grek'lerde Pure Perfect World

İbni Rüşd. "Ruhun felsefenin ölümü ile ölüyor" sunars: 61 cilt . II

Soru 2 Batı neden İbni Rüşd'de açık da doğu değil?

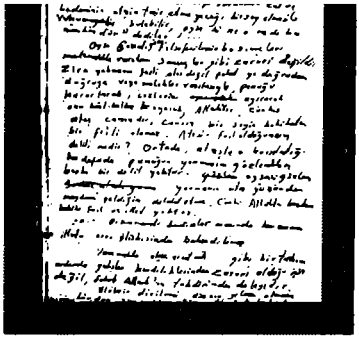
Yunan- Roma mirası

a) Toplumsal yapı mirası

b) bölünmüş feodalitede çelişkiler

DOSYA NO : 5 **KOD NO: 1**

Bu çalışma hayli yıpranmış bir kısmı 42x32 cm ebatlarında, bir kısmı A4 kağıtlarda. Tükenmez kalem, kurşun kalem, boyalı kırmızı kalem kullanılmış. Tarih yok. Toplam büyük küçük altı sayfadan ibaret.

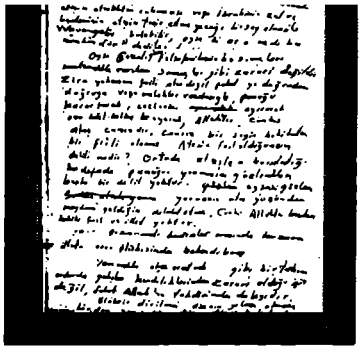
GAZALİ'DE SEBEP ve MÜESSEP

Gazali meşai filozoflarını (esasta Aristocu fakat Platon'un daha doğrusu neo platonizmin etkisinde kalan) İslâm filozoflarına (tahrip tekafül) etmek üzere hareket etti.

1) *Sebep ve müessep meselesi*: Gazali filozoflar diyor şu yolu bulmuştur: Yapılan gözlemler sonucu anlaşılmaktadır ki ortada etki yapan bir takım mebdeler ve bu etkileri alan mahaller vardır. Bu mebdelerden tabiat hadiseleri çıkar. Yalnız çıkan şeyler (sadır olan) bu mebdelerde bir iradeden dolayı değil, fakat güneş ışıklarının güneşten çıkıp yayılmasında olduğu gibi bir..... üzere çıkar. Herbir mebde ve mahallin tabiatı ve vasfı vardır. Bu tabiat ve vasfın gerektirdiği şeyi yapmazlık edemez. Mesela ateşe tabi olarak yakıcı pamuk tabii olarak yanıcıdır. İkisi yanyana geldikçe ateş yakar, pamuk yanar ve zaruridir.

DOSYA NO : 20 **KOD NO: 1-A**

İnanç ile Aklın uyumu mu, karşıtlığı mı? Makalesinin devamı olarak aynı çalışma kağıtlarının sonuna yazılmış bir bölüm... Arada bir çok soru, şema ve kavramlar var. Kendi içinde bütünlüğü olan bir parağraf...

İBN-İ RÜŞD'E GÖRE KAİNAT

Burada, insanın kendi dışındaki varlığı bilmesi ile ortaya çıkan ilmi Allah'ın ilminden ayırdıktan sonra insana ait ilmin yerini epistemolojik açıdan belirleyelim. Külli (üniversal) ve cüz'i (particular, individual) kavramları ile meseleye bakılacaktır. Bilginin ya da ilmin nasıl üretildiğidir mesele. İnsan neyi düşünüyor ve nasıl fikir üretiyor.

İnsan fikir ile cüz'ilerden süreli bir ayırım (nez etmek) yapar; *ayrılan küllidir*. İlim küllilerle kurulur. "Külli tabiatı faila halinde cüziyet şeklini alırsa da bu hal yalnız zihinde mevcuttur. Yahut başka bir tabir ile, o eşyada, yalnız kuvva halinde bulunur yani mümkündür. Fakat zihinde fiil halindedir yahut onun en mükemmel varlığı zihindedir.

Eşyada kuvva halinde bulunan akıl heyulanı denilen akıldır. Külli zihinde işler haldedir: İşte bu işleyiş madde kuvva halinde ya da alıcı halde bulunana formunu verir; zaruri olan külli aklîdir, maddeye ilkesini verir. Potansiyel mümkünden zorunluya geçilir. Su saati örneğinde olduğu gibi; su saatinin ilkesi (külli) aklîdir. Yani insandaki akıl su saatini ortaya çıkarır. Diğer deyişle külli suretler külli hasretlerin vahdete hamlidir.

Bir yandan akılda bulunmakla beraber akıl dışında varlıkla ya da eşyada da bulunur.Ortak olan aklî olandır, zaruretler alanıdır.

Bu mesele islam felsefesinde öncelikle bir rol ayrımını sonra da temelli bir ayrımı ortaya çıkarır. Bir bakıma Descartes'i bile aşar bu ayırım.

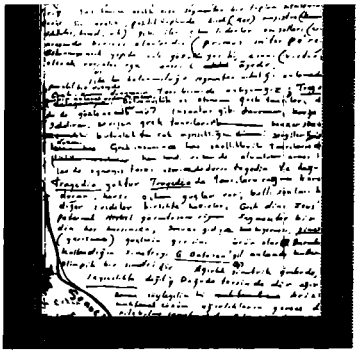
Şöyle ki eğer alem hadis olsa idi, onu ortaya çıkaran ondan önce gelen başka bir hadis alemin varlığı gereklidir, oysa bu böylece ilanihaye sürüp giderdi. İbni Rüşd'e göre bütün kainat hareketlidir ve bu süreklidir. Bütün alem hareketini onun dışında düşünebileceğimiz bir varlıktan alır: Alemin *mucud i* (şan'i) olan ilk varlıktır bu. Alem (ya da gökler) için etkin akıllar (aklî işleyiş) aracılığıyladır; alemde etkin akıllar rasyonellikler var. Yani alem akıl üzere işler; ya da akla dayalı bir vahdet üzere işler. Akılla icad edilmiş bütünde değişim (tagayyur) olmaz. Tanrının varlığı bilgisi vahdette saf akıldır. İlk varlığa ait ilahi ilim bütün alemde bütünü kuşatır onu, yani temel ilke (mebde) dir. Allah, "herşeyin ilk sureti ve gayesidir" alemin nizamıdır, bütün zıtların birleştiği varlıktır. Anladığıma göre zıtların tamamlanıp ahenge, nizama döndüğü ilkedir.

Şimdi burada birbirine bağlı iki ayırıma geçelim: a- Önce rasyonel alem ile mucidi arasında bir ayırım karşısındayız ve buna paralel olarak b- *hadis olan*, yani kuvvadan fiile, ya da fiilden kuvvaya geçiş halindeki değişim(tagayyur) ile alemin bütünlük içinde rasyonel ezeli tagayyur etmeyen (nizam) vahdeti arasındaki ayırım. Biz ikincide İslam felsefesinin özellikle tehafut meselesinde *ilmi kadim* ya da ilmi suphani(ilahi ilim) ile *ilmi hadis* ayrımının temeli vardır. *İlmi hadis* insanın ilmin süjesi olarak sebep-sonuç ilişkisi arayacağı *eşyanın tabiatını* tespit edeceği ilmin konusudur. İşte bana göre İslam felsefesindeki yol ayrımı ve çıkmaz sokak buradan (bu ayırım kriteri ile bakınca batıda) görülebilir. Descartes'in temellendirmesi işte yapılan bu ayırımın bilinmesi üzerine artık kurulabilir.

İlk muharrik (hareket ettiren) etken (mucid) in ya da gökyüzünün (feleklerin) rasyonelliği nitelik rasyonel bir vahdet (bütünlük) tür ilahi varlık birliktir.

DOSYA NO : 20 **KOD NO: 2**

A4 kasap kağıtları üzerine dolmakalem ile yazılmış flomaster kalemlerle tashih ve ekler yapılmış iki sayfalık bir çalışma, tamamı yayınlandı.

İLK HEDEFLERE GEREKÇELER

Şu anda meşruiyetin ilk dayanağı istesek de istemesek de *form* olarak anayasadadır. Halk mevcut seviyesi üzerine ona bu iktidarı sınırları ile vermiştir. Eğer iktidar halkta idi ise! verilen reylerin veriliş sürecinin (halka gitmek biçimi ile) tartışılmasının üstünde kalan bir gerçektir bu.

Ama gelecekte bu anayasayı da değiştirmek ya da yeni bir anayasa yapmak hakkını eğer halkı halk diye kabul edebiliyorsak (ya da öyle olacak ise) ondan (halktan) kimse alamaz; eğer asıl meşruiyet kaynağı halkta ise ve *o isterse.* Çünkü bize yön veren, sınır koyan değerler ya da normlar tarihidir; yani sırası geldiğinde ya değişirler (zorla isteterek değil elbet) bu bizim için bir postüla (kaziye-mütearife) dır. Yalnız burada önemli olan hususa dikkati çekmeden geçemeyeceğiz. Çünkü:

1- Confusion anxiety içinde rasyonel karar sahibi olmak güçleşir. Bundan şüphe etmiyoruz. Politik, heyecan dolu koşullar insanları Neurotic yapar, ve militan kişi olarak güçsüz kılar. Bu mekanizma üzerine kurulu ekseriyetin dediği (reyi) olur kuralı bir yöntemdir, kendi başına gaye olamaz; hele toplumdaki çelişki ve tersliklerin reel kaynaklarını anlamak ve çözmek isteyenler anxiete içine *itilmiş* ise; insanların, soğukkanlılıkla uzun dönemli kendi ve ortak ülke çıkarlarını (Pasif yurttaş) ne derecede dikkate alacakları ciddi bir meseledir.

Nihayet, insanlar içinde bulundukları ilişkilere göre gerçek ya da sözde kanaatlerini (opinion) bildirirler rey olarak kanaatler ise oluşturulur. Facts'lar değildir. Kanaatlerin ilmi ölçülürken tartışma konusudur en azından. Buna göre, belli bir döneme ait normlar ya da değerler sisteminin değişmezliği, onların ebediliği ve tekliği kabul edilemez. Başka görüşleri peşinen red eden bir görüş kendisinin nihai olduğunu tartışmasız kabul edendir. Böyle bir tutum dogmatik niteliği açıkça temsil eder; ve bu tutumu kendilerince uygun bulanlar açıkça gelişim ve değişime engel olmak da ister. Her toplumsal varlığın değişik evren koşullarından (geniş anlamda *doğa içinde toplumda*) yeni bir dengeleşme, kümeleşme araması normaldir. Koşullara yeni bir uyum (adaptasyon) ancak seleksiyon ile sağlanacaktır; yani bazı normlar bazı kurumlar kalsa da, yaşasa da bir bölüm uyum sağlayamadığı için uyumsuzluk içinde erir gider; tarihin koynuna gömülür. Uyum sağlayamayanlar toplumsal seleksiyonun metabolik işleyişi ile tasfiye olurken, öte yandan eskilerin (köklerin) de etkisi ile adeta onların bir ürünü gibi olan yeniler gelir getirilir. Bu mekanizmayı durdurmak şüphesiz kişisel hatta toplumun belli kesitlerinin irade ve çıkarlarını aşar, aşmadığını sananlar iradeleri ile *çözülmez çelişkilerin* gelişmesine kucak açmış olurlar; değişimi baştan ve toptan reddedenler toplumu trajik sonuçlara, virajlara iten ajanların tüm rolünü oynamaya adaydırlar.

Eğer, toplumun kendini ayarlayan, yenileyen, gereğinde değiştiren deruni yapısal mekanizması işlemez olmuş, ya da çökmüş ise o topluma ölü toprağı serpilmiştir. Bir bakıma orada yaşayan insanlar, insan tabiatına da ters düşen bir boyuta itilmiş demektir. Açıkça tarih yapma yeteneği yitmiştir; değişen evren koşullarında tekerrür eden tarih değil tarihsizliktir. Eğer tekerrür ile yaşama izin verilirse? Bu demek değildir ki, biz geçmişin mirasını toptan reddediyoruz. Hayır! Bizim reddettiğimiz tıkaç rolü oynayan davranışlar, kurumlardır. Biyolojik-toplumsal varlığımızı *daha insan* daha verimli kılacak ve o mirası kitlelerin yararlanmasına açacak tavrı savunuyoruz. Toplumdan doğanı topluma vermek istiyoruz.

SİVİL TOPLUM POLİTİK TOPLUM AYRIMI VE SİVİL TOPLUMUN ÜÇ ANLAMI

Toplumsal yaşayışta önce iki tür alanın birbirinden ayrışık olup olmadığı, sonra da bunların ne derecede üst üste gelebildiğini, sarmaşıklığını anlamak gerekiyor. Bunu anlamakla toplumumuzun varoluş koşullarına stratejik bakış açısı kazanabiliriz. Evet, o denli stratejik ya da hayati önem taşır bu ayırım; en azından temeldeki meselelerimize teşhis koyabiliriz bu ayırımla.

SİVİL TOPLUM

Toplumda var olan insanların yaşam için zorunlu ihtiyaçlarının belirlenme ve karşılanmasına (üretim, bölüşüm ve mübadeleye) ait ilişkilerle oluşturulmuştur. Toplumda temelli çaba ihtiyaçların karşılanması ve bunun için doğaya uyum (adaptasyon) süreci ile kültür yaratılır. Ancak bu ihtiyaç giderme alanının politikadan otonomi kazanmasının belirginleşmesi, meta üretiminin gelişme sürecinde batı kültürüne has bir toplum türünün tarihi kategorisini oluşturmuştur. Bu otonom yani politik müdahalelerden otonom sivil topluma piyasa toplumu da denebilir; ilke olarak sözleşmelere dayanacaktır. Orta Çağda yitmeyen ve Roma hukuk normları artık yeniden canlanacaktır bu otonomi ile.

POLİTİK TOPLUM

Toplumun bekası için iç ve dış konularda kamusal karar süreci içinde verili koşullar içinde kararları alan ve kontrol edenlerce oluşturulur. İhtiyaç toplumu olarak sivil toplumun otonomi kazanma süreci ile eş anlı olarak politik toplumun da sözleşmelerle belirlenmesi talebi tarihi olarak gündeme gelmiştir. Sivil sulhun koruyucusu olarak devleti görmek istenirken ve *insan hakları* doktrini ya da normları üstüne dayalı bir meşruiyet görüşüne ulaşılacaktır. Batı'da toplum sözleşmesi teorileri ortaya atılmıştır. Bu görüşler şunu yansıtır: Politik toplumun artık bir sülaleye, kişiye bağlılıkla değil genişletilerek, yani iktidara yeni ortaklar katılarak yeni bir politik toplum oluşturulacaktır. Sivil ve politik toplum arasındaki ayrışma sadece teoride bir pratiğin gereği

gerçeklikler değil; somut tarihi bir olgu halinde yaşanmıştır da. Bu sürece şüphesiz yetersiz bir tanımlama ile çok defa burjuva toplumu oluşması denilecektir. Kısaca, sivil toplum, ihtiyaçların karşılanmasında gayri şahsi niteliği ağır basan piyasa toplumu biçimi ile (meta ilişkileri ile) çözerken, politik toplumun müdahalelerden libere edilme sürecine giriş . Buradaki anlamda belli bir tarihte burjuvalar politik topluma hakim de olsalar ortak da olsalar piyasa sistemi burjuvaya rağmen burjuva niteliği vardır. İşte bu noktada sivil toplumun üç anlayışı ile karşı karşıyayız. a) Basit olarak ihtiyaç toplumu soyut-somut b) Sivil toplumun politik toplumdan ayrışması yani ondan otonomi kazanması ile oluşan, piyasa toplumu olarak dar anlamda sivil toplum. c) Bu ayrışımla sivil toplumun kazandığı ağırlık sebebiyle bütün topluma sivil toplum dememiz mümkün olacaktır. Kısaca bu özellikle sivil (ayrışımla) sivil toplum bu sonuncudur; yani ayrışık niteliği ile bütün toplum.

Şüphesiz insanların politik toplumda *yer alış biçimleri* topluma hakimiyet biçimini belirtirken buna dahil olan sınıf ya da gruplar yerlerine göre ülkeye hakimdirler. Bizce bu da bir postula (kaziye, mütearife) dir.

Biz batılı denen toplumların (özellikle Anglo-Sakson diye adlandırılanların) daha 17.yy.'da formül haline getirecekleri bu ayırıma, onlara has tarihi bir olgudur diye varsayıyoruz. İngiliz ve daha sonra ABD parlamenter sisteminde belirlenmiş temel ilkeler, fikir sürecinde politik düşünce içinde gelişen ve Locke'ta tepe noktasına varan ayırımda ifade edilmiştir. Şöyle ki Locke, toplumu birbirinden otonom bölüm ya da alanlara ayırır; toplumda politik alan (hükümet ve devlet katlarıyla) toplumun bir bölümüdür. Ekonomi bir diğer bölümü ve diğer bir bölümü de dini oluşturur. Anglo-Sakson sivil toplumları kısaca liberal dönemin felsefesinde apaçıktır bu ayırım. Burada, dini de ayrı bir alanda kabul, toplumda onu politik ve ekonomik alan dışında tutan *laik tutumu* belirtmektedir. Ayrıca, batıda en az bunun kadar önemli bir diğer ayırım yine 17. yy.'da Descartes tarafından yapılmıştır. Şöyle ki Descartes tanrı-ego..... maddi dünyayı birbirinden

ayırmıştır. Böylece düşünen otonom insan da kendinden ayrışık maddi dünyayı nesneler olarak kantitatif ilişkileriyle ölçüp biçebilir; anlayabilir; ve kullanabilir. (Doğaya hakimiyet) Bu objektifleştirme işlemidir. Ben'i (egosu) ayrışık a..... tanrı da kavranabilir olur. Burada diğer bir laiklik alanı ile karşı karşıyayız; düşünen egoyu ve madde nesnel dünyayı ilahi ilişkilerden ayırma ile yapılan felsefe ve ilimdeki laikliktir bu. 17. yy.'ın Descartes'ları, Locke'ları, Galileo'ları nihayet Newton'ları batı kültürünün vardığı bir dönemecin ürünleridir; Ayrışık Batı'nın, o kadar ki ta Grek sitelerinde politik toplumun da ayrışıklığı, Roma Civitas'ındaki ayrışık yapı, dönüşümlere rağmen Batı'da temelde hâlâ kalmış onun derindeki yapısını oluşturmuştur.

J. Locke'la zirveye gelen civil-politik ayırımına dayanan liberal düşünceyi, acele ile, bu burjuva ideolojisidir diye nitelemek kesinlikle yetersizdir, hele dünyamızın bugün vardığı ağır sorunlar karşısında, böyle bir nitelemeyi tekrar tekrar düşünmelidirler, bu ayırım burjuva ideolojisini aşar. Kehanet sayılabilir belki, burjuvalar yok olsa da bu derindeki ayırım ondan sonra da yaşayabilir Batı'da! Ayrıca, bu ayırım, kapitalist ideolojinin belirlenmesinden çok öncedir de.

AYIRIMIN KRİTER OLUŞU

Batı'da tâ Greklerden ve Roma'dan beri politik toplumda iktidarın ayrışıklığı süregelmiştir, site ya da civitas'ı eşitler arasında bölünmüştür ilke olarak; zaman zaman bunların arasındaki dengelenme, kişi, ya da bir aile ya da zümrenin (....) üstünlüğünde değişir *görüntüsüne* rağmen, dengelenmeye yani karşıt ve eşitlerin kabülü ile doğan hukuk giderek otonomi kazanacaktır (Roma Hukuku Batı'da yaşayagelecektir şöyle ya da böyle). Bu hukuk, doğusal yasak ya da yasalardan ayrıdır karakter olarak. Ayrışık iktidarla birbirini razı ettiği ya da razı olacakları sınırları kor bu hukuk dolayısıyla yapanları da sınırlayan; yani toplumda sınırla birlikte sorumlulukların da belirlenmesidir bu; gayrı şahsilik kriteridir bu hukukun (piyasa sistemi burjuvaya rağmen burjuva olabileceği gibi).

Bizim için, politik, ekonomik ve ideolojik (dolayısıyla ilmi) yaşantımız açısından çok önemli sonuçları açığa çıkarır bu politik-sivil toplum ayırımı, öyle ki, batı kültürünün (toplumun çevreye adaptasyon sürecinde yarattığı kurumların tümü olarak) bütün içinde gelişen (sosyo-genetik) ayırım öğretisi bize çok temelli bir KRİTER vermektedir.

Söz konusu ayırımı varlığı düşünce pratiğinde ve toplumsal pratikte birer olgudur. Batı'ya ait ayrışıklığın bir yeni biçimi olarak civil-politik toplum ayırımının gerçekleşmesine rağmen, giderek iki toplumun üstüste gelişi de gözlenir olmuştur. Bu şu demektir. Politik toplum giderek piyasa toplumuna yer yer girmeye başlamıştır. Bu girişin somut kriterleri ise bizce piyasa toplumunda nelerin üretileceği; nasıl bir yolla üretileceği ve ne kadar üretileceğidir. Bunlara müdahale eden, sınır koyan, tayin eden politik toplum ekonomi içindedir yani sivil toplum içindedir de. Fakat bu süreç, civil topluma hakim belli kesimlerinin politik topluma girişleri ile başlayacaktır.

İşte önce ayırım sonra bu ayırımın yer yer kalkması yani sarmaşması Batı'nın modern tarihini de yansıtır. Anglo-Sakson toplumlarında bu sarmaşma çok sınırlı iken, kıta Avrupa'sında görece daha fazladır. Ama ikisinde de asıl olan ayrışık sivil toplum karakteridir.

Bu karakter Hobbes (sınırlı da olsa), Locke, Rousseau, Kant, Hegel, Marx vs. sivil toplumla ilgili düşüncelerinde bu ayırımın kabul ya da onun üzerine eleştirileri buluyoruz. İktisadi doktrinde özellikle fizyokratlardan itibaren hemen de bütün düşünürler (klâsik, neo-klâsik, Marxist, Keynesci) ler dahil iktisadi analizlerinde bu ayırımı açık ya da zımni olarak varsayarlar (bir aksiom gibi) ondan hareket ederler.

Batı toplumunun derindeki ayrışık sivil soyut (sosyo-genetik)yapısı genel olarak ayrışık bir *düzen koymada* somutlanmaktadır ve toplumsal dönüşüm de ondan (dialektik) kaynaklanarak (dialektik) yeni bir ayrışık düzenler oluşturmaktadır. Bu ayırım *otonomi* kazanacak, ve üzerinde çok tartışılan "devletin

otonomisi" meselesi de buradan kaynaklanacaktır. Dahası var: Toplumdaki çelişkiler derindeki ayrışık düzen koyma eğilimi sebebiyle Batı tarihinde hep apaçık gözükecektir. Bu Batı insanının topluma ve doğaya bakış farklarının derindeki sebebidir de. Batı'lı insan farklıdır, doğaya ve insana saldırganlığında gözükür bu farklar.

İşte hemen de bütün Doğu toplumlarında (yani büyük *merkezi* hükümdarlıklar ve kültürlerinde) çoğunun tarihi M.Ö. 2-3 bin yıl gerilerdedir. Genel olarak bulamadığımız, göremediğimiz, bu ayrışıklıktır; aksine onlarda bütüncül (holist) bir üst üste geliş vardır. Asıl olan bütündür; bu açıdan ideolojiler bu anlamda bir bütünün sınırları içinde ve bu sınırları korumak içindir. İlimde bu sınıra gelene kadar gelişmiş bu sınırı aşamayınca durmuş, daha doğrusu durdurulmuştur; tevkif edilmiştir. Onun için biz, Russell diyor ki İbni Rüşd* Doğu için bir ölüm noktası, Batı için başlangıçtır. Bu anlayış içinde yerine koyuyoruz.....

Şüphesiz Doğu'ya ait bütünlük tarihi bir güç birikimi ve onun gölgesinde nisbî sulhü de birlikte getirmişti.

17. yy.'da Batı'da beliren tarihi teorik ve toplum ayırıma sanıyorum bir yanda yeterince yaşamamış Rusya'da, kültür mirası meselesinde Lenin'i ürküten, yalnızlığa iten öte yandan da Pavlovien ya da biheviyorcu bir yaklaşımla sivil-politik ayırımın oluşmadığı Çin toplumunda kültür mirasını reddeden, kültür devrimi içinde hayatta iken eriyen bir Mao'yu anlamak mümkün olur, öyle sanıyorum. Bunlar (açık ya da zımnî olarak) doğan bir insanın beyninin *boş bir levha (Tabula Rasa)* olduğunu kabul eden görüşlerin sonucudur.

Şu halde kriter basitçe şudur: Batı'da sosyo-genetik olarak oluşmuş *derin ayrışık yapının* bir ürünü olarak sivil-politik toplum *ayırımı kriterdir.* Bu kriterle önce onların politik yapılarını değerlendirebiliriz.

Bizim gibi bütüncül (holist) doğu kültür mirası içinde olan ülkeler ise bu tarihi ayırımın farkında olmaksızın *batılaşmak!*

* Ünlü tehafüt meselesi, Farabi, İbni Sina, Gazali ve İbni Rüşd tartışması.

istemişlerdir! Ve şimdiden ulaştığımız türden kapitalist ilişkilerde de *ekonominin büyük ölçüde* içinde olan devletçiliğimizde de belki çözümsüz demek istemeyeceğimiz *derin* ve son derece ağır meselelerle karşı karşıya olmamız nedendir? Sebep bizce açıktır, Batı'ya has ayırım; her yönde ve alanda miktar (kantitatif) ilişkilerin gelişmesi anlamınadır da. Çünkü bu ayırımın gelişmesi ilimde Descartes, Galileo ve sonrasının substance (cevher) arayışı yerine miktar ilişkileri ile ölçüp biçmeye gittiği ve bu yoldan doğaya da hakim olmayı temelli bir düstur diye kabul ettikleri gerçeği vardı, sivil toplum olsun- politik toplum olsun konan sınırlar içinde sorumluluğu daha hale getirmiştir. Oysa bizde kamu (?) kesiminde olsun, özel (?) denen kesimde olsun objektifleştirilecek sınırlar olmadığı için yüklenilecek sorumluluklar da yoktur. Tarihi maya dikkate alındığında herkes birlikte sorumlu *gözükür;* bu ise gerçekten de SORUMSUZLUKTUR. Tek kelime ile hukukun yaratılamamışlığıdır.

Böyle olunca, parlamento parlamento olamamıştır, belediyeler belediye olamamıştır sendikalar sendika, kooperatifler kooperatif olamamıştır, Batı ölçüleri içinde. Yeterli oluşmamış sınırlar... kurulmadığı bir ortamda, her zaman ekonomi içinde olan devlet çarkı bazı şahısların, ailelerin, grup ya da sınıfın çıkarına işletilebilmeye açık demektir.

Bizde görüldüğü gibi hele enflasyonla kalkınmaya çalışıp, bu yoldan birikim oluşturmak yolu seçilince yine de *bir tür* (hesapsız) birikim oluşur oluşmaya ama bu büyük ölçüde, çeşitli alanlarda *kara rantlara* dayalı bir birikimdir: *KARA BİRİKİM!* Burada toplumun çeşitli kesimlerinde içinde bulunulan kriz temelde olan krizdir. Sosyogenetik yapıda bir ekonomide toplumda ÇARE rasyonel olmayan firmaların sorumsuz bir devletleştirmesi ya da aksi değildir. Biz önce bazı temelli ayak bağlarından libere olmalıyız. Bu düşünce sistemini önce oyun kuralları olarak hem kafa pratiğinde hem de toplumsal hayat pratiğinde öğrenmeye, şartlarını kurmaya çalışı,

İKİ TÜR TOPLUMDA ÖZDEŞLİK MESELESİ

Temeli ayrışık toplumda özdeşliğin iki seviyesi var. Biri fert (birey) olarak sivil toplumda kabul ettirilmiş, ya da edilen özdeşlik (kişilik kazanma) grup ve sınıfa aidiyet. Yani bu seviyede topluma ait kültürel semboller, davranış modelleri ile özdeşlik kurulabilir, bunun başlangıç öğretisi ailededir. İkinci özdeşlik ise, üst politik-toplumsal seviye kültürel dini, milli sembollerde özdeşlik diyebiliriz. Batı'da bütüncüllük bu seviyededir. Fakat bu ikinci için birinci özdeşlik koşuldur. Birinciye a, ikinciye b dersek b=f(a) diye fonksiyonel basit bir bağlantı ile bunu gösterebiliriz. "a" özdeşliği "b"nin olmazsa olmaz koşuludur. İşte buruda eski ayırımımızı bu açıdan bakınca Batı'da: Devletin içe ve dışa karşı işlerliği (ki buna B diyeceğiz) ile sivil toplum ve onun paralelinde mahalli parlamento ve belediyelerin işlerliği (buna da A diyeceğiz) birbirinden belli seviyelerde hem ayrılmıştır ve hem de B'nin A ile bağlantısı ile bütünlüğe varmıştır.

A'nın B'den otonom işlerliği *doğrudan demokrasi idealine* yakınlığı özdeşlik sembollerini genel seviyede anlayabiliriz. Citizen buna göre daha o seviyede onları kabul ya da reddeder. İşte burada genel seviyede politik toplum içinde olunabilir; öyle ise yurttaş önce bu seviyede sürekli iktidar talebi içindedir, yani ihtiyaçlarını doğrudan yakından dile getirir, birey, grup, sınıf olarak örgütlerle kabulünü ya da reddini belirtir, işte bu talep giderek yurttaşın görevleri kurumuna dönüşür. Yurttaş pasif değil aktiftir, ancak bu koşulla A'dan B'ye geçilebilir. Çelişkiler, devlet seviyesinde alınacak kararlarla belli sınırlar içinde tutulur, mümkünse çözülür. Bunun sonucu "özdeşlik krizi" ne yapacağını şaşırma olgusuna çelişkileri içinde çözüm gelebilir.

Yurttaş bu aktifliği içinde şahıs görüntüsü içinde kamusal bir nitelik kazanabilir; yani özünde şahıs ile kamu özdeşliği diyebiliriz bu olguya.

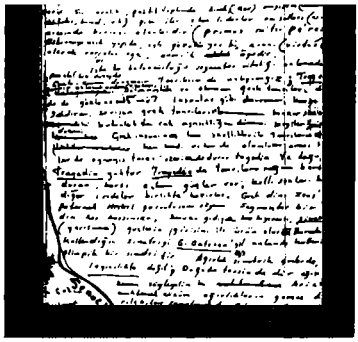
Yerel seviyede katılma olgusu, *sınırları* (hukuku) belli ve canlı tutacağından *sorumlulukları da* sürekli kılar. Modern Batı meşruiyetinin tabanda oluşumunun kaynağı da bu süreçten başlar

yani A'dan başlar B'ye giden batı için bizim anladığımız ister kapitalist, ister sosyalist meşruiyet bu olguda kaynaklanır. Bu varsa B'de bütünlük işlerlik yani devletle anlamlıdır. Biz Batı'da tarihten gelen yerel parlamento, belediye, piyasa toplumu jüri ile yargılama vb. kurumları ancak bu ilişkiler içinde anlayabiliriz. Hukuk otonomi ve üstünlük kazanabilir bu yolla.

Doğu toplumlarında A ve B ayırımı olmamıştır, tersine bir süreç vardır. Yani önce devletin işlerliği vardır ve kısaca "devlet devlet içindir"; uç bir halde meşruiyet devletin işlerliğinde mündemiçtir, daima ideolojisi ile bütüncüldür. Kul hakkı devlete sahip olanlara bağlıdır. Özdeşlik hep bütün seviyesindedir. Liderlik seviyesinde ilişkiler zayıflar ya da çözülürse, ...(confusion, anxiete) anarşi ve panik gelir. A, seviyesinde yurttaşlık meselesi yoktur. Onun için kurulmamıştır. Bazı yetersiz gayretler ters tepkilerine katlanılamadığında kolayca terkedilmiştir. Kısaca yurttaş pasiftir; öyle ise kim politik topluma giriyorsa doğrudan ya da dolaylı örgütleriyle etkileme olanağı bulursa toplumdan doğan politik iktidar bizde kolaydır. O sivil topluma karşı onun içinde kolay bir RANT AVCISI olunabilir.

DOSYA NO : 26 **KOD NO: 1**

Daktilo ile başlanmış, daha sonra, üçüncü sayfasına elle devam edilmiş, A4'lere yazılmış, bol çıkmalı tümü yayınlanabilir bir çalışma olmuş. Tarihsiz.

SİVİL TOPLUM, POLİTİK TOPLUM AYIRIMI ve SİVİL TOPLUMUN ÜÇ ANLAMI

TOPLUM NEDİR?

a) Varlığını içte ve dışta çelişkilere rağmen sürdürmek üzere bir düzen konumu;

b) Bu süreklilik için metabolik bir tarzda bireyleri alan, bununla üreten ve buna karşılık sırası gelince de birşeyleri atan, yok eden,

c) Bunun için, bütün (sürekli değişim içindedir) çevre koşullarına uyum (adaptasyon) sağlayan, yani kendini yeri gelince değiştiren; yani yeni bir dengeye ulaştıran mekanizmalara (yapıya) sahip bir bütündür, varlıkdır. Burada geniş anlamı ile çevreye uyum, geniş anlamı ile *kültür yaratma* olgusudur da. İnsan yaradılışı, hayvandan farklı olarak yarattığı kültür ile sınırlandıracak, şartlandıracak kendisini. Kısaca evrenini genişletirken kendisini de genişletip, geliştirecektir; ama daima düzen kuracaktır. Başlangıçtan beri toplu halde yaşayan insanlar (çevreye uyum için) (Bireysiz yaşam neslin bekası açısından olanaksız) Toplu yaşamın zorunluluğu olarak daima düzen kurmuşlardır; işte bu zorunlu *derindeki düzen koyma yapısı* üzerinde *kültürü* ile düzen ilişkilerini değiştirmiş, geliştirmiştir. Milyonlarca yıl süren toplu yaşamın genetik mirası (sosyo-genetic) insani (human) olan ilişkileri taşır. Bu bizim için bir postüladır. Her yeni kültür bunun üzerinde bunu

şartlamak, modifiye etmek üzere gelişir. Bütün kültür birikimi, ilmi olan olmayan ideolojik bilgi birikimi gelenek ve görenekten hukuk, sanat vb. bu *insani yanı ortak* bağı ile *ilişkilerinde* yer ve değerlerini bulmuştur. Biz başka ülkelerin sanatında bize sıcak, yakın gelen yan buluyorsak bu human unsurla bağındandır o. Farklı zaman biçime, tarza, üslübа rağmen; ki bunlar kıtaya, bölgeye, havzaya göre kültür farklarını belirtecek kriterlerdi. İşte burada, düzen koyma ya da kurmada iki tür toplum kavramını birbirinden ayırmak zorundayız.

Politik bağlamları toplayan formlar bu adaptasyon ve seleksiyon üzerinde belirlenecektir; sırası gelince değişmek üzere. Böylesine bir bütünlüğü olmayan, insan toplulukları toplum değildir, ünite değildir.

Bize göre toplumların niteliğini yani yapısının niteliğini toplumu politik ve sivil olarak iki alandaki ilişkileri üzerinde anlayabiliriz.

Toplumsal Yaşayışta

bu ayırımla

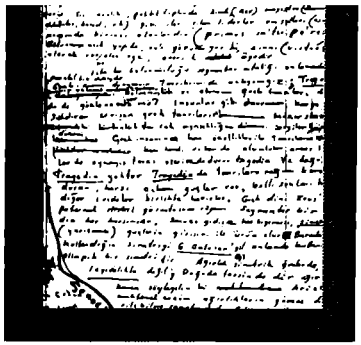
A. Sivil Toplum Kategorisi

Sivil toplum, toplumda yaşayan insanların yaşam için zorunlu ihtiyaçlarının belirlenme ve karşılanmasına (üretim, bölüşüm ve mübadeleye) ait ilişkiler içinde yer alanlarca oluşturulur. Ancak bu ihtiyaç gidermeye yönelik toplum kategorisini politik toplum kategorisinde ayrışarak otonomi kazanması meta üretiminin gelişme süreciyle birlikte belirlendi; batı kültürüne has bir toplum türünün tarih kategorisini oluşturmuştur. Bu otonom, yani politik toplumun müdahalelerinden ilke olarak otonom sivil topluma piyasa sistemi toplumu da denebilir ve ilke olarak bu sözleşmelere dayanacaktır. Batıya has kültür mirasının bir parçası olarak.

Ortaçağda yitmemiş ve Avrupa'nın yerel hukuklarının boşluklarını doldurmada başvurulan otonom Roma Hukuku, söz konusu ayrışımla tekrar canlanacaktır. Yapısal düzen koyma zorunluluğu ile.

DOSYA NO : 26 **KOD NO: 2**

Pelür A4 kağıtlara yazılmış. 6 sayfa. Okunabilir halde. Ancak yayınlanabilen bölüm yüzde seksen. Kalan kısmı şema, düşünce kümecikleri, alıntılar.

SİVİL TOPLUM POLİTİK TOPLUM AYIRIMI

Toplumsal yaşayışta önce iki tür alanın birbirinden ayrışık olup olmadığı sonra da bunların ne derecede üstüste gelebildiğini, sarmaşıklığını anlamak gerekiyor. Bununla toplumumuzda varoluş koşullarına stratejik bakış açısı kazanabiliriz. Evet o denli stratejik ya da hayati önem taşır bu ayırım: en azından teşhis ederiz.....

Sivil Toplum, toplumda var olan insanların ihtiyaçlarının belirlenme ve karşılanmasına ilişkin ilişkilerle oluşmuştur. Bu alanın otonomi kazanmasının belirginleşmesi belli bir toplum türünün tarihi kategorisini oluşturmuştur. Buna piyasa toplumu da denebilir. Daha çok sözleşmeye dayalıdır. *Politik toplum,* toplumun bekası için iç ve dış konularda kamusal karar süreci içinde *kararları alan* ve *kontrol edenlerce* oluşturulur.

Piyasa toplumumun otonomisinin savunulduğunda eşanlı olarak politik toplumu da sözleşmeye dayandırma doktrini yani toplum sözleşmesi teorileri belirmiştir. İkisi arasında bir ayrışım sadece teorik bir gereklilikten değil somut tarihi bir olgu olarak yaşanmıştır da. Diğer bir deyişle sivil toplum ihtiyaçların karşılanmasında toplumda ekonomik hayatın (piyasa hayatının) politik hayattan otonomi kazanmasının gerçekleşmesidir. Bu politikanın müdahalelerinin azalması yani liberal eğilim kazanılmasıdır. İşte burada sivil toplumun iki tür anlayışı ile karşı karşıyayız. Birincisi dar anlamda "ihtiyaç toplumu" diğeri de (ki

bizce asıl olandır) yukarki anlamda sivil toplum otonomi kazanılınca, *bütün toplumun niteliği civil olmaktır.* Bu halde, ister politik toplumdaki sınıf ya da gruplar sivil toplumda ayrıca yer alsın, ya da sivil toplumdakiler de ayrıca politik toplumda yer alsınlar, *genel sivil niteliği* hakim kalabilir.

Şüphesiz politik toplumda yer alış biçimleri hakimiyet biçimini belirtirken, buna dahil olan sınıf ya da gruplar yerlerine göre hakimiyette yer almış olurlar. Yani bunlar hangi sınıf ya da gruptan iseler onlar ülkeye hakimdirler. Bu da bir postüla (kaziye, mütearife)dir.

Biz Batı'lı denen toplumların (özellikle Anglo-Sakson) geleneğindekilerin daha 17. yy'da biçimlendirdikleri bu ayırımı onlara has bir olgu diye varsayıyoruz. Özellikle İngiliz ve Amerikan parlamenter sistemi bu niteliğe sahiptir. Bu ayırımı salt burjuva ideolojisi olarak görmek ya da kabul kesinlikle yetersizdir; (Hele dünyamızın bu gün varılmış bulunan aşamasında) onu çok aşar; ayrıca kapitalist ideolojisinin belirlenmesinden çok öncedir de.

Bizim için politik, ekonomik, ideolojik yaşantımız açısından en önemli *sonuç şudur:*

a) Batı *kültürünün bütünü* içinde gelişen bu ayırım süreci ve öğretisi bir *kriter* oluşturmaktadır. Şöyle ki, ayırımın varlığına rağmen iki toplum az ya da giderek artan bir tarzda birbiri üzerine gelmekle birbiri alanına girerek sarmaşmaktadır.

Ayırım ve bu sarmaşma bir bakıma Batı'nın Modern tarihini de yansıtır. Anglo Saksonlarda iki toplumun üstüste gelişi çok sınıflı iken, kıta Avrupasında görece daha fazladır; Politik ve sivil toplumun sarmaşmasının somut kirterleri bize göre Batı'da ayırımın kendisi otonom bir nitelik kazanarak toplumsal ilişkilerin derindeki yapısının bio-politik düzen koyucu yapısının sembolü olmuştur.

İlke: Mahallin-merkezle tamamlaşması

b) Öte yandan hemen de bütün doğu toplumlarında, Batı'ya has bu ayırımı gözleyemiyoruz (istisna varsa tartışılabilir). Yani sivil

ve politik toplumlar ayrışmaksızın, daha doğrusu belirgin ayrışma eğilimi olmaksızın (?) üst üste gelmesi hali. Bütüncül (holist) hiyerarşisi (bazen kast) hayat tarzı modeli asıldır; legal ..... ilişki-contract değil.

Çok genel hatları ile *ayrışık* Batı kültürünün bir ürünü olarak kabul ettiğimiz ayırım kendiliğinden bir *kriter* oluşturmaktadır. Ülkelerin politik yapılarını bu ayırım kriteri ile anlayıp değerlendirebiliriz.

Bizim gibi Doğu kültür mirası içinde olan (bütüncül-holist) ülkeler ise bu tarihi ayırımın farkında olmaksızın Batı'lı olmak istemişlerdir. Şimdilerde ulaştığımız türden kapitalist ilişkilerde de, devletçiliğimizde de çözümsüz değilse de son derece güç meselelerle karşı karşıya olmamız nedendir. Sebep ise temelde bu ayırımın ve onun getirdiği hayat tarzına has seleksiyonun, yani hesap-kitaba dayanan tasfiye mekanizmasında yatmaktadır. Batı'da belediyelerden, sendikalara ve parlamentoya kadar bağlar bu ayırıma dayanmaktadır. Bizde öncelerde de belirttiğim gibi parlamenter sistemimizde, belediyeciliğimizde, hatta sendikacılığımızda işlemeyişi açıklayabilmek bu kritere bağlı.

Civil toplum, Batı toplumunun çelişkili ayrışıklığında gayrı şahsi, hukuki gelişmesinde ayrışık güçlerin birbirini zorlaması ve rızalarla belirmiştir; Güçlerin birbirine getirdiği sınırlar ile birlik ve rekabeti birlikte yaşatmıştır. Sınırlar politik toplum ile sivil toplum, politik iktidarla birey (fert) ve bireyler arası seviyelerde konmuştur ki, bunun en etkin belirtisi sürekli sorumluluktur. Eğer yukarki sınırlar belirsizse, yani hukuk otonomi kazanmamışsa, şahsa, aileye, sülâleye, klâna, bir gruba, nihayet bir sınıfa ayrıcalık tanıyabiliyorsa, konmuş kaideler ya da normlar anayasada da perçinlense, perçinsizdir; şeklen otonom görüntüsüne rağmen uygulama otonom değilse (yani norm form içeriksizse) hukuk ve nihayet devlet otonom değildir. Bu hukuk saygı ve kutsallık kazanmamıştır. Çelişkileri çözümleştirir, onları belli sınırlarda tutacak yerde.

Çelişkilerin çözümsüzlüğünü artıran, yoğunlaştıran devlet, devlet niteliğini kaybeder.

Sözünü ettiğimiz sınırlar kişiler, gruplar, sınıflar arasında belirirse; buna göre sorumluluklar da belirir ve *hesap sorulur.* Sınırlar belirsiz, hukuk ve devlet otonom değilse sorumluluklar kaybolur. Bu da temelde krizin varlığıdır. Ekonomik hayata ait ilişkiler kendileri için sınır tanımama eğiliminde olacağından otonomi kurulmasını güçleştireceklerdir. Bu halde devlet çarkı şahsın, ailenin, bir sınıfın çıkarına işler. Bizde görüldüğü gibi enflasyonla kalkınma yolu ile bir birikim oluşur, oluşur ama çeşitli alanlarda rantlara dayalı gayrımeşru bir birikimdir bu. Böyle bir ortamda insanlar toplumun hangi sembolü ile özdeşleşeceğini şaşırır, ürker, sarılacak dal arar, krizin bir görünümü de budur.

Bizde evvelâ yeterli sivil toplum oluşamadı; yani sorumluluk ve onunla birlikte gayrı şahsi hesap-kitap mekanizması oluşamadı. Ve nihayet yabancı alacaklıların zorlayışıyla 24 Ocak kararlarına gelindi; ve denildi ki artık hesap-kitap için yeni piyasa sistemine girilecektir. Demek ki daha öncekilerin hesaba kitaba uygun olmadığının açıkca kabulüdür ve bu kararlardan sorumlu devlet bakanı sık sık artık vurgun devrinin bittiğini defalarca ilân etmiştir. 24 Ocak kararları doğrusu, eksiği ile aslında bir tarihi hesaplaşmanın başlangıcıdır; yeter ki hesaplaşma yalnız tarihin mirasını doğru anlayarak, ve onu ters kullanmayarak yapılabilsin.

Kamu kesiminde (Başta KİT'lerde ortaya çıkan) sorumsuzluk bu kesimin ağırlığı ile bağlı özel kesimde sorumsuzluk. Politik toplum daima ihtiyaç toplumu olarak toplumun içinde olmasından ve hukukun otonom olamamasından ya da hukuk olamamasından kaynaklanmaktadır.

Ne iktidarlar kendi içinde yeterince sorumlu, ne de ihtiyaç toplumu yeterince sorumlu olabildi. İşte fasit daire. Ve biz sivil toplumun üyesi ve politik toplumda sürekli iktidarı..... eden ve hesap soran yurttaş olamadık. Mekanizma bizi sürekli kulluğa itti. Tanrının değil, şahsın kulluğuna. İşte aydın ve liderlerin sorumluluğu bu yapıyı fırsatçı olarak kullanmalarındadır.

Birlik, beraberlik, bütünlük kültürü, toplumumuzda uzak geçmişten miras alınmıştır; Mesele bunu ülkenin varlığını

sürdürmesi şartı yaparken, bir azınlığın, bir grubun çıkarları için ideoloji olarak yön verici olarak zorunlu kabul etmek ve vurgulamak bütünlüğü çökertebilir. Salt bütünlük birlik, beraberlik, rekabeti, yarışmayı ortadan kaldıran bir ideoloji haline gelirse, bu istismarı örten bir zırh olabilir. Tarihin mirası gayrı şahsi etkin bir işleyiş için kullanıldığında yararlıdır. Tarih birşeylerin dönüşümle üstünde yeni otonom güçlerin yapımı ile süren bir yapının tarihi olabilir bir fazlalık, bir yeni unsur vardır onda. Bu fazlalık yoksa tarih de yoktur; sadece ölümcül bir tekrardır kalan. Tarihin *ortak* mirası semboller gerçekten bağlayıcı olmalı, çözücü değil. Eğer ortak ise! Eğer hepimize ait ise!

Toplumların yaşamı sürdürme için kendi içinde derin, temelde, yani koşullara göre *dönüştürme ve nisbî bir ahenk kurma* kabiliyeti mevcuttur. Eğer yoksa o topluma ölü toprağı serpilmiş demektir. Yaşamanın anlamı budur.

Bize göre işin (tarihi kökenindeki tersliklerle birlikte) karmaşıklık ve güçlüklerinin büyüklüğü, cesaret vericidir; kırıcı değil.

Genel formül bu stratejidedir. Sözde değil uygulamadadır.

Sivil toplumun iki politik seviyesi yerel yönetimdedir. Özellikle belediyelerdedir, Batı tarihinde parlamentoların bir ayağıdır belediyeler; belediyeler seviyesinde demokrasi... bir bakıma *doğrudan demokrasiye* ve somut çözümlere yakınlığından şüphe etmiyoruz.

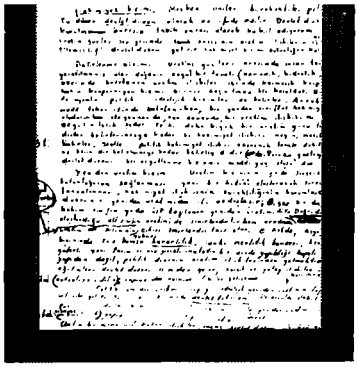
Belediyelerle ihtiyaç sahipleri ve piyasa mekanizmasının otonomisiyle tamamlaşması bir aşamadır. Belediyelerle parlamentonun *otonomileri* ile tamamlaşması diğer aşamadır. Şüphesiz bu hedefinin sağlanmasını isterken piyasa toplumunun yerel idareyi aşması, bir yandan çağdaş teknoloji ve ulusal ve uluslararası boyutlar içinde ilişkilerde merkezi hükümetin gittikçe artan ağırlığını gözden uzak ..... Yerel mozaikler bütünün canlılığı, renkliliği gerçekliliğidir, toplumun nabzı oradadır. *Bütünlük* onların *sınıfları* (normları) ve *sorumluluğu* üzerine kurulabilir. Aksi sorumsuzluk, hesapsızlık, anarşi kaynağıdır çünkü.

Ve Sorumluluk

Ülkenin varoluşunu, politik iktidarı elinde tutanların var oluşu ile birlikteliğini ayrıştıracak mekanizmaların kurulup işlerliğine bağlıdır.

DOSYA NO : 26 **KOD NO: 3**

Pelür A4 kağıtlara yazılmış. 6 sayfa. Okunabilir halde. Ancak yayınlanabilen bölüm yüzde seksen. Kalan kısmı şema, düşünce kümecikleri, alıntılar.

GÜCÜN KENDİSİ EKONOMİK İKTİDARDIR

Bu halde artık emek salt natürel emek olmaktan çıkmıştır. Bu sonuncu halde artık-emek ile doğrudan emek üretici için zorunlu emek "zaman ve yer" bakımından ayrılmamıştır. Böyle bir emek süreci toplumsal verimlilik açısından öncekine göre daha yüksek bir verimliliği gösterir; bu daha yukarı bir uygarlık düzeyinin de belirtisidir; çünkü doğrudan üretici, artık emeği doğrudan baskı ve gözetim altında sarfetmez; daha kanunî bir gözetim ya da denetim söz konusudur.

Öyle ise natürel ekonomi içinde üreticilere daha çok çalışma alanı kalabilecektir. Burada yine verimlilik artışı için temel vardır; yeter ki fark üreticinin kendine kalsın. Bunun için de fazlayı piyasada satabilsin vs. Rantın gerisinde oluşan bir kâr gibidir bu fazlalık; rant tarafından sınırlanır. Rant bu fazlayı da kaparsa üretici minimum bir geçim seviyesinde kendini üretir; rant daha da artarsa üretici toprağı terkedip kaçabilir de. Eğer üretici rant dışında kalan artığa sahip olursa, bu onun diğerlerinden farklılaşmasına sebep olabilir; böylece üretici eline başkalarını istismar için araç geçmiş sayılır. Görülüyor ki, ekonomi dışı *koşullarla sınırlı olarak* ekonomik temelde değişim olanağı vardır.

Rantın parasal biçimi, doğal ekonominin kendini yeniden üretemezliğinin simgesidir. Bu tip üretim büyük ölçüde sürse de, temelinde çatlak vardır şimdi. Artık ürünün (tarımsal ve sanayi)

belli bir bölümü "emtiaya" dönüşme, hatta emtia olarak üretilmek zorundadır. Doğrudan üretici artık ürünü ayni rant olarak toprak sahibine vermek yerine onun fiyatını öder. Bu hal diğer bir özelliği de getirir; üretim giderleri içinde para ile yapılan ödemeler oranı giderek artar; bu oran "kati ve belirleyici rol oynar". Her ne kadar üretici toprağı tasarruf ettiğinden rantın temeli aynı kalsa da, emek araçları üreticinin mülkü olmaktadır. Artık "bu parasal rant için de ön koşuldur". Kullanım değeri yerine mübadele değeri üretimine doğru adım atılmakta olduğundan temel ekonomik ünite (doğal toplum) çözülmektedir. Çözülme: a) Nakdî rantın yaygınlaşmaya başlaması, b) Daha önemli olarak artık emeğin normal biçiminin rant olmaktan çıkarak kâr'a dönüşmeye başlamasıdır; yani kapitalist kâra. Bu iki süreç birbirine bağlıdır. Yalnız bu değişimin gerekleri ya da ön koşullarına dikkat etmek gerekir. Bu koşulların verilişi içindedir ki yukarki dönüşümün olasılığı vardır. Ön koşullar: a) Ticaretin, b) Kentsel endüstrinin (manüfaktürün) c) Genel olarak emtia üretiminin, d) Para dolaşımının belli bir ölçüde gelişmiş olmasıdır. Bunlar demektir ki, emeğin sosyal verimliliğinde de belli bir gelişme düzeyine varılmıştır.*

Aşağıda A 1. 3 de göreceğimiz gibi, söz konusu dönüşümde bu koşulları (ki onlar da değişkendir) etkiler; birbirleriyle bağımlı bir süreçtir bu.

Bu koşullara bağlı olarak doğrudan üretici, natürel ekonominin çatlayan çekirdeği ile onun *izole edici*** *çemberin* dışına çıkabilir artık; rantın gerisinde oluşan, ve yine de hâlâ rant tarafından sınırlanan bir embriyonik kâr sağlayacaktır; bu kendi artık emeğinde ya da çalıştırdığı başka birinin artık emeğinin sonucudur. Bununla beraber egemen normal emek nakdi de olsa hâlâ ranttır. Mesele bu embriyonik kârın egemen biçim haline gelmesidir.

Kentsel bölgelerde, kapitalist üretim biçiminde gelişme, dünya ticaretinde ilerleme koşulları altında nakdi rant'ın yaygınlaşması

* Kapitalist üretim biçiminde görülen izole ediş ile çok farklı olduğunu hatırlatalım.
** Böyle bir düzeye gelmeden rantı ya da vergiyi para olarak istemek olanaksızdır; istemez. (Marx, Malthus)

ile şu sonuçlar doğabilir: a) Toprağı tasarruf eden doğrudan üreticiler topraktan kovulurlar, "Sex propriation"; bu batıda kanlı bir süreçtir genellikle ve uzun süre devam edecektir. b) Kiracı-küçük köylü çiftçi c) Köylülerin bir bölümü rant yükümlülüklerini ödeyerek bağımsız ama küçük mülk sahipleri olur, d) Yarıcılık gelişebilir, e) Kapitalist üretim biçimine has kapitalist kiracı çiftçi oluşur, f) Topraktan atılanların mülksüzleştirilen köylülerin bir bölümü ücretli-işçi (gündelikçi) haline gelir, g) Ev sanayi çözülür.

Mülksüzleştirme ile kiracılık ve kapitalist çiftçilik el ele gelişebilir. Bu gelişmenin bir gereği de sözleşme ve bunun kurallarının pozitif hukukla düzenlenmesidir; rantı ödeyenle alan toprak sahibinin ilişkilerin bu biçim alması, piyasa sisteminin gelişmesinin simgesidir elbet; piyasada emtia olarak üretilmiş ürünler arzedilir, tek amaç artık-değerin mülk edinilmesidir artık; Marx bunun koşulunu: Tek genel olanak olarak "dünya piyasasında, ticarette, ve manüfaktürde belli bir görece gelişme"yi görür. Artık şehirde birikmiş sermayeler de kırsal bölgelere yatırım için gelir. Kırsal bölgeler ve tarım kapitalist sermaye ilişkilerine yani onun üretim biçimine kayar. Ünlü deyimle "kırsal bölgeler kentleşmeye başlar". Yol açılmıştır emtia üretimi ve artık değerin mülkleştirilmesine. Yine Marx'a göre feodaliteden kapitalist üretim biçimine geçiş sürecinde sadece dünya ticaretini egemenliği altına alan ülkelerde genel kural olmuştur. İşte bu gelişmedir ki, "*eski kırsal üretim biçiminden çıkan bütün ilişkileri darmadağın eder*". Şüphesiz ev sanayiinin genel olarak çanına ot tıkanır, bu arada tahrip olur çıkar.

Görülüyor ki artık emeğin kırsal bölgelerde dönüşü, onun dışında manüfaktürün, ticaretin, özellikle dünya piyasasının genişlemesi gibi değişkenlere bağlı olarak değişir. Fakat kırsal bölgede değişim, kırsal bölgeler kentleşirken, bu da tarımsal olmayan üretim ve onun ilişkilerini etkileyecektir.

Bu karşılıklı ilişkilerin bütünlüğünün belirlenişi politik formun (devletin) ve ideolojinin (ki biz bunu sınıflı toplumlarda meşruiyet kavgası olarak tanımlayacağız) bağlantıları dışında olamayacaktır (B bölümü). Sosyal kuruluşta bu bütünlük: a) kırsal bölgelerde

kapitalist ilişkilerin gelişme derecesi, b) Devlet strüktürünün değişikliğe direnci, c) İdeolojinin özellikle dini ideolojinin etki döneminin uzunluğuna göre vb. daha özgü bir birlikte olabilirlik ve çelişkiler (engeller) ilişkisiyle olanaklıdır.

A.1.3. KAPİTALİST ÜRETİM BİÇİMİ TEMELİNİN İKİNCİ AYAĞI

Tüccar sermayesinin üstünlüğü, endüstriyel sermayenin üstünlüğü kategorileri

Ticari ve tefeci sermayesinin endüstriyel sermayeye dönüşmesinin engelleri a) Korporatif şehirlerin (yarı bağımsız ya da bağımsız)* lonca düzeni b) Feodal kırsal ilişkiler. Bu engellerin aşılması mevcut manüfaktürün genişleyerek üretim yapmasına yol açacaktı. Manüfaktürün gelişip evrilmesi için dünya pazarını (iç ve dış dünya) belli bir gelişme seviyesi gereklidir.

Bu zorunlu koşulun oluşumunda, "Modern çağ" denen çağın büyük etken ya da değişimlerini görürüz. Bunlar kısaca:

1) Kolonicilik, esir ticareti, Afrika ve Amerika'nın hazinelerini yağma, yerli halkları madenlerde çalıştırma, vb.
2) Devletin gücü ile burjuva çıkarları arasında paralellik kabul edileceğinden himayecilik sisteminin gelişmesi, devlet iktidarı bu yolda kullanılacaktır.
3) Dünya ticaret savaşları
4) Milli kamu borçları düzeninin ve bunlarla birlikte finans sisteminin (bankacılık dahil) gelişmesi. Millî borçlanma ya da devlet borçları düzenine Marx "Devletin Yabancılaşması" der.** Devlet gücü ya da iktidarı bu yoldan giderek el değiştirecektir.
5) Milli devlet politikası ve devlet borçlarının karşılanması için modern vergi...

* İngiltere kıralı mutlak devrinde dahi ticaret merkezi olan City'e merasimler dışında belediyenin izni olmadan giremezdi. Kralın idare merkezi City'ye bitişik Westminister idi.

** **Capital**, Cilt I. s. 755

Devlet ve özel finans kurumlarının birbiri ile içiçe oluşumu, ayrı ellerde bulunan paraların kapitale dönüşmek üzere kapitalistlerin eline geçmesini sağlayacak sistemi geliştirmeye yarar ve burada ilk sermaye şirketleri için koşullar vardır. Feodal segmanter devletle merkezileşme eğilimi içinde anonim devlet gücünün ekonomik belirlenmedeki rolü açıktır (Yoğunlaşmış ve organize toplum gücü olarak).

"Güç, yenisine gebe her eski toplumun ebesidir, gücün kendisi bir ekonomik iktidardır."

Bu güç ile yukarki 1-5 etkiler birlikte dünya pazarı seviyesinde manüfaktür, kırsal kapitalistleşen tarımın üçlü bağlantısı bir üst belirlenmeyi sağlayabilir. Üst belirlenmede politik iktidarın kullanılışı manüfaktürde bu etkileşim içinde yeni devrin endüstri sermayesini belirleyebilir. Bu sürecin çekirdek alanı korporatif şehirler dışında bulunacaktır. İşte burada sermayenin iki kategorisinin evrimine değinmenin yeridir: Tüccar sermayesi, endüstri sermayesi. Genel ilke ya da kanun "tüccar sermayesinin bağımsız gelişmesi kapitalist üretimin gelişme derecesiyle ters orantılıdır." Bu hipotez kapitalist üretime geçişlerle devamlı sınanmış geçerli bir kanun olmuştur. Ticarî sermaye dolaşım sürecinde, üretimden *bağımsız olarak büyür;* alıcı ve satıcı daha doğrusu üretici uçlar arasında yer alır. Bu fonksiyonu ile *emtia mübadelesini kolaylaştırır.* Kendisi üretimden bağımsız ise de tüccarın bir uçtan (üreticiden) ucuz alıp, diğer uçta pahalı satarak ticari sermaye gelişirken "üretim gittikçe daha çok mübadele değeri üretimi karakterini alır, ve ürün de daha çok metalaşır." Dolaşım sürecine giren paralar da gelişen ve üstün sermaye biçimi olan ticari sermayeye dönüşür. Ticari sermayenin egemen sermaye biçimi olduğu hallerde genel olarak üretim kullanım değeri üretimidir. Yani toplum geri koşullar içindedir henüz. Bu gelişme ile mübadele değeri ve emtia üretimi giderek artarsa da bunun sebebi ticari sermaye değildir; ticari sermaye bu gelişmeyi kolaylaştırır. Ürün ya da "emtia" kendiliğinden ticarete yol açmaz. Ticaret ürünü metaya dönüştürür. Bu sermaye dolaşım sürecinde

büyürken, giderek üreticileri kontrol eder. Merkantil sermayenin hakim sermaye biçimi olduğu aşamada ticaret "Taşıma Ticareti" karakterindedir. Üretici ülkelerin gelişmemişliği (kapitalist öncesi) temeli üzerinde "Taşıma ticareti tekeline sahip olanlar bu ülkeleri (iki yanı da) sömürürler." Ticarî sermayenin gelişme kaynağı bu az gelişmişliktedir; değerinden ucuz alıp pahalı satmakla (*eşitsiz mübadele*) bu büyüme gerçekleşir (M-C-M'), (M' M)* Yalnız bu süreçte devamlılık mübadele oranlarındaki "merkantilist keyfiliği" giderek azaltır. Bu işlevlerle ticarî sermaye endüstriye yön verir. Öyle ki, ticaretin gelişmesi (kendini üretmesi) ile a) giderek artan bir biçimde mübadele değeri üretimine bir eğilim (miktar artışları ile); b) Uluslararası ticaret seviyesinde bir süreçtir bu; c) Para, "dünya-parası"na dönüşmüştür... Ticari sermayenin üreticilere egemenliği ile, gelişmesi devam edebilir, ta ki; d) bir yandan dolaşım bir hareket noktası olarak kalmaz, üretim üretimin bir aşaması olarak içine alır. Birbirini tamamlayan bu iki yan kapitalist üretim biçimine hastır. Bu aşamada, ticarî sermaye, kapitalist üretim biçiminde endüstriyel sermayenin *yeniden üretiminde* geçici bir aşama biçimidir ancak.

Bu karakteristiğin varlığı, eski üretim biçiminin çözüldüğünü gösteren kriterdir. Yalnız çözülmeyi ticaret sağlamamıştır. Öyle ki, ticari sermaye eski Roma'da, Grek'lerde, Anadolu'da hatta nomad diye bilinen halklar arasında ticarî spiritde gelişmiş olarak rastlanmıştır. Bu kapitalist üretim biçimi bir evrilmeye yol açmamıştır; ayrıca kırsal bölgelerden ayrı olarak şehirlerde sanayinin gelişmesinde ticareti zorunlu kıldığı halde, yine bu da kapitalist gelişmeye yetmemiştir. Kapitalist üretim biçiminin ilk dönemi olarak manüfaktür, ortaçağda görülmüştür; bu temelin, daha geniş bir temel haline dönüşmesi koşulları ya da seyrek rastlanan manüfaktürün yaygınlaşması koşulları yukarda 1-5'e kadar sayılan büyük etkenlerin; hatta politik yapı ile birlikte ideolojik, bilimsel yapıdaki gelişmelerin etkilerini de kapsayan bir belli, fakat karmaşık belirlenme ile oluşmuştur. Söz konusu

* "... daha eski üretim biçimlerinde artık-ürünün başlıca sebepleri olarak esir sahibi, feodal lord ve devlet (oriental despotik) e tüccar tuzak kurar.

süreçte, kırsal bölgelerde feodal bağlar şehirlerde lonca düzeni bağları koparıldı, (16. ve 17. yüzyılda alt-üst oluş bu idi). Kırsal bölgelerde ev sanayii tahrip edildi, kırsal ve kentsel bölgeler arası yeni işbölümü, bunun piyasa genişlemesine katkısı aşaması vs. Bu parçalanmayı yapamayanlar, kısaca ilkel birikimi yapamayanlar (çekirdeği çatlatamayanlar) eski üretim biçiminin doğal ekonomisini sürdürenler iç ve dış koşullarla kapitalist üretim biçimine geçiş için *sebepleri yetmeyenlerdir.* Yoksa dinamizm eksikliği ya da doğal ekonominin kendinde mevcut sayılan direnci önemli saymak yetersizdir.

Sonuç için tüccarın endüstriyel kapitalist olması yetmez, tüccarın ev sanayiini kendine bağlaması yetmez, sanayici hem tüccar olur ve geniş iç ve dünya piyasası için toptan üretim yapar olmalıdır; böylece iki dolaşım süreci endüstriyel sermayenin yeniden üretiminin birer bağlı parçası haline gelir; genişletilmiş yeniden üretim yürür. Manüfaktür yeteri kadar büyümüş, ürünü ile piyasa yapacak hale gelmiştir; bu ticaretle değil, sermayenin büyüklüğü, emeğin sosyal verimlilikteki gelişme düzeyi; yani bilimden yararlanabilme olanakları ile bağımlıdır.

Endüstriyel sermayenin yeniden genişleyen üretimi

iç	süperstrüktür
Dış (uluslararası)	strüktür

B- Politik ve İdeolojik Yapılarda olasılıklar

"Güç (power) yenisine gebe her eski toplumun ebesidir. Gücün kendisi bir ekonomik iktidardır (power)."

A.1.1. GENEL SORUN

Devlet: Devlet tarihi sosyal formasyonun bütünlüğünün sağlandığı ya da düzenlendiği iktidar alanıdır. Bütünleştirici (cohesive) bir işlev var burada. Neden böyle bir işlev gerekir?

Toplumda uzlaşmaz sınıfsal çelişkinin varlığında, toplumda, sınıfların kendiliğinden kendilerini üretmelerinin olanaksızlığında çelişkinin bir "düzenlemeye" sokulması gerekir. İşte bu gerekten,

tarihi bir kategori olarak devlet belirir. Demek ki toplum kendini artık devletle üretebilir. Burada, uzlaşmaz çelişkiyi kontrol etmek ya da "*bir düzen*" in sınırları içinde tutmak için bir iktidar (power) zorunludur. İktidar toplumdan çıktığı halde *onun üstünde yer alır.* İşte bu iktidar devlettir... Devlet, gittikçe daha çok yabancılaşır.

Engels kabul ediyoruz ki, iç ve dış sınıfsal çelişkiler arttıkça devlette iktidar olarak, çeşitli kurumları ile hiyerarşi düzeninde merkezileşme eğilimi gösterir. Segmanter ve yatay politik-hukukî-ideolojik yapıların önceden varolduğu hallerde bu eğilim güçlüklerle karşı karşıyadır. Meğer ki sınıf pratiğinde bunu destekleyecek sınıflar bulunsun (Batıda merkezi mutlak devlette olduğu gibi) Bu eğilim içinde karşıtlarını çözer. Devletin lojik gereği bize böyle gözüküyor. Çelişkiler arttıkça (içerde ve civardaki devlet ve güçlerle sürekli potansiyel ve aktüel çelişki ve kavga halinde olduğundan) toplumun üstünde ya da artık yaratanlardan yabancılaşmış iktidar böyle bir eğilimle kendini üretebilir. Sınıfların uzlaşmaz çelişkileri, devletin bir düzene bağlayıcı katında düğümlenir. Bu bir uzlaşma değildir; iktidara dayalı egemenliktir. Bu düğümün hukukî, ideolojik vs. yapısallaşmış kalıpları vardır; bu kalıplar içinde, onlar için, onlara karşı çeşitli pratikler yer alabilir. Bundan: a) düğümün sağladığı "devlet düzeni" devam eder; bununla mevcut egemenlik modeli yeniden üretilir, fakat politik, ideolojik, ekonomik yapılarda bir çok değişiklikler (modification) olabilir ara yerde. b) Düğüm çözülür, kopar, iktidar değişir; iktidara gelen sınıf, modeli değiştirir; diğer bir üretim biçimi olanağı başlar; bununla kuruluşta egemenlik değişebilir.

Toplumsal çelişki ürünü devlet, sosyal kuruluşta bütünlüğü sağlamak isterken çeşitli yapılarda (politik, ideolojik, ekonomik) ayarlamalara (regulation) gider; fakat bunlarla birlikte sınıfsal egemenliği yeniden üretirken, daha keskin potansiyel aktüel çelişkilere yol açar; düğüm gevşer. O halde bu öğelere göre "devlet düzeni"nde (ya da düzenlenmesinde) sınıfsal ilişkilerin yoğunlaşması normaldir. Marxist klâsiklerde "moment", "konjonktür", "nodal nokta ya da an", "stratejik nokta" "çelişkilerin birbiri içine

girmesi" (fusion) gibi kavramlar bu sürece göre tanımlanır. Sosyal üretim ilişkileri ya da sınıfsal ilişkiler çeşitli yapılardan yansıyarak birbirleri ile eklemli olarak politik eylem alanında devlet katında karmaşık ereğe tırmanır; "sınıfsal ilişkilerin özeti" ya da " resmi ifadesi" burada gözlenebilir.

Fakat buraya varış ne mekanik ne de volantarist biçimde olur. Ekonomik, politik, ideolojik yapıların görece bir bağımsızlıklarını kabul ediyoruz; belirlenmeler eş anlı değildir; yapıların ayrı zamanları vardır; yapıların farklı ağırlıkları olabilir; biri diğerine üstün gelebilir. Yani her yapı bütünün bağlantıları içinde almaşıklara açıktır. İşte bu almaşıklar çeşitli sınıflar açısından sözkonusu olabilir. Politik pratik bu yapılardan doğar. Bununla beraber "sosyal sınıflar üretim biçiminin ya da sosyal kuruluşun çeşitli yapılarının ve onlar arasındaki ilişkilerin toplu halde, çeşitli seviyelerde sonucudur. (P. Poulantsaz) Bu sonuç sosyal ilişkiler olarak sınıf ilişkilerinin ekonomik, politik, ideolojik seviyelerde gözlenebileceğini de ifade eder. O halde sosyal sınıflar sadece ekonomik üretim ilişkileri, yani onların üretim araçları ile ilişkilerine ve emek sürecinde etmenler (ajanlar) olarak aldıkları yer indirgenmesi yetersizdir. Çünkü aksi takdirde teknik ilişkilerin benzerliğinde benzer toplumsal formasyonlar görürdük.

Hayatın üretimi ve yeniden üretiminin *belirleyici* olarak alınmasının gerisinde çeşitli yapılardan gelen karmaşık ilişkilerin bağlantısı ile ortaya çıkan bütün vardır. Bu *belirleyicilik* üç alanda seviye ve ritm farklılıkları ile birlikte oluşturduğu bir değişme (mutation) dir. Fakat, söz konusu *temel belirlenmede* bu alanlardan biri üstün, egemen (dominant) rol oynayabilir. Bu rol, bazen politik, bazen ideolojik, dini, bazen de ekonomik alanın üstünlüğünde olmuştur.* Nitekim pre-kapitalist belirlenmede politika ya da din (ideoloji) kapitalist ekonomik egemenliği ile olmuştur.

Ayrıca eski Grek ve Roma'da özel mülkiyet ile bireyselleşme azınlık sayılan citizen'ler arasında da olsa demokratik gelişme ve bunun yasalaşması; keza Germenik toplumda yine özel mülkiyet

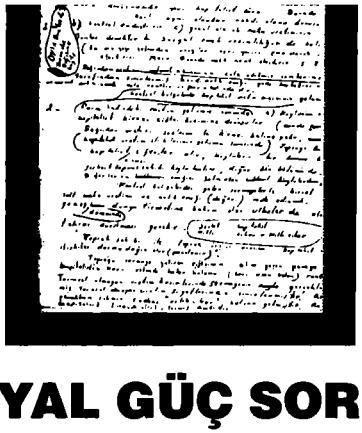
* Marx, klâsik kölecide politika, ortaçağda katoliklik, kapitalist (modern) çağda da ekonomi dominant olmuştur der.

ve bireyselleşme ve bunun yasalaşması devletin süperstrüktüründe hukuksal yapılar olarak, yeni koşullarda yeni biçimler alsalar da diğer yapılarla birlikte batı devletlerinin oluşmasında feodal, mutlak monarşiler (geçiş dönemi), kapitalist devlet tiplerinin formlarını bulmasında uzun zamanlı etkisi olmuştur. Yine, Hıristiyanlığın (Katoliklik) Orta Çağ'da Avrupa'nın hayatını yeniden üretiminde birleştirici egemen işlevi (papalık) dini-politikanın egemenliğine örnektir. Avrupa'da istilalar sonucu milli devletlerin giderek mutlak monarşilerin kuruluşu papalık ya da Katolikliğe karşı verilen savaşlarla olasılık bulmuştur. Bütün bunlar kapitalist gelişmenin ön koşullarını oluşturmuştur. Özel mülkiyetin genel olarak bulunmadığı, Asyagil kuruluşun yeniden üretimi bir tür savaş (belli politikanın başka araçlarla yapılması ve ideoloji (din) egemenliği ile yürütülmüştür.*

* Roma ve Yunan devletinde (Citizen) hayatını devamlı politika yaparak üretmek zorunda idi; devlete, onun fonksiyonlarına katılmanın devamlı kavgasını verir citizen. Bunu yapmakla iki tür çelişki sürdürülüyordu: a) Elde edilen artığın bölüşümünde citizen'ler arası kavga (hizip ya da sınıflar arasında); b) Artığı üreten köleler üzerinde baskı; sosyal kuruluş bu yeniden üretim kavgaları ile çözülüp dağılacaktı. Bu arada politikanın egemen olması ile kapitalist üretim biçiminin tekelci devlet aşamasındaki devlet biçiminde iki politik egemenlik aynı nitelikte değildir.
Asyagil kuruluşta politika yapan citizen yoktur. Genel kulluk sistemi içinde kullar politika yapmaz. Devlet kendine has bürokratik merkezi biçimde yapılaşmıştır. Ve bu daha çok *dışa karşı iç bütünlüğün* en güçlü kontrol biçimidir de.

DOSYA NO : 25 **KOD NO: 5**

İdris Bey tarafından daktilo ettirilmiş, 21 toplam sayfa hacmindeki metinin değişik zamanlarda değişik bölümleri değişikliğe uğratılmış. 25 nolu dosya bu değişikliklerin tümünün kodlanması ile elde edilmiştir.
Hiç birinde tarih yoktur.

SOSYAL GÜÇ SORUNU

Üretim biçimlerinin formasyonda bağlantılar sınıfların

a) bölünmesini;

b) erimesini,

c) füzyonu,

d) çıkışını açıklar

Sosyal sınıfların belirli ayrık (distinct) sınıf ve bazı fonksiyonlarında otonom olup olmama sorunu vardır. Bu onların belirlenmede etkili olup olmamaları ya da bir bakıma parti sorunudur da. Pür üretim biçiminin ayrık sınıfları, üretim biçimlerinin spesifik bağlantılarıyla meydana getirdikleri herhangi bir kuruluşta bu özelliklerini kaybedebilirler. O halde *sosyal güç* olmanın kriteri neredir? Sınıfın ayrıklığı ya da bir hizibin otonomisi hem yapılar hem de sosyal ilişkilerde kendini göstermesidir. Üretim sürecinden diğer seviyelere yansıyan *güç* parti olmakla birlikte, partisiz de etki olanaklıdır. Bu olanak strüktür ve ilişkilerde daha önce çözülmelerin, bunların eki bağlantılarının birbirinden çıkması koşuluna bağlıdır; yani somut tarihi durumlara. Öyle ki bir sınıf ya da fraksiyon diğer sınıfın partisince ya da stratejisinde kendini dikkate aldıran değişikliğe sebep olur (etki yapısal ve ideolojik seviyelerdedir).

Kuruluşta bir üretim biçiminin ve sosyal ilişkilerin egemenliğini sürdürmek, ya da başka bir üretim biçimini ve yeni sosyal ilişkileri kurmak amaçlandığında sosyal güç parti olarak örgütlenir.

Bu sosyal formasyon ülkelerarası bir temel üzerinde kurulur.

Herhangi bir nomad topluluğu nomadik hareketlilik ve süreklilik içinde bu çevre ile yani benzer nomad kabileleri ve yerleşik toplumlarla ilişkilere girer. Bu ilişkiler de üç türlüdür. Savaş (politik), ekonomik (ticaret), ideolojik (kültürel, dini). Bunlar ele aldığımız nomadlar için uzak durulmayacak türdendir ve aşağıda göreceğimiz gibi nomad çıkışlı (hidrolik olmayan) Asyagil üretim biçiminin zayıf halkalarını bu kaçınılmaz ilişkiler belirleyecektir. Öyle ki dış ilişkilerin belirleyiciliğine öncelik vermeden bu Asyagil formasyonu belirlemek bize göre olanaksızdır; yani ele aldığımız spesifik Asyagil üretimin temel ünitesi dış ilişkileri de kapsar; yani formasyonda üretim biçimlerinin bağlantıları dış ilişkilerle birlikte kurulabilir ancak diyoruz; Formasyon burada ülkelerarası bir temele oturur; üretim biçiminin ve formasyonun çözümünü açıklamak işte bu ilişkilerle ele alınmak koşulu ile yapılabilir. Yoksa aşırı soyutlamalarla kurulacak içsel bir şema spekülasyon seviyesinde kalabilir.

Burada, bize göre önemli bir soruyu sorarak açıklamamıza devam edelim. Bir formasyonda üretim biçimlerinin bağlantıları içinde sınıflar bölünür, erir, yenileri çıkar. Acaba *Asyagil üretim biçiminin üstün olduğu bir formasyonda köleci bir üretim biçimi var mıdır, olabilir mi?* Üretim biçimlerinin bağlantılarını yapıların ve pratiklerin karşı karşıya çelişkili ya da uzlaşıcı durumlarında inceleyebiliriz.

Yukarki sorunun cevabını ararken açıklamamıza devam edeceğiz.

Önemli Bir Temel İlke: Nomad kaldıkça "oturak olmadıkça" savaş üstünlüğü sürer. Sürünün üretimi için birlikte topak ilişkiler içinde olmak zorunludur. Bu halde nomad hareketliliği ve sürekliliğinde hemen de herkes savaşa hazır halde olacaktır. Bu sürüyü birlikte üretebilmek birlikte savaşmayı zorunlu kılar; ordu halinde bir toplumdur bu, topak bir niteliktedir. Savaş öncelikle çevredeki diğer nomadları boyunduruğa almakla (kabilelerin konfederasyonu geçicidir) olur ve bu son derece kanlı bir süreçtir de; sonra da yerleşik tarım toplumlarını istilâ ile haraca bağlamak üzere yapılır.

Servet farklılaşması, nüfus artışı ile bu birlik genlere ait bağlar içinde yönetilir. Nomadik hareketlilik ve süreklilik içindeki ordu-toplum yerleşik toplumlarla savaşlarda üstünlük sağlamak olanağı vardır. Bu Asya step nomadlarını yerleşmekten kaçındıran önemli bir sebeptir. Nomadik ordu toplum yerleşik toplumlara savaşlarda üstünlüklerini *sürdürdüklerinde* yani bu ordu toplum devamlılık kazandığında bunların yerleşik topluma geçmeleri güçleşir. İlkel teknolojik seviye steplerde bu yaşantıyı belirlerken üniter topak güç de politik-militer yapı olarak yerleşir. Bu politik yapı daha sonra devlet süperstrüktüründe kendi zamanını bütün içinde görece ayrı olarak sürdürür. İşte burada önemli bir özellikle karşı karşıyayız. Bu Asyagil bir ilkeyi belirtir; Asyalıların deyimi ile "oturak" ya da "çatak" olmaktan kaçma ilkesini üretmiştir coğrafya koşulları. Buna Oğuz Han ve Cengiz Han töresi denilir. Bunların içinde yerleşik hale geçerek toprağı işleyip yaşam koşullarını üreten ve mülk edinenler çıkabilir. Fakat bunlar ya önemsiz kalır ya da yerleşiklikten, "oturak" olmaktan tekrar nomadlığa dönmek zorunda kalırlar. Nitekim Orta Asya nomadlarından bir süre yerleşenlerin tekrar nomadlığa döndükleri bugün kabul edilen görüştür*. Bu ilkeye yani oturak hale geçmekten kaçınma ilkesine Orta Asya nomadları Orta Doğu'yu ve Anadolu'yu istilâ ettikleri zaman da uymak istediler. Osman Bey yerleşmekten kaçınmayı tavsiye eder; Kılıç Aslan Konya'nın başkent olmasına rağmen şehir dışında çadırda yaşar (Z.V.Togan). Hatta çok sonraki yüzyıllarda, 16.yy'da hâlâ Anadolu nüfusunun önemli bölümü nomaddır (Ö. L. Barkan) ve bunları yerleştirmek *yeni bir bütünsellik* için çözümü güç bir meseledir (ekonomik, politik, ideolojik çelişkileri ile).

DİĞER BİR TEMEL İLİŞKİ: MÜBADELE ZORUNLULUĞU

Savaşkan nomadik ihtiyaçları için çevre ile olan devamlı temasları

* History of Mankind, Volume tree I, G Caston Wief, Vadime Elisseeff, Philippe Wolff, Mean Naudou Under the Auspices of UNESCO, UNESCO 1975, George Allen and Unwin

içinde mübadele ilişkilerine girmek zorundadır. Bu ilişkileri bir tür ülkelerarası işbölümü sayabilir miyiz? Burada iki hali soyutlayabiliriz. Kısmî bir küçük meta üretimine dayanan mübadele ile dışardan tüccarların getirdiği, ihtiyaç duyulan ürünü nomadik toplumun vergi ya da *haraçlar elde ettiği bir* ödeme hali. Nomad-ordu toplum halinde ikinci tür bir mübadeyi daha rasyonul gözüküyor. Bu birincinin hiç bulunmadığını ifade etmez. *Steplerde ihtiyaçları karşılayacak her şey üretilemez.* Hareket halindeki nomadlarda savaşkanlık özelliği, birlikte ele aldığımızda bu tür toplumların üretim eğilimli olmaktan çok ithal eğilimli olmaları normaldir. Bu sebeple tüccarları, tüccar şehirlerini, ticaret yollarını korumaya çalışmaları giderek gelenekleşecektir. Bu özellik genellikle teknoloji ve diğer bilgilerin de dışardan alınmasına yol açar. Üretimi geliştirme motifi zayıftır çünkü. Hidrolik yerleşik toplumlardan bu toplumun büyük farkı da buradan doğar sanıyorum. (Orta Asya toplumları ile Çin ve Hint toplumlarının farklılığı gibi. Sonra teknoloji üretmeyen Osmanlılarda da bu gözlenebilir.)

Nomadik toplumlarda iç üretimle bağlantılı olmadan dış ticaret ilişkilerinin ve ticarî sermayenin gelişmesi olanağını kabul ediyoruz. Bu tür yapısı ile dış ticaret ve savaş ilişkileri ile ortaya çıkabilecek bir Asyagil üretim biçimini dışa kapalı kabul etmek güçtür. Savaş ve ticaret ilişkileri sosyal formasyonun zayıf halkalarını oluşturabilir. Orta Asya'dan Ön Asya'ya, Orta Doğu'ya göçenler nereye niçin geldiklerini herhalde biliyorlardı. Ticaret yollarının önemi ve bunlardan sağlanacak gümrük gelirlerinin yüksekliği meçhul olmasa gerektir. Ticaretin korunması hem çeşitli ürünlere ihtiyaçtan hem de gelir sağlamak için zorunlu idi. Orta Doğu, Doğu ve Batı'nın önemli bir bağlantısıdır; özellikle Akdeniz Bölgesi ile. Bu ilişkiler natürel ekonominin taşıma ticareti yollarından uzak düşen geniş step bölgelerinin dışında ise de toplumun dışa karşı topak-üniter-militer mekanizmasının devamlılığı içinde bununla bağlantılıdır: Sosyal formasyonunun bütünü içindedir dış ilişkiler. Üretmediğini ya da üretemediğini dışardan sağlamak bu tür üretim biçiminde spesifik bir önem taşır.

Yeterki bunları elde edecek araçlara sahip bulunsun. Demek ki dış ticaret ekonomik temelin bir parçası gibidir. Biz onu bir yama gibi görmeme eğilimindeyiz. Bu yapısal özelliği ile yani dış ticaret ve savaş ilişkileri ile gelişen bir Asyagil üretim biçimini dışa kapalı kabul etmek güçtür. Nitekim sosyal kuruluşun yeniden üretiminde ordunun yeniden üretimi üçlü bir ilişkide bütünleşen merkezi bir durumdadır. Üçlü ilişki şunları kapsar: Hem doğal ekonomi (tarım ve imalatı ile), hem şehirlerin imalatı (lonca düzeni imalatı ile) ve hem de ülkeler arası ticareti ile ordu bu ilişkilerin mihveridir sanki. Bu ilişkilerde çelişik bir pratik bir buhran sebebidir: genellikle savaşa yol açar.

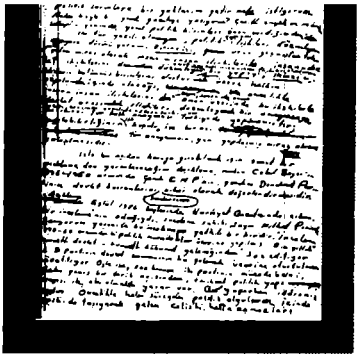
Topak-ordu-toplum gücünde territoryal büyüme ve merkezileşme eğilimi vardır. Sürünün üretimi militer araçlarla (politikanın diğer araçlarla yapılması) yani savaşla olacağından genişleme eğilimi doğaldır. Sürü yeniden üretim yerine topak-ordu-toplumu üretmek ve daha da büyüme ile topak-ordu-toplum yerine toplum üstü politik militer üniteyi üretmeye geçilir. Bu devlet düzeninin kurulunu da belirtir. Territoryal genişlemeyi anlamak için aşağıdaki halleri birbirinden ayırmalıyız:

1) Nomad düzeyinde; sürüyü üretme ordu toplumsal ilişkileri üretme ile özdeştir. Savaşla diğer nomadlar ve yerleşik toplumlar egemenlik altına alınır ya da haraca bağlanır.

2) İstila ve yerleşmenin birlikte olduğu hal (hem nomadlık hem de yerleşme vardır); burada ordu toplumun yerleşik biçimi yani tımarlı ordu-toplum ile karşı karşıyayız.

DOSYA NO : 25 **KOD NO: 5**

İdris Bey tarafından daktilo ettirilmiş, 21 toplam sayfa hacmindeki metinin değişik zamanlarda değişik bölümleri değişikliğe uğratılmış. 25 nolu dosya bu değişikliklerin tümünün kodlanması ile elde edilmiştir.
Hiç birinde tarih yoktur.

İŞİN ÖZÜ YATAY VE DİKEY İLİŞKİ

B.2.2. *Politik alanı,* iktidar ilişkileri alanı olarak kabul ediyoruz. Burada ilişkiler geleneklere hukukileşmiş yapılara bağlanır ve bunlarla sınıflar, gruplar, hizipler arasındaki çelişkiler "düzen" altına alınır. Bu yoldan devamlılık "meşruiyet" kavramını yaratır. Bu bir modelin konvansiyonu olarak ele alınabilir. Politik pratikte sınıflar, gruplar, hizipler, gen ilişkileri içinde politika değil yönetim ilişkileri (administratif) vardır. Böyle bir toplumun politikası dışa karşıdır. Klasik batı modeli politik yapıda *yatay ilişkiler* vardır; ve bu, doğrudan üreticilere karşı bir örgütlenme biçimidir. Bizim ele aldığımız formasyonun dikey ilişkileri çelişkilerin "düzen" altına alınışın bir optimum biçimine tırmanma eğilimindedir. Antigen bağlantılar içindeki territoryal ilişkiler merkezgil niteliği ile sanki mekanikleşir. Gen ilişkilerinin yokluğuna rağmen, dikey ilişkiler batıdaki politik kavramının belirttiğinden farklıdır.

Buradaki iktidar ilişkileri ve mücadelesi, eşitsizlikten doğmuş ve eşitsizliğin yine bir kaynağı haline gelmiş "devlet düzenini" ve onun iktidarı değildir; diğer bir deyimle devlet düzeni ile birlikte üretim biçimini ve formasyonu (modeli) değiştirmeyi amaçlayan pratik değildir; modeli değiştirmek üzere almaşık bir program oluşmamaktadır. Burada çelişkilerin düzenlenmesinin de ötesinde, *çelişkilerin eritilmesi* vardır diyebiliriz. Eğer istilalarla gelişen bir formasyonun bölgesinde etnik, dini (kültürel) heterojenlik yaygın ise bu dikey ilişkilerin merkezgil yoğunluğunu kolaylaştırır (arttırır) ve egemen teba ilişkilerini pekiştirir (A. Southall).

Merkezgil (convercan), hiyerarşik politik yapı ile merkezgil bir düzen (doğa ve toplum için) kavramı ideolojide vardır; biyolojiden sadakat, üste bağlılık vb. gibi monolitik, tek uslûplu değerler sistemi daha gelişir; karşılığında ödünler ile birlikte sanki erimiş görünüşü ile sınıf mücadelesi kontrol altına alınınca, etnik ve kültür heterojenliği içinde devşirme ilişkilerinin aşağıdan yukarı doğru *sınıfsal olmayan mobilitesi*nin nasıl bir sübap olduğu ortaya çıkar. Bu politik ve ideolojik yapıdan yansıyan pratikler merkezgil-hiyerarşik kanallarca belirlenmiş olarak, kulların hükümdara sadakat yarışı gibidir. Devlet kapısına girmek ve yükselmek (devletli olmak, devlet kuşunu kazanmak) merkezgil-yapı içinde kontrollüdür; ve onunla çelişmez; ve daha açıkçası onun için onun adına yapılır. Burada kulun kendini üretmesi devlet düzenini üretmesi ile özdeştir. Bir kul, çıkışı (orijini) ne olursa olsun devlet katına girdiğinde sanki yeni bir kasta girmiş gibidir. İşte bu birlikçi (üniter) kurallar içinde çelişkiler düzen altındadır. Üstelik sistemin dinamiği bu konvansiyonlu pratiktedir büyük ölçüde. Birlik için sadakat sınıfsal olmadan çeşitli tabakalardan oluşan hizipler ile yapılır; hizipler aşağıdan yukarı da itilir; çok sivrilmiş, başa yaklaşmış olan kişiler ya da hizip diğerlerinin hedefi haline gelir. Bu dinamizmin devamlılığı, devletin politik superstrüktürünün bütünlüğünün aracı gibidir; nöbet değişir (Osmanlı oyunu).

Bu yapılardan almaşık model ya da program çıkmaz. Hiziplerarası pratik başkaldırmaya, ihtilale (rebellion) gider fakat inkılaba (revolution) gitmez (Gluckman). İhtilaller üretim biçimi programları getirmediği için bir sübaptır. Bu özellik için böyle bir pratikte (üstelik devamlı) oyun yanı bulabiliriz. Özet: Devlet gücünün kendisi değildir amaç; amaç iktidarı tutan kişiler ya da hiziptir; isterseniz post kavgası deyiniz. İhtilale kadar varan hiziplerin metropolün kitlelerini ya da doğrudan üreticileri kullanması pratiğin niteliğini değiştirmez. Hizipler parti değildir; üyeleri de citizen değil.

Fakat ekonomik temel çözüldükçe, dış ilişkiler belirleyici oldukça (extra-territoryal) gelişmelerle yatay ilişkiler belirir, önce merkezgil düzeni için yardımcı olan etnik ve dini (kültürel) farklılık

olumsuz ilişkiler basamak olur.

SOMUT SONUÇ

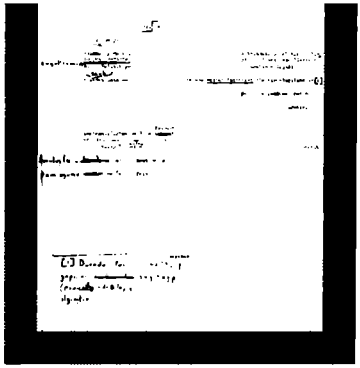
Batı kapitalist ilişkileri; endüstriyel sermayenin genişleyen yeniden üretim süreci içinde, çevresini piyasa ilişkileri (önce dolaşım sürecini alarak) içine almaya (doğal ekonomileri yıkmaya); ayrıca politik-militer ilişkileri ile parçalamayı yoğunlaştırdığında, yani dış belirlenme ile ideolojik ve çelişik iki program (model) karşı karşıya gelecektir içerde. Birincisi: *Batıcı-laik* gerçekte *kapitalist* ideolojidir. Bunlar yeni Osmanlılardan gelişecek J.Türklerdir. Kapitalizmin piyasa ilişkilerinin ürettiği bir ideolojidir. İkincisi: Doğucu-islamcı ideolojidir. Her ikisi de dış etkilerle çözülüp dağılmakta olan iç ekonomik temelden kopuktur, her ikisi de genel olarak merkezgil düzeni açık ya da kapalı devam ettirmek amacındadır. Fakat halk kitleleri ilkel teknolojik seviyede ikinciye doğal olarak yakındır; birincisi yaban'dır. Birincinin giderek daha açık olarak ortaya çıkacak başlıca özelliği tarihi merkezi devlet düzenini, onun islamcı ideolojisinden ayırmayı de facto programının birinci maddesi yapmasıdır. Öyle ki halkın genel yoksullaşma koşulları altında bu maddenin başarılması son derece güç bir görevdir. Adına devrim denilen olgu, özünde bu trajik işlevi yapmaktadır; üstelik merkezgil devlet düzenini kapitalist ideoloji ile birleştiren program ile. İşte burada merkezgil devletin devamı varsayımı J. Türkleri Hegelgil yukardan devlet (bürokrat) devrimciliğine, korporatif düzenlemeye ve onun ürünü olan Durkheimgil ve Webergil görüşlere (her ikisi de korporatif düzencidirler) yöneltmiştir*.

* Önce Prens Sabahattin hizbinin daha sonra da Cavit Bey farkına rağmen.

DOSYA NO : 25 **KOD NO: 5**

İdris Bey tarafından daktilo ettirilmiş, bir 21 toplam sayfa hacmindeki metinin değişik zamanlarda değişik bölümleri değişikliğe uğratılmış. 25 nolu dosya bu değişikliklerin tümünün kodlanması ile elde edilmiştir.
Hiç birinde tarih yoktur.

HAKİMİYET BİÇİMİ BÜTÜNLÜĞÜN KOŞULUDUR

TANIM HİPOTEZ:

Hakimiyet biçimi (ilişkisi): Merkezi-üniter-bürokratik-politik düzen. Bu düzen *devlet düzeni* olarak da ifade edilir. Devlet düzeninin kuruluş öncesini, onun tarih öncesi olarak kabul ediyorum. Belli bir üretim güçleri seviyesinde, önceki üretim ilişkilerinin artık yeniden üretilemezliği politik düzeni getirir. Hakimiyet biçimi bütünlüğün koşuludur.

Belirlenme Biçimi: Üretim güçleri arasında insan tarafından yaratılmamış olan doğanın özgül bir temeli (nomadik, hidrolik, ya da ikisi birden) üzerinde belirlenen üretim ilişkileri içinde karmaşık kooperasyonun hakim kooperasyon biçimi olması kaçınılmaz bir ön koşuldur. Bu ön koşul, kendisi ile uyumlu politik ve ideolojik ilişkileri de belirler. Ancak *politik ilişki biçimi* maddi taban içinde belirlenirken, bir yandan sınıfsal hakimiyet ilişkisini oluşturur, öte yandan da, aynı zamanda, *bir üretim ilişkisini temsil eder.* Özgül nitelik şudur: ta ki daha büyük bir üretim gücü tarafından dıştan belirleninceye kadar, bu hakimiyet ilişkisi neyin, nasıl üretileceğini belirleme eğilimindedir. Özetle: politik hakimiyet ilişkisi ekonomik temele dahildir, ona hakimdir ve kesin dış belirlenmeye kadar belirleyicidir de. Burada gözleyeceğimiz devlet düzeni, "bir örgütlenme biçiminin maddi güç oluşu" dur da.

Yeniden üretim biçimi: Üretim biçiminin ya da sosyo-ekonomik kuruluşun işler bütünlüğünün sağlanması, yani bir bütünü oluşturacak süreç ve devresinin kesintisiz tamamlanması, hakimiyet ilişkisinin sürekliliğinin kurumlaştığı devlet düzeninin yeniden üretimi ile özdeştir; diğer bir deyişle bu, hakim sınıfın ya da üst toplumun yeniden üretimidir. Doğrudan üreticilerin oluşturduğu alt sınıfın üretimi de sınırlandırılırken oradan yeni üretim ilişkileri ile yeni bir hakimiyet ilişkileri oluşturabilecek üretim biçiminin yukarı çıkışı sınırlandırılmış olur. O halde, Asyagil üretim biçiminde söz konusu *kararlılık*, sanki neolitik benzeri, kendi kendine yeterli yani tarım ve ona gerekli imalatın bir arada yapıldığı kapalı bir ekonomik yapıdan değil, politik düzenin üretim ilişkilerinden gelmektedir.

Değişiklik eğilimleri, devlet düzeni içinden geçer; karşıt ve yatay ilişkiler dışsanır ya da yansızlaştırılır (nötralize edilir); çapraz uyumsuz ilişkiler gelişip bütünleşme koşullarını bulamaz. Genel bir eğilim de toprak üzerinde yaygın (evrensel) ve sürekli özel mülkiyet biçiminin koşullarının engellenmesidir.

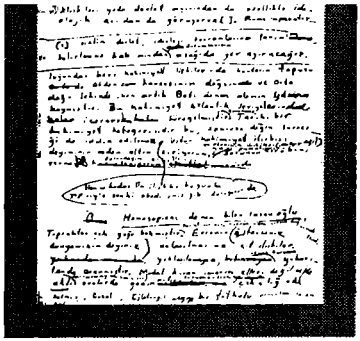
Politik yeniden üretimin lojiği, ideolojik yeniden üretimin lojiği ile sanki üst üste gelir. Bunun aşırı biçiminde *devlet fetişizmi* ile karşılaşılabilir*. Politik ve ideolojik yapıların üst üste çakışması ile devletin yeniden üretim süreci karakteristik tek düze (monolitik) yapıyı ve onun insan tipini üretir. Üretim biçimine ait bütün ilişkiler merkezi devlet düzeni ile bağlantılı, insicamlı (cohesive) ve tabaiyet (dependence) ilişkileridir. Bu ilişkiler ile yeniden üretimin bütünsel işlerliği sağlanır.

Asyagil üretim biçiminin politik düzeni ile hakim olduğu bir sosyo-ekonomik kuruluşta hem üst ve hem de alt toplumda politik ve ideolojik kesimlerin uyumu ve devlet fetişizmi bir amentü (concensus) haline gelmiş ise, burada devrim kavramının çok farklı bir içeriği olacaktır.

* Burada, tarihi somutta, merkezi politik yapıdan onun ideolojik yapısını soyutlayıp başka bir ideolojiyi ya da yapay (erzatz) ideolojiyi ikame etme eyleminin (sınıfsal) sonuçları elbette ilginçtir.

DOSYA NO : 25C **KOD NO: 1**

25 nolu dosya kapsamı zengin bir dosya. Yazıların hangi sıralamayla yerleştirileceği belli olmadığı için yazıları eğer verilmişse bir özel başlık, o başlıkla, yoksa tarafımdan verilen başlıklarla parça parça yayınlamak zorunluğu vardı. Ben de buna uydum.

TERRİTORYAL GELİŞME MERKEZİ ORDUYU ZORUNLU KILAR

a-1) Genel Konu: İlkel birikimin belirlenişidir. Bunu üç yapının karşılıklı ilişkisi içinde yapmanın gereğini kabul ediyorum. Üç yapı ekonomik, politik ve ideolojik yapılardır. İlkel birikimi salt ekonomik olarak soyutlamak bir dereceye kadar belki olanak içindedir, ancak ilkel birikim kapitalizme geçişte ilk yoğun aşama olduğundan; bunun incelenmesinin sosyal kuruluş (formation) seviyesinde yapılması yerinde olur. Kapitalin ve kapitalist üretim biçiminin prehistorik aşaması olarak da kabul edilen geçişe ait bu kategoriyi, bir üst belirlenme süreci olarak vurguluyoruz. Öyle ki, burada, birbirini dönüştüren, doğrusal olmayan etkenlerle birlikte bir belirleniş söz konusu. Marx, özellikle kapitalin birinci ve üçüncü ciltlerinin ilgili bölümlerinde ekonomik açıklamalarını yaparken, politik ve kısmen ideolojik yapılara da değinen bir "taslağı" vermiştir. Kapitalist üretim biçimi ve kuruluşun önkoşullarının oluştuğu bu belirlenmeye değinmeden edemeyiz. Kapitalist endüstriyel sermayenin genişletilmiş yeniden üretimine geçişin önkoşullarının belirlenmesi de demektir bu. Süreç olarak kategori söyle tanımlanıyor: "Kapitalist sistem, işçilerin emeklerini gerçekleştirdikleri araçların bütün mülkiyetinden tamamen ayrılmalarını (separation) önkoşul olarak varsayar. Kapitalist üretim kendi ayakları üzerine oturur oturmaz, bu ayırımı sadece

sürdürmez, fakat onu devamlı olarak genişleyen ölçekle yeniden üretir. Bu nedenle, kapitalist sistem için yolu temizleyen bu süreç, işçiyi üretim araçlarının tasarrufundan uzaklaştıran süreçten başka bir şey değildir. Bu süreçle para ve emtia sermayeye dönüşecektir. Bir süreç ki, bir yandan sosyal geçim ve üretim araçlarını sermayeye, öte yandan da, doğrudan üreticileri ücretli işçilere dönüştürür" Cilt1 s.714

Bir üretim biçiminin kapitalizme geçebilirliği çok kere değinilen ayırıma (separation) yatkınlığı ya da yatkın olmaması-direnci (stuborn) ile açıklanır. Bize göre üst belirlenmenin tarihi koşulları içinde bu ifade ya da kriter yetersizdir. Belirsizdir.

Bu sürecin gerçek tarihinde "istila, köleleştirme, soygun, öldürme, kısaca zor kullanma büyük rol" oynadığından politik, ideolojik etkenler birlikte görülür.

Oluşun "sevimsizliği" de buradadır.

Bizim planımız: a) Önce ekonomik seviyede sürece değinmek ve b) Politik-ideolojik bağlantıları göstermek. Bunları Batı kapitalizmine geçiş olarak; sonra da Osmanlı toplumuna bakmak. Bunları yaparken tamamen batı kapitalizmine ait kategorilerle analoji yoluyla Osmanlı toplumunu açıklamak istemiyoruz, ancak nelerin olmadığını (fark olarak) göstererek (onları elemine ederek) İkinci Meşrutiyet'in ve sonra da Cumhuriyet'in ön koşullarına inmektir.*

A-1.1) İnsanın insan tarafından serbestçe sömürmesini engeller: a) Doğrudan gerçek üreticinin insana toprağa bağlılığını, esir, serf vs. olarak diğer bir insana bağımlılığı; b) Şehirlerdeki lonca sisteminin dolayısıyla belediyelerin kuralları ortaçağda Batı Avrupa genellikle şehirler lonca düzeniyle bağımsız ya da yarı bağımlı bir çeşit cumhuriyetler olageldiler. Toprağını terk eden ya da terk ettirilen bir serfin şehirlerde emeğini meta olarak arz etmesi genel olarak olanaksızdı. O halde kapitalist bir usta ya da imalatçının aynı işte yatırım yapması üretimi artırması, onun kalitesini çalıştıracağı emekçi sayısını, çalışma saatlerini tayin edebilmesi hem lonca düzenine ve hem de insanın toprağa ve diğer

* Bizde ilkel birikim Cumhuriyetle sağlanmıştır.

insanlara bağımlılığına karşı gelmesi gerekir. Burada insanların topraktan, diğer üretim araçlarından koparılması kendiliğinden olamazdı; kanlı zor ve iktidarla bu sağlanabilirdi.

Sanayi devrimi öncesinde merkantilist dönemde giderek sanayi üretiminin yoğunlaştığı manüfaktür ilk kapitalist endüstri olarak ortaçağda da seyrek de olsa vardı. Mesele bu manüfaktürün salt varlığı ile endüstriyel sermaye gelişip birikemez. Nitekim Asya'da, Osmanlı'da hiç manüfaktür yok değildi. Buradan endüstriyel sermayenin gelişip yaygınlaşmaya başlaması diğer koşullarla birlikte olabilirdi.

Bunun için önce natürel ekonomide değişkenler nelerdir buna bakalım; kısaca artık emeğin geçirdiği dönüşümü (sınıfların dönüşümü) ve bunun ne gibi yapısal değişkenlerle ilişkili olduğunu anlayalım. Sonra da ticari sermaye üstünlüğünden endüstriyel sermaye üstünlüğüne geçişi anlayalım. Daha sonra da öncekilerle eklemli politik-ideolojik yapılara değinelim.

A.1.2) Kapitalist üretim biçiminin birinci ayağı normal artık emeğin ranttan kapitalist kâra dönüşü. Doğal ekonomide olasılıklar (rantın biçimleri) Doğal ekonomi: İlkel bir üretim metodu seviyesinde, işbölümünün ilkel olduğu; yani tarım ve imalatın (aile ya da köy seviyesinde) birbirinden ayrılmadığı üreticilerin kendilerini yeniden üretmek için gerekli koşulların büyük bir bölümünü ya da hepsini kendilerinin ürettiği, yani dış müdahaleye konu ürünün bulunmadığı ya da önemsiz olduğu ekonomik toplumdur.

Normal artık emeğin toprak rantından kapitalist kâra dönüşümü pre-kapitalist toplumların kapitalist üretim ilişkilerini ve onunla birlikte devlet *Tip ve Biçiminin* dönüşünü de anlamamıza yardım eder. Burada genel değişken artık emeğin biçimidir; bu rant ve onun değişik biçimleri olarak ele alınır. Onun neye bağlı olduğuna ve dönüşümünün koşullarına değinmekte yarar var.

Rant toplumsal bir ilişkiyi gösterir; bu ilişki ile belirlenir, ve elde edilir. Yoksa doğal bir ekonomide doğrudan üretim yapanların kendiliklerinden ürettikleri bir artık ile belirlenmemiştir. Bu ilişki

içinde ancak, emeğin koşulları (inorganik doğa) ile üretim yapanların kendileri birlikte yeniden üretilirler. Ekonomik mülkiyet ilişkisi olarak üretim araçları sahibi ile doğrudan üretim yapan arasındaki ilişki bu emek gücünün belli bir natürel verimlilik seviyesinde; a) Emeğin kendini ve koşullarını üretmesi ve b) Bunun üstünde bir fazlalık üretme "olanağı"nın var olmasında bu olanağın gerçekleştirilmesi kendiliğinden değil, bunu sağlamak üzere zorlama ile olduğu kabul edilir. Bu zorlama toprak sahiplerinden (feodal lord, devlet- Asyagil) gelir. Emeğin zorlanan bölümü (emek-zaman) toprak sahibinindir. Zorlama ile emek gücü toprağa bağlanmıştır. Doğrudan üretici hür olamaz; bununla beraber, o emek koşullarına, bu arada toprağı da tasarruf eder. Fakat temel araç olan toprak sahipliği (mülkiyeti) başkasınındır. Artık olanağının zorla gerçekleştirilmesi ile, bu bölüm, rant olarak toprak sahibine gider. Bu rantın uç biçiminin dönüşümü olanaklarına kısaca değinelim. Doğal emek biçiminde rant (isterseniz angarya deyiniz) aynî rant, parasal rant. Sırasıyla bu rant türlerinde emekçinin bağımlılığı, hür olmayışı gittikçe azalır. Parasal rant prekapitalist üretim biçimlerinin (burada feodal ve Asyagil) çözülmüşlüğünün bir belirtisidir. Batı feodalitesinde çözülüş özellikle merkantilist döneme has bir olgu olduğu halde, Asyagil'de böyle değildir; her iki üretim biçimi ve bunlarda sınıfların bölünüşü, bazılarının erimesi bazılarının da kaynaşması (füzyonu) ve etkisi farklıdır.

Zorlama ile politik biçim olarak devleti ve ideolojik sorunu (B) bölümüne bırakıyoruz.

Doğrudan üreticinin artık ürünün daha gelişmiş üretim biçimlerine göre düşük seviyede olması normaldir. Öngelen farklılaşma ve çelişkinin bir fonksiyonu olarak baskı, emek verimliliği seviyesine elbette bağlıdır (en az verimli biçim olarak esir emeğinde baskının en fazla olması gibi). Zor altında çalışan insanlar, zor kullananlar açısından organik doğanın bir parçası olarak nesne (obje) *sayılırlar*. Bu insanlığın büyük bölümünü oluşturan doğrudan üreticilerin insan olarak insanlık tarihi içindeki yerini, seviyesini de gösterir. Doğrudan üretime katılmayanların farklılıklarını sürdürebilmesi,

bu arada mevcut baskı araçlarını (silah ve ayin ritual araçları dahil) elde etmek, devam ettirme, onların varlık sorunudur. İçerde düşük sosyal verimlilik ve çelişki toplumu (ya da devleti) dışarda artığa, içerde (istilaya ve dış ticaretten yarar sağlamaya) yöneltebilir.

Artık-emeğin haftalık süresi tekrarla gelenekleşir, geleneğin egemenliği ile zamanla kurumlaşır; ekonomik mülkiyet ilişkisi hukukileşerek politik bir yapı oluşturur. Mesela bu haftada iki günlük angarya ise, geri kalan.... Dün doğrudan üreticinin kendine kalan emek-zamamdır; esirden önemli farkı buradadır. İşte burada ekonomik gelişmeye açık bir çekirdek, temel vardır. Geleneksel ya da hukuki rantın üstünde değişebilir bir verimin olasılığı vardır; bunun koşulları: a) Üretimde daha verimli bir metod bu tür yaşamın deneyleri içinde bulunabilir; b) Baskı yapıcı yeni ihtiyaçlar doğabilir; c) Ürünleri pazarda satma olasılığı doğabilir; pazar görece genişlemiş ise; d) Böyle bir fazlanın kendinde kalacağına güvence varsa. Görülüyor ki, salt ekonomik olmayan karmaşık bir belirlenme ile sosyal üretim metodu gelişip uygulanabilir olmaktadır; bir değil daha çok koşul ya da etki birbirine girer.

Birinci halde istilaya uğrayan halk genel olarak doğrudan üretici sınıfını oluşturur. Fethedenler artığa el koyan sınıf olarak karargahta yaşarlar. Karargah ticaret şehri de olabilir. Doğrudan üreticileri yukarıdan kontrol eden fatihler çiftçi değildir; bunun altını dikkatle çizelim. Üreticiler toprağı tasarruf ederler, emek araçlarına sahiptirler; hatta genel olmamakla beraber, serpilmiş halde özel mülk olarak toprak sahibi, değirmen sahibi olabilirler de. Üretim doğrudan gözetim altında olmadan yapılır; ve vergi (rant) dışında bir fazlalığın kalması ve bunun pazarda satılması olanağı vardır.

İkinci halde(tımar sistemi) ordu toplum (nomad ve yerleşik olarak) yaygınlaşmıştır. Doğrudan üreticiler daha yakın bir gözetim ve denetim altına girmiştir. Doğrudan üreticiler (riayet erleri) (Hıristiyan, Müslüman vs. olarak) birinci halde gözlenen özelliklere sahiptirler. Tımarlı sipahi özelliktir (Ö.L.Barkan); bunun altını çizelim. Doğrudan üreticiler ise her iki halde de Isparta'nın helot'larından, feodalitenin serflerinden daha üstün ve

hür bir durumdadırlar. Yukarda sorduğumuz soruyu cevaplandırabilmek için politik yapıya ve politik toplumsal (sınıfsal) ilişkilere ait iki kritere ve devletin düzeninin kuruluşuna bakmamız gerekiyor burada:

TERRİTORYAL GENİŞLEME VE GENLERE AİT OLAN ve OLMAYAN İLİŞKİLERİ

1) Territoryal genişlemede egemenlik gen ilişkileri ile sağlanıyorsa yani devletin territoryal ilişkileri ve merkezi ordu kan bağları ile birlikte yönetiliyorsa, bu egemenlik bölünme koşullarını içinde taşır. Çünkü bu tür ilişki yatay politik güç gelişimini açıklar; diğer bir deyimle biri diğerinin yerini alır(Cengiz, Selçuk, Timur Devletleri gibi); Cengiz daha sağlığında imparatorluğu, başta küçük oğlu olmak üzere oğulları arasında böler.

2) Territoryal genişleme ile egemenlik gen ilişkilerini reddeder. Bu halde, anti-gen ilişkiler birlikçi-merkezgil bürokrasiyi bu arada merkezi orduyu kapsar. Burada klasik devletin iki ögesini birlikte görmekteyiz: Anti-gen territoryal bağlar ve merkezi ordu. Nomadik çıkışlı Asyagil formasyonda bütünlük bu ilişkiler düzeni (devlet düzeni) ile sağlanacaktır (cohesive işler); bunun adı "devşirme" ilişkileridir.* Öyle ki Osmanlılarda Sultan Fatih Mehmet ile bu ilişkilerin en rasyonel seviyesine varılmıştır. Territoryal *genişleme merkezgil orduyu zorunlu yapar* Bu ordu devşirme ilişkileri ile büyürken üretim biçiminin daha doğrusu formasyonun çelişkiler içindeki bütünlüğünü (solidaritesini) sağlarken, getirdiği bütün tarafından etkilenecektir. Öyle ki yukardan dikey kontrol yapıların (merkezgil-bürokratik statülerin) belirginleşmesi, bir bakıma toprak militer tımarlı toplumun bölünmesinin önemli etkeni olabilir. Burada merkezi ordu ile tımarlı ordu toplumun çelişkili bütünlüğü belirir (diyalektik bir bütünlük). Daha doğrusu yeni politik yapı-ordu toplum topaklığı ile çelişkiyi getirir. Yani formasyonun çözülüşünün zorunlu bir sebebi buradadır işte. Bu çelişki tımarlı tarıma engeller getirebilir. Çünkü artık toprak ordu-toplumun

* Devşirme ilişkileri militer azınlık egemenliğinin geçmiş iki örneği olan Isparta ve Asurlularda bulunmayan bir kurumdur.

üretilmesi değil tek ordusu ile toprak politik-militer örgütün (kısaca merkezgil bürokratik örgütün) (kapıkulu yeniçeri, ve kapıkulu sipahisi ile) üretilmesi öngelir. Merkezgil devlet düzeni ile üretim biçimi lojiği ereğine tırmanırken bürokratik ilişkiler, merkezgil ordu ilişkileri ile birlikte olamaz; Çünkü yatay ya da segmanter ilişkilere açıktır bu beraberlik. Yalnız bu çelişki sürüngen nitelikte olup çözülme için yeterli koşulları, formasyonun birbiriyle bağlantılı bölümünün temel ilişkilerindeki zayıflama ile ortaya çıkabilir.

Artık bu nitelikte statülerde yer alan bürokratlar (tımarlı sipahi dahil) birer memurdur; ve bunların genel olarak üretimle ilişkileri yoktur, *çiftçi değildirler.* Bunlar eski ve klasik Roma ve Yunan *citizen*leri değildir. Hatırlanacağı gibi *citizen* toprak maliki olduğu için Romalıdır; ve Romalı olarak ta toprak malikidir. Bu iki yanlı özellik (Marx) Romalıya çiftçi niteliğini verir; ve bu topraklarda üretim köle ile de yapılır. Asyagil nomad çıkışlı olarak beliren politik yapının biçimlendirdiği bürokratik statüde yer alanların citizen'lerin yaptığı gibi politika yapamadığını kabul ediyoruz. Citizen (Romalı ya da Yunanlı) politika yaparak (kendi aralarında) yaşar. Kamu görevlerini almak citizen olmaya bağlıdır. Bu politika doğrudan üreticiler (köleler)'e karşı egemenliklerini ortak olarak sürdürme yapı ve pratiğini kapsar. Romalı ve Yunanlı hakim sınıflarının politikanın yapısı yatay ilişkilerle bireyselliği yapı olarak geliştiren bir yapıdır. Bu bireysel politik yapı batıda feodalite yolu ile, görece değişse de, batı kapitalizminin devlet süperstrüktüründe devam edecektir. Burjuva demokratikliğinin yapısal bir özelliği olarak.

Kısaca nomadik çıkışlı Asyagil üretim biçiminin belirlenmesinden önce köleci bir üretim biçiminden geçmez; reaya açıkça köle (Isparta helotu türünden) olmadığı gibi yukarda değindiğimiz gibi serften de daha üst seviyede ve daha hür gözüküyor* Birçoklarının Müslümanlığı kabulünde cizyeden kurtulma yanında bir sebep gibi sayılabilir. Reayanın serfe üstünlüğünü gösteren özelliklerin ilkel birikime elverişli bir gelişme göstermesine, dış koşullar ile

* Osmanlı istilası üzerine Balkanlarda hıristiyan halkın başlangıçta hoşnutluğu iddiası için bu bir gerekçe sayılabilir

birlikte merkezgil-politik-militer mekanizmanın tımarlı sistemle çelişkisindedir.

Özet olarak nomad çıkışlı Asyagil üretim biçiminden önce köleci toplumdan geçilmediği gibi spesifik dış koşullarla birlikte böyle bir üretim biçimine de dönüşemez.*

İDEOLOJİ: Yukarda, politik-militer merkezgil yapının üstünlüğü ile hayatın üretiminin belirlendiğini kabul ettik. Böyle bir yapının ideolojik yapısının solidariteyi sağlayacak nitelikte olması kaçınılmazdır. "Merkezgil düzen" özellikle dini yapı ve öğretinin temelidir. Doğa ve toplum kavramları ve ilişkileri, böyle bir düzenden hareket eder. Böyle bir ideoloji için islam dini ve onun Ortodoks mezhepleri en uygun olanı idi (nitekim Osmanlılar devlet düzenine geçtiklerinde Hanefiliği rastgele seçmediler). Böyle bir üretim biçiminde insanların, verili ithal teknoloji seviyesinde, *homo-religiosus* olması kaçınılmaz gibi. Öyle ki doğrudan üreticilerin, egemenlere başkaldırmaları da dini ideolojinin (her ne kadar çokluk heteredoks mezheplerle ise de) üstünlüğünde yürütülmüştür.

Her ne kadar savaşlarla ve ticaretle köle sahibi olunabilirse de bunlar genellikle hizmetlerde ve bürokraside kullanılacaktır; üretimde özellikle imalat kesiminde (şehirlerde mesela Bursa) bir miktar esir emeği kullanılacaktır (H.Sahillioğlu). Fakat bunlar Asyagil üretim biçimi içinde, bir üretim biçimi niteliğini taşımayacaktır. Üretim genel olarak reaya (Müslüman, Hıristiyan vb.) taşımayacaktır.

Üretim genel olarak reaya (Müslüman, Hıristiyan vb.) tarafından yapılacaktır. Anti-gen ilişkiler içinde hükümdar dışında herkes, devşirme kesimler ile birlikte bürokratla, reaya ve esirler genel kulluk düzeyindedirler. Politik yapı buna göredir, ve politik ilişki ya da pratik buna göre yansır ** Yukarki özellikler ile bu spesifik üretim biçiminin feodal üretim biçiminden farkları belirir. Üniter-merkezgil devlet düzeni ile bu üretim biçimi kendine karşıt güçleri

* Bunun iki sebepten üzerinde durduk; birincisi spesifikliğini anlamak, ikincisi de bu Asyagil üretim biçiminin, üretim biçimlerini sıralayan şemalarda alışılagelen yere konulamayacağıdır.

** Hükümdar kullarını köle gibi cezalandırabilir bu arada idam edilen bir paşasının servetine bu ilişki içinde el koyar.

tasfiye etme eğilimindedir; işte bu dikey ilişkileridir ki, yatay segmanter eğilimlere karşı olacaktır. Bunu kabul ettiğimizde *üretim biçimi ile tarihi formasyonu* birbirine çok yaklaşık bulacağız; yani diğer üretim biçimlerini kendi üniter yapısında eritebilecektir. Ancak formasyonun bütünlüğü dış (yapısal ve pratik) ilişkileri de (ticaret, ideolojik) kapsadığını başlangıçta kabul etmiş idik; bu ilişki ancak, formasyonun spesifik zayıf halkası olarak rol oynayabilecektir.

Dış ilişkilerde ideolojik ve politik pratik din savaşları olarak gözüküyorsa (Osmanlıların haçlı seferlerinin mirasını taşıdığını düşünelim) bu merkezgil-militer sistemi ayrıca zorunlu kılar. İdeolojik işlevi çelişkili bütünü dikey ilişkilerle *sanki* organik bir bütün imiş gibi kabul ettirme pratiğini yürütür. İdeolojik pratik militer pratikle birleşme eğilimindedir. Topraklar büyüdükçe genlere ait bağlantılardan çıkışın genel göstergesi, politik ve ideolojik pratiklerde ayinlerin (ritual) önemi giderek azalışıdır (Gluckman Balandier). Fütuhat ordu-toplumda ayin özelliğini de taşır. Cihat bir tür ayindir de. Fakat merkezgil ordu geliştiğinde cihat bu özelliğini yitirmeye başlar. Bununla beraber, üretim biçimi çözüldükçe ideolojik öğreti ve biçimsel ayinlerin (merasimler halinde) azalması değil, aksine artması da olanak içindedir. İdeolojinin bütünleyici çimento işlevi daha da yoğunlaştırılabilir, giderek üstünlük kazanır, formasyonun bağlantılarında; ve ideolojik pratiğin ritmi artar. Bu tür üretim biçiminde politik ve ideolojik yapılar bir tür homojenlik hatta yapışık gibi üst üste gelebilir. Bu özelliğin önemine ayrıca değineceğiz.

Merkezgil tek ordunun* yeniden üretim düzeni için formasyo-

* Burada iki tür merkezgil mutlak devlet düzenini birbirinden dikkatle ayırmak zorundayız. Bunlar Asyagil merkezgil devlet süperstrüktürü ile batının merkezgil monarşik milli devletin süperstrüktürüdür. Batıda, katolik kilisesinin ve papasının tepesinde bulunduğu, gerçekte yatay, segmanter ilişkilere bağlı feodal-politik süperstrüktürden bir gelişme olmuştur. Krallık batıdaki hem feodal lordlara karşı, hem papalığa karşı hem benzer diğer krallıklara (çoğu din savaşları halinde) karşı çıkacak, hem de yeni sınıf (burjuvalar) la ittifak (başlangıçta) edecektir. Kapitalist gelişme ile bu tür merkezgil devlet paralellik gösterecektir. Bu tür devletin kuruluş sürecinin özelliği yatay politik-militer ilişkilerin gücüne (bireysellik yapıları ile) rağmen aynı zamanda dikey ilişkiler yaratılması ve böylece mutlak yönetim kurulmak istenmesidir. Burada yatay ilişkilerden doğan denge mutlak dikeye yönelme ile zorlanmıştır. Bu ise yeni sınıfla çelişkiye sebep olacaktır.

nunun spesifik tarihi koşullarına değinelim.

Ülkenin daha büyük topraklara yayılma düzeyinde bu tür bir sosyal formasyonun yeniden üretimi merkezgil ordunun yeniden üretimine indirgenebilir demiştik; diğer bir deyimle merkezgil bürokratik statüleri ile gelişmiş politik süperstrüktür tımarlı sosyal üretim ilişkileri ile çelişir; ve ilave etmiştik ki bu çelişki merkezgil ordunun dayandığı temellerin bütünlüğünde var olan ilişkilerin çıkıklık yapması ile çözülmeye sebep olur. Bütünlük ilişkilerin (yapısal ve pratik) karşılıklı bağlılığında belirlenmeler üst belirlenme niteliğinde olabilir. Bunun sonucu doğal ekonomi gereken artığı üretemiyebilir. İthal eğilimli dış ticaretin ve gümrük gelirlerinin yeterince artmaması ya da azalması; savaşların devamlılığı ile merkezgil ordunun finansmanı çözülmeyi karşılıklı etkiler; dış alemdeki gelişmelerle formasyonun yeniden üretimi savaşla sağlanamaz olur. Bu hal ithal eğilimi ile birlikte düşünüldüğünde KAPİTÜLASYONLARIN verilişini kolayca anlarız. Ele aldığımız formasyonun iç ilişkilerinde bir denge kavramı yoktur, birlik kavramı vardır (üniter-merkezgil). Ancak dış alemle ilişkiler açısından dengeden söz edilebilir; diğer devletler ya da ülkelerle bir dengedir bu. Politik ilişkilerin ağırlığı işte bu dış dengededir; ve ancak formasyonun dış alemle yatay ilişkisi vardır. İç yatay ilişki üretim biçiminin değişmesiyle belirir. Dış dinamikle iç dinamiğin içiçeliği daha doğrusu dışa açık yapısallığında, dışta değişen tarihsel konularda (özellikle batıda tarih sürecinde gözlendiği gibi) merkantilist ve kapitalist ilişkiler mübadelelerin, ve para dolaşımının, piyasa sisteminin getireceği evrimin güçlü baskısı altında dış dinamik üstünlüğünü ortaya koyar. Formasyonun şu spesifik özelliği, bu tür hidrolik çıkışlı Asyagil formasyondan ayıran diğer bir farkdır da.

Ekonomik temelin ve onunla birlikte formasyonun çözülüşünde iki almaşık süreç olabilir ya da tartışılabilir:

1) Dış ilişkiler içinde, reayanın serflerden daha üst düzeyde bulundukları varsayımı ile rant ve kendilerini üretmeleri dışında, bir fazlayı üreterek bir ilkel birikim süreci açılabilir. İmalat kesiminde şehirlerde var olan manüfaktür benzeri atelyelerde

kapitalist bir birikim için embriyonik kâr gelişir; reaya daha çok küçük köylü üreticiler-daha çok yarıcı-kapitalist kiracı çiftçiler haline gelebilir. dış piyasalarda emtia satışı artabilir.

2) Dış koşullar altında dış artığa el koymanın yetersizliğinde, militer-politik ve ideolojik yapıların üstünlüğünde artığa el koyanlar, kendilerini üretebilmek için, reayaya bir fazla bırakmak bir yana, onların kendilerine ürettikleri minimun ürünün azalmasına sebep olabilirler; hatta emek araçlarına da el koymaya gidebilirler. Bu ikinci süreç bütünün çelişkilerinden doğmakla birlikte çelişkileri daha da artırır; doğrudan üreticilerin genel fakirleşmesidir sonuç. Ve bu ikinci süreç merkantilist ilkel birikim yollarına engeller koyar. Üstelik formasyonun almaşığa açık olmayan bir çözülmesi içinde. İki almaşıktan hangisinin belirleneceği ampirik tarihi koşullara bağlı gözükmekle beraber, şu kadarı söylenebilir; formasyonun dış ilişkilerdeki temeli, dışarda daha üstün bir üretim biçiminin belirmesi ile zayıflar ve bu halde politik, ideolojik yapıların süregelen üstünlüğü iç ekonomik temelleri de bir alt belirleme olarak çözer; bu çözülüş ya da çıkış giderek kopuş haline gelir. Bu süreçle, Asyagil formasyon bozulmuş olarak süregelmektedir. Yalnız hatırlatalım ki, formasyonun politik ve ideolojik yapılarının gelişmedeki ritmi, ekonomininki ile uyumlu değildir. Öncekilerin kendi rasyonel gelişmeleri ekonomik temelinki ile çelişir. Bu ilkel birikim/ sürecine açılan almaşık değildir. Sürüngen bir çözülmedir bu. Merkezgil politik-militer yapı ve politik ekonomik temellerini çözüntüsüz sürdürmez, üretmez olur. Ülke daha yukarı düzeyde bir formasyona sahip ülke ya da ülkelerce istila edilmediği sürece onların ekonomik, ideolojik, politik etki alanı içine girer. Üretim ilişkilerinin çözüklüğüne rağmen ilkel birikim süreci gelişmediği sürece merkezgil politik-ideolojik yapılar adeta yapışık bir halde üniterliğini üretebilir. Öyle ki üstün dış etkiler (piyasa sistemi ile)ekonomik temeli çözerken doğrudan üreticilerin mülkleşmesi süreci doğabilir; bu feodalleşmeye varamaz; ancak sözde (pseudo) bir feodalleşmedir bu; (ayan gibi) ve merkezgil politik-ideolojik otorite bunu bertaraf edebilir. Yalnız de facto küçük toprak

mülkiyeti doğar. Bu merkezgil politik-ideolojik devlet yapısına zayıf olarak devamına engel değildir. Küçük toprak mülkiyetinin oluşumu ve merkezgil devlet yapısının devam süresi uzundur. Bu devletin politik ve ideolojik yapılarını birbirinden yeni bir üretim biçimine geçmeden ilkel birikim süreci gelişmeden birbirinden ayırmak son derece güçtür. Yeni üretim ilişkilerine dayanmadan bu ayırıma çalışan karşıt politik ve ideolojik pratik, büyük direnç karşısında kalacak; ve her halükarda üstün dış üretim ilişkilerinin uzantılığını kabul ile uzlaşan bir pratik olacaktır. J.Türk pratiği 19. yy. başı ve 20.yy. ilk yarısı Osmanlı'da ve Cumhuriyet'te adına devrim denilen pratikle sözünü ettiğimiz güç işi, yani merkezgil politik ve ideoloji (islamgil) yapıları birbirinden genel fakirleşme sürecinde ayırmaya çalışmıştır. Bu onların trajik misyonu ya da serüvenidir.

A.2.2) OSMANLI SOMUTU ÜZERİNE

Normal artık emeğin toprak rantından kapitalist kâra dönüşüm olanağı ne idi? Şimdi A1.2 ile A2.1'de ortaya konan çerçeve içinde bazı sonuçlara varmanın sırasıdır. Ele aldığımız nomadik orjinli Asyagil üretim biçiminde genel kulluk sistemi içinde görülen esir emeğini bir yana bırakıyoruz. Artık emeğin genel biçimi ürün halinde ve giderek kısmen para halinde ranttır. Doğrudan emek-zaman halinde rant yaygın değildir. Angarya özellikle savaş sırası yükümlülüklerindendir.

Sorun şudur: Gelenekleşmiş (ya da hukuka bağlanmış) artık emeğin üstünde doğrudan üreticiye kalabilecek emek- zaman ile üreticinin kendisini üretmek için zorunlu *olandan gayri bir fazlalığı* üretmesine olanak var mıdır? A.1.2 de sayılan koşulların olumlu bir belirlenmeye yol açmak üzere bir araya gelmesi, *merkezi ordunun gelişme sürecinde oldukça güçtür.* Devamlı savaş sürecinde bulunan bir ülkede dış artığa el konduğu sürece bir fazlalığın üretilmesi olanağı düşünülebilir. Fakat savaşların finansmanı aynı zamanda iç..... Her ne kadar, rant genellikle aynî ise de, hatta fazlalığı pazarda satma olanağı var ise de. Yalnız rant tarafından sınırlanan rantın gerisinde adeta embriyonik bir kâr

gibi olan bu fazlalık genellikle doğrudan üreticiye kalma koşullarını bulamayacak; ve rant bu fazlayı da kapsama eğiliminde olacaktır. Hatta devamlı savaş koşullarında dış gelirler yetersiz kalınca (giderek istila da durunca) doğrudan üreticilerin kendilerini üretmek için zorunlu emek-zaman da kendilerine kalmayabilir (kacgunlar). Yani doğrudan üreticilerin elinde onun diğerlerinden farklılaşmasına yol açabilecek bir fazla için ekonomi dışı koşullar yeterli olmayacaktır.

Yine A.2'de kabul ettik ki rantın parasal biçimi doğal ekonominin kendini yeniden üretemezliğinin simgesidir. Çünkü artık ürünün belli bir bölümü emtiaya dönüşmek ve hatta emtia olarak üretilmek zorundadır; doğrudan üretici artık ürünü aynî rant yerine toprak sahibine onun fiyatını öderdi; ve üretim giderleri içinde para ile yapılan ödemelerin oranı gittikçe artar "bu oran kati ve belirleyici rol oynar"dı. Ve emek araçları üreticinin mülkü olmaya başlardı. Bunlar sosyal emek verimliliğinin belli bir seviyeye geldiğini gösterirdi. Kullanım değeri yerine mübadele değeri üretllirdi ve artık emek ranttan kâra dönerdi. Bunun koşulları: Ticaretin, kentsel endüstrinin (manüfaktürün), emtia üretiminin para dolaşımının belli gelişme düzeyine varması idi. Demek ki doğal ekonomide bir çözülme ile merkezi ordunun gelişmesi ve onun üretimi giderek daha çok parasal ranta ihtiyaç olacaktır. Ayrıca dış alem ile olan ticari ilişkilerde spesifik seviye bu olurdu Bu süreç sonunda doğrudan üreticiler bağımsız küçük mülk sahibi köylülere dönüşür, yarıcılık gelişir, kapitalist kiracı çiftçi belirir, ücretli-işçiler belirir, ev sanayi çözülür vs. ve artık değerin mülk edinilmesi kısaca tarım kesiminde kapitalist üretim biçimi ortaya çıkar.

Bu kırsal bölgelerin şehirleşmesi şehirde birikmiş sermayelerin kırsal bölgelerde *yatırılmasıdır*. Bu süreç "dünya piyasasında, ticarette ve manüfaktürde belli bir görece gelişme"yi öngörmekle beraber esas amacın artık emeğin kâr olarak temellükü *sadece dünya ticaretini egemenliği altına alan ülkelerde kural olmuştur* (Marx).

Eski kırsal üretim biçiminden çıkan bütün ilişkileri darmadağın eden ev sanayiini de tahrip eden bu sürecin sonucu: Artık emeğin

normal ya da genel biçimi kârdır; rant toplam artık üründen kârın çıkmasıyla geri kalan artıktır yani "artık-kâr"dır. Bu ise tarım dışındaki sermayenin ortalama kârına ve üretim fiyatlarına bağlı idi. Karşılıklı bağlılıktan doğan bütün içinde kırsal kesim de diğer kesimleri etkileyecekti; bu süreçte devlet tipi ve biçiminin bütün içinde kendi evrilmesi ile önemli katkısı olacaktı. Bu süreç üst belirlenmeyi gösterir. Oysa ele aldığımız spesifik Asyagil üretim biçiminde çözülme kendi içinden reayanın serflerden üstün durumuna rağmen bir almaşık üretim biçimine geçiş süreci olmayacaktır; dinamizmine rağmen. Merkezi *tek* ordunun (ulufeli) gelişmesi ve onun yeniden üretimi aynî ranta ihtiyaç olacaktır. Bu ihtiyacı, dış alemle olan spesifik ticari ilişkilerin gelişmiş düzeyinde de ele alırsak (özellikle batıdaki üst belirlenme ile birlikte), olumsuz bir alt belirlenme ile karşılaşılır. Öyle ki çözülme rantın parasallığını zorlarken, bu bir geniş piyasa sistemi içinde ilkel birikim sürecine giriş değildir. Sosyal bir verimlilik seviyesinde örgütlenmeden parasal rant istemek olanaksızdır, işlemez. Nitekim tımarlı sistemini, bütünden soyutlayarak yıkan gelişmelerin somut *Osmanlı Malikane Sistemi* şehirlerde birikmiş para halindeki sermayenin kırsal bölgelere yatırılmasına (çoğu kez savunulduğunun aksine) dayanmamaktadır; yani burada rantın artık emek olarak kâra dönüşmesine yol açmamakta para sadece el değiştirmekte, toprak sahibi ile doğrudan üretici arasına çokluk iki kademeli aracı girmekte (M.Genç), doğrudan üretici rant dışında kendini üretmek dışında, bir fazla yaratmak bir yana, kendini de üretemez hale gelirdi (genel fakirleşme). Ve malikane sahipleri çoklukla şehirlerde oturan hiyerarşik statülerin sahipleri olarak kapitalist çiftçi tipiyle hiç bir alakası olmayan kimselerdi. Bu süreç batıda kapitalist üretim biçimini oluşturan üst belirlenmenin çevre olarak Osmanlılardaki belirlenmeyi de biçimlendirmekte etkili oluşudur, bu bir gelişmenin durdurulmasıdır. Bunun açıklamasına devam edelim.

A2.2 İlkel birikim sürecindeki koşulları dikkate aldığımızda alt belirlenmeyi daha da açıklanmış buluruz. Tüccar sermayesinin üstünlüğünden endüstriyel sermayenin üstünlüğüne geçişin

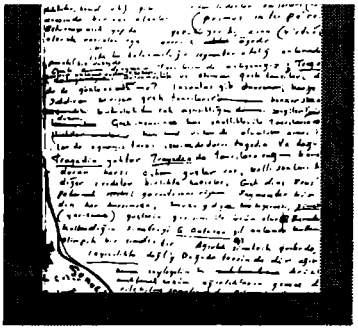
batıdaki genel koşulları, spesifik Asyagil üretim biçiminde yetersiz ya da yoktur. Öyle ki, kolonicilik devlet gücü ile burjuva çıkarları (özel mülkiyet) arasında görülen paralellik ve himayecilik, dünya ticaret savaşları (satma, ihraç) milli kamu borçları düzeni ve modern finans sisteminin (bankacılıkla) kuruluşu, modern vergi sistemine geçiş bilimsel gelişmenin seviyesi (Rönesans dahil) gibi genel koşullarını yeterli biçimi ile bulmak olanağı yoktur.

Manüfaktürün varlığı hatta ülkelerarası ticarette bazı finans araçlarının gelişmesi de (Barthold, Kitabul-Kadı, Suflece gibi H.Sahillioğlu), ticaretin gelişmiş gözüken (H.İnalcık) düzeyi de yetersizdir. Ve ticari sermayenin gelişmesi var fakat bu tür sermayenin emtia üretimini yaratmak değil, onun gelişimini kolaylaştırmak işlevi vardır. Bu işler kapitalist üretim biçimine geçişte taşımaya dayalı ticaret, dünya seviyesinde bir ticaret savaşları ile oluşmuştur. Burada bir kanunu hatırlatalım "tüccar sermayesinin bağımsız gelişmesi, kapitalist üretimin gelişme derecesi ile ters orantılıdır". Üretimden kopukluğu süregelen ticari sermaye gelişmesi ilkel birikimi sağlayan karmaşık çözülme sürecinde rol oynamayacaktır; ya da yetersiz kalacaktır: Kaldı ki merkantil sermayenin taşıma tekeline ele aldığımız tür üretim biçiminde rastlanmaz (mesela Osmanlılarda); ancak ticaret yollarının kontrolü ile vergi alma amacı vardır. Bununla beraber ticarete bir dokunulmazlık verilmek istenir (H.Sahillioğlu, N. Barthold). Bir ülkede yerli endüstriyel üretimle taşıma ticaretinin birlikte gelişimi ülkelerarası seviyeye varınca ilkel birikim süreci hareketlenebilir. Ve giderek dolaşım (ticaret) hareket noktası olmaktan çıkar, endüstriyel emtia üretiminin birer aşaması haline gelir; yani ticari sermaye endüstriyel sermayenin yeniden üretiminde sadece geçici bir aşama biçimidir. Bu özellik doğal ekonominin çözüldüğünün bir diğer göstergesidir. Merkezi ordunun ihtiyaçları ile öncelik ilişkileri ile bağlı ve bütün ülkeyi kapsayan bir lonca düzeni ile manüfaktürün çelişkisini çözecek genel koşullar (A.1.3) bulunmayınca. Böyle bir üretim biçiminde genellikle ticari sermaye üretimden bağımsız gelişiyor demektir. *Batı kapitalist üretim biçimi gelişirken, endüstriyel sermayenin*

yeniden üretim süreci pre-kapitalistlerin dolaşım sürecini de kapsamaya başlar. Yani sanayici tüccar da olmuştur artık, manüfaktür ülke ve ülkelerarası piyasa yapmıştır kendine. Bu aşama pre-kapitalist üretim biçimlerinin (mesela Osmanlıların) sürüngen çözülüşünü hızlandırır; bir ölçüde ev sanayiini dağıtır, yerine bir şey koymadan. Çaresiz dış borçlanmaların habercisidir bu; giderek bu ülkelerin ikili (dual) ekonomisi de buradan doğacaktır.

DOSYA NO : 9

43x65 cm ebatlarında kareli kağıtlara yazılmış tümü elyazısı, tümü okunabilir ve birbiri peşine yazılmış en uzun çalışma... Tarihi yok.

SİVİL TOPLUM VE ÖZGÜRLÜK-EŞİTLİK

Sivil aralığa dayalı otonomiyi anlamaya başladığımızda Greko-Romen yurttaş tipolojisini ve ondan çağımıza inen mirası salt kalıntı (residue) değil, yaşanan mirası anlayabiliriz. Söz konusu aralık bize segmanter bir toplum strüktürünü verir. Sivil aralık, politik toplumda kral (rex) magistra (diktatör, konsül, vb.) gibi ileri çıkan liderler, emsalleri (eşitleri) arasında birinci olanlardır (primus in'ter pa'res). Bölünmeye açık yapıda, öyle gözüküyor ki zimnî (virtuel) olarak var olan öğe, anarşik öğedir.

İşte bu bölünmüşlüğü segmanter niteliği anlamadan paralel bir düzeyde Greko-Romen dünyasının tanrılarını da anlayamayız; Tragedia'yı da sanırım anlamak oradan başlar. Bölünmüşlük ve otonomi Grek tanrıları düzeyinde de gözlenemiyor mu? İnsanlar gibi davranan, kavga eden, saldıran, sevişen Grek tanrıları benzersizdir. Evrendeki bütünlükten çok ayrışıklığı sergiler. Onların düzeni Grek insanına has özellikler ile tanrıların hem kendi hem de ölümlüler arası ilişkilerde oynayış tarzı üzerinde durur tragedia. Ve doğuda Tragedia yoktur. *Tragedia* da tanrılara rağmen karşı duran, karşı çıkan güçler var; belli sonları kendileri diğer iradeler birlikte hazırlar. Grek dini Zeus'un paternal görüntüsüne rağmen segmanter bir din kor karşımıza. Sonuca gidişe has hiyerarşi, *simetrik* (yarışmacı) güçlerin girişimi ile ürün olur*.

* İnsanın bu oynak, acımasız tanrısal yaşama tepkisi, bir yandan *Neo-Platonculuk*'a öte yandan da Tragedia'nın Grek dünyasında bitişine, aslında Grek'lerin tarih sahnesinde *yaşayan* insanlar olarak çekilişine giriş gibi.

Burada kullandığım simetriyi *G.Bateson'gil** anlamda kullanıyorum Olimpik bir simetridir. Ağırlık simetrik güçlerde, *tamamlayıcılıkta* değil, Doğu'da tersinedir ağırlık! Hemen söyliyelim ki krizlerde muhtemel çözüm ağırlıkların görece değiştirilebilme *sanatındadır* (tarihin kıvrım noktaları?)

Burada önceki yazılarımda da belirttiğim birinci çalışma hipotezimi tekrarlamalıyım.

Greko-Romen ve ondan kaynaklanan (genesis) Batı dünyası iktidarları çeşitli düzeylerde daima bölünmüştür; bölünmeye açıktır (segmanter); virtual anarşik öğesi ile. Bölünmüşlük derin strüktürdedir, tarih devinse de, asıl olan budur.

Doğu'da tersinedir, bölünmüşlük strüktürel değil geçicidir; asıl olan eğilim iktidarda tekliktir! Simetri yok, tamamlayıcı organik bütün var** ideolojik düşünsel düzeyler bununla bağlam içinde***. Kısaca politik toplum çok dar ya da tek kişiden oluşur: Sivil aralık açılamaz, ya da cılızdır, yetmez; bunun ideolojisi kültürün üzerine abanır.

Konumuza bir gösterge olarak felsefenin yokluğundan girdik. Gerçekte onay (concensus) dır asıl sorun. Düşünce seviyesinde kabulden geçer değiştirme; yoksa yukarıda da söylediğim gibi değiştir önce, düşünce seviyesinde onay sonradan gelsin, (ki geçmişimizdeki karmaşa buradan geliyor); *onaysız değişim* (?) ile yaşam için çağ içine giriş (bir tür metamorfoz) paradoksaldır.

Çünki bu deneylerde tamamlayıcı (asıl ilişkiler) de çözülür; üstelik simetrik alana giremeden; bu güne bakın! Seçen de seçilen de iktidarı bölüşmüş oluyorlar mı?

Hegel doğusal hükümdarlıklarda bir kişi hürdür der; hükümdardır bu. Benim anladığım bu hürriyet değildir. Hürriyet, diğerleri ile aralıklı otonomilerle tanımlanabilir; yani diğerlerinin simetrik varlığı ile. İşte burada diğer bir iddia ve tanıma giriyoruz.

* Cybernetic kurucusu antropolog, biyolog.
** İbni Haldun'u burada yerine koyabiliriz.
*** Biosfer'de eko-sistem içinde genetik-somatik-mental ilişkiler bütününde yerine konabilir, belirlenir. Açıklama burada gerekli değil.

ÖZGÜRLÜK EŞİTLİK

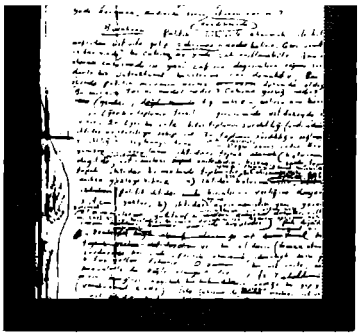
Bu tanım bir ideal görüntüsü taşıyabilir, bir erek yönü bulunabilir. Oysa sivil aralığı ile politik toplumlarda geçmişte yaşanan budur. Grek ve Roma politik mücadele eşitlik=özgürlük çizgisinin üstünde ve altında sürmüştür. Orada eşitlerin özgürlüğü içindeki mücadelesi, çizgi-altında kalan esirlerin yani politik topluma dahil olmayanların da mücadelesi ile karışır. Roma'nın özelliği pleblerin çözgi üstüne çıkma mücadelesi ile anlamlıdır. Çizgi çağımız için de geçerli; hem ülkeler için ve hem de ülkelerarası.

ROMA HUKUKUNUN ÖNEMİ VE KÜLTÜR MİRASI

Kısmen tekrar olacaksa da batı insanının derin temeldeki çizgisini bugüne taşıyan, batının soyut portre ya da soyut desenini veren mirasın aktarılışına kısaca değinelim.

DOSYA NO : 26 **KOD NO: 4**

A4 saman kağıtlara değişik zamanlarda elle yazılmış yeşil flomastır kalemlerle notlar düşülmüş, yarım kalmış bir çalışma. Yüzde 99'u yayınlandı.

Kendimiz kendi koşullarımızla kendimize karşıyız!
Yalnızlık.

SİVİL TOPLUM, BÜROKRASİ, POLİTİKA ve AYDINLAR

(Ali Gevgilili'ye)

Bunları tanımlayarak, genel bir desen içinde, bizim aydını, politikacıyı ve halkı yerine koyacağım. Her toplumda tarihin derinliklerinden gelip, değişimlere rağmen süregelen bir yapı vardır. Bunu belirlediğimiz ölçüde, bugünün tarihi öncüllerini ve mantıki analiz öncüllerin onlar ve onlardan somut gerçeği açıklayabiliriz. İşte bunun için, "bürokrasi", "sivil toplum" ve "politika"nın tanımlarını vereceğim. Vargım odur ki, bu açıklama ile ülkemizin buhranlarının kaynağı da su yüzüne çıkabilecektir. Önce politikanın tanımı:

Politika, ülkenin dirlik ve düzeni adına, son kertede, kaynakların yeniden dağılımını (ister ekonomik, ister israfcı tarzda olsun) sağlayan eylemdir. Yani politikanın bağlı değişkeni kaynakların yeniden dağılımıdır. Dağılım kişi, aile, sınıf yararına ya da zararına olabilir. Kendinize sorun, eninde sonunda istisnası var mı bunun?

Bürokrasi: Politik ilişkilerle ekonomik ilişkilerin bağlamının dolaylı değil de doğrudan üstüste gelip de çakışmasıyla belirir. Bu çakışmada işleyiş bürokratiktir. Gerçi somut olguda her toplumda ve tarihinde bu çakışmaya az ya da çok rastlanabilir. Ama asıl ağırlık yapısal bir çakışmada ise, yani çakışma

değişimlere rağmen ağırlığınca süregeliyorsa, burada derinden gelen strüktürel bir belirlenme var demektir. İşte bu süregelen miras içinde, politik mirasın, önemini vurgulamak istiyorum. Nedir bu mirasın tarihi modeli? Bunun doğuşuna (genesis) değinmeksizin beliren ana karakteristiği vereceğim....

1) Eğer bir toplumun temsilcisi görünümünde üst düzeyde ayrı bir ünite (hükümdar) varsa;
2) Eğer bu ünite bütün toplumun sürekliliği (üretimi) adına politik iktidar ve otoriteye sahip ise,
3) Toplumun sürekliliğini sağlamak, salt üst ünitenin sürekliliğini sağlamaya dönüşürse, bu takdirde doğal sonuç şudur: Kanun yapma, yargılama, ve yönetme iktidarı topak bir halde bölünmemiş olarak, toplumda değil, üst merkezi, ünitededir. Kısaca bütün iktidar toplum adına bir merkezde toplanmıştır. Şüphesiz ekonomiye ai temel kararların sahibi de kendiliğinden bu üst merkezi iktidardır.

İşte bu çakışmadır bürokrasi... Onu hukuki-politik olarak iki ayrı seviyede açıkca gözleyebiliriz. a) İktidar bölünmemiştir. Yani ayrı politik iktidar birimlerinin varlığına dayanan bir denge sistemi yoktur. b) İktidar ayrıca ayrışmamıştır. Yani yasama, yönetme, yargılama da ayrışmış, kurumsal otonomiler yoktur. Görülüyorki (b) şıkkında söz edilen (a) da belirtilenin sonucudur. (Eğer, bir toplumda iktidar bölünmüş ise, ona bağlı olarak iktidarın ayrışması da mümkün olur.)

Pek doğaldır ki, çakışmanın sonucunda beliren politik otorite anayasal bir otorite değildir. Hukukun üstünlüğü yoktur, merkezi ünitenin üstünlüğü vardır. Bu ünite karşısında politik, ekonomik, ideolojik karşı güç çıkmasına yollar genellikle tıkalıdır. İşte o zaman bu üst ünite kendi yaptığı kanunlarla da bağlı olmayabilir: Tahakkümün istibdatın açık kapısı budur. (Töreler) Precedent kurallar dahi bundan istisna değildir. Hayırhah hükümdarların varlığı, bu yapıyı değiştirmez. Orada vermek almak içindir. İşte çakışma ile belirgin merkezi üst ünite, üyesi olmayan silahlı tek parti gibidir. Kendi sürekliliğine karşı fark yaratacak, ekonomi

ideoloji düşüncenin altı yapısı olarak klasik felsefeyi red edebilecektir. Aslında ampirik dünyaya sınır koymakla kendini sınırlayacaktır. Böyle bir iktidarın tarımsal toplumlarda ideolojik meşruiyet için tanrısal bağlantı içinde görünmesi doğaldır.

Ama politik muhalefet için, pratik olan açık tek kapı da aynı bağlantıdadır. Muhalefet aynı dili yani dini dili konuşarak yapılabilir. Buna tefrika denecek ve karşı konacaktır. Böyle bir toplumda kimse yurttaş değildir. Tekiller aramak, ve oradan da bireysel üniteler aramak beyhudedir. Evrensel olan da tekil olan da üst ünitenin kendisindedir.

Bizim tarihi devlet ve iktidar anlayışımızı yukarıdaki şema içinde yerine koyabiliriz. Bütün geçmiş doğu hükümdarlıklarında (Japon Adası kısmen hariç) yukarki yapıyı ortaya çıkarabiliriz. Orada tarihi pratik olguda rastlanan iktidar bölünmüşlüğü geçici ve konjoktüreldir. Yapısal olan bölünmemişliktir. Burada temeldeki soru şudur: Binlerce yıl süregelmiş, tekrarlanmış bu genel desendeki yaşam tarzı, acaba insanlarda kollektif bir hafıza yaratmamış mıdır? Tekrarlanan imajın yapı olarak nöronal sistemimizde yerleşip yerleşmediği tartışması olarak biyogenetik açıdan bakışı bir yana bıraksak ta, bunu binlerce yıllık salt kültürel çeşitli seviyelerde imaj olarak ele aldığımızda dahi, toplumsal bir hafıza motoru bir ENGRAM varsayamayız mı? Böyle bir engram, davranışlarımızı açık ya da kapalı olarak düzenlemeyecek mi? Toplumsal yaşamda değişimlere rağmen (generik) bu yöneliş örgütlenme tarzımızı sürekli etkilemeycek mi? (Spontane olarak dahi.) Örnek verirsek, "dış alemin zorlamasıyla" kapitalist ilişkilere girerken çakışmalı (bürokratik) örgütlenme tarzının etkilerinden kurtulabilecek miyiz? Şimdi dahi kurtulmuş muyuz? Bu kollektif hafızanın güdüleri içinde değil midir sanatkarlarımız, politikacılarımız, aydınlarımız? Böyle bir kollektif hafıza, imaj, bir kaç nesilde kendiliğinden silinir mi sanıyoruz? Politika pratiğinde, çağrışımlar, onu canlı-sıcak tutagelmemiş midir?

Sivil Toplum: Sivil toplumun kaynak alanı da politik alandadır, genel ölçü bu alanda yurttaşların *politik eşitlik* derecesidir. Düzenlenip korunacak olan da budur. Yukardaki merkezi

topaklığın aksine, sivil toplumun ilke koşulu iktidarın bölünmüşlüğüdür. Toplum, bölünmüşlüğe dayalı bir bütünlükle oluşur. Bütünleştirici bölünmüşlük nedir? Bölünmüş iktidar yurttaşlar ve onların meydana getirdiği politik birimlerle belirir. İki seviyesi var: a) yerel, b) ülke seviyesi. Taban ve öz yerel seviyededir. İster belediye ister başka bir ad verelim, burada yurttaşların açık, yerel meclis ya da asamblesi vardır. Arada senato konsey gibi benzerleri de yer alabilir. İşte bu meclislerde yurttaşların biraraya gelmesiyle toplum bağlaşır, bütünleşir. Kanunlar teamüllere de dayanarak, burada yapılır. Kısaca bu bütünleşmedir ki, toplumla birlikte devleti de iktidar türünü de belirtir. Bunun ileri gelen ilk örnekleri klasik Grek ve Roma site devletleridir (Polis, Civitas).

İktidarın bölünmüşlüğü devletin bölünmüşlüğü değil, aksine devleti yapan özelliktir. Devletin başı, ister konsül, ister kral, ister imparator olsun, az çok eşitler arasında birincidir. (Ortaçağ Avrupasını anlamak için iktidarın çeşitli seviyelerde bölünmüşlüğünü görmekten başka çare yoktur. Bizde batı feodalitesinin anlaşılamaması bu özelliği kavrayamamaktan gelir.) Bölünmüşlükten bütüne varışın birlikte koşulu yurttaşlar ve politik birimler arasındaki sivil aralıkların ve karışılıklı sivil disiplinin varlığıdır. "Sivil görevler" varsa, özellikle bu aralık ve disiplini sağlamaktandır. Aksi halde iç karışıklık çıkar (civil strite) devleti (Grech Polis) Diyalog düşünce ayrılıkları ve klasik felsefe için koşul, bu tarz yaşayıştadır. Bu yaşayış tarzının töreleri, giderek toplumun işleyiş kurallarını yani, insanların yaptığı (yukarıdan değil) hukuku oluşturabilir. Anlaşılıyor ki, bu tür toplumda politik otorite, hukuka dayandırılabilecektir (Anayasal otoritenin kaynağı). Sivil yurttaşlar, kendi ilişkilerini ölçü aldıklarında, diğer bütün toplumlar (uygarlıkları ne olursa olsun) sivil olmayan yani *barbarcı* sayacaklardır.

Batısal iktidar bölünmüşlüğünün inişli çıkışlı tarihi olgusu içinde, çeşitli nitelikte mücadelelerden çıkan genel eğilim, iktidarların giderek artan bölünmüşlüğüdür (Tekelciliğe rağmen). Açıktır ki, söz konusu bölünmüşlük, içinde laikliğin ortamı vardır. İşte bu

iktidar bölünmüşlüğünün tarihi bir aşaması olarak iktidar ayrışıklığını birlikte görüyor ve anlıyoruz. Bu bölünme ayrışma ikilisinin tarihi somut ürünü evrensel insan haklarıdır. İşte bu aşama, bize iktidar bölünmüşlüğünün hükümet seviyesinde değil, devlet seviyesinde olduğuna işaret eder açıkça. İktidarın gerçekten bölünmediği bir toplumda, yasama, yürütme, yargılama arasında formel bir ayrışma olsa da, gerçekte bu ayrışmanın otonomileri tartışmalıdır, sözdedir (Halen bizde tartışma konusudur). Yani kapalı ya da açık tahakküm süregelir. Onun içindir ki, bölünme/ayrışma ikilisinin gelişmediği bir ülke olarak bizde sayılan Reisicumhur Kenan Evren "insan hakları insana uygulanabilir" diyebilmiştir.

Batı literatüründeki sivil toplum kavramı (Locke, Rousseau, Kant, Hegel, Marks, Gramsci, de olduğu gibi) bizimkinden farklı ve karmaşık gözüküyor. Çünki, onlar temeldeki seviyesi ne olursa olsun, iktidar bölünmüşlüğüne dayalı bir yaşam tarzı içinde olarak bunu havada oksijeni varsayar gibi zımnî olarak varsaydılar. Hareket noktasının bu farkından dolayı, sivil toplumun gelişmemiş bulunduğu bir toplumda yaşayagelen birisi olarak bizim onlardan farklı vurgulama ve farklı sonuçlara varmamız kaçınılmazdı. Sivil toplumun kollektif hafızasının çakışmalı bürokratik toplumunkinden apayrı oluşu varsaymak şaşırtıcı değildir. Sivil toplumun alt düzeylerinden başlayan örgütlenme tarzı varken, diğerinde değişim adına yukardan forumlar alınsa da işleyişleri sözde kalmaktadır. Örnek alırsak, belediyeler bizde hiç bir zaman sivil toplumun bir alt birimi olamamıştır. Belediyeler eline geçirilen tahakkümüne açıktır. Gerçek yurttaşsız belediye korkunç bir olgudur. Kolluk kuvvetleri ile birlikte hem hakim, hem savcı, hem davacı olabilirler. Tam bir gayrı sivil uygulamaya dönüşebilirler. Belediyeler için böyle ise, diğerleri için nedir? Örnek parlemento?... Parlemento ne zaman parlemento oldu? olsaydı onyılda bir askeri müdahale olabilir miydi? Kollektif hafıza, içinde geçmişin çelişkileri yok mudur? Bizce önemli bir sorudur. Bir çelişki vardır. Sürekli üst üniteye bağlı yaşam hafızası ile, üst ünitenin kendi sürekliliği için yaptıkları baskı ve artığı

toplamasına dayalı bir hafıza arasında. Ama ideoloji sürekli ikisini bağdaştırmaya çalışmıştır. Yani birini diğerinin koşulu yapmaya çalışmış ve verilen iktidarın inayetinden saydırmıştır.

DP ve AP'nin iktidar oluşunda bu çelişkinin izleri bulunabilir...

Yukarki tanım ve çıkarsamalar altında, ülkemizin aydınının, politikacısının ve sanatkarının açık ya da kapalı ikili kişiliklerine değinebiliriz. Kendilerine yakıştırdıkları "sağ" ve "sol" etiketi ile onları gözleyebiliriz. Burada önemli olan soru şudur: Sivil topluma has bir engram içinde olmayanlar, onun formlarına işlevlik sağlayabilirler. Önce sağ kesime bakalım: Geçmişin mirası bölünmemiş topak iktidar ile organize bağlantı içinde olmak isterler. Ünlü sloganları birlik ve beraberliktir. Bir yandan sağcılık adına tarihi politik miras ve engram dürtüsüne uygun yaşamak isterler, bir yandan da çağdaş dünya koşulları içinde bu arada demokratik formlar ve uygulamalar ve uluslararası bağlantılar içinde olmak isterler. Bunlar birbirine uyar mı? Bu çelişki kişiliği bölücüdür. Bu onları çokluk, samimi ve dürüst olmaktan alıkoyduğu gibi, geçmişin bütün kültür mirasını acımaksızın politika sahnesine sürmelerine ve talan etmelerine neden olur. Oysa sanıyorum, renkli bize sıcak gelen varlığı ile, o tür kültür mirasını otonomisini sağlamak daha akılcı olmaz mıydı? Bunun politikacı tiplerinden biri olarak ANAP BAŞKANI Turgut Özal'a aşağıda değineceğim.

Kendilerine ileri solcu diyenlere gelince, tarihi politik mirasın engramın pisişik dürtüsü içinde, daha da çelişik bir varlık sergilemişlerdir. Kendilerini aydın ilerici, demokrat diye kabul ettirmek isteyenlerin, bir kriz içinde nasıl bir despot kesildiklerini yakın geçmişte gözlemlemedik mi? Engramla sanki güdüsel bir eğilimle tahakküm yolunu seçtiklerini bilmiyor muyuz? Bu davranışları engelleyecek ne ciddi bir güç, ne de örgütler yoksa, bizler *sözde yurttaşlar* olarak despotluk ile tebalık arasında kaymaya açık bir durumda değil miyiz? Bu nedenle "katılım" sözcüğü iğreti değil midir? Özünde sol aydın engram psikolojik dürtüsü ile sivil toplum form ve kurumları içinde yaşamak istemesi nedenli bağdaşmaz bir çelişkidir!

Rağmenci olsun olmasın, ilericilik çelişkisi süreklidir. Ulusalı anlamadan, uluslararası olmak nasıldır? Genellikle sanatkarın çelişkisi bunun içindedir. Hukukçuların dramı ise, formları savunarak, hukukun üstünlüğünü kurmak istemelerinde değil de neredeedir. Üniversite, basın hep bu diziye örnek değil midir?

Uzatmadan Turgut Özal'a gelelim! ... Her haliyle her sözüyle belli ki, bölünmemişlik kültürü engramın yukardan dürtüsü içindedir. Bu dürtülerle liberallik ve demokrasi bağdaşabilir mi? Kendilerini muhafazakar görüp, Batı ve Japon muhafazakarlığı ile aynı kefeye girmeye çalışıyor. Hiç sormuş mu Batı hangi geleneği muhafaza ediyor, yine hiç araştırmış mı Japonya'nın geçmişini? O adada ki geçmişin politik ve hukuk yapısını? Hele hele görebilmiş midir ki, Japon geçmişindeki iktidar bölünmüşlüğünü ve kurumlarını... Geçelim ve Özal'ın fonksiyonuna gelelim, Türkiye'de son on yıllar içinde gelişme ile birlikte bir birikim olmuştur. Bu birikim içinde piyasa güçlerinin sonucu olarak kârlarla sağlanandan çok, sürekli enflasyonla birlikte rantlara dayalı birikimdir. Vahşi kanlı bir birikim. Türkiye'deki bütün iktisatçılar bu rantları bilirler; yine dünyada gelmiş geçmiş hiç bir iktisatçı rant gelirlerini savunmaz. Çünki, bunların başlıca özelliği (klasik ve neoklasik iktisatçılarca da) kazanılmamış hak edilmemiş gelirlerdir de ondan. İşte 24 Ocakla başlayan gelişme, bu birikimin konsolide edilmesi, meşrulaştırılması, daha da önemlisi, rasyonelleştirme adına uluslararası sermaye sistemine entegre edilmesidir. İşte Özal'ın fonksiyonu budur.

12 Eylül harekatının ise, buna açık iç ortamı sağlamak, ve bu ortam için gerekli anayasayı hazırlatıp, söylendiği gibi tasdik ettirmedir. Sorulan soru şudur: Böyle mi rasyonelleştirmeye karşısınız? soruya sorularla cevap vereceğim!

1) Rasyonalleştirme diye, birikimin meşrulaştırması ve dış entegrasyonun maliyeti nedir, kimlerin sırtındadır?
2) İhracata evet ama, verilen *fırsatlara* hayali ihracı bütün büyük firmaların kaçakçılığı Sayın Özal ve Pakdemirli'si ile nasıl bir hukuk anlayışı ile kapatıldı? Hukukun üstünlüğü mü, kaçakçılar

lehine subjektifliği mi? Yani tahakküm mü?

3) Sayın Özal bütün konuşmalarına enflasyon eleştirisi ile girerdi. İktisat öğreniminin ilk yılında bütün öğrencilere anlatılır ki, kaynakların rasyonel etkin yani ekonomik dağılımı enflasyon ile olmaz, enflasyonla kaynak dağılımı çarpıtılır. Sürekli %40 civarında bir enflasyonla ciddi bir firma, yatırım yapmaktan kaçınır. Fırsatçılar hariç, bu oranda bir enflasyonla kurulduğu iddia edilen bir denge hesapsızlığa dayalıdır. Paranın ne olduğunu anlamamış bir başbakan enflasyonla mücadele edemez. Fiili ekonomik rejim içinde ettirmezler de.. Onun içindir ki, Özal'ın özelciliğine rağmen piyasa sistemi dışında ve alternatif maliyet kavramı gözardı edilerek belediyelerin harcamalarına ağırlık verilmiştir. Burada yapılan piyasacı bir yaklaşım değil açıkça Keynes'i hatırlatan bir harcama tarzıdır. Öyle mi değil mi? Son soruyu soruyorum: İddia edilen başarılara rağmen, 30 milyar dolara tırmanan dış borçla bağlanmış ekonomimizin döviz likiditesinin eksikliğini objektif bir olgu diye alıyorum ve soruyu soruyorum: Özal'ın hesapları, piyasa sisteminin işletilmesine mi dayanıyordu, yoksa şansa mı? Diyorum ki, dış alemde petrol fiyatlarının bu denli düşebileceği bilinen bir değişken olarak mı girdi petrol hesaplara? Petrol fiyatı düşüşü Özal'ın iradesi dışında bir olgudur. Yani bu denli bir düşme olmasaydı, Özal ekonomisi iflasın eşiğinde olmayacak mıydı? Aksini söyleyen var mı? Potansiyel krizden aktüel krizin eşiğine gelmeyecek mi idi?

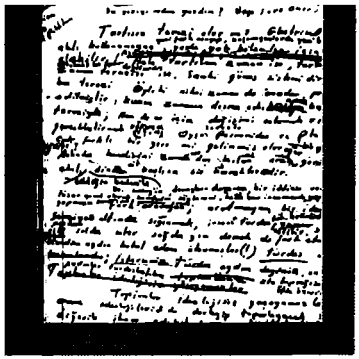
Nitekim şimdi petrol fiyatları tırmanırsa ne olacak? Subjektif hukuk ya da tahakküm kaçınılmaz olarak, hesapsızlık, sorumsuzluk ve özellikle fırsatları yaratır. Claude Levi-Strauss'un kabul ettiği gibi "fırsatlar hırsız yaratır". Gerçek sivil yurttaşlar ve onun politik alana bağlı örgütlerinin iktidar ayrışmasında otonomilerle olmadığı yerde, fırsatlar büyük ölçekte daima vardır. Sorumsuzluklar da... Gerçek yurttaşsız belediyeler fırsatların bollaştığı ilişkilerin yeridir. Devlet bütçesine yaklaşan fonların yeniden dağıtımının yapıldığı politik merkezler olarak. Burada bir anıya değineceğim, rahmetli Prof. Fındıkoğlu ile, L.S.E.'de seminerden sonra, bir İngiliz

hocanın garipsediğimiz bir sorusuna muhatap olmuştuk. Şimdi de ben aynı soruyu size soruyorum: "Türkiye'de rüşvetin laissez-faire'si mi var?"

Çağdaş bir çözümün gündeminin ilk maddesi: öncelikle ilk defa halkla birlikte maraton niteliğinde, politik eşitliğin sağlanacağı yeni sivil bir anayasa yapma praksisidir. Aksi, yukardancı politik mirası kullanan azınlıktaki bir sınıfın diktatoryasıdır: Toplumun üstünü kapatmadır. Sermaye kesimimiz çağdaş bir sivil toplum oluşturulmasını istemez. Onlar için halkın yığınlardan oluşması çok daha yararlıdır."*Halkın yığınlaşması militanlık getirir; bu ise sivil aralıkları yok eder.!*

DOSYA NO : 12 **KOD NO: 1**

Tükenmez kalemle 28x36 ebatlarında kareli kağıtlara yazılmış, Ali Gevgilili'ye ithaf edilmiş bir metin. 7 sayfalık çalışma yarım kalmış...

Çatış-
Uzlaş-
Y. üretilmeyeni
GÖR
Kendimizle savaş:
ezilenleri
ezenleri
insan (...)
olarak tanımla

LİBERAL DEĞİL, SİVİL TOPLUM BİR KEZ DAHA: DEMOKRATİK MİSAK

1- Roma'nın ÖNEMİ (Batı'da kültür mirası açısından)

Obeidance

J. Huxley

Felsefesiz toplum: SODEP Üsküdar ilçesinde sivil toplum üzerine bir konferansım vardı (15 Mart 1985). Özellikle, parti dışından gelmiş grup ya da gruplarla, eskiden beri aşina olduğumuz, *sözde* bir tartışma başladı. Bu defa da anlaşılıyordu ki, çağ tabularıyla birlikte, kapalı bir *-ilerici-gerici* ayırımı açıkça süregeliyordu. Kendilerine ilerici-sol diye sözde saf seçmişler, seçtirilmişti

gerçekte. Çağdışı tutum. Çağ dışıdır, çünkü *tartısız terazi* var ellerinde, eleştiri kabul etmez, öğretilmiş ya da şablonlaştırılmış bir ideoloji var ellerinde; yani eleştirisel aklı karıştırmaz bir bilgi, Onların gerici dedikleri ile kendileri arasında temelde acaba fark var mıydı? İkisini de anlamak istediğim için "bitaraf kaldığım" ve "ilericilere" katılmadığım için nankör olduğumu söyleyebildi. Bu kelime, o toplantıda kullanıldı. Diyalektik yanılgıydı bu!

Toplumlar ideolojisiz yaşamazlar; ama ideolojileri de toparlayacak üst düzeyde genel ilkelerle akıl ürünü olarak felsefeye gereksinim var. Oysa daha başlangıçta felsefenin yapılıp yapılamadığı da çok önemli bir ölçüdür (kriter). Felsefî düşünce düzeyi yapılaşma ile ancak süreklidir. Önce ilimleri barındıran sonra kendinden ayrılmış olsalar da onlardan karşılıklı yararlanma içinde olan felsefeler yaşıyor çağımızda.

BİZDE NEDEN FELSEFE YOK?

Vahiy ve inanca dayalı, zamanı (önce ve sonrayı) aşan dinler klâsik anlamıyla felsefe değil, ... insanı bir yüceltme yoludur, kişiyi ulvi düzey ya da katlara vardırabilir; Toplumun dünya dışına çıkarak (belki de kaçarak). Bunlar felsefe değil.

İslam aleminde Grek felsefesinin devamı olarak felsefe (özellikle meşai) gelişti, üstelik Grek'lerden farklı bir ortamda: tek tanrılı güçlü dinlerin varlığında. Ama İbni Rüşd ile durdu. Fatih devrinde İbni Rüşd tekrar haksız bulundu. 15. yy.'da felsefe yasak ya da yok. Bu sonun oluşmasını anlamak bizce çok zor değil.

türdeş insandır, nasıl bir türdeşlik? Mesele var burada. Düşünce dünyasının üst düzeyde derlenip toparlanabilmesi felsefe dışında nasıl olabilir? Felsefe doğal bilimlerin gelişme düzeyiyle bağlam kurma zorunda tarih olmamak için, üniversitelerde felsefenin okutuluş düzeyi belli. Ayrıca sadece okutmak yeterli sayılabilir miydi? Felsefenin olabilirliğinin koşulları yok; cidd bir felsefenin üretilebilirliği, kendini yasaklayan, türdeş insa isteyen resmî ideolojilerle kavgasına bağlı. Azınlığın zora dayal

politik toplumuna karşı düşer felsefenin varlık koşulu. Felsefenin varlığı sivil toplumun bir ölçütüdür, tersi de doğru değil mi? Ağırlığı ile varlık ya da yokluk!

ROMA'NIN ÖNEMİ: Batı dünyasında kültür mirası sorunu.

Burada söz konusu olan miras toplumsal yaşamın derin temelinde var olan değişim ve katkılara rağmen embriolojik niteliğiyle süregelen ilişkilerdir. Sanat dallarında somuta çıkmış ürünlerden oluşan kalıntılar; zaman içinde türevdir. Fakat benim için önemli miras, yaşam tarzında, insanlar arası ilişkilerde süregelen türden bir mirastır. Ben buna somuta çıkan *ağırlıklı* bir politik miras diyordum önceki yazılarımda. Bir kez daha üzerine gidelim bu mirasın.

Greko-Romen temel mirasdır bu. Burada benim mirası, özsel temelini ifade eden varsayımım şudur: Batı dünyasında politik iktidarın temeldeki bölünmüşlüğüdür; az ya da çok bölünmüşlük; *tiranlık, oligarşi, krallık, imparatorluk* vb. görüntülere rağmen; Evet bunlara rağmen iktidarın bölünmüşlüğü ön koşulu iledir ki felsefe ve ilim modern denen düzeyine vardı (17.yy.); bölünmüşlüğün *dengelerinde mücadele* ile şüphesiz.

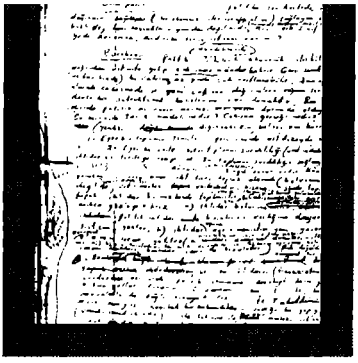
Düşüncede red ve olumlama ile toplum yaşamında red ve olumlamalar arasında bağ yok mudur? Toplum ve insan devinmesi bu bağ içinde değil mi?

Söz konusu bölünmüşlük, batı dünyasında geri planda varsayılmıştır hep. Politika teorisinde ve felsefesinde bölünmüşlük analizi yapıldığını bilmiyorum. Montesquieu'nun yaptığı da sanıyorum (*iktidar ayrılığı* ve deneyi) bir kabuldür. Batılı olmayan bizler bu ayrılığı anlamalıyız öncelikle.

Doğu toplumlarının geçmişinde olmayan, dengeler. Oysa Doğu'da bölünmüşlük yok değil, bölünmüşlük ve ancak geçicidir. ROMA'NIN ÖNEMİ ROMA HUKUKUNDA YANSIR

DOSYA NO : 8 **KOD NO: 3**

3. hamur A4 kağıtlara yazılmış. Toplam üç sayfa. Okunabilir durumda. Flomastır yeşil, pembe ve siyah renklerle yazılmış, renklerin özel bir anlamı yok. Çıkmalar var, en son sayfada serbest alınmış notlar, okunabilir durumda. Yazı ile ilişkilendirilmeden askıda duruyor.

SİVİL TOPLUM, BÜROKRASİ, POLİTİKA ve AYDINLAR

Bunları tanımlayarak genel bir desen içinde aydını, politikacıyı ve halkı yerine koyacağım. Her toplumda tarihinin derinliklerinden gelip, değişimlere rağmen süregelen bir yapı vardır. Bunu belirlediğimiz ölçüde, bugünün tarihini öncüllerini ve logic hareket öncülleri içinde somut gerçeği açıklayabiliriz. İşte bu yapıyı belirlemek için bürokrasi, sivil toplum ve politikanın tanımlarını vereceğim.

Önce politikanın tanımı: Politika, son kertede, kaynakların yeniden dağılımını (ister ekonomik ister israfçı olsun) sağlayan eylemdir. Yani politikanın bağlı değişkeni kaynakların yeniden dağılımıdır; (vice versa durumu değiştirmez) kişi-aile-sınıf, ülke yarar ya da zararına. Kendinize sorun eninde sonunda istisnası var mı?

Bürokrasi: Politik ilişkilerle ekonomik ilişkilerin bağlamını dolaylı değil de, doğrudan üstüste gelip çakışmasında belirir. Gerçi somut olguda, her toplumda (ve tarihinde) bu çakışmaya az ya da çok rastlanabilir. Ama asıl ağırlık yapısal olarak çakışmada ise, yani çakışma değişimlere rağmen süregeliyorsa, burada derin bir strüktürel belirlenme var demektir. Ben bu süregelen miras içinde politik mirasın merkezi durumda olduğunu kabul ediyorum. Bu mirasın tarihi modeli nedir? Çakışma gerçeği nedir- Bunun doğuşuna (genesis) değinmeksizin, beliren ana karakteristiği vereceğim.

1) Eğer bir toplumun temsilcisi görünümünde üst düzeyde bir ayrı ünite (hükümdar) varsa;

2- Eğer bu ünite, bütün toplumun sürekliliği (üretimi) adına politik iktidar ve otoriteye sahip ise,

3- toplumun sürekliliğini sağlamak, salt üst ünitenin sürekliliğini sağlamaya dönüşür, sanki özdeşleşir.

4- Doğal sonuç şudur: kanun yapma, yargılama, yönetme ve yargılama iktidarı topak (bölünmemiş) olarak toplumda değil de onun üstünde ya da ayrı üst-merkezi ünitededir. Kısaca, sözde toplum adına bütün topak iktidar bir merkezde toplanmıştır. Şüphesiz ekonomiye ait temel kararların sahibi de üst-merkezi iktidardır. İşte bu çakışmayı ve onu hukuki-politik iki ayrı seviyede açıkça gözleyebiliriz: a) iktidar bölünmemiştir, yani ayrı politik iktidar birimlerinin varlığına dayanan bir denge sistemi yoktur, b) iktidar ayrıca ayrışmamıştır, yani yasama, yönetme, yargılamada kurumsal otonomileri yoktur. İnsan hakları için ortam yoktur (ki modern anayasal düzenlerin ilkesi bunlardır) ve yani (a), (b) nin koşuludur. Aksine bir durumda da öyle iktidarın ayrılması bölünmesinin fonksiyonudur. İnsan hakları bunlar üzerinde kuruludur. Pek doğaldır ki, politik otorite anayasal bir otorite değildir, hukukun üstünlüğü yoktur, üst merkezi ünitenin üstünlüğü vardır. Bu ünite karşısında politik, ekonomik, ideolojik karşı güç çıkmasına yollar genellikle tıkalıdır. İşte o zaman bu üst ünite, kendi yaptığı kanunlarla da olmayabilir. İşte tahakküm, istibdadın açık kapısı hayırhah hükümdarların varlığı bu yapıyı değiştirmez. Orada vermek almak topak bir haldedir. Otonomilerle ayrışmamıştır. Ve bu alanın sahibi toplumda değil, üst merkezi ünitededir. Kısaca bütün iktidar toplanmıştır. Şüphesiz ekonomiye ait temel kararların sahibi de kendiliğinden bu üst merkezi iktidardır.

İşte bu çakışmadır, bürokrasi... Onu hukuki-politik olarak iki ayrı seviyede açıkça gözleyebiliriz.

a- İktidar bölünmemiştir. Yani ayrı politik iktidar birimlerinin varlığına dayanan bir denge sistemi yoktur.

b- İktidar mutlaklığını sınırlayacak ayrı iktidar unsurları yoktur. İktidar ayrıca ayrışmamıştır. Yani yasama, yürütme, yargılamada ayrışmış, kurumsal otonomiler yoktur. Görülüyor ki b şıkkında söz edilen a'da belirtilenin sonucudur. (Eğer bir toplumda iktidar bölünmüş ise, ona bağlı olarak iktidarın ayrışması da mümkündür.

Pek doğaldır ki, çakışmanın sonucunda beliren politik otorite anayasal bir otorite değildir. Hukukun üstünlüğü yoktur, merkezi ünitenin üstünlüğü vardır. Bu ünite karşısında politik, ekonomik, ideolojik karşı güç çıkmasına yollar genellikle tıkalıdır. İşte o zaman bu üst ünite kendi yaptığı kanunlarla da bağlı olmayabilir: Tahakkümün (preecdent kurallar dahi bundan istisna değildir). İstibdadın açık kapısı budur. (töreler) hayırhah hükümdarların varlığı, bu yapıyı değiştirmez. Orada vermek almak içindir. İşte çakışma ile belirgin merkezi üst ünite, üyesi olmayan silahlı tek parti gibidir. Kendi sürekliliğine karşı fark yaratacak, ekonomi ideoloji düşüncenin alt yapısı olarak klasik felsefeyi red edebilecektir. Aslında, ampirik dünyaya sınır koymakla kendini sınırlayacaktır. Kendini yanlızlaştırma böyle bir iktidarın, "tanımsal toplumlarda" ideolojik meşruiyet için tanrısal bağlantı içinde görünmesi doğaldır. Ama politik muhalefet için, pratik olan açık tek kapı da aynı bağlantıdadır. Muhalefet aynı dili, yani dini dili konuşarak yapılabilir. Buna tefrika denecek ve karşı konacaktır. Böyle bir toplumda kimse yurttaş değildir. Tekiller aramak ve oradan da bireysel üniteler aramak beyhudedir. Evrensel olan da tekil olan da üst ünitenin kendisidir. Bizim tarihi devlet ve iktidar anlayışımızı yukardaki şema içinde yerine koyabiliriz. Bütün geçmiş doğu hükümdarlıklarında (Japon adası kısmen hariç) yukardaki yapıyı ortaya çıkarabiliriz. Orada tarihi pratik olguda rastlanan iktidar bölünmüşlüğü geçici ve konjoktüreldir. Yapısal olan bölünmemişliktir. Burada temeldeki soru şudur: Binlerce yıl süregelmiş, tekrarlanmış bu genel desendeki yaşam tarzı, acaba insanlarda kollektif bir hafıza yaratmamış mıdır?. Tekrarlanan imajın yapı olarak nöronal sistemimizde yerleşip yerleşmediği tartışması olarak biyogenetik açıdan bakışı bir yana bırakırsak ta,

bunu binlerce yıllık salt kültürel çeşitli seviyelerde imaj olarak ele aldığımızda dahi, toplumsal bir hafıza motoru bir ENGRAM varsayamayız mı? Böyle bir engram, davranışlarımızı açık ya da kapalı olarak düzenlemeyecek mi? Toplumsal yaşamda değişimlere rağmen (generik) bu generik örgütlenme tarzımızı sürekli etkilemeyecek mi? (Spontanie olarak dahi.) Örnek verirsek, "dış alemin zorlamasıyla" kapitalist ilişkilere girerken çakışmalı (bürokratik) örgütlenme tarzının etkilerinden kurtulabilecek miyiz? şimdi dahi kurtulmuş muyuz? Bu kollektif hafızanın güdüleri içinde değil midir, sanatkarlarımız, politikacılarımız, aydınlarımız? Böyle bir kollektif hafıza, imaj, bir kaç nesilde kendiliğinden silinir mi sanıyoruz? Politika pratiğinde, çağrışımlar, onu canlı-sıcak tutagelmemiş midir?

Sivil Toplum: Sivil toplumun kaynak alanı da politik alandadır; temel ölçü bu alanda yurttaşların *politik eşitlik* derecesidir. Düzenlenip korunacak olan da budur. Yukarki merkezi topaklığın aksine, sivil toplumun ilke koşulu iktidarın bölünmüşlüğüdür. Toplum, bölünmüşlüğe dayalı bir bütünlükle oluşur. Bütünleştirici bölünmüşlük nedir? Bölünmüş iktidar yurttaşlar ve onların meydana getirdiği politik birimlerle belirir. İki seviyesi var: a-yerel, b- ülke seviyesi, Taban ve öz yerel seviyededir. İster belediye ister başka bir ad verelim, burada yurttaşların açık, yerel meclis ya da asamblesi vardır. Arada senato konsey gibi benzerleri de yer alabilir. İşte bu meclislerde yurttaşların bir araya gelmesiyle toplum bağlaşır, bütünleşir. Kanunlar teamüllere de dayanarak, burada yapılır. Kısaca bu bütünleşmedir ki, toplumla birlikte devleti de iktidar türünü de belirtir. Bunun ileri gelen ilk örnekleri klasik Grek ve Roma site devletleridir. (Polis, Civitas). İktidarın bölünmüşlüğü devletin bölünmüşlüğü değil, aksine devleti yapan özelliktir. Devletin başı, ister konsül, ister kral, ister imparator olsun, az çok eşitler arasında birincidir. (Ortaçağ Avrupası'nı anlamak için iktidarın çeşitli seviyelerde bölünmüşlüğünü görmekten başka çare yoktur. Bizde batı feodalitesinin anlaşılmaması bu özelliği kavrayamamaktan gelir.) Bölünmüşten bütüne varışın birlikte koşulu yurttaşlar ve politik birimler arasında

sivil aralıkların ve karşılıklı sivil disiplin varlığıdır. "Sivil görevler" varsa, özellikle bu aralık ve disiplini sağlamaktandır. Aksi halde iç karışıklık çıkar (civil strite) devleti (Grech Polis). Diyalog, düşünce ayrılıkları ve klasik felsefe için koşul, bu tarz yaşayıştadır. Bu yaşayış tarzının töreleri, giderek toplumun işleyiş kurallarını yani, insanların yaptığı (yukardan değil) hukuku oluşturabilir. Anlaşılıyor ki bu tür toplumda politik otorite, hukuka dayandırılabilecektir. (Anayasal otoritenin kaynağı). Sivil yurttaşlar, kendi ilişkilerini ölçü aldıklarında, diğer bütün toplumlar (uygarlıkları ne olursa olsun) sivil olmayan yani *barbarcı* sayacaklardır.

Batısal iktidar bölünmüşlüğünün inişli çıkışlı tarihi olgusu içinde, çeşitli nitelikte mücadelelerden çıkan genel eğilim, iktidarların giderek artan bölünmüşlüğüdür. (Tekelciliğe rağmen) Açıktır ki, söz konusu bölünmüşlük, içinde laikliğin ortası vardır. İşte bu iktidar bölünmüşlüğünün tarihi bir aşaması olarak iktidar ayrışıklığını birlikte görüyor ve anlıyoruz. Bu bölünme ayrışma ikilisinin tarihi somut ürünü evrensel insan haklarıdır. İşte bu aşama, bize iktidar bölünmüşlüğünün hükümet seviyesinde değil, devlet seviyesinde olduğuna işaret eder açıkça. İktidarın gerçekten bölünmediği bir toplumda, yasama, yürütme, yargılama arasında formel bir ayrışma olsa da, gerçekten bu ayrışmanın otonomileri tartışmalıdır, sözdedir (Halen bizde tartışma konusudur.) Yani kapalı ya da açık tahakküm süregelir. Onun içindir ki, bölünme/ayrışma ikilisinin gelişmediği bir ülke olarak bizde sayılan Reisicumhur Kenan Evren "insan hakları insana uygulanabilir" diyebilmiştir. Batı literatüründeki sivil toplum kavramı (Locke, Rousseau, Kant, Hegel, Marx, Gramci de olduğu gibi) bizimkinden farklı ve karmaşık gözüküyor. Çünkü onlar temeldeki seviyesi ne olursa olsun, iktidar bölünmüşlüğüne dayalı bir yaşam tarzı içinde olarak bunu havada oksijeni varsayar gibi zımni olarak varsaydılar. Hareket noktasının bu farkından dolayı. Sivil toplumun gelişmemiş bulunduğu bir toplumda yaşaya gelen birisi olarak bizim onlardan farklı vurgulama ve farklı sonuçlara varmamız kaçınılmazdı. Sivil toplumun kollektif hafızasının çakışmalı bürokratik

toplumunkinden apayrı oluşu varsaymak şaşırtıcı değildir. Sivil toplumun alt düzeylerinden başlayan örgütlenme tarzı varken, diğerinde değişim adına yukardan forumlar alınsa da işleyişleri sözde kalmaktadır. Örnek alırsak, belediyeler bizde hiç bir zaman sivil toplumun bir alt birimi olamamıştır.

Belediyeler eline geçirilen tahakküme açıktır. Gerçek yurttaşsız belediye korkunç bir olgudur. Kolluk kuvvetleri ile birlikte hem hakim, hem savcı, hem davacı olabilirler. Tam bir gayrı sivil uygulamaya dönüşebilirler. Belediyeler için böyle ise, diğerleri için nedir? Örnek parlemento?... Parlemento ne zaman parlemento oldu? Olsaydı on yılda bir askeri müdahale olabilir miydi?

Kollektif hafıza, içinde geçmişin çelişkileri yok mudur? Bizce önemli bir sorudur. Bir çelişki vardır. Sürekli üst üniteye bağlı yaşam hafızası ile, üst ünitenin kendi sürekliliği için yaptıkları baskı ve artığı toplamasına dayalı bir hafıza arasında. Yani birini diğerinin koşulu yapmaya çalışmış ve verileni iktidarın inayetinden saydırmıştır.

DP ve AP'nin iktidar oluşunda bu çelişkinin izleri bulunabilir... Yukarki tanım ve çıkarsamalar altında, ülkemizin aydının, politikacının ve sanatkarının açık ya da kapalı ikili kişiliklerine değinebiliriz. Kendilerine yakıştırdıkları "sağ" ve "sol" etiketi ile onları gözleyebiliriz. Burada önemli olan soru şudur: Sivil topluma has bir engram içinde olmayanlar, onun formlarına işlerlik sağlayabilirler mi? Önce sağ kesime bakalım: Geçmişin mirası bölünmemiş topak iktidar ile organize bağlantı içinde olmak isterler. Ünlü sloganları birlik ve beraberliktir. Bir yandan sağcılık adına tarihi politik miras ve engram dürtüsüne uygun yaşamak isterler, bir yandan da çağdaş dünya koşulları içinde bu arada demokratik formlar ve uygulamalar ve uluslararası bağlantılar içinde olmak isterler. Bunlar birbirine uyar mı? Bu çelişki kişiliği bölücüdür. Bu onları çokluk, samimi ve dürüst olmaktan alıkoyduğu gibi, geçmişin bütün kültür mirasını acımaksızın politika sahnesine sürmelerine ve talan etmelerine neden olur. Oysa sanıyorum, renkli bize sıcak gelen varlığı ile, o tür kültür mirasını otonomisini sağlamak daha akılcı olmaz mıydı? Bunun politikacı

tiplerinden biri olarak ANAP Başkanı Turgut Özal'a aşağıda değineceğim.

Kendilerine ileri solcu diyenlere gelince,... tarihi politik mirasın engramın psişik dürtüsü içinde, daha çelişik bir varlık sergilemişlerdir. Kendilerini aydın ilerici, demokrat diye kabul ettirmek isteyenlerin, bir kriz içinde nasıl bir despot kesildiklerini yakın geçmişte gözlemlemedik mi? Engramla sanki güdüsel bir eğilimle tahakküm yolunu seçtiklerini bilmiyor muyuz? Bu davranışları engelleyecek ne ciddi bir güç, ne de örgütler yoksa, bizler *sözde yurttaşlar* olarak despotluk ile tebalık arasında kaymaya açık bir durumda değil miyiz? Bu nedenle "katılım" sözcüğü iğreti değil midir?Özünde sol aydın engramın psikolojik dürtüsü ile, sivil toplum form ve kurumları içinde yaşamak istemesi ne denli bağdaşmaz bir çelişkidir:

Rağmenci olsun olmasın, ilericilik çelişkisi süreklidir. Ulusalı anlamadan, uluslararası olmak nasıldır? Genellikle sanatkarın çelişkisi bunun içindedir. Hukukçuların dramı ise, formları savunarak, hukukun üstünlüğünü kurmak istemelerinde değil de nerededir. Üniversite, basın hep bu diziye örnek değil midir?

Uzatmadan Turgut Özal'a gelelim... Her haliyle her sözüyle belli ki, bölünmemişlik kültürü engramın yukarıdan dürtüsü içindedir. Bu dürtülerle liberallik ve demokrasi bağdaşabilir mi? Kendilerini muhafazakar görüp, Batı ve Japon muhafazakarlığı ile aynı kefeye girmeye çalışıyor. Hiç sormuş mu Batı hangi geleneği muhafaza ediyor, yine hiç araştırmış mı Japonya'nın geçmişini? O adadaki geçmişin politik ve hukuk yapısını? Hele hele görebilmiş midir ki Japon geçmişindeki iktidar bölünmüşlüğünü ve kurumlarını... Geçelim ve Özal'ın fonksiyonuna gelelim.

Türkiye'de son on yıllar içinde gelişme ile birlikte bir birikim olmuştur. Bu birikim içinde piyasa güçlerinin sonucu olarak kârlarla sağlanandan çok, sürekli enflasyonla birlikte rantlara dayalı birikimdir. Vahşi kanlı bir birikim. Türkiye'deki bütün iktisatçılar bu rantları bilirler: yine dünyada gelmiş geçmiş hiç bir iktisatçı rant gelirlerini savunmaz. Çünkü bunların başlıca özelliği (klasik

ve neoklasik iktisatçılarca da) kazanılmamış hak edilmemiş gelirlerdir de ondan. İşte 24 Ocak'la başlayan gelişme, bu birikimin konsolide edilmesi, meşrulaştırılması, daha da önemlisi, rasyonalleştirme adına uluslararası sermaye sistemine entegre edilmesidir. İşte Özal'ın fonksiyonu budur. 12 Eylül harekatının ise, buna açık iş ortamı sağlamak ve bu ortam için gerekli anayasayı hazırlatıp, söylendiği gibi "tastik ettirme"dir. Sorulan soru şudur: Böyle mi rasyonalleştirmeye karşısınız? Soruya sorularla cevap vereceğim...

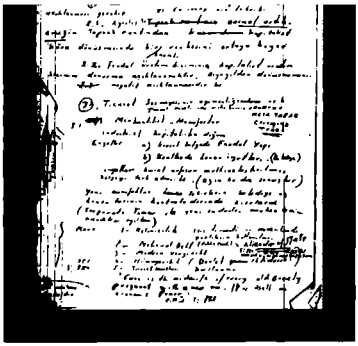
1) Rasyonalleştirme diye, birikimin meşrulaştırılması ve dışa entegrasyonunun maliyeti nedir, kimlerin sırtındadır?
2) İhracata evet ama, verilen *fırsatlarla* hayali ihracatçı bütün büyük firmaların kaçakçılığı, Sayın Özal ve Pakdemirlisi ile nasıl bir hukuk anlayışı ile kapatıldı? Hukukun üstünlüğü mü, kaçakçılar lehine subjektifliği mi? Yani tahakküm mü?
3) Sayın Özal bütün konuşmalarına enflasyon eleştirisi ile girerdi. İktisat öğreniminin ilk yılında bütün öğrencilere anlatılır ki, kaynakların rasyonel etkin yani ekonomik dağılımı enflasyon ile olmaz, enflasyonla kaynak dağılımı çarpıtılır. Sürekli %40 civarında bir enflasyonla ciddi bir firma, yatırım yapmaktan kaçınır. Fırsatçılar hariç bu oranda bir enflasyonla kurulduğu iddia edilen bir denge hesapsızlığa dayalıdır. Paranın ne olduğunu anlamamış bir başbakan enflasyonla mücadele edemez. Fiili ekonomik rejim içinde ettirmezlerdi. Onun içindir ki, Özal'ın özelçiliğine rağmen, piyasa sistemi dışında ve alternatif maliyet kavramı göz ardı edilerek belediyelerin harcamalarına ağırlık verilmiştir. Burada yapılan piyasacı bir yaklaşım değil açıkça Keynes'i hatırlatan bir harcama tarzıdır. Öyle mi değil mi? Son soruyu soruyorum: İddia edilen başarılara rağmen, 30 milyar dolara tırmanan dış borçla bağlanmış ekonomimizin döviz likiditesinin eksikliğini objektif bir olgu diye alıyorum ve soruyu soruyorum: Özal'ın hesapları, piyasa sisteminin işletilmesine mi dayanıyordu, yoksa şansa mı? Diyorum ki, dış alemde petrol fiyatlarının bu denli düşebileceği bilinen bir değişken olarak mı girdi hesaplara? Petrol fiyatı

düşüşü Özal'ın iradesi dışında bir olgudur. Yani bu denli bir düşme olmasaydı, Özal ekonomisi potansiyel krizden aktüel krizin eşiğine gelmeyecek mi idi? Aksini söyleyen var mı?

Nitekim şimdi petrol fiyatları tırmanırsa ne olacak? Subjektif hukuk ya da tahakküm kaçınılmaz olarak, hesapsızlık, sorumsuzluk ve özellikle fırsatları yaratır. Claude Levi-Strauss'un kabul ettiği gibi "fırsatlar hırsız yaratır". Gerçek sivil yurttaşlar ve onun politik alana bağlı örgütlerinin iktidar ayrışmasında otonomilerle olmadığı yerde, fırsatlar büyük ölçekte daima vardır. Sorumsuzluklar da... Gerçek yurttaşsız belediyeler fırsatların bollaştığı ilişkilerin yeridir. Devlet bütçesine yaklaşan fonların yeniden dağıtımının yapıldığı politik merkezler.....

DOSYA NO : 12 **KOD NO: 2**

İdris Küçükömer tarafından daktilo edilmiş veya ettirilmiş bir metin, cümlenin sonu bağlanmamış, 1. sayfası [illegible] kâğıt, sonraki 5 sayfası ise saman kâğıda yazılmış toplam 6 say

BU TOPLUMDA KİMSE YURTTAŞ DEĞİLDİR.

Nokta: *Sayın Küçükömer, sizin "aydın"a farklı yaklaşımda bulunduğunuzu biliyoruz. Biz sizden, öncelikle, Özal'a bakan aydını tanımlamanızı istiyoruz.*

Küçükömer: Ben genel bir desen içinde, bizim aydını, politikacıyı ve halkı yerine koymak istiyorum. Bunun için de, politika, bürokrasi ve sivil toplum kavramlarının açıklığa kavuşmasını gerekli buluyorum. Politika, son kertede, kaynakların yeniden dağılımını, kişi, aile, sınıf yararına ya da zararına sağlayan eylemdir. Bürokrasi ise politik ilişkilerle ekonomik ilişkiler bağlamının dolaylı değil de, doğrudan üstüste gelip çakışmasıyla belirir. Eğer bir toplumda hükümdar varsa, eğer bu kişi, bütün toplumun sürekliliği adına politik iktidar ve otoriteye sahipse, toplumun sürekliliğini sağlamak, salt üst ünitenin sürekliliğini sağlamaya dönüşürse, bu takdirde, kanun yapma, yargılama ve yönetme iktidarı topak bir halde, bölünmemiş olarak, toplumda değil, üst merkezi otoritededir. Böyle bir toplumda, hukukun üstünlüğü yoktur. Merkezi otoritenin üstünlüğü vardır. Böyle bir toplumda kimse yurttaş değildir. Burada temeldeki sorun şudur: Binlerce yıl süregelmiş, tekrarlanmış yaşam tarzı, acaba insanlarda

Nokta Dergisi ölümünden önce 1986'nın Güz'ünde İdris Bey'le görüşme talep etti. Bu görüşmede aşağıdaki soruları İdris Bey'e yazılı olarak sordular. İdris Bey'in bu sorulara cevaplarını aşağıda okuyacaksınız. Ancak bu yazılı metin **Nokta Dergisi**'nce yayınlanmadı. **Y. Yaman**

kollektif bir hafıza yaratmamış mıdır? Dış alemin zorlamasıyla kapitalist ilişkilere girerken çakışmalı bu bürokratik örgütlenme tarzının etkilerinden kurtulabilir miyiz? Bu kollektif hafızanın güdüleri içinde değil midir sanatkârlarımız, politikacılarımız, aydınlarımız? Sivil toplumun ilke koşulu ise, yukarıdaki merkezi topaklığın aksine, iktidarın bölünmüşlüğüdür. Toplum, bölünmüşlüğe dayalı bir bütünlükte oluşur. Burada temel ölçü, yurttaşların politik eşitlik derecesidir. Düzenlenip korunacak olan da budur. İktidarın bölünmüşlüğü, devletin bölünmüşlüğü değil, aksine devleti yapan özelliktir. İktidarın gerçekten bölünmediği bir toplumda, yasama, yürütme, yargılama arasında formel bir ayrışma olsa da, gerçekte bu ayrışmanın otonomileri tartışmalıdır, sözdedir.

Nokta: *Bu bağlamda, Türk sağını ve solunu tanımlar mısınız?*

Küçükömer: Türkiye'de sağ kesim, geçmişin mirası bölünmemiş topak iktidar ile organize bağlantı içinde olmak isterler. Ünlü sloganları, birlik ve beraberliktir. Bir yandan sağcılık adına, tarihi politik miras ve engram dürtüsüne uygun yaşamak isterler, bir yandan da çağdaş dünya koşulları içinde olmak isterler.

Kendilerine solcu diyenlere gelince, ... Kendilerini aydın, ilerici, demokrat diye kabul ettirmek isteyenlerin, bir kriz içinde nasıl bir despot kesildiklerini yakın geçmişte gözlemlemedik mi?

Nokta: *Bu çerçeve içinde Özal'ı nasıl bir yere oturtuyorsunuz?*

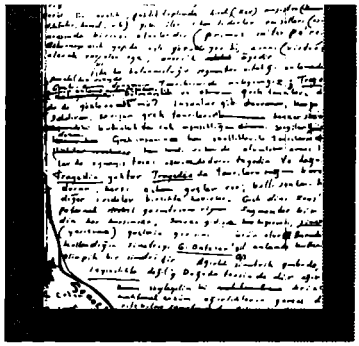
Küçükömer: Her haliyle, her sözüyle belli ki, bölünmemişlik kültürü, engramın yukarıdan dürtüsü içindedir. Bu dürtülerle liberallik ve demokrasi bağdaşabilir mi? 24 Ocak'la başlayan gelişme, Türkiye'de, son on yıllar içinde, rantlara "kazanılmamış gelirlere" dayalı olarak oluşan birikimin konsolide edilmesi, meşrulaştırılması, daha da önemlisi rasyonelleştirme adına uluslararası sermaye sistemle entegre edilmesidir.

Rasyonelleştirme deniliyor. Rasyonelleştirme diye, birikimin meşrulaştırılması ve dışa entegrasyonunun maliyeti kimdedir? İhracata evet ama verilen fırsatlarla, hayali ihracatçı firmaların kaçakçılığı, sayın Özal ve Pakdemirli'si ile nasıl bir hukuk anlayışı

ile kapatıldı? Sayın Özal, bütün konuşmalarına enflasyon eleştirisi ile girerdi. Sürekli yüzde 40 civarında bir enflasyonla, ciddi bir firma yatırım yapmaktan kaçınır. Fırsatçılar hariç. Bu oranda bir enflasyonla kurulduğu iddia edilen bir denge hesapsızlığa dayanır. Paranın ne olduğunu anlamamış bir başbakan enflasyonla mücadele edemez. Fiili ekonomik rejim içinde ettirmezler. Ettiremezler, çünkü sermaye kesimimiz, çağdaş bir sivil toplum oluşturulmasını istemez. Onlar için halkın yığınlardan oluşması çok daha yararlıdır. Halkın yığınlaşması, militanlık getirir, bu ise sivil aralıkları yok eder.

DOSYA NO : 50 **KOD NO: 1**

***Nokta** Muhabirinin 1986 Eylül ya da Ekim aylarında sorduğu sorular kendisi tarafından daktilo edilerek verilen cevaplar. Hastalığının ciddiyeti konusunda ilk bilgilerin de kendisine ulaştığı bir dönemde yazılmış bir yazı. **Nokta** görmediğimiz özel bir baskıda yayınlamamışsa, ilk kez yayınlanıyor.*

"Bir esirin ödevleri olamaz, ancak özgür insanın olabilir." "Devlet somut hürriyetin (özgürlüğün) gerçekleşmesi (actuel olması) dır." Paragraf. 260, State is actual Paragraf. 265
Avineris: 179 **Hegel:** Hukuk Felsefesi

NE KULUM, NE DE KİMSENİN İZİNDEYİM.

Demokratik Misak'a
Gerekçeler II
Liberal Değil, Sivil Toplum

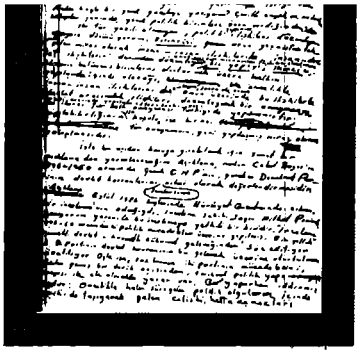
Yukarki iki paragrafa bakarak benim Hegel'ci olduğum kanısına acele ile gidilmesin*. Sosyal varlığımız, içinde bulunduğumuz koşullarca belirlenirken bu arada elbette geçmiş kültür birikimi, ilmi birikimin, büyük düşünür ve politikacıların vb. etkisinde kalınız, onların da kaldığı üzere. Sorun bunları aşıp aşmamaktadır. İçine girdiğimiz toplumsal ilişkilerle, varlığımız belirlenirken, düşünürlerin ve somutta politikacının söylediği ve pratiğine bakmak zorunda kalınız. Toplumsal ilişkilere bakışı vs. pratiği ya

* Hegel, üzerine bir tartışmaya değinmem gerekiyor burada. Hegel'i Avrupa'da despotik bir Germen devletini savunan düşünce içinde görenlere (B. Russell gibi) karşı bunun haksızlık olduğunu açıkça iddia edenler var zamanımızda (Bottomore ve Avineri gibi). Bizim politik mirasımızı Hegel'gil bir devlet ile özleştirmeye çalışan kimseler varsa, sanıyorum var. Öyle gözüküyor ki Hegel'i ya hiç okumamışlar, ya da anlamamışlar ya da kulaktan dolma öğreti ile sonuç'a varmışlar. Hegel'in doğu devletlerini nasıl değerlendirdiğini öğrenmeliler; önce "tarih felsefesi"ni sonra "hukuk felsefesi"ni belki de hepsinden önce "logic"ini okumalılar. Hele Hegel'in "Politik Yazıları" ile vulger Hegel düşüncesinin nasıl çeliştiği görülecektir.

var olan ilişkileri sürdürücü ya da değiştirici gözükür. Kriterin niçin böyle olduğu ve nasıl bir pratik gerçeğini araştırmak. "Geçmiş bugün de somuttur doğrudur; ama bugün'ün farkını, *fazlalığını* görüp anlamak zorundayız. Geçmişin bugünde nereye geldiğini araştırmak gerekir. Ne bir düşünürün ne de ne kadar ünlü olursa olsun! bir politikacının izinde değilim. Dileyenler tarih tekerrür tesellisi ile, geçmişi putlaştırıp izlemek marifetini gösterirler. Kendilerine ayrı kişilik hakkını tanımasınlar. Altını çizdim tekrar. *Tekerrür eden tarih değil, tarihsizliktir Tekerrür tıkanmadır* Kişilerin izinde olmak isteyen ve bunun için de yemin edenleri kendi hürriyetleri (?) ile başbaşa bırakalım.

DOSYA NO : 26 **KOD NO: 5**

28x35 cm ebatlarında kareli muhasebe kağıtlarına yazılmış... Flomastır kalemle yazıldıktan sonra değişik renklerle notlar düşülmüş, şemaların bol olduğu düşünce kümeciklerinin uçuştuğu bir metin... Yazılanların yüzde 10'u yayınlanabildi.

SHP'nin yeri ya da temsil ettiği politik miras

YAZILI OLMAYAN ANAYASA

I

Bu yazı dizisinde, *tarihi de içinde taşıyan* güncel politik sorunlara bir yaklaşım getirmek istiyorum. Neden böyle bir yerel gazeteye yazıyorum? Çeşitli engel ve nedenler yanında, yerel politik birikimlere önem verdiğimden.

İki tür, yazılı olmayan, politik-toplumsal ilişkileri düzenleyen anayasa düşünüyorum. Birincisi, uzun geçmişten tekrarlanarak gelen miras olarak İnsan-insan ilişkileriyle, insan-devlet ilişkilerini derinden düzenleyen bir yapıyı; ikincisi, iktidarın bölünmüş birimlerini oluşturmak üzere yapılışında halkın içinde olacağı ve öncelikle insan-insan ilişkilerini düzenleyen, sonra da onun üzerinde bu ilişkilerle devlet arasındaki ilişkileri düzenleyecek bir anayasayı. Bu ikinci tür, halk anayasası, Türkiye'de yapılmamıştır. Yapılabilirliğinin ilk koşulu ise birinci tür anayasanın, yani yapılaşmış miras olanın anlaşılmasıdır.

İşte bu açıdan konuya girebilmek için somut bir açıklamadan yararlanacağım. Açıklama, merhum Celâl Bayar'ın 1946-1960 arasında gerek C. H. P.'nin, gerekse Demokrat Parti'nin devlet kavramlarını seneler sonra nihai olarak değerlendirmesidir. Açıklama eylül 1986 başlarında **Hürriyet Gazetesi**'nde çıkan bir incelemenin odağıydı. İnceleme sahibi Sayın Mithat Perin'di.

Sanıyorum yaşamı ile bu incelemeye yetkili bir kişidir. *Bin yıllık kuvvetli devlet-kuvvetli hükümet* geleneğinden söz ediliyor, ve D. Parti'nin devlet kavramının bu gelenek üzerine oturtulması gözetiliyor. Öyle ise, söz konusu iki partinin mücadelesini, daha geniş bir tarih açısından, tarihsel politik yapı arayışı ile ele almakta yarar var. Bunu yaparken iddiamız şudur: Öncelikle halen süregelen politik olguların içinde tarihi de yaşayarak gelen çelişki, hatta açmazları sergilemek; ve sonunda bugünün S.H.P. 'sine varan çizgi ya da eğilimi açıklamaktır.

Bir zamanlar Batı'nın modern çağ devletlerinin kuruluşunu dış etken olarak etkilemiş Osmanlı İmparatorluğu, politik ve ideolojik bütünlüğünü zamanla kaybederek *yıkılış sürecine* girmişti. 19. yy. sonlarında iki politik model var Osmanlı'da: a) Jön Türkler'in meşrutiyet modeli. Bu eyaletlerin etnik gruplarının bölünmeden (dini otonomi vardı) imparatorluk içinde temsil edilmelerine dayalı idi. Oysa tarihi tersine akıtmak Osmanlı'nın elinde değildi. Önce buna ait hiçbir gelenek yoktur. Yıkılış sürecinde: bir boyutu *milliyetçilik* akımları diğeri ise, sanayi devrimini yapan ülkelerin belirli, önüne geçilemez *hayati çıkar* kavgası olarak *emperyalist* hesapları, birbirini tamamlayan koşulları oluşturuyordu. b) Sultan Abdülhamit ve özellikle ilginç tarihçi düşünür A. Cevdet Paşa'nın geçmişle tutarlı, dine dayalı otorite ile bütünlük arayan, ama artık dünyanın var olan koşullarında, pratiğinde uygulaması çok güç romantik nitelikli modeli ve iki modelin çarpışması: Sonuç *iktidar* ve *otorite boşluğu* ve çöküntü.

İmparatorluğun yıkılış hercümerci içinde yaşayanların yıkılışın derindeki bağlarını görebilme olanağı sanıyorum yeterince yoktu. Yıkılışla birlikte iktidar ve otorite boşluğu esasen kaçınılmazdı, çaresiz yaşanan bu olgu nedeni ile Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet tarihi bir özlemi dile getiriyordu: Milli hakimiyet! ama diyaloglarla milli hakimiyet yerine monologa dayalı milli hakimiyet. İşte burada, *hakimiyet* ile *özgürlük* kavramları arasındaki klasik çelişkinin tırmanışı için deneysel bir ortam belirecekti. Esasen özünde geçmişin birikimi bu eğilime destek olacaktı. Aşağıda yazılı olmayan anayasayı açıkladıkça bu daha

iyi belirecektir. Milli hakimiyet *özlemi*, özellikle dışa karşı iktidar ve otorite boşluğunu doldurabilmek için ülkenin kaderine, kendine has deyişle geleneksel *Mülk*'e yani *politik alan*'a *hakimiyet özlemi* ağırlığında olacaktı. Koşulların kaçınılmaz görüntüsü ile bu *milli hakimiyet*, içerde *politik alanı* dar tutacak; yani milli hakimiyet bu anlamı ile özgürlük ve demokrasi içeriğinden yoksun olacaktı. Böyle bir ağırlıkla Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet tarihi (yıkılış ve yeniden kuruluş sürecinde) kuvvetli devlet ile kuvvetli hükümet, kuvvetli devlet ile kuvvetli iktidar, milli hakimiyet ile demokrasi, iktidar ile otoritenin birbirine karıştırıldığı bir tarihtir de. Nitekim şimdi hemen Celâl Bayar'ın iki partinin devlet kavramlarını değerlendirmesindeki tanımlarını verelim:

"Türkiye'de demokrasi ' hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir ve bunu Millet Meclisi bizzat kullanır ' ilkesinden hareket edilerek mi uygulanacak, yoksa, bazı yerlerde örnekleri olduğu gibi, muhtar kuruluşlara ve kurullara dayanan ' yumuşak bir halk hakimiyeti ' esasına bağlı kalarak mı yürütülecektir? Demokratik Parti iktidarı birinci fikre, Halk Partisi muhalefeti ikinci fikre sahip çıkmıştır"

Bu metinde doğru *görünen* yanları ile kavramların batıdaki gelişime bağlı olarak aldıkları tarihi-kategorik anlamlarının karıştırıldığı anlaşılmaktadır. Bunu daha ileride açıklayacağım. Şimdi yazılı olmayan anayasa dediğim yapıya gelelim. Çünkü bununla bir tür değerlendirme kriteri yakalayacağız.

YAZILI OLMAYAN ANAYASA

Batısal politik kavramlar ya da tarihi kategorileri, oradaki gelişim ve vargılarından soyutlayarak *form* olarak alıp, *reform* diye tamamen başka tarih ve yapıdaki ve üstelik o yapıyı yok sayarak, üstten monte etmek ne derecede mümkün idi? Bunları, batı üstünlüğü altında ezilmiş bir topluma, çaresizlik içinde görünür çare diye uygulamaya kalkmak nasıl sonuç verebilirdi? Farklı bir bütünlüğün ürünlerini, tamamen başka fakat *bütünlüğü (islami politik) bozulmuş* bir toplumsal yaşam tarzı üzerine oturtmak? İşte bu toplumsal *tarihi deney*'i bir labaratuvar içinde imişcesine

halen yaşıyoruz. Şöyle de diyebiliriz: *Tarih öncesi* yok sayılan ya da kendine ait olmayan bir tarih öncesi ile yeni bir tarih düzeyine geçiş deneyi; *kendi tarih öncesini yok sayarak deney; tarihin güncelliğini reddeden bir deney* olmaz mı, olur ama gözettiğinden, özlenenden farklı olur. Düşününüz, uzun geçmişinde batısal olguları hiç yaşamamış doğusal bir toplum diline batısal kavramları çevirme güçlüğü onları anlamanın güçlüğünü de belirtmez mi? Hele uygulama? Biz ve onlar başka başka denizlerin balıklarıydık.

Batıda politik ilişkiler tarihinde gelişen politik gelenek ve kurumları doğu ülkeleri tarihinde asla göremeyiz. Neden? Bunun nedeni hâlâ güncel. Binlerce yıllık doğu toplumlarında politika (?) toplum yerine, halk yerine, toplum üstü bir birimde yapılmıştır da ondan. Bu üst birimde, daha alt birimleri de bölünmüş iktidar sahiplerinin doğrudan ya da dolaylı katılacağı karar organları var olamamıştır da ondan. Böyle bir politika, batısal anlamda politika kavramına da yabancıdır. İkisi birbirine yabancı. Doğuda genellikle iktidarın bölünmemişliğine dayalı bir devlet vardı. Orada eğer bir bölünme varsa bu geçici ve istisnaidir. (Doğusal bölünmemişlik J.J. Rousseau'nun anladığı bölünmemişlik değildir.) Batıda ise tersidir. Batıda en despotik sayılan krallıklarda dahi dikkate alınması gereken çeşitli düzeylerde otonom iktidar bölümleri yine de vardı. Eski klasik Yunan ve Roma'dan beri farklı düzeylerde de olsa, bölünmüş iktidarlar politik karar birimlerini oluşturagelmiştir. Alt politik iktidarlar, sanki bir sözleşme sonucu imiş gibi, ortak çıkarların çimentosunda birleşmeleri ile devleti kurmuşlardır. Bölümlerin zorunlu kıldığı birleştirmeden doğan devlettir bu. Ama *bölümler arasında mesafelerin az-çok korunduğu* bir devlet. Hakim sınıflar içindeki bu bölünme, batıda, giderek yeni ve farklı sınıfların mücadeleleri ile onların da iktidar bölümleri oluşturmasına doğru eğilmiştir tarih. Batıda politika sahnesinde yazılan tarih iktidar bölünmüşlüklerinin iniş-çıkış tarihidir. Orada iktidar bölünmüşlüğünün en dar çağı olan Orta Çağ'da Roma Senatosu gibi (otoritesiyle) papalık, kral ve imparatorlar, vassal sistemi ile feodal lordlar çeşitli meclisleriyle yarı otonom şehirler

birbiri ile çeşitli seviyelerde mücadelede, anlaşmada ve birbirini *dengelemede* iktidar odaklanıydılar. Ta eski Yunan-Roma yolu ile günümüze kadar *değişimlerle birlikte* gözlüyoruz ki yerel meclislerden, senatolardan, halk meclislerinden, konseylerden, parlamentolardan oluşan farklı düzeylerdeki bu iktidar odakları (üstelik) çoğu birlikte, a) ya karar ve yaptırımcı b) ya da karar ve yaptırımları kontrol ile kısıtlayıcı organ niteliğindedirler. Bu tür karar ve yaptırım organlarında yer alanlar politik iktidarın doğrudan ya da dolaylı (temsili) odaklanıydı. Genel olarak doğu toplumları tarihinde hiç yerleri yoktur, bu organların. Neden? İşte mesele, bu soruyu sormak (ki biz soruyoruz) ve onun karşılığını aramakla başlar. Bu yapılmadan Türkiye'de ne anayasa kitabı yazılabilir; ne de çağdaş demokratik iktidarın asıl sahibi, kaynağı olarak halkın gerçekçi bir *halk anayasası* yapılabilir? Öyleyse şimdi sırası gelmişken politik *iktidar* kavramının kabul ettiğimiz anahtar tanımını verelim. Bir koşul: İKTİDAR VE HÜRRİYETİN BİRLİKTELİĞİ KOŞULU

İktidar *doğal* olarak istek, irade beyanı değildir; özünde yapabilme yaptırabilme ile niteleyebiliriz onu. Bu öz niteliktir ki, halka ait iktidarı önce tabanda ve diğer seviyelerde pasif olmaktan çıkarır, *reel-aktif hale getirir*. Bu ise, *karşıtları kontrol ve dengeleme, iktidarın tekelleşmesi engelleme* olanağına yol açar ya da içerir. Yapabilme iktidarın özü iken, *hürriyetin* de yapabilme ile bağlı olduğunu biliyoruz.

Politik hürriyet, politika alanında yapabilme ile belirir. Öyle ise, politik iktidar ile politik hürriyetin birlikteliği apaçık ortadadır. Politik hürriyet ile politik iktidarın birlikteliği, demokrasinin koşuludur, ilkesidir. Tabanda bu alamda politik hürriyet ve iktidar bulunmadığında: hükümet olarak iktidarda olmak demokratik anlamda iktidar olmayı göstermeye yetmez. Bu halde seçim yeterli şart değildir, yetmez. Partiler gerçekten parti olamaz ve parti içi demokratik seyyaliyet de olamaz. Yalnız karşıtların varlığı (bir açıdan iktidarın bölünmüşlüğü) halinde hürriyeti tanımlayabiliriz. Yani, Hegel'in doğu toplumlarında sadece hükümdar hürdür deyişi yerinde değildir. O halde, bir toplumda, politik iktidar hürriyet,

bir zümrenin mi, bir sınıfın mı ya da sınıfların mı olduğuna bakarak politik rejim için bir ölçüt (kriter) buluruz. Böyle bir iktidar tanımı ile politik karar ve yaptırımların, azınlıktan çoğulculuğa doğru uzanan yolda, subjektiflikten toplumsal bir tür objektifliğe yol açabilir, bir bakıma. Öyle ise bir Doğu toplumunda eğer: 1- Genel olarak *binlerce yıl* halk ya da halkları kapsayan toplumlar, toplum üstü bir politik birim (hükümdar vb) tarafından yukarıdan düzenlenmişse, 2- Bu halkların yaptırımcı hürriyet ve iktidarları olamamışsa, politik alan dışında kalmış soyutlanmışlarsa; yani politik bir özne olamamışlarsa 3- Din ve ideolojik öğreti ile bunu bir bütünlüğün, ondaki sulhun koşulu olarak görmüş ve doğal kabul edilmişse ve bunun *sürekliliğinde* bu düzenlemenin otoritesi de belirmişse, ister istemez bir soru gündeme gelir: Böyle binlerce yıl sürekli tekrarlanan bir toplumsal yaşam içinde (kişiye göre farklı düzeylerde de olsa) *ortak bir hafıza*, ortak ve adeta *güdüsel bir davranış strüktürü* oluşmamış mıdır? Bunu güdüsellik açısından modern bio-genetik görüşlere göre tartışmayı yeri burası olmadığı için bir yana bıraksak da, böyle toplumsal bir psikolojik *hafıza* ya da *motor* (bir *engram*) belirlenmemiş midir? Böyle bir ortak hafızanın madalyon gibi iki yüzü akla gelebilir. Birinci yüz: yukarıya itaat kabiliyetinin yerleşmesi ve aşağıya tahakküm eğilimi. Bunun bir sonucu tepede tek adam ve karizma ortamı yaratır ve tek adam geleneksel otoritenin görünür temsilcisi gibidir. Doğal olarak anti-demokratik bir eğilim. İkinci yüz, doğal insan için olumsuz olarak aşağıdakilerin üst politik birimle olan çelişkilerine dayalı eziklik ve açıları temsil. Bu aşağıdakilerin yukarıya tepkilerinde potansiyel bir neden olacaktır. İşte bu davranış strüktüründe binlerce yıllık yaşam tarzının tekrarı ile birikmiş *yazılı olmayan bir anayasa* vardır.

İşte bu anayasa, bizde dünden bu güne taşınan tarih, bu strüktürde yazılıdır, politik miras oradadır; ki bizi halen sanki o, güdüyor. Sanki içimizde, mayamızdadır o yapı. Şüphesiz kişiden kişiye değişir ölçüde olsa da! Şimdi soruyorum: Türkiye'de hangi meselemizi, hangi kurumumuzu sözünü ettiğim derin yapının etkisi dışında bulabilirsiniz: Bu derin yapıda özellikle insan-insan

ilişkisi olarak *örgütlenme tarzımızın* yasası yazılıdır. Yukarda verdiğim iktidar kavramını hatırlayarak sendikalara bakınız (Disk dahil, geçmişte yeterli gözlem ve deneyim var). Ne tür sendikalar onlar? Belediyelere bakınız, ta eski Yunan'dan beri gelen batısal yerel politik birimler midir onlar? Gerçekten aşağıdan yukarıya örgütlü yaptırımcı (iktidar-hürriyet) demokratik mekanizmaların oluşmamışlığında Parlamentomuzun sahibi kim? Halkın iktidarını ne yoldan temsil ettiler de geçmişte on yılda bir askeri girişime çattılar? Olsun demekle Parlamento olabildiler mi? Kendilerine sağ diyenler de, sol diyenler de (demokrasi sözünü kullansalar da) içimizdeki, mayamızdaki yapının güdüsü dışına çıkamamışlardır. Hafızamızda, içimizde adeta bizi hür kılmayan bir ipotek var. Girdiğimiz kapitalist ilişkilerde tarihi yapısal örgütlenme tarzımızın damgası yok mu? Yok diyebilir misiniz? İlerde vereceğim bize has *bürokrasi tanımı* politikadan ekonomiye kadar saran, uzanan örgütlenme tarzımızda beliriyor.

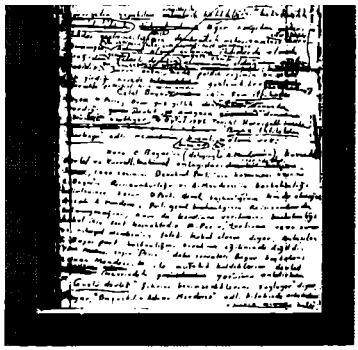
Celal Bayar'ın CHP ve Demokrat Parti'nin devlet görüşlerini açıklayan değerlendirmesine geçmeden önce, sözünü ettiğim yapı ile davranışım arasındaki bağı bir ilke ile kurabiliriz: İnsan çevresi ve bugüne taşınan tarihi ile diyalektik bir bütünlük içine girer. İnsanlar çevrelerindeki *objektif olanaklar* tarafından etkilendiği gibi, insanlar da çevreyi etkiler, yapar. Çünkü, *objektif olanaklar, toplumdaki insanlar dışında verili değildir.* İşte bu karşılıklı bağın bizim önemle altını çizdiğimiz yanı, objektif olanakların insanların akli ya da zihni yapılarına da bağlı olmasıdır. Yoksa bunları birbirinden ayırırsak, tek yönlü ister materyalist, ister idealist olsun mekanist yaklaşıma (teori ve pratiğine) yol açılır. İnsanlar bilinçli ve bilinçsiz çeşitli davranış düzeylerinde de olsalar zihni yapılarının gerisinde sözünü ettiğim ortak hafızanın farklı derecede de olsa etkisindedir. Ortak hafıza sanki toplumsal bir tabiat gibidir. Ve bu öyle bir-iki nesilde silinerek yeni bir yapılaşmaya kolayca açık değildir. Eğitimle değişir deniyor! Nasıl ve ne için eğitim? Güncel bir konu ile yapısal etkiyi belirtelim. Güncel konu "öğretim birliği" (tevhid-i tedrisat) üzerinedir. Radikal Kemalistler öğrenim birliğinin bozulduğundan söz ediyorlar. Geçmişte medreseleri kaldırıp yalnız

mektep (okul) leri bırakan *birlik*'e gerekçe olarak "aynı fikirde, aynı zihniyette fertlerden oluşmuş millet yapma" ülküsü var (**Cumhuriyet**, 14 Kasım 1986, Sadiye Akay'ın yazısı). Demek ki yeni diye ikame edilen okul sistemi de aynı fikirde ve aynı zihniyette insan yetiştirme amacındadır. İşte burada yapının sürekliliği belirmiyor mu?

Doğu hakkında bazı düşünür ve filozoflar (Montesquieu, Hegel, Marx vb.) Doğu'nun durağanlığı tezlerini birbirinden farklı da olsa açıklamak istemişlerdi. Tekrara dayalı durağanlıktaki gerçek midir? Nedenler ve nasıl olduğu bu yazının değil hazırladığımız kitabımızın konusudur.

DOSYA NO : 25-B **KOD NO: 1**

Toplam 19 A4 saman kağıda yazılmış, aynı başlığı taşıyan birden çok etüdden sadece yüzde 40'ının yayınlandığı bir çalışma. Baloncuklar içinde düşünce kırıntıları, alıntılar, çıkmalar, notlar, şemalarla dolu sayfalar...

II- Yazılı Olmayan Anayasa ve S. H. P.'nin Yeri

OLANLA OLMAYANI OLMAYANLA OLANI BİLMEK

CELAL BAYAR, DEVLET ve ANAYASA KAVRAMI

Geçen ayki yazımızda yazılı olmayan anayasa ile nasıl bir *yapı* anladığımızı açıklamıştık. Söz konusu yapının adeta güdüsel etkilerini sergilemiştik. Bu arada anahtar bir kavram olarak iktidarı tanımlamış ve *iktidar* ile *hürriyet'in yapabilme nitelikleriyle birlikteliğini* de belirtmiştik. Eğer aşağıdan yukarı iktidar yaptırımcılığının demokratik mekanizmaları yeterli ölçüde kurulamamışsa, yani iktidarın sahip ya da kaynağı halk olamamışsa hükümet olmak anlamında iktidarda olmak aşağıdan gerçekçi yeterli desteğin onayın eksik olduğunun göstergesidir. Bu eksiklik krizin bizdeki potansiyel kaynağıdır; kolaylıkla aktüel hale gelebilir. Kriz sorunların yığılıp çözümlenememesidir. Bunun önemi, bizde politik rejimin on yılda bir girdiği krizde gözlenebilir. Gözlemedik mi?

Gerçekte potansiyel kriz daima vardır.

Celâl Bayar için son İttihatçı diyen M. Perin, onunla yüz yıllık deneyim ve gözlemleri sonunda vardığı devlet, anayasa ve demokrasi üzerine görüşlerini özetliyor: Bayar'ın nihaî vargıları ile oluşan özet yardımı ile incelememizi sürdüreceğim. Bir bakıma

krizin belirlenmesi, çelişki ve açmazlar sanıyorum önümüze gelecek. Bunu anlayamazsak ve üzerinde düşünüp pratiğimizi düzenleyemezsek bizde demokrasi bir varsayımdan öteye geçemez; dramatik sonuçları ile sadece bir oyun olarak kalır; eğer oynatanlar varsa onlar için de! Hem oyun bir ölçüde oynatanlara karşı olan bir gelişimin tohumlarını taşımıyor mu? M. Perin'in 1986 tarihli **Hürriyet Gazetesi**'nde "Beyaz İhtilâlden Darbeye" adlı incelemenin buna ait önemli bir bölümü var.

Konu C. Bayar'ın (dolayısıyla A. Menderes'in) kuvvetli devlet ve kuvvetli hükümet anlayışları üzerinedir. 1950 seçimini Demokrat Parti'nin kazanması üzerine C. Bayar'ın Reisicumhurluğu ve A. Menderes'in Başbakanlığı belirlenince, sorun D. Parti genel başkanlığının kimde olacağıdır. Ancak A. Menderes, parti genel başkanlığının reisicumhurda kalamayacağını, onun da kendisine verilmesini başbakanlığı kabul için şart koşmaktadır. M. Perin, "tartışma uzun sürer ve nihayet Menderes'in talebi kabul olunur" diyor. Anlaşılan C. Bayar parti başkanlığını bırakma eğiliminde değildi. Yine Sayın Perin daha sonraları Bayar başbakanı Adnan Menderes ile mutabık kaldıkları devlet kavramı üzerindeki görüşünü anlatırken " *Güçlü Devlet"* fikrini benimsediklerini söylüyor diyor. Bayar, "Başvekilim Adnan Menderes" adlı kitabında arkadaşları ile "kuvvetli hükümet" prensibinde mutabık kaldıklarını anlattıktan sonra diyor ki: *"Başbakanlık görevini Adnan Menderes'e vermekle iş bitmiyordu. Bin yıllık devlet geleneği üzerine oturmuştu. Parti başkanlığının başka elde olması, kuvvetli hükümet kurulmasına engeldi..... siyasi kuvvetlerin bir elde toplanmasında fayda vardı. Öyle ise, Demokrat Parti Başkanlığını da Adnan Menderes'e devretmem gerekiyordu.*

Siyasi kuvvetlerin bir elde toplanması süreci sınırlı mıydı? Nitekim A. Menderes daha sonraları devlete tamamen hakim olamamaktan yakınacaktır. Bin yıllık "güçlü devlet" geleneği için kuvvetli hükümet şart olunca, kuvvetli hükümet için de siyasi kuvvetlerin (?) ele geçirilmesi ister istemez tırmanma göstermeyecek mi idi? Acaba 1950-60 arasında bunun örneklerini görmedik mi?

Şimdilik şu kadarını söyleyebiliriz: Demokrat Parti liderlerinin

zihinlerinde, imajlarında üst politik birim olarak topak yukarıdan devlet kavramı yaşıyordu. (Kimde yaşamıyordu ki?) Bu politik ilişkiler olarak onların dışında vardı; daha önce olduğu gibi. Şimdi unutulmuş gözüken sıfatlarla *Ebedi Şef* ve *Milli Şef* dönemlerinde de vardı. İmparatorluğun yıkılış hercümercinden Kurtuluş Savaşı ve sonrasında yeni devletin kuruluşunda, saltanat ve hilâfetin kaldırılmasında Cumhuriyet ilanında ve yeni bir otoritenin ikamesi koşullarında radikal bir geçiş dönemi olarak bu tür yukarıdan devlet o sürede kaçınılmaz gözükebilir. Ama demokrasi deneyine girildiğinde bin yıllık güçlü devlet geleneğine sarılmak halk hakimiyeti adına halka fazla güvenilmediğini de belirtmiyor mu? Ya da demokrasilerde devlet kavramı mistikleşmiyor mu? Nitekim D. Parti ve Türkiye 27 Mayıs'a doğru sürüklenirken denge için yanına alabileceği, demokratik sürecin kesilmesini engelleyici kurul ya da kuruluşların tarihi yokluğunu görmesi gerekirdi; yalnız kalışlarının nedenini daha geniş bir açıdan anlamalıydı, değil mi? Zannediliyordu ki, karşılarında İsmet Paşa ve eski devlet partisi olarak C. H. P. vardı. Bunlar *görüntüdür.* Anlatacağım. Mesele bu görüntünün altına inmektedir çözüm yolu da buradadır.

Daha önce de söyledim: Hürriyet ile hakimiyet (sovereignty) aşağıdan yukarıya doğru iktidar bölünmüşlüğünün çeşitli seviyelerde birbirine bağlı işleyişi ile çözülebilirdi. Buna ait gelenek ve çelişkilere rağmen kurumlar giderek çözülebilirdi. Ve böylece halk iktidarına dayanan otorite de zaman sürekliliğinde kurulurdu; ki onun hakemliğine ihtiyaç vardır. Geçişe ait yukardaki kişisel [yönetim]* veya otorite, demokrasiye geçişle uyumlu olduğu ya da ona katkısı, [olduğu] sürece savunulabilir.

Söz konusu çözüme değil sadece D. P. acaba C. H. P ve de halk buna ne ölçüde hazır idi? Yatkın mı idi? Bin yıllık devlet geleneğinde üst politik birimde ya da *politik alanda* halk yoktur, halk politik karar ve yaptırım özneleri değildir. Böyle bir halkta sınıfsal nitelik aramayın, ona göre örgütlenme aramayın. Öyleyse yukardan devlete sarılmak onu ele geçirmek yerine, yeni bir kuvvetli çağdaş devlet kurmak için halkı politik alana çekmek ve

* Köşeli parantezler İ. Küçükömer'e ait değildir. (Y. Yaman)

bunun için gerekli yolları açmak gerekmiyor mu idi? Şüphesiz bu zordu. D. Parti bu fırsatı ya da potansiyeli 1950 seçimi ile yakaladı; fakat yeterli yoldan kullanamadı, kullanmasına yeterli fırsat da verilmedi. Söz konusu potansiyel, "Beyaz İhtilal" niteliğini taşıyan çekirdekte idi. Buna sonra döneceğim. Üçüncü yazıda. Halka güvenilse, aşağıdan yukarı iktidar mekanizmaları *pratik*'le giderek kurulup işletilmeye sokulabilse (?), zihniyet ve pratik olarak bin yıllık güçlü devlet geleneğine sarılma da giderek gündem dışına çıkardı.

MUHALEFET YOK

Bin yıllık kuvvetli devlet *geleneğine bağlı olarak* siyasi güçleri toparlama tırmanışı içinde muhalefet nasıl görülür? Bu soruyu D. Parti ileri gelenlerine sorunca somut olarak C. H. P.'nin 1950-60 arası tutumundan yakınabilirler. Ama *bin yıllık devlet geleneğinde esasen muhalefet yoktur ki*, oysa tutarlı *demokrasilerde muhalefet devletin bir parçası kabul edilir* Tarihi olgularla böyle bir çizgiye gelinmiştir. Oysa bizim anladığımız D. Parti bu çizginin uzağında idi. Nasıl olmasın ki. Çünkü muhalefet aynı form içinde İsmet Paşa ve onun C. H. P.'si idi. İki parti krizi geliştirmede birbirini tamamlayan kuruluşlardı. İsmet İnönü ve C. H. P. seçim kaybetmiş olsa da 1950-60 arasında sanki hâlâ bin yıllık yukardan devletin hâlâ devlet partisi olarak sahiplerinden gibiydiler. Öyle davrandılar. Bu çizgi ile 27 Mayıs harekâtına varılacaktı. 27 Mayıs'ın neresindesiniz diye kendilerine sorulduğunda ne demişti İsmet İnönü. Karşılık: "Hem içindeyiz, hem de dışında!" idi. 27 Mayıs anayasası yine yukardan bir anayasa olacaktı! Cumhuriyet eski otoriteyi bertaraf etti. Ama bir otorite kurabildi mi? Ciddi olarak düşünün. Sloganlarla cevap aramayın?

Bin yıllık güçlü devlet geleneği demokrasinin tarih öncesi olamazdı. Biz halen kurmak istediğimiz demokrasinin kendi tarih öncesini yaşıyoruz. Bu bizde olmayanı olan üzerine koyma ile sürüyor. Bana göre böyle bir süreçte olumlu öğreti şudur: Olanla-olmayanı anlamak; tersi olmayanla olanı anlamak; bu karşılaştırıcı (mukayese edici) arayıştır ki, yolumuzu açabilir.

Burada sayın Süleyman Demirel'in çok önemli bir sözünü hatırlatacağım. "Demokrasinin birinci şartı ordunun hükümetin emrinde olmasıdır" diyor. Sayın Demirel ardından şu soruyu sormalıdır: Ordu neden hükümetin emrinde olmayabiliyor? Acaba bizdeki hükümet gerçekten bir iktidarı temsil edemiyor olmasın? Burada seçim sandığından çıkmanın yetersizliği bir gösterge.

Biz iki partinin de demokratik sürece birlikte ters düşüşlerini, evet krizi tırmandırmakta birliktelikleri ile ters düşüşleri daha açık hale getirmek için C. Bayar'ın tanımladığı iki devlet devamına dönelim artık.

Sayın M. Perin "Nasıl Bir Demokrasi" başlığı ile şöyle devam ediyor: Demokrat Parti Millî iradeye dayanan *"kuvvetli devlet"* prensibine iktidarda bulunduğu on yıl sürece bağlı kalmıştır. *Bayar, C. H. P. ile Demokrat Parti*'nin bu süre içinde mücadelesinin temelinde yatan ayrılıkları çok sonra şöyle anlatmıştır: "*Halk Partisi'nin siyasi tefekkürü ile Demokrat Parti'nin siyasi tefekkürü, on yıl boyunca bir mücadele verdi. 27 Mayıs'a bağlanan bu mücadelenin derin sebeplerini bugün iyice görüyorum. Bu mücadeleyi-insanı şaşırtan teferruattan sıyırıp temel çatışmaların sebeplerine inince, apaçık görünüyor ki, iki devlet görüşü on beş yıl boyunca bir paranın iki yüzü gibi aykırı yöne bakmış, fakat aynı değeri sağlamaya çalışmıştır. Üstünde çalışılan, fakat bir türlü ifade edilemeyen fikir şudur: 'Türkiye'de demokrasi' Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir ve bunu Millet Meclisi bizzat kullanır' ilkesinden hareket edilerek mi uygulanacak, yoksa, bazı yerlerde örnekleri olduğu gibi muhtar kuruluşlara ve kurullara dayanan 'yumuşak bir halk hakimiyeti' esasına bağlı kalarak mı yürütülecektir? Demokrat Parti iktidarı birinci fikre, Halk Partisi muhalefeti ikinci fikre sahip çıkmıştır.*"

İşte bu son değerlendirmeyi ben tarihi bir belge sayıyorum. Nedenini aşağıda belirteceğim. Ve C. Bayar'ın bu son değerlendirmesini Sayın M. Perin şu ilginç ilâve ile tamamlıyor: "1961 Anayasası yüzde doksanı C.H.P.'li ya da C.H.P. eğilimlilerin çoğunlukta olduğu bir *Kurucu Meclis* tarafından yukarıda Bayar'ın açıkladığımız izahına uygun biçimde C. H. P. anlayışına göre

oluşturuldu. 1982 Anayasası ise tamamiyle tersi..." Yani Demokrat Parti'nin anlayışına göre bir anayasadır. 1982 Anayasası. Öyleyse soralım; Sayın M. Perin, önce 1982 Anayasası'nın kabul ya da Sayın S. Demirel'in söylediği gibi "tasdik" ettirilme koşullarını dikkate almıyorlar mı? *Herhalde dikkate almış* olmalılar. Sonra acaba 1982 Anayasası'mn *sınıfsal* niteliği ile Merhum Bayar'ın sınıfsal gelişimini sergilemiş olmuyorlar mı? Daha ilginç bir yargı çıkıyor ortaya: Askeri müdahaleleri reddeden Bayar'ın kendilerinin kabul ettiği bir anayasa getirmesiyle Bayar'ın bu tür müdahalelerin yanında da olabilirlikleri vargısı ilginç değil mi? Oysa Bayar radikal Kemalistlerin savunduğu 27 Mayıs hareketini nasıl değerlendiriyordu? Gerçekte ikisinin (27 Mayıs, 12 Eylül) de ortak yanı yukardan militer niteliğidir. Bayar sağ olsaydı bu soruya ya da açmaza ne derdi bilemem! Yukardan anayasaları yel üfürüp selin götürdüğünü görmedik mi? Böylece farkında olarak ya da olmayarak Bayar 12 Eylül-Anayasa-ANAP çemberi içinde bir yer almıyor mu? (Çemberin çeşitli ilişkilerle örülü ağını genişletebiliriz de) Sanırım S. Demirel'in çizgisi C. Bayar'dan bu açıdan (Askerî müdahaleler) ayrılıyor. Ne diyor Demirel. Burada denebilir ki 12 Eylül öncesini mi savunuyorsunuz? Benim sorunsalım o değil, oraya nasıl gelindiğidir? Özet olarak tekrarlayayım; partiler, hükümet ve muhalefetiyle (çeşitli diğer kuruluşları ile) devleti oluşturacak gerçek iktidar bölümlerini belirtmiyorlardı ki! Bana bunun aksini tarihi gelişim süreci içinde kim ispat edebilir.

OLMAYAN İLE BİLMEK

C. Bayar'ın iki devlet görüşü ile iki partinin bağına gelince; Bayar bütün samimiyetiyle o söyledikleri ile tarihi bir değerlendirmeye kaynak vermektedir:

a) Milli hakimiyete dayalı kuvvetli hükümet ile kuvvetli devlet fikrini kabul ediyorduk derken bir geleneği sürdürmek istediklerini açıkça belirtiyor: fakat milli hakimiyet ile demokrasi arasında bağ belirsiz. Çünkü, milli hakimiyet sağlamanın koşulları olmalıdır. Ancak bu koşullarla milli hakimiyetin ne olduğunu tanımlaya-

biliriz. Tekrar ediyorum seçim sandığı yetmez. Her toplumda bunun pratiğinde seçim sadece bir koşuldur yetmez. Öncelikle bu tartışma konusudur.

b) C. Bayar'da kuvvetli halk hakimiyeti ve yumuşak halk hakimiyeti ayırımı ile bunların demokrasilerin iki türü gibi gösterilmesi yanlıştır, yani demokrasilerde bir kısım ülkede biri vardır; bazılarında da diğeri demek yanlıştır. Çünkü Bayar'ın yumuşak halk hakimiyeti dediği bu gün Batı'da genel olandır. Eski klâsik Yunan-Roma doğrudan demokrasileri ile batı bugün'e gelen demokrasi, Bayar'ın söylediği o "Muhtar kuruluş kurulları" yaratarak geliştirerek istemektedir. Aralarında otonom "kuruluş ve kurulların niteliğinde değil niceliğinde farklar olabilir. Yani işlerliği olan yerleşmiş demokrasilerde Bayar'ın muhtar dediği otonom "kuruluş ve kurullar"ın şöyle ya da böyle tarihi varlıklarını buluruz. Orada krizleri askerî müdahale çözmez. Üstelik kuvvetli devlet ve kuvvetli hükümet olmanın otonom kuruluş ve kurullarla çelişkisi de yoktur. Onlar var diye ne devlet ne de hükümetler zayıftır. Örnek olarak A. B. D. 'yi ele alalım. Otonom yerel idareler valilerin halk tarafından seçimi otonom federe devletler, otonom kurul ve kuruluşlar arasında Amerika *Yüksek Mahkemesi* gibi organları, Kongrenin iki kanadı, parlamento, vb. vardır. Jüri ile yargılama. Valilerin halk tarafından seçimi. Daha saymaya gerek var mı? Ve üstelik başkan kongreden otonom yani ona karşı sorumlu değildir. Bunlara rağmen hükümeti zayıf bir hükümet mi ve Amerika Birleşik Devletleri zayıf bir devlet mi? Ne denebilir bu soruya. Öyle ki orada otoritenin yeri olarak Yüksek Mahkemenin gösterilmesi nasıl açıklanabilir? Ben Amerikan demokrasisinin savunucusu değil, Bayar'ın verilerinin yanlışlığını belirtmek istedim. Üstelik Sayın Bayar'ın kendileri Türkiye'yi küçük Amerika yapmak dileğinde idiler!

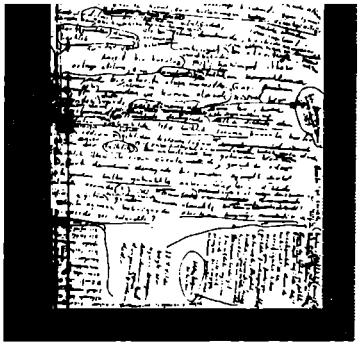
Burada üç noktayı açıklamanın artık yeridir. Birincisi, İngiltere ve J. Locke'un etkisindeki *Montesquieu*. Hem Amerika'nın bağımsızlığı ve Anayasası'nı ve hem de Fransız İhtilâli'ni görüşleriyle yönlendirmiştir. Ünlü İKTİDAR AYRIŞMASI tezi (yasama, yürütme, yargı ayrışması) başlıca ilke olmuştur.

Montesquieu'nün tam etkisi Amerika devrim ve bağımsızlığı üzerindedir; Montesquieu Fransız İhtilâli'nden çok önce bir eyalet parlamentosu olarak Bordeau Parlamentosu Başkanı idi. Bir iktidarın tırmanışının tekelleşmesini diğer bir iktidarın önleyebileceğini kabul ediyor; iktidarı durduran (sınırlayan) iktidardır. "Pouvoir arreté pouvoir" diyordu. Benzer düşünce Aristo'da da vardır. Ve halen demokratik anayasaların önde gelen ilkesidir bu *iktidar AYRIŞMASI.* Elbette yukardan bir anayasada yazılı olsa da uygulamak başkadır. *Çünkü uygulama başka yan koşullarla ancak olabilir. Yukardan anayasa esasen bu koşulların yokluğunun da belgesidir.*

Eğer dikkat edilirse, birinci yazıda devamlı olarak Batı'da demokrasi seviyesi ne olursa olsun, hatta krallık ve imparatorluklarda *iktidarın bölünmüşlüğünü* vurguladım. Oysa burada Montesquieu dolayısıyla söz konusu olan *iktidar ayrışması*dır ki, bölünmüşlükten farklı bir düzeyi gösterir. Benim iddiam odur ki *iktidar bölünmüşlüğü* olmadan, iktidar ayrışması (separation of power) bir anayasada hernasılsa yazılmış olsa da gerçekleşemez! Batılı düşünür ve filozoflar ikibin beşyüz yıllık politik geçmişlerinde artık yapılaşmış iktidar bölünmüşlüğünü analiz etmezler. Onlar için doğal bir veridir o bölünmüşlük. Doğulu bizler için onun biz de, geçmişimizde olmadığını görmek ve analizi onun üzerine kurmak zorunludur. Onunla, bizde olmayanı anlarız, nasıl ki onlarda olmayanı bizde olanla anlayabileceğimiz gibi (karşılıklı ayna). Evet iddiamız odur ki; *iktidar bölünmüşlüğü* bir ön koşul olarak *iktidar ayrışması*'nın alt tabanının yapısal koşulunu oluşturur. Biri sonuç olarak ön koşul üzerine oturur. Açıkçası ön koşul ikincinin olmazsa olmaz koşuludur.

DOSYA NO : 24 **KOD NO:**

A4 kağıtlara tükenmez kalemle yazılmış ve İdris Bey tarafından değişik zamanlarda okunmuş, değişik kalemlerle notlar alınmış, çıkmalar yapılmış, üzerinde çok çalışılmış bir metin. %90'ı yayınlandı.

III. YAZILI OLMAYAN ANAYASA ve S.H.P.'nin YERİ

14 MAYIS 1950 BEYAZ İHTİLALİ'nin İHTİLAL NİTELİĞİ NEREDEN GELİYORDU?

C.H.P.'nin nasıl demokrasi istediği görünümüne, sözüne değil, nasıl yaptığına bakalım.

C.H.P. kendi içinde hesap soran parti değildir. Seçim kaybeden başkandan hesap soramayan parti, kimin partisidir? Başkanın partisidir. S.H.P. geçmişle öncelikle C.H.P.'nin geçmişiyle hesaplaşmalıdır. O hesaplaşma olmadan, Türkiye'de geçmişte olanlarda C.H.P.'nin rolü yokmuş gibi onu sakınarak onun mirasını sürdürmek ancak *düşünmeyen yığınsal militan oyunu* olarak kalır. Onun içindir ki, son seçimlerde Ecevit'lerin karşısına çıkamayacak kadar korkak kaldılar ya da esasen söyleyecek sözleri yoktu!

Ecevit - Kırıkoğlu geçmişle hesaplaşma

İnönü'yü düşürdüler-fakat neden hesaplaşmanın gündemini yürütmediler?

1- Kırıkoğlu Düzenin Yabancılaşması

a) Teklif

b) Kuşatıldı (kurtuluş)

c) Gürler olayı

2- Ecevit

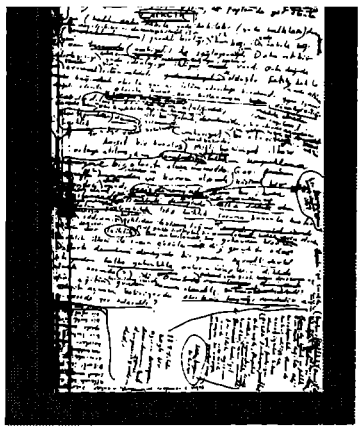
a) Reddi mirası ne aldı ne de uyguladı

b) Aydın yanılgısı içinde kaldı.

Özal 12 Eylül Anayasa ANAP

DOSYA NO : 3 **KOD NO: 8-B**

A4 kağıtlardan oluşan tümü aynı konulara ait 8 değişik etüdün bulunduğu kabarık bir dosya. Bu konuda burada yayınlanan ard arda okunduğunda bir anlam çıkarılabilecek bölümü. Çıkmalar, balon içine alınmış, düşünceler, notlar, ekler tüm kağıtlarda okunabilir halde. Yayınlanan kısım %60'ı.

DEMOKRAT PARTİ'NİN DRAMI

Demokrasinin bu deneyinde

b) C.Bayar'ın A.Menderes'in dolayısıyla Demokrat Parti'nin dramı iki eğilimden kaynaklanacaktır: *Birincisi* yazılı olmayan anayasa içinde güdüsel eğilimlerden ki onları bin yıllık kuvvetli devlet ya da hükümet peşine düşürecek (ki onda muhalefetin yeri yoktur). Eğer gerçekten demokrasi kurulup işleyecekse, muhalefet ki çeşitli kurumlarla devletin parçası olmalıdır, yani yukardan iktidar tırmanışı, tekelleşmesi eğilimi doğaldı. Tamamen anti demoktratik iktidar geleneği. Öyle ki, halk politik örgütlenme dışında olduğundan politik düşüncede ve pratikte sınıfsal da değildi.

Buna karşılık politik alana, üst birime dahil olanlar içinde iktidar bölüşümü ile karar kurumları, (yani, halk meclisleri, senatolar, parlamentolar oluşturamadığına göre) da oluşmadığına göre böyle bir iktidar türünün içerden durdurulması, dengelenmesi koşulları da yoktur; geleneği kültürü yoktur. Geçmişte onu dış iktidarlar dengeleyecek ya da yok edecektir. Gücü topak tek iktidardır-zaafiyeti de oradadır.? D.P.? A.P.?

İkincisi ise milli hakimiyet adına halka yakın olmak, onun destek ve reyini alabilme gereksinimi idi. Bu iki sorun-eğilim birbirini *tamamlayan değil*, aksine *çelişen* sorunlardır ki tarihi akış içinde bu çelişki dram'a kaynak olacaktır. Aslında D.P.'nin dramı hepimizin dramı idi (trajik demek istemiyorum henüz!). Tarihi mirasla-demokrasi arasındaki çelişkinin nasıl yumaklaştığını ya

da *somutlaştığını* anlatabilmek için ayağımızı yere basma zamanımız geldi artık! Sanırım burada demokrasi için taraftarların daha geniş olarak halkın taleplerini dikkate alma zorunluluğu vardır. Ben burada ortaya çıkabilecek türlü problemlerden olanca önemiyle halen gündemde olan sadece ikisini belirteceğim.

ETKİNLİK

A-Kıt kaynakların ekonomik kullanılıp, dağılım olanağı var mıydı? İktisatçılara sesleniş. Burada liberal olalım demekle olunamıyacağımn üçüncü deneyi ile karşılaşıyoruz.

B-Laiklik problemi ya da otorite açmazı. Bu iki önemli probleme girebilmek ve evet ayağımızı yere basabilmek için kabul ettiğim politika tanımını vermeliyim. Buna aşağıda sıra gelecek. Önce C.Bayar'ın verilerinin yanlışlığını açıklayalım.

POLİTİKA NEDİR?

Politika pratik ve teori olarak görünürde birbirinin içinde (eş-düzeyli) bağlaşık iki tür ilişkiyi bir düzene sokar: aa) Birincisi insan-insan ilişkilerine düzen vermek ise; bb) ikincisi doğa ile insan ilişkisini de düzenler. Daha önce de söyledim insan doğa ile uğraşıp ona hakim olarak üretim yaparken hem doğayı etkiler ve hem de ondan etkilenir.

İnsan metabolik varlık, yaşam da odur. Metaboliktir. Kaçınılmaz olarak metabolizma zorlar insanı-bozulursa ölür. Devlet yönetilirken insanın- insan...doğaya hakimiyet tarzı da belli olur. Verilerek mi alınır-alınarak mı verilir? İki ilişki, ikisi birden bir açıdan insan-devlet ilişkilerini yansıtır, yani devleti yönetirken biyolojik ve toplumsal yaratık olarak insanlar yaşamları için *metabolik* toplumsal bir hayat tarzı içindedirler, izole değildirler. Metabolik diyorum, çünkü bu düzenlemede hem doğadan ve hem de onun bir parçası olarak insanlardan diğerleri bir şeyleri (nesneleri) alırlar-verirler. İşte bu alıp- veriş mekanizmasının odağında görünen üretim düzenlemesidir ve üretim izole bireysel

düzeyde değil şu ya da bu tarz bir toplum içinde olmakla sağlanabilir. Politikanın özündeki nitelik şuradadır: Metabolik alıp-verme sürecinde stratejik önemi olan kaynakların dağılımı daha doğrusu *yeniden dağılımındadır.* Çünkü kaynakların dağılımına hakim olan ilişki, hakimiyet ilişkisinden başka bir şey değildir. İster yeniden dağılım: aa) Doğrudan olsun, ister bb) piyasa sisteminin gelişme düzeyi ile (Batı'da) bağlantısı içinde *dolayımlı* olsun, sonuçta kaynaklar, kişilere, ailelere, gruplara, nihayet ulusal ya da uluslararası sınıflara doğru akıştırılır, kendiliğinden akışmaz. Bana göre stratejik *olarak* politika, metabolik toplumsal mekanizma alıp-verme içinde kurulan düzenleme ile *son kertede* kaynakların yeniden dağılımını bir düzene koymaktır. Her politikada, her yeni politikada eninde sonunda (görüntü ilişkiler bir yana bırakılabilirse) bu *stratejik yeniden dağılımı* açık seçik görebiliriz. Politik rejimin niteliğini tanımlamanın ölçütü (kriteri) de buradadır. Öyle değil mi, itiraz eden var mı?

Bu düzenlemeye göre insan-devlet ilişkilerinin türünü de teşhis edebiliriz, adını koyabiliriz. Hükümetlerin de neyi, kimi temsil ettiklerini de anlarız.

Aristo insanı zoon politik (politik hayvan) diye tanımlar. Kaynakları düzenlemede karar sahibi olan politik hayvandır, yani, *yurttaştır.* Onun dışındakiler politika dışıdır, çok defa bir özne olmaktan çok nesnedir, şeydir, eşya gibidirler. İleride sivil toplum kavramına bu açıdan da gireceğiz.

Dağıtılan kaynaklar çağına, zamanına göre topraktır, sürüdür, ganimettir, makinedir,yakıttır,kredidir, dövizdir, vs. dir. Hükümetler kaynakların yeniden dağıtım sürecinde temsil ettikleri iktidarı belli ederken, bir araç mekanizmasına döndürülebilir olmaktadır. İşte politik alanda dengeleme, değiştirme ancak yeni politik iktidar bölümlerinin oluşup, politik arenaya girmesi ile söz konusudur.

Politik tiyatrodaki hareket çeşitli düzeyleri ile buna yönelik bir praksistir. Eski ve yeni ideolojiler, kültür birikimi böyle bir eksen etrafında işlevlendirilir, örülür, ülke ve ülkelerarası düzeylerde!

Dengelemenin ilk koşulu, önce değinip altım çizdiğim iktidar ve hürriyetin birlikteliği koşulunun yaygınlığı yani evrenselliğidir.

Politikanın bu tanımını neden verdim? Yukarda söylediğim gibi sürekli, güncel iki önemli soruna girebilmek ve oradan sanıyorum kritik sonuçlara varabilmek için. Ne idi seçtiğimiz sor nlar? *Ekonomide etkinlik* ve *laiklik*. Nereden sorunlara gelmiştik. D.Parti'nin dramına dolayısıyla hepimizin dramına açıklık getirmek için.

D.Parti, bir yandan yukarda kuvvetli hükümet ya da devlet gelenek ve arayışı içinde, öte yandan halka yakın olma ve onların taleplerini dikkate almak isteğindedir. Demiştim ki, iki istek var olan yapı içinde demokrasiyi kurma sürecinin başında tamamlaşan değil, çelişebilen isteklerdi.

ETKİNLİK

Gaye ya da ihtiyacın rasyonelliği değil sorun. Önce etkinlik sorununu el alalım. Kavram klâsik, neo-klâsik, teknik bir kavramdır. Piyasa sisteminde kaynakların ihtiyaçların, taleplerin önem dizisine uygun yani ekonomik kullanımını sağlamayı anlatır. Diğer deyişle kaynakların rasyonel kullanımı da denir etkinliğe. Marx dahi talebi, piyasası olmayan mal üretilse dahi üretilmemiş sayılır der. Batı'ya has piyasa sistemi çeşitli piyasa birimlerinin (finans piyasaları dahil) birlikte gelişmesiyle işlerlik kazanmıştır. Batı'da piyasa sisteminin eleştirisi onun toplumsal ihtiyaçlara elvermekliğine dayanır (Marxist, Keynesyen, vb.) Bir noktaya açıklık verelim: Belli bir rasyonellik kabulü üzerine eleştiri ve buna karşılık plan, devletçilik, sosyalist, vs. öneriler gelir. *Evet kurulu tarihi piyasa sistemi üzerine*. Bizde kurulmamış, tarihi kurumları yetersiz ya da yanlış olan bir piyasa sistemi varsa durum ne olacaktır? D.Parti mevcut kaynakların dağıtımı ve kullanımını hangi kriterlerle yönlendirecektir. Ve program olarak devletçi olmayan yol izleneceği kabul edilmişti. Söz konusu tarihi ekonomik hesap mekanizmaları yoksa kaynaklar nasıl ekonomik kullanılır? İşte bunu 1950-1960 arası gördük (öncesi nitel farklı

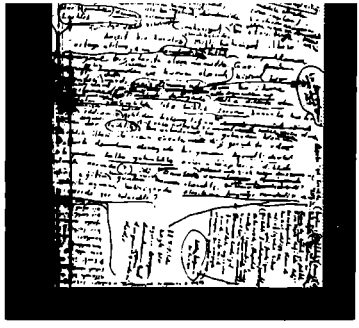
değil şüphesiz) 1950-1953 arası sözde liberal sonrası de facto *bize has devletçi*. Özet olarak çeşitli seviyelerde rant, yani iktisatçılara göre kazanılmamış servet dağıtım mekanizması. De facto bize has devletçilik, piyasada kaynak yaratılamaması sonucu olarak beliriyor; yukardan devlet geleneğine de uygundur. Yatırım yetersizlikleri devletçilik ve ilginç olanı Merhum Menderes'i şehirlerin imarını yürüten sanki bir belediye reisi rolünde görüyoruz (bu günü hatırlatmıyorum)

Benim burada değineceğim tamamlayıcı nokta şudur. Piyasa etkinliği söz konusu değilken, hatta bu kavram ortada yokken, muhalefetin *planlamayı* gündeme getirmesidir, ve 27 Mayıs'tan sonra Planlama Teşkilatı'nın kurulmasıdır. Niteleyeceğim nokta: Batı'daki tarihi piyasa sisteminin yokluğu üzerine planlamanın niteliğidir. Ben, bugün planlamaya ilke olarak karşı değilim, ama anlıyorum ki, gerçekten bir piyasa sistemi kurumları yok ya da yetersizse (yani piyasa sisteminin dolayımı yoksa) bizim yukardaki politik iktidarın plancılığının tartışma götürürlüğüdür (Doğu Bloku merkezi planlarını burada tartışmıyorum) Halen plan ve piyasa sisteminde söz konusu yoğun keyfilik (yukarıdan kararlar-müdahaleler) süregelmektedir. Benim bürokrasi tanımım böyle bir yapıyı tanımlayacaktır ilerde. Ekonomik ilişkilerle- politik ilişkilerin çakışması olarak.

C.Bayar iki devlet görüşü içinde bize göre C.H.P.'ye iltifat etmektedir istemese de. Onu Montesquieu'nun görüşlerine yaklaştırmaktadır. C.H.P. de o dönemde (1950-1960) öyle *gözükmektedir*. Oysa C.H.P.'nin demokrasiyi nasıl istediğini görünümüne bakarak değil, nasıl yaptığına bakarak yerine koyalım. Bunun için de 14 Mayıs 1950 "*Beyaz İhtilal*'inin *ihtilal niteliğini arayarak cevap arayalım*."

DOSYA NO : 3 **KOD NO: 8-B**

A4 kağıtlardan oluşan tümü aynı konulara ait 8 değişik etüdün bulunduğu kabarık bir dosya. Bu konuda burada yayınlanan ard arda okunduğunda bir anlam çıkarılabilecek bölümü. Çıkmalar, balon içine alınmış, düşünceler, notlar, ekler tüm kağıtlarda okunabilir halde. Yayınlanan kısım %60'ı.

İKTİDAR BÖLÜNMÜŞLÜĞÜ'NÜN YAPISI ÜZERİNE

Öyle ki *iktidarı*, kuvvet ya da güç diye çevirirseniz, en azından özgün anlam bulanıklaşır, lisan daralır. Ayrıca iktidarın bölüştürmemeye göre kurulu, yukardan topak politik birim olarak devletin doğal gözüken güdüsel etkisi ya da imajı içinde böyle bir çevirme yapıldığını düşünebiliriz.

Batı'da hegemonya kavramını biz üçlü piramide dayalı olarak görürüz. Söz konusu üçlü piramit (yani iktidar bölünmüşlüğü yapısı üzerinde iktidar ayrışması, insan hakları) batısal yaşam tarzının çeşitli (özellikle sınıf) mücadeleleri sonucunda belirlenmiştir. Fakat, güncel sorun sanırım şudur: Tek kişilik kurtarıcı baba, ata arayışıdır. Freud'gil bir geri gidiş (regrassion) (yapının depreşmesi). Yarını güncelliği ile etkileyen batısal hegemonik yapı diye. Onu kabul ediyorum. Tarihin güncelliği yapıyı taşımasındadır.

Bu yapıya dayalı yaşam tarzının sembolü olarak otonomi kazanmış kurum ya da kurullar varsa ki vardır. Sanırım, Batı'nın güncel sorunu, onların değişime uğrayıp uğramayacağı, ya da uğradığı mıdır? Burada, Batı açısından sorun belki de şudur: Bu generic yapıya rağmen, orada bu yapıyı reddeden, yok sayan bambaşka bir topluma geçme olanağı var mıdır?

Sanırım, sorun tarihin güncelliğini reddetmek sorunudur. Biraz da *merihliler* (!) sorunudur.

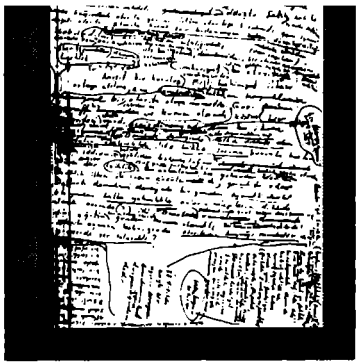
Demokrasi istendiği varsayımı ile bizde olmayan budur, olmalı mıdır ya da nasıl bir sentez? Bu ilerideki sorunumuz. Ama önce iki yüzlü olmadan demokrasi isteniyor mu, istenmiyor mu? Restorasyon, politika deyimi olarak, eskiye, geriye dönüş anlamınadır. Özellikle eski çıkar statükosuna. Batı eski üzerine yeniyi kurdu; yani yenide, eskinin süregelen kalın çizgileri var. Restorasyon o çizgileri yitiremedi. Batı bu yapı etkisi dışında bir değişime yatkın gözükmüyor bana. Ve bu yapıda açık kapılar var. Ve bu açık kapılar yukarıda değindiğim otonomiye dayanıyor. Bizde restorasyon topak politik üst birime dönüştür, bunda ise anladığımıza göre kapalı kapılar ağırlıkta. (Orada bir kurtarıcı baba arayışıdır.)

Halen kapitalist ilişkiler ve birikim içindeki yeni kriz türü ise bunu destekleyicidir.

Bizim sorunumuz ve açmazımızı buradan da gözleyebiliriz: eğer demokrasi istemi varsayımı varsa.

DOSYA NO : 3 **KOD NO: 8-B**

A4 kağıtlardan oluşan tümü aynı konulara ait 8 değişik etüdün bulunduğu kabarık bir dosya. Bu konuda burada yayınlanan ard arda okunduğunda bir anlam çıkarılabilecek bölümü. Çıkmalar, balon içine alınmış, düşünceler, notlar, ekler tüm kağıtlarda okunabilir halde. Yayınlanan kısım %60'ı.

LAİKLİK

Geçmişte üst politik birim, alt toplumda yer alanlar kabile ya da kabileler düzenlemek, özellikle onların toprakla olan ilişkilerini düzenleyebilmek için gerekli bilgiyi artık kan bağı ile ya da kabile bağı ile yani onun tesanüdü (asabiyeti) ile sağlayamayınca daha üst bir belirleyiciye daha evrensel bir çağrı*ya seslenişi* v*ardı. Orta D*oğu'da bu evrensel birlik *İslâm Vahdeti ile oluştu. Fetih ya da* istila kabile bağındaki otorite yerini İslâmi otoriteye *bırakmı*ştı. Yani imana dayalı otorite. Otorite kuvvet zor kullanmayan, müdahele etmeden (varsayılan) düzenleyiciliği kabul edilmiş bir hakem niteliğindedir. Burada hukuki bir kategori olarak onu, otoriter-totaliter rejimden ayıralım. İşte bu İslâmi gelenek, demokraside, bir otorite açmazına yol açacaktı. Cumhuriyet, İslami yoldan rızaya dönüşerek kabul edilmiş karşıt bir kuruluş olarak belirdi. Milli Hakimiyet ilkesi ortaya atılmış, ama doğrudan halkdan kaynaklanan anayasal bir iktidar ve otorite oluşamamıştı. Geçiş döneminde Gazi Paşa'nın muzaffer bir kumandan ve kurucu olarak kişisel bir otoritesi elbette vardı.

Demokrasi deneyinde halka dayanmaktan çok halkı dikkate alan bir tutum gözlenebildi. İşte laiklik sorunu bununla başlar. Bizim laiklik için iddiamız Batı'da laikliğin iktidar bölünmüşlüğü ürünü olduğudur. 17-18 yy. da sivil toplumun bir aşaması olarak laiklik yeniden yerine oturdu. Bu anlaşılamazsa, yukardan verilen laiklik ilkesi il*e sorun çözüle*mezdi; gerçekte olan D. Parti demokrasi deneyinde bir yandan kuvvetli bir devlet öte yandan halka

yakınlıkla onların taleplerini dikkate almak zorunda (?) idi. Demokrasi öncesinde potansiyel ya da gizli kalan dini sorun ve dini eğitim kaçınılmaz olarak gündem konusu olacaktı. Bundan nasıl kaçınılabilirdi? Otorite açmazı beliriyordu: *Otorite*nin kaynağı nerdedir ve o nerede yer bulacaktı.

Locke'gil formülde (toplum=politika) (Ekonomi)(din) Locke'un sivil toplumu bu ayırımla belirir, 18. y.yılda böyle bir ayırım Batı dünyasının yapısal gündemindedir. Yunan vs. Roma'da hukuk ve politika dine dayalı değil idi. Hiristiyanlık Roma'da kabul edilince Hiristiyanlık kilise olarak yeni fonksiyon(politik fonksiyon)..... Ortaçağ'da papalık, krallık, imparator, feodal lordlar, ticaret meclisleri olarak kiliseden bağımsız şehirler arası mücadele sürecinde Locke'gil formüldeki ayırım vardı. İşte bizde olmayan bu vargıyı anlamamız lazım önce. Yoksa o süreçleri anlamadan-onları sıçrayarak atlamak bir eylemdir. Fakat nereye doğru? D. P. ile C. H. P. arasında 15 yıllık mücadelenin içinde koşulları yetersiz bir laikliğin ya da anlaşılamamış bir laikliğin fazlacı bir ağırlığı vardı. C. H. P. hep yukarıda kaldı. Politika bir ilişkidir ve kaynakların dağılımına hakimiyeti belirtir.

TAHAKKÜM

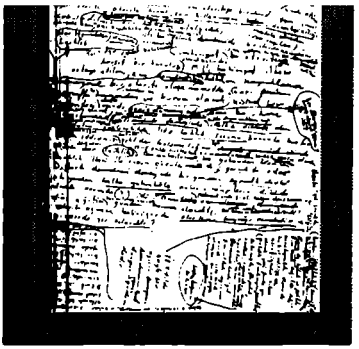
Meta üretimi yanında belli çevreler için RANT yaratan mekanizma kurulur. Piyasa koşulları olsaydı, sağlanacak kazancın çok üstünde kazanç, daha doğrusu kaynak transferi gerçekleştiren mekanizmalar.

İşte burada ayağımızı yere basmak için kabul ettiğim politika tanımını verelim. Politika pratik ve teoride görünürde birbirinin içinde (eş-düzeyde) bağlaşık iki tür ilişkiyi düzene sokar. a) Bir yandan insanların diğerleriyle ilişkisini düzenlerken; b) bununla bağlı olarak insanların doğa ile ilişkilerini de düzenler. Bu ikili düzenleme üze*rinde diğe*r görüntü insanlarla devletin ilişkileridir. Burada tarihi yaşam için birşeyler alınır, birşeyler verilir biyolojik ve toplumsal bir yaratık olan insanlar yaşamları için METABOLİK toplumsal bir bağlantı düzeninin yansımasını görmekteyiz.

Metaboliktir, çünkü doğadan ve onunla onun içinde i*nsanlardan birşeyler alınır verilir. Burada yaşam için* metabolik toplumsal bir bağlantı düzeni kurulur. Prensip olarak *topraktan* (doğadan) alınanlar ve çeşitli seviyelerde (kaynak, teknolojik) araçlara da dönüştürülerek sonunda yaşam için üretim yapılır. Bu düzenlemede stratejik olan kaynaklardır. Doğrudan ya da dolaylı elde edilişi sürecinde asıl kaynakların yeniden dağılımı (ve onun türevi olarak gelir dağılımı) düzenlenişidir. Bana göre politika, bu metabolik mekanizma içinde kurulan düzenleme ile son kertede kaynakların yeniden dağılımını düzenler. Düzenleyenler Aristo'nun deyimiyle political zoon dışındadır. Politika dışı nesne. Her politikada her yeni politik görüntü *ilişki*leri bir yana bırakabildiğimizde bunu açık seçik görü*yoruz. Politik rejimin tanımlanma kriteri de buradad*ır. Kaynaklar, kişilere, ailelere, gruplara, nihayet ulusal ve uluslararası sınıflara doğru akıştırılarak dağıtılır, gerçekte daima yeniden dağılır, öyle değil mi? Hükümetler'de facto (fiilen) temsil ettikleri iktidar seviyesini de, türünü de bu mekanizma içinde belirleyebiliriz. (Hegemonya, Politika mevcut kültürü bu bağlamda kullanır.) Çünkü hükümetler bu mekanizmada bir araca dönüştürülebilir. Bu genel olgudur. Böyle bir akış dengelenebilir, değiştirilebilir, yani yön verilebilir. Ne zaman ve nasıl? Politik alanda yeni iktidar bölümleri oluşup, araya girdikçe sözkonusu akış dengelenebilir, o demokratik koşulla ki iktidar ve hürriyetin birlikteliği koşulu ile yeni yana döndürülebilir ya da değiştirilebilir. Politik tiyatrodaki hareke*t çeşitli düz*eyleriyle birlikte buna yönelik praksistir. Eski ve yeni ideolojiler böyle bir ana eksen etrafından örülmüş ya da örülmektedir; Ülke ve Ülkelerarası seviyelerde kullanılırlar.

DOSYA NO : 3 **KOD NO: 1**

A4 saman kağıtlara her yanı küçük küçük harflerle el yazı doldurulmuş bir çalışma. Çıkmalar, ekler, saplantılarla dolu 2 sayfalık bir yazı. Tümü yayınlandı.

BATI'DA LAİKLİĞİN YERİ

Bilinmeyince yapılamaz, yapılınca yanlışsa doğrultulur. İşte insan hakları, sivil haklar denen ilkeler ayrışması iktidar bölünmüşlüğü/ iktidar ayrışması piramidinin üstünde gelişmiştir. Bizim iddiamız budur. Bu iddia ile ilerde sivil toplum kavramımıza açıklık getirebileceğiz. Bu üçlü piramit, özgür olarak insanlığın korunması, yabancılaşmadan kaçınabilmesi olanağını açabilir. Açabilir diyorum sadece! Sanıyorum bu üçlü ilişki anlaşılamadan insan haklarının biz doğulular için! doğru anlaşılması da olanaksızdır, özellikle yukardan devleti doğal görenler için iddia ettiğimiz piramit gerçekte yoktur. Onlar iktidar bölünmesine negatif bir bakışla *devletin bölünmesi* ya da parçalanması diye görürler. Onlarda devlet ile iktidar kavramları birbirine öylesine karıştırılır ki! Bu nedenle (modern?) bir ilke olarak çeşitli düzeyler ile muhalefetin devletin bir parçası olduğunu da anlayamazlar; demokratik devlet bölünmüş iktidarların pozitif bileşmesinde oluşabilir. Aksi demokrasi değildir! Sözle ne kadar su taşınsa da! Samimiyetli demokrasinin asgari kurallarıdır onlar. Daha ilerisi bütün demokrasilerin çağdaş sorunudur. İktidar bölünmüşlüğü demokrasi tarihi için bir rüşeymik (embriyolojik) tohum koşuludur. Klâsik Atina demokrasisinde bölünmüş iktidarlara dayalı hakimiyet biçimini görmemezlikten gelirsek, esir ve yurttaş sayılarını karşılaştırmakla, önce *demokrasi değil oligarşi* denir gibi bir sonuç çıkarmak, sorunu hiç anlamamaktır.

Klâsik Yunan ve Roma doğrudan demokrasilerinde hakim sınıflar

mensupları 'yurttaş' (citizen, citoyen) iktidar sahipleri olarak doğrudan halk meclisleri üyeleriydi ve bu meclisler son kertede yargı kurumlarıydı da. Ortaçağ'da gelişip modern çağın parlamentolarında gözlediğim temsili sistemde *iktidar bölünmesi üzerine iktidar ayrışması gelebilecektir.* Avrupa devrimlerinde odaktır bu. *Hukukçularımız,* anlattığım piramidi, özellikle onun tabanını görmedikleri sürece, şu ana kadar bildiğim kadarile hukukun üstünlüğünü Türkiye koşullarından soyut olarak savunabilirlerdi; onun için hukukun üstünlüğünü savunan sayın profesör hukukçularımız kolayca yukardancı, militer müdahaleci olabilirler. Batı'da iktidar bölünmüşlüğü verilidir ayrıca politika teorisinde analiz edilmez; bizimkiler onların yapmadığı analize neden girsin? Hele hukukçularımız en azından Roma hukukunu evrensel bir hukuk olarak, ortaya çıkış koşullarından yani patrisia-pleb çatışmasından ayırarak nasıl anlayabiliriz. Burada Prof.Ziya Umur dostumuzun Roma Hukuku kitabını hararetle tavsiye ederim. İktidarın bölünmesi üzerine ikinci nokta sözü çok edilegelmiş hukukun üstünlüğü, otonomisidr. İktidar bölünmüşlüğü ama çağımızda iktidar ayrışmasını belirlediği gibi insan yapısı hukukun yaratılma koşuludur; hem de dolayısıyla hukukun *otonom* üstünlüğünün koşuludur. Bizde hukukun üstünlüğünün bir türlü sağlanmaması bunların yetersizliğindendir. Pratik için bu bağın kurulamamasındandır.

Modern demokrasilerde hukukun üstünlüğü süreklilikle var olabilmişse bir *otorite* kuruluşu belirebilir. Bununla geçmişte Doğu toplumlarında hukukun olmadığını söylemek istemiyorum. Doğu'da gelenekler (precedent) örnekle ve uygun düzenleme, dini ve dünyevi kanunlar elbette vardı. Bunlara uyulduğunda kararlılık, istikrar ve o ölçüde adalet sağlanabilirdi. Benim söylemek istediğim, bunların toplumun üstün bir birimde düzenlendiğidir; halkın bunda bir rolü olmamasıdır, *kontrole*, *dengeleme*'ye, *değişimi*'ne katılmamasıdır.

Üçüncü noktaya gelince dikkat edilirse piramitte iktidar bölünmüşlüğü yapısı üstünde *iktidar ayrışması* (separation of power) deyimini kullandım. Oysa Montesquieu'nün deyimi taa

Namık Kemal'den beri *Tefriki-kuvva, Kuvvetler Ayırımı* şimdilerde de güçlüler ayırımı diye kullanılıyor. Bir *kelimenin* farklı politik yapıdaki iki toplumda, birinden diğerinin dilimize çevrilmesindeki güçlük gözüküyor burada. Pouvoir, power kelimelerini çevirirken ait olunduğu alandaki burada politika anlamı ile çevrilmesi gerekir, yoksa genel anlamıyla değil.

İddiamız olan *üçlü piramit Batı'da laikliğin* açıklama şemasını da verir. Kimin karşısında laiklik- Doğrudan demokrasiler olarak Grek ve Roma demokrasilerinde devlet laiktir.

Fakat Roma sonu ve Ortaçağda politik anlamda yer alan hıristiyanlığa karşı somut olarak bir tür Avrupa Senatosuna dönüşmüş olarak papalık kurumuna karşı. İşte Batı'sal iktidar bölünmüşlüğü içinde gelişen mücadelelerde kilise dışı anlamına, laik adam, laik filozof, alim, yazar ve politikacıların belirme ortamını bulacaktı. İktidar bölünmüşlüğü içinde laik olanlara bir melce sığınarak iktidar bölünmüş bulunacaktı.

16.y.y.da bu zirveye doğru tırmanmıştır Avrupa'da. Din savaşları bu süreçte iktidarların çatışmasıdır. İşte anlatmak istediğim *iktidar bölünmüşlüğü laikliğin* koşulu olarak görünüyor bana. Tuhaf gelecek ama klasik Grek felsefesi içinde yer alan İslam felsefe kolu olarak meşai özellikle İbni Rüşd'de laikliğin ilk belirtileri açıktır. İbni Rüşd'ün İlmi Kadim (Tanrının İlmi) ve İlmi Hadis ayırımı ve diğer iddiaları Batı'da üçyüzyıl sürecek etkisinin bana göre noktalandığı yer modern felsefenin bir aşama olarak kurucusu Descartes'ın Tanrı ayrı, ben, uzamlı nesnel dünya ayırımı. Yani incelenecek dünyayı (evreni) objektifleştirmesi ile laiklik batısal zemine oturacaktır. Bu ayırım Batı'da yeni politik ekonomik iktidarın yeni bölüşümü ve dünyaya, nesnel dünyaya hakim olmak akımını (Atlantik uygarlığı) simgeler. İbni Rüşd'deki laik eğilim ve diğer kategorilerinin Batı'daki yorumunun yoğrulmasıyla düşünce alanında Batı o noktaya gelmiştir. Bunun için bizde bazılarının . tesien şüpheciliği ile Gazali'nin şüpheciliği arasında kurdukları ilişki ya da benzerliği ben hiç anlamadım. Onun için B.Russel, **Batı Felsefe Tarihi** adlı kitabında İbni Rüşd Batı için bir başlangıç, İslâm dünyası için *çıkmaz sokak* ya da ölü

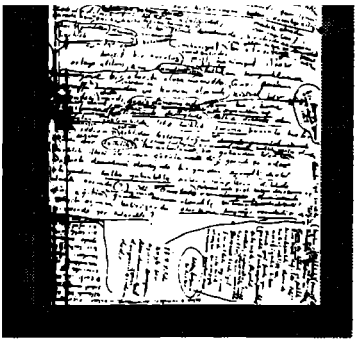
noktadadır, der (Bu konuya kitabımda geniş olarak döneceğim). Bununla İslâm dünyası ilme tamamen kapalı kalmıştır demiyorum.

Grek klâsikleri ..... tarafından tercüme edildi ve bunun etkisidir ki İslâm felsefesi içinde meşailik gelişebildi. Ama İbni Rüşd ile noktalandı. Sonraları bu tür felsefe fiilen yasaklandı.

İktidar bölünmüşlüğü laikliğin düşünceden pratiğe geçişinin koşuludur. Klâsik Grek ve Roma Site devleti laik idi halk dinsiz değildi elbet. Batı'de *laiklik*, Ortaçağ papalık etkisinden çıkış iktidar bölünmüşlüğü ile iktidar ayrışması arasında belirlendi. İşte bizde laikliğin belirlenişini ele aldığımızda bu yapısal piramide ait (görüyoruz ki batısal yapıdaki iktidar bölünmüşlüğü koşulu yoksa; ona ait olgu ve kurumlar gelişememişse) bize has garip bir laiklik ortaya çıkar ki ona aşağıda geleceğim. Ve tarih öyle gelir ki bu günlerde sözü çok edilen 1925 tarihli *Tevhid-i Tedrisat* Kanunu ile bir eğitim tarzı ideolojik olarak reddedilirken, yerine konan okul (mektep) için 1925'te gerekçe '*aynı fikirde*', '*aynı düşüncede*' insanlar yetiştirmektedir! Benim anladığım bu değişikliğe rağmen yapısal sembol süregelmektedir; isteyenle tartışalım. Sonuç militan, tek boyutlu C.H.P. gençliği, onlara ne gibi fonksiyonlar düştüğünü yakın tarihimizde gözledik.

DOSYA NO : 3 **KOD NO: 2**

A4 saman kağıtlara her yanı küçük küçük harflerle el yazı doldurulmuş bir çalışma. Çıkmalar, ekler, saplantılarla dolu 2 sayfalık bir yazı. Tümü yayınlandı.

KURTULUŞ SAVAŞI'NIN POLİTİK ZAFERİ'NİN ORTAMI

Politik zafer'in daha doğrusu politik uzlaşmanın uluslararası ortamı ne idi?

1- I.Dünya Savaşı sonunda galipler konferans masasında yeni dünyaya kendilerini yeniden üretim için kurmaya çalışan emperyalistlerdi. Her birinin çıkarı diğeri ile doğrudan ya da dolaylı çelişiyordu. İngiltere-Fransa-İtalya-Amerika-Yugoslavya-Yunanistan arasında giderek çeşitli uzlaşmazlıklar su yüzüne çıkacaktı. Savaştan önce ve savaş sırasında yapılan üç gizli anlaşma kendi aralarında çelişiyordu. Dünyaya verilecek emperyalist yeni düzen kurmak kapitalist yeni metropoller içindeki çelişkilerin savaşta ve savaş sonu koşulları içinde dışa vurmasıyla güçleşmişti. Aslında İngiltere'nin Fransa, Rusya, İngiltere, İtalya ile yaptığı çeşitli anlaşmalar da kapitalist düzenin çelişkilerinin de ürünü idi. Her kapitalist metropol ülkenin önce ben dediği ve üretim anarşisinin süregeldiği ortamda bunlar oluşuyordu. Ve her metropol kendi iç çelişkileri ile farklı politik partileri farklı görüşler ile homojen olmayan karmaşık ve yeni gelişmelere açık birer bütündü, kendilerini grup olarak, sınıf olarak, parti olarak yeniden üretim için.

Meselâ İngiltere'de İmparatorluğu üretmeyi açık himaye ile savunan Muhafazakâr Parti ve serbest ticaretçi sloganı ile tanınan Liberal Parti yanında, savaş sonunda İşçi Partisi güçlenmeğe

başlamış. Büyük işsizlik krizleri içinde özellikle Rusya lehine genel grev . . bir tutuma girmiştir. Muhafazakârlar İmparatorluğun bekâsı için daha çok pro-Türk (Türk yanlı) liberaller geleneklerine uygun olarak pro-Helen idiler.

2- Galip ülkeler kendi iç çelişkileri ve aralarındaki çelişkilerle Türkiye ile sulhü savaş bittikten çok geriye bırakmak zorunda kaldılar.

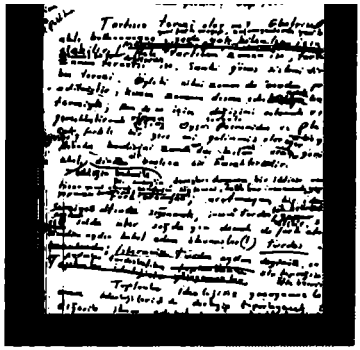
3- Sovyetler Birliği Cumhuriyeti Dünya tarihinde yeni bir dönemi açan olay olarak kurulmuştu. Yeni düzen kendini güvenceye almaya çalışacak, iç savaş ve istilâcı güçlerin temizlenmesinden iç ve dış koşullar altında N.E.P. dönemine giriliyordu.

4- Yunanistan da Venizelos'un iktidarında, L.George'un rızasıyla yapılan İzmir çıkarmasından bir süre sonra genç Yunan kralı öldü ve babası Alman yanlısı Konstantin tekrar kral oldu. Bu olay müttefiklerce iyi karşılanmadı. Giderek L.George'a rağmen

Yunanistan'a para silâh yardımı durdu ya da azaldı. Ve Yunanlılar Anadolu'da Türkler karşısında yalnız bırakıldı.

DOSYA NO : 3 **KOD NO: 7**

A4 saman kağıtlara her yanı küçük küçük harflerle el yazı doldurulmuş bir çalışma. Çıkmalar, ekler, saplantılarla dolu 2 sayfalık bir yazı. Tümü yayınlandı.

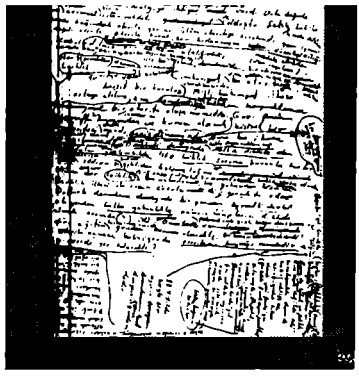

TÜRK KAPİTALİSTLERİ İDEOLOJİ ÜRETEMEZ

Türkiye'de kapitalist sanılanlar ideoloji üretebilecek düzeyde değiller. Kapitalist denen ideoloji, işbaşındaki adamın düzeninin, piyasa toplumunun düzeni gereklidir önce ve bununla bağlamlı yaygın ve uyulması gerekli normlar dizisini koyması oluşturması gerekir. Oysa bunu yerli sermayedarın iş-düzeni türü ile batılı bir kültür mirası ile sarmaşan burjuva ilişkilerine dayalı kültür ve ideoloji üretemez; Bunu onun adına değil fakat kendi adına batı kitle haberleşme vb. araçlarla, felsefe, bilim, sanat dahil yine batı kendi adına yaparken ülkemiz de etkilenir bundan: *Uluslararası çeşitli kurum ve ajan ve iktidarları ile.* Burada etki doğrudan olmaktan çok dolaylı ve sanki herkese her sınıfa seslenirken, sanki onların çıkarlarının işadamlarının çıkarları ile ortak olduğu imajı verilir. Ustalık bu bağlamdadır. Bu bağlam için fedâkarlık istenir halktan ve gerektiğinde zorla bu fedâkarlık yaptırılır da. Yaptırmıyorlar mı?

DOSYA NO : 8 **KOD NO: 2**

Üçüncü hamur kağıtlara serbest alınmış çıkmaları bol bir yazı. Mor flomastır kalemle yazılmış. Okunabilir durumda. Çıkmaların tümü yazı ile ilişkilendirilememiştir.

BİR BELEDİYE BAŞKANI GİBİ ÇALIŞAN BAŞBAKAN: MENDERES

1-Halka vermek? Halkın istekleri?

2-Etkinlik-Piyasa sistemi gelişmemiş

3-Laiklik

Bir yandan yukardan kuvvetli hükümet, kuvvetli devlet anlayış ve *arayışı* içinde, öte yandan halka yakın olma ve onların taleplerini dikkate alma ve onların taleplerini dikkate almak isteyen Demokrat Parti, demokratik mekanizmayı nasıl kurabilir ve işletebilirdi. Kurabilirdi diyorum, çünkü her şey yeni denenecekti?

x x x

Yukarki politika tanımını hatırlarsak, mevcut ve yaratılan kaynaklar nasıl kullanılacaktı.

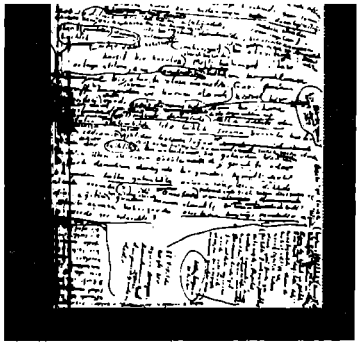
D. Parti devletçi olmayan yolu (?) seçmeyi vaat etmişti; sözde liberal bir yol izlenecekti. Üretim olanakları nasıl kullanılacak, dağıtılacaktı? Ama 1957'de çaresiz devletçiliğe girdi *de facto*.

Ama hem devletçilikte hem de özel girişimin desteklenişinde kaynakların nasıl kullanıldığı tarih olarak bellidir. Kaynak aktarmaları genellikle RANTLAR yoluyla oldu. Özel sanayi o

zaman da daha sonra da büyük ölçüde bu rantlara dayalı olarak kuruldu. Bunu burada tartışmıyorum. 1980'den sonra kısa süre tartışıldı ve sanki unutuldu. Rantlar halen %40'lık enflasyon içinde farklı biçimlerde de olsa süregeliyor (tek şikayet kredi rantından alışılmış boyutun olmayışı!). *Rantlar kazanılmamış, hak edilmemiş servet ya da kaynaklardır.* Yukardan devlet ya da hükümet kıt kaynakların kullanışını yönlendirir, akışını kendisi sağlarken bu arada rantlar yaratırsa bu *ekonomik* daha doğrusu *etkin* bir işleyiş göstermez. Ve ekonomi çaresiz tıkanacaktı. Yatırımlar yetersiz kalınca, Merhum Menderes şehir imar işlerine girecek. Bir belediye reisi gibi çalışacaktı. (Bu günü hatırlatan bir görünüş). Ekonomideki tıkanıklık *plan* kavramını gündeme getirecek ama planlı dönemin devletçi C.H.P. iktidarı 1975'de de rantları daha da artıran, enflasyonu tırmandıran bir şaşkınlık ya da beceriksizlik içinde olacaktı. Kendisini ...

DOSYA NO : 3 **KOD NO: 4**

A4 saman kağıtlara her yanı küçük küçük harflerle el yazı doldurulmuş bir çalışma. Çıkmalar, ekler, saplantılarla dolu 2 sayfalık bir yazı. Tümü yayınlandı.

ÖZAL KEŞKE LİBERAL OLSAYDI

Anlaşılıyor ki, ANAP bu tercihin düşünülmüş bir ürünüdür; onun içinden çıkmadır:

a) Sürekli dış borç ödeme-tekrar borçlanma çemberiyle uluslararası finans sitemine bağlanma,

b) Tekel pratiğine (iddialar aksine) mahkumiyet; bunun dışına çıkma hükümet değişikliğine giriştir. Bu ilişkilerin rasyonelleştirilmesi, kolay sanılan yönetim tarzı *merkeziyetçi pratiktir*. Ayrıntı, sözde liberal propaganda bir yana konursa, bu, bana biraz tarihi Fransız Merkantilizmi'nin kurucusu Colbert'i anımsatıyor. Colbert, merkantilizm ile sanayileşme politikasını merkezi sayısız kararnamelerle yürütmek istemişti. Sistemini kurarken, Colbertizm'in eleştirisine ağırlık verir.

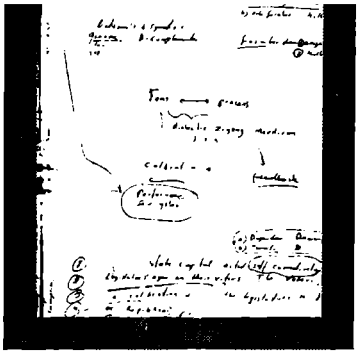
Sadece anlatım kolaylığı için (yoksa karşılaştırma yersiz büyütme olur) şunu diyebilirim. Hitler ne kadar sosyalist idi ise Özal da o kadar liberaldir; keşke liberal olabilseydi!

Şimdi, ihracat başarısını ve enflasyon konusunu irdeleyerek çözüm politikası sürecinde vergi-demokrasi-devlet bağlamını görmeliyiz. Şüphesiz buradan verginin konması, uygulaması, sarf tarzı öne çıkar; ve ANAP'ın konsolide etmeye çalıştığı haksız kazanç rantları teklif eden *servet vergisi*

Bütünlük: İnsan eksiği ile bütündür.

DOSYA NO : 3 **KOD NO: 5**

A4 saman kağıtlara her yanı küçük küçük harflerle el yazı doldurulmuş bir çalışma. Çıkmalar, ekler, saplantılarla dolu 2 sayfalık bir yazı. Tümü yayınlandı.

SORU: ECEVİT ORTANIN SOLU'NU TOPARLAYABİLİR Mİ?

Önce, Soru Temelden Yanlış...

1- "Toparlayamaz. Nedenini kısaca anlatayım.

2- Öncelikle, ülkemizde demokratik solun çok mu belirli bölümleri var da onu birileri toparlasın?

3- İktidarın dinamik nitelikli bölüşümüne (makro ve mikro seviyelerde) dayanmayan, yani sivil olmayan derin tarihi, politik yapımız içinde ciddi eleştiri olanakları daima yetersizdir. Yani, farka dayalı bir bilgi eksikliği vardır. Bu, stratejik nitelikte bir eksikliktir. Bu yapı içinde, öz eleştiriye zorlayan mekanizmalar da yoktur. (Partiler dahil) (*sivil kavramı* bende, asker karşıtı vulger anlamda değildir)

4- Eğer koşullar bu ise kişinin psikolojisi çok önem kazanabilir. Sayın Bülent Ecevit'in psikolojisinde, tarihin bir rastlantısı içinde kazandığı karizma seviyesi, lehine değil aleyhinedir. Bununla kendisi dışındakileri suçlaması doğaldır; kendi sorumluluklarını da başkalarının (arkadaşlarının dahi) üzerine yıkabilir. Nitekim, 12 Eylül sonrası bütün beyanatlarının temelinde somut olarak bu yok mu? *Tarihin güncelliği içinde,* politik toplumumuzun esastan dar alanına giren herkeste *yukardancı* eğilim yardır. En küçük krizde bu eğilim apaçık belirli hale gelir, en demokratik görülen parti başkanlarında bile. Onun için, partisi içinde iktidara gelirken kullanılan *tarihi yanılgı*, Rahmetli İsmet Paşa'ya karşı *reddi miras*

kavramları ne oldu? Geriye birşey kaldı mı? Temeldeki derin toplumsal sorunumuz buradadır. O kavramlara uygun davranışlarla başlıyan karizma grafiği yükselince, Kıbrıs Harekatı ile bu kavramlar bir yana itildi, partisine nitelik değiştirmeyi örgütleyemedi ve salt karizmaya dayanarak üstten yönetimle grafiği düşmeye başladı.

Benim kanaatim; derindeki strüktürün (değişmelere rağmen) süregelen güncelliğini anlamadan, salt birkaç devşirme slogan kavramla politik toplumun sorunları da anlaşılamaz ve de aşılamaz. Türkiye'de güncel gündem budur. Sağın da, solun da partiküler (öznel) ölçütü buradadır yoksa şablonlarda değil.

Öyleyse, Sayın Ecevit var olan kişiliği ile hangi demokratik solu toparlayacak?

5- Şunu da söylemeden edemiyeceğim. Yukarda söylediklerimi yaşadığı için yine de en iyi anlayacak olan Sayın Ecevit'tir sanıyorum.

DOSYA NO : 17 **KOD NO: 1**

28x38 cm ebatlarında bir kağıdın dörttebirine yazılmış, bol notlu, ancak yüzde otuzunu yayınlayabildiğimiz bir çalışma. Yarım kalmış olabilir.

İDRİS KÜÇÜKÖMER
KAYNAKÇASI

- "**Modern Kapital Teorilerinde Münakaşalı Bazı Problemler**", İst. 1954, 147S. (Yayınlanmamış Dokt. Tezi)
- "**Para Politikası Gayelerini Gerçekleştirmekte Neden Muvaffak Olmayabilir**" İst. 1958, İ.Ü. İktisat Fak. Yay. Ayrı Basım. 10 s.
- Maliye Enstitüsü Konferansları Dördüncü seri Sene 1958 İst. 1959 İst. Ün. İkt. Fak Yay. Sermet Matbası.
- "**Basının Fonksiyon ve Ekonomisi, Yeni Basın - İlan Kurumu**" İstanbul, Kasım 1961, Gazetecilik Enstitüsü Dergisi Yıllık, Sayı 2, S. 82 - 93.
- "**Sosyal Kıymet, İktisadi Refah, Sosyal Tercih ve Bazı Planlama Sebepler,**" İst., 154 S. (Yayınlanmamış Doç. Tezi.)
- "**Türkiye'de Temel Kararları Kim Alır ?**" İstanbul, 27 Haziran 1962, Yön-Sayı 28, Vatan Gaz. ve Matb. TAŞ, S.13-14.
- "**1 - Planlama Trajedisi mi ?, 2 - Uzmanların Planı Sosyalist Plan mı ?**", İstanbul. 10 Ekim 1962, Yön, Sayı 43, Vatan Gaz. ve Matb. TAŞ., S. 9.
- "**Bizim Liberallerimiz!**" İstanbul, 24 Ekim 1962. Yön, Sayı 45, Vatan Gaz. ve Matb. TAŞ., S. 20.
- "**Irkçılığın Kaynakları ve Türkiye, (1) - Romantik Akım ve Irkçı Politika**", İstanbul, 5 Aralık 1962, Yön, Sayı 51. Vatan Gaz ve Matb. TAŞ., S. 12.
- "**Irkçılığın Kaynakları, (2) - Irkçı Milliyetçilik ve Türkiye**", İstanbul, 12 Aralık 1962, Yön, Sayı 52. Vatan Gaz. ve Matb. TAŞ., S. 11.

- "**Türkiye'de Kendilerine 'Devlet Adamı' Denilen Kişilere, (1) Vatanseverliğe Sosyal ve Ekonomik Açıdan Bakış**", İstanbul, 2 Ocak 1963, Yön, Sayı 55, Vatan Gaz. ve Matb. TAŞ., S. 6.

- "**Kendilerine 'Devlet Adamı' Denen Kişilere, (2) - 1. Politika Nedir?, 2. Kalpazanlar Demokrasisi Nedir?**" İstanbul, 6 Şubat 1963, Yön, Sayı 60, Vatan Gaz. ve Matb. TAŞ., S. 11 12.

- "**Kendilerine 'Devlet Adamı' Denen Kişilere. (3)-Kapalı Rejimde Grev ve Toplu Sözleşme**", İstanbul 1963 (Şubat ya da Mart),Yön, Sayı (60 ila 69 arası),Vatan Gaz.ve Matb. TAŞ, S.(?).

- "**Sosyal Siyasetlerimiz ve İnönü'nün Yeri**", İstanbul, 10 Nisan 1963, Yön, Sayı 69, Vatan GAz. ve Matb. TAŞ. S. 10.

- "**Bizim Sendikalar ve Politika** Yeni Ufuklar" Mart 1964, "İşçi Sorunu" özel sayısı, s. 16 - 22.

- "**İktisat İlkeleri Üzerine (1) - İktisada Giriş**", İst. 1964, İ.Ü. Yay. No:142 Okay Yayınevi, İst. 1965. İ.Ü. Yay. No 1112 İktisat Fak. No: 161, Hamle Matb. 295. s.

- "**Politikacılara sunulur (1)-Egemenliğimiz ve Var Oluşumuz**", İstanbul, 2 Ekim 1964, Yön, Sayı 79, Güneş Matb. TAŞ., S. 12.

- "**Politikacılara Sunulur (2) - Ereğli, Demir - Çelik Kurumu ve Egemenliğimiz**" İstanbul, 9 Ekim 1964, Yön, Sayı 60, Güneş Matb.TAŞ., S. 12 - 13.

- "**Politikacılara Sunulur (3) - Dış Ticaret, Büyük Soygun Yolu (1)**" İst., 23 Ekim 1964, Yön, Sayı 82, Güneş Matb. TAŞ., S. 10.

- "**Politikacılara Sunulur (4) - Dış Ticaret, Büyük Soygun Yolu (2)**", İstanbul, 20 Kasım 1964, Yön, Sayı 86, Güneş Matb. TAŞ. (?), S. (?).

- "**Politikacılara Sunulur (5) - Dış Ticaret, Büyük Soygun Yolu (3)**", İst., 20 Kasım 1964,Yön,Sayı.86,Güneş Matb.TAŞ, (?), S(?).

- **"Politikacılara Sunulur (6) Türkiye' de Çombeler"**, İstanbul, 4 Aralık 1964, Yön, Sayı, 88, Güneş Matb. TAŞ., S. 16.
- **"Politikacılara Sunulur (7) - Türkiye Hukuk Hakim Sınıflarının Bir Aracı mıdır?, Hukuk Sosyalizasyonu"**, İstanbul, 29 Ocak 1965. Yön, Sayı 96, Güneş Matb. TAŞ., S. 11.
- **"İktisat İlkeleri Üzerine, (İktisada Giriş)"**, Kitap 11, İst., 1965, İ.Ü. Yay. No 1131, İktisat Fak. No: 168, Hamle Matb., 216 s. İst., 1967, İ.Ü. Yay. No: 1238, İktisat Fak. No: 205, Hamle Matb. 232 s.
- **"Türkiye Nereye Gidiyor ? (1, 2, 3, 4) - Bir Uyarka"**, İstanbul, 22, 23, 24, 25, Aralık 1965, Akşam Gaz., Akşam Matb., S. 2. İst., Haziran 1989, Alan Yay., Düzenin Yabancılaşması Batılaşma (İkinci Basım) İçinde s.159- 176.
- **"Japon Kalkınması ve Türkiye (Önsöz)"**, İstanbul, Şubat 1966 Gerçek Yay., S (5 - 20).
- **"Bağımsızlık Sorunu"**, (İst.) Mart 1966, Tip İstanbul İl Yönetim Kurulu Eğitim Bürosu, Tip Yay. 23 s.
- **"Gelişmiş ve Azgelişmiş Ülkelerin İlişkileri Üzerine - Politik İktisada Dönüş Denemesi"**, İstanbul, 1966, İ.Ü. Yay. No: 1217, İktisat Fak. No. 200., Hamle Matb. 168 s.
- **"Sınıf Açısından 1966'da Türk Ekonomisi"**, İstanbul, 3. 1. 1967., Ant. Sayı 1, S.(?).
- **"1967 Türkiye'sinde Enflasyon, İşsizlik, Devalüasyon"**, İstanbul, 10.1.1967, Ant, Sayı 2 S. (?).
- **"Eğitimde Uluslararası Çerçeveye Doğru"**, İstanbul, 3.10.1967, Ant,Sayı 40, S. (?),
- **"Sınıfsal Açıdan Türk Eğitim Vakfı"**, İstanbul, 17.10. 1967, Ant, Sayı 42, S. (?).
- **"Türkiye Batılaşamaz"**, Akşam Gaz. 14.10. 1968, S 2.
- **"Osmanlılarda Kapitalist Düzene Neden Geçilemedi?"** Akşam Gaz., 15. 10 1968, S. 2.

- **"Ortanın Solunda Paşalar ve Abdülhamid"**, Akşam Gaz. 16.10.1968, S.2.
- **"Ortanın Soluna Sorular"**, Akşam Gaz. 17.10. 1968, S.2.
- **(Batılılaşma, Kapitalizm ve Sivil Toplum - Türkiye Batılaşamaz! - Osmanlılarda Kapitalist Düzene Neden Geçilemedi? - Ortanın Solunda Paşalar ve Abdülhamid - Ortanın Soluna Sorular**) İst., Eylül 1987, İktisat Dergisi, İ.Ü. İkt. Fak. Mez. Cem. Yay., Sayı 274 **"İdris Küçükömer ' in Anısına Armağan,** Özel Sayı " s.10 - 23.
- **"Osmanlılarda Kapitalist Düzene Geçilememesi ve Bürokratlar ile Ortanın Solunun Gelişimi"**:, İstanbul, Ortak Yay., Asya İTÜOB ve İktisat Fak. Talebe Cemiyeti Ortak Yay., Asya Matb. İst.,Haziran 1989, Alan Yay, **"Düzenin Yabancılaşması - Batılaşma (İkinci Basım)"** içinde s. 177-235.
- **"Amerika ve De Gaulle"**,İst. 21 Mart 1966, Akşam Gaz. S. 2.
- **"Dolar Krizi AP'yi Doğu Bloku ile Yakın İlişkilere İtecektir"** İstanbul. 26.3.1968, Ant, Sayı 65 S. (?).
- **"Tıp Olağan Kongre Konuşması"**, Kasım 1968, TİP. Tarihi Cilt.3, M. A. Aybar, İst., Temmuz, 1988, BDS, Yay. İçinde s. 246 - 253.
- **"TİP'in Programı Değişmelidir"**, İstanbul, 12.1.1968, Ant. Sayı 98. S. (?).
- **"Düzenin Yabancılaşması"** İst. 1969. Ant Yay., Duran Ofset Basımevi, 162 s. İst. Haziran 1989, Alan Yay, s. 176.
- **"Yeni Dengede CHP'nin yeri"**, İst., 1.4.1969, Ant. Sayı 118. S.(?).
- **"Paşa'nın ve Amerika'nın Oyunları"** İst. 22.4.1969, Ant, Sayı 121, S. (?).
- **"Niçin Bu Feryat ve Küfür"**,İst.13.5.1969, Ant, Sayı 124, S (?).
- **"Amerika Hangi Tarafta?"**, İst. 27.5. 1969, Ant, Sayı, S. (?).
- **"CHP Kendisine Karşı mı ?"**İst.3.6.1969, Ant,Sayı,127,S. (?).
- **"Türk-İş İşçiyi Sokağa Dökemez"**, İst.17.6.1969, Ant, Sayı 129, S.(?).

- **"Stratejik Kördüğüm ve CHP"**, İst, 22.6.1969, Ant, Sayı 134, S. (?).
- **"Düzenin Yabancılaşması Üzerine"**, İst. 29.7.1969, Ant, Sayı 135, S, (?).
- **"Kayseri'deki Oyun ve Oyunlar"**, İst. 15.7.1969, Ant, Sayı 133, S. (?).
- **"Devlet ve Hükümet Birliğine Doğru"**,İst. 16.9.1969, Ant, Sayı 142, S. (?).
- **"Bayar, Anayasa ve Üniversite"**, İst., 30.9.1969. Ant, Sayı 144. S. (?).
- **"1970 Bütçesinin Reddi ve Demirel'in Geleceği"**, İst. Milliyet Gaz. Yıllığı 70 (15 Şubat 1970 Düşünenlerin Forumu, Yön, Ali Gevgilili, S. (?).
- **"4 Nisan 1970 Tarihli Görüşme"**
- **"Türkiye 'de Soldaki Bölünmeler"**, Çetin Yetkin Mayıs 1970 Toplum Yay. s. 74- 82,132, 192-193.
- **"1971 Türkiye'si ve Reformlar"**, İst. Milliyet Gaz. Yıllığı, Düşünenlerin Forumu, Yön. Ali Gevgilili, S. 210- 216.
- **"Türkiye'nin Gerçekleri ve Reformlar"**,İst.Milliyet Gaz. Yıllığı'71, Düşünenlerin Forumu,Yön, Ali Gevgilili, S.216- 223.
- **"Yeni Hükümet ve 1972 Türkiyesi"**, İst. Milliyet Gaz. Yıllığı, Düşünenlerin Forumu, Yön, Ali Gevgilili, S. 38- 42.
- **"İktisat İlkelerine Yeniden Bakış"**, İstanbul, 1972, Sermet Matb. 452 s.
- **"Cumhuriyet'in 50. Yılı (1)"**, İstanbul, 28.10.1973, Milliyet Gaz., Düşünenlerin Forumu, Yön, Ali Gevgilili, S. (?).
- **"Atatürkçülük ve Türk Toplumu (2)"**, İst. 4.11.1973, Milliyet Gaz., Düşünenlerin Forumu, Yön Ali Gevgilili, S. (?).

- "**Türkiye Şimdi Ne Yapmalı? (3)**", İstanbul, 12.11.1973. Milliyet Gaz. Düşünenlerin Forumu. Yön Ali Gevgilili, S. (?).
- **(Cumhuriyet'in İlk Elli Yılı Üzerine İdris Küçükömer - Cumhuriyet'in 50. Yılı - Atatürkçülük ve Türk Toplumu - Türkiye Şimdi Ne Yapmalı?)**, İst. 1987 İktisat Dergisi, İ.Ü. İkt. Fak. Mez. Cem. Yay. Sayı: 274.
- "**İdris Küçükömer 'in Anısına Armağan, Özel Sayı**" s.24- 34.
- "**Yaşamımdan Acı Dilimler, Harun Karadeniz**", (Önsöz) 2. Basım,Mart 1977 (3.Basım 1979) İst. May Yay. s. 5-15. (s.5-13).
- "**Asyagil Üretim Biçimi, Yeniden Üretim ve Toplum**", İst. Yaz 1977, Toplum ve Bilim, S (3-30).
- "**Özal Balıkla Denizaltıyı Birbirine Karıştırıyor**", Seyfettin Gürsel ile Görüşme, İst. 1-15 Haziran 1984, Sayı 3 Yeni Gündem s. 9-10.
- "**Türkiye'de Sol Liberal Olabilir mi ? - Program ilkeleri** " İst. 1-15 Temmuz 1984, Yeni Gündem, Sayı 5, Milsan Basın San. AŞ., S. 12-13.
- "**Gündemdeki, Platform Politiktir**" İstanbul, 16-31 Ekim 1984, Yeni Gündem, Sayı. 12 Milsan Basın San. AŞ. S. 20-31.
- "**Başbakan Parayı Anladı mı ? (1)**" İst. 3-15 Ocak 1985, Yeni Gündem, Sayı 13. Milsan Basın San. AŞ., S. 18-19.
- "**Başbakan Parayı Anlayabildi mi? (2)**" İst. 16- 31 Ocak 1985, Yeni Gündem,Sayı 14,Cumhuriyet Matb.ve Gaz. TAŞ. S. 28- 29.
- "**Liberal Değil, Sivil Toplum - Demokratik Misak;'a Gerçekler**", İst. 1-15 Mayıs Yeni Gündem, Sayı 21, Cumhuriyet Matb. Gaz. TAŞ. S. 18-19.
- "**Tarih ve Toplum**" İst., Ağustos 1987. Sayı: 44, s. 16-80, 1983. İletişim Yay.
- "**Sivil Toplum, Bürokrasi, Politika ve Aydınlar**", İst. Eylül 1987. İktisat Dergisi, İ.Ü. İkt. Fak. Mez, Cem. Yay. Sayı 274 (**İdris Küçükömer'in Anısma Armağan, Özel Sayı**), S. 35-39.

- **"SHP'nin Yeri ya da Temsil Ettiği Politik Miras (1)"** İstanbul, Eylül 1987, İkt. Dergisi İ.Ü. İkt. Fak. Mez. Cem. Yay., Sayı 274 (**İdris Küçükömer'in Anısına Armağan, Özel Sayı**), S, 40-44.
- **"Olanla Olmayanı, Bilmek - Celal Bayar, Devlet ve Anayasa Kavramı (2)"**, İst. Eylül 1987, İktisat Dergisi İÜ, İkt. Fak. Mez. Cem. Yay. Sayı 274, (İdris Küçükömer'in Anısına Armağan, Özel Sayı,) S. 44-49.
- **"Çağdaş Yanılgı ve Demirel - Solun Açmazı"**, İst. Eylül 1987, İktisat Dergisi, İ.Ü. İkt. Fak. Mez. Cem.Yay., Sayı 274, (İdri s Küçükömer'in Anısına, Özel Sayı). S. 50-52.
- **"Batılılaşmada Bürokrasinin Yeri Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi"**, İst., 28 Kasım 1983 Cilt 1 S. 248.
- **"Japonya Tarihi ve Ekonomik Şartları Farklı"** İst. Cumhuriyet, Siyaset 85, 19 Mayıs 1985, S. 72.

İDRİS KÜÇÜKÖMER ÜZERİNE YAZILANLAR KAYNAKÇASI

- **"Yalçın Küçük, Empresyonist Bir Tablo"** İst. Ant. 22 Temmuz, 1969, Sayı 134, S. 10-11
- Osman Ulagay, **"Düzenin Yabancılaşması Üzerine"**, İst. Temmuz1969, Aydınlık., S 9, s 218- 239.
- Hilmi Yavuz, **Küçükömer ve Bilim Felsefesi** İst. Yeni Ufuklar, S. 233, Şubat 1973. İst. Felsefe ve Ulusal Kültür, İçinde, Eylül 1975, Çağdaş Yay. s 118 -125.
- Nabi Avcı, Zaman Gazetesi
- Doğan Avcıoğlu, **" Milli Kurtuluş Tarihi"** (Önsöz), İst. 1974, Cilt 1 s 12-16.
- Can Yücel, **" İdrisin şu işi"**, (Şiir)
- Gösteri, **"Çok Bi Çocuk"**, İçinde
- Murat Belge, **"Özgün Düşünce Yine Kaybetti, Yeni Gündem"**, 12 - 18 Temmuz 1987, Sayı 71, İletişim Yay, s 56- 57.

- Ece Ayhan, "**Bir 'Uç Beyi' Olarak İdris Küçükömer**", İst., Gergedan, Ağustos 1987, S. 6, s 4.
- Sencer Divitçioğlu, "**İdris Küçükömer ya da Du puit mi, Deli Dumrul mu?**", İst. Eylül 1987, İktisat Dergisi, İ.Ü. İkt. Fak. Mez.Cem Yay., Sayı 274 (**İdris Küçükömer Anısına Armağan, Özel Sayı**), s. 3-4.
- Asaf Savaş Akat, "**İdris Küçükömer'in Mirası (1)**" İst., Eylül 1987, İktisat Dergisi. İÜ İkt. Fak. Mez. Cem. Yay. Sayı 274. (İdris Küçükömer' in Anısına Armağan, Özel Sayı), s. 5-9.
- "**İktisat Dergisi'nden Okurlarına**" İst. Eylül 1987, İktisat Dergisi, İ.Ü. İkt. Fak. Mez Cem. Yay. Sayı 274. (İdris Küçükömer'in Anısına Armağan, Özel Sayı).
- Sencer Divitçioğlu, "**İdris Küçükömer**", İst. Kasım 1991, Bağlam Yay. içinde, (**İdris Küçükömer ya da 'Paşa ' ve Bilim - İdris Küçükömer ya da Dupuit mi Deli Dumrul mu? - İdris Küçükömer ya da İbn Haldun Versus Locke**", s 91 110.
- Sefa Kaplan, "**Mohikanların Sonuncusu**", Nokta, İst 17 Temmuz 1988, Sayı 28.
- Asaf Savaş Akat, "**Bu Kadar Sivil Topluma, Bu Kadar Bağımsız Aydın...**" İst. Nokta.17 Temmuz 1988, Sayı 28 (Sefa Kaplan ile Yapılan röportaj)
- Taha Akyol, "**İdris Üniversiteden Nasıl Atıldı?**", İst. Nokta, 17 Temmuz 1988 Sayı 28.
- Sencer Divitçioğlu, **İdris Küçükömer ya da İbn Haldun Versus Locke**", İst. Toplum ve Bilim, Kış 1988 Sayı 40.
- Ahmet Güner Sayar, "**İdris Küçükömer Hocamıza Dair Düşünceler ve Hatıralar**", İst. Toplum ve Bilim, Bahar 1989 Sayı 45.
- Erdoğan Alkin, "**Hayek, Popper, Küçükömer**", Milliyet, 23 Ağustos 1988.
- Elçin Macari, "**Küçükömer'e İkinci Armağan**", 2000'e Doğru, İst, 6 Ağustos 1989, sayı 32.

- "**Kim İlerici, Kim Gerici**", Nokta, İst., 9 Temmuz 1989, Sayı 27.
- Sencer Divitçioğlu, "**Tekerleklerine Taş Kondu**", Nokta, İst. 9 Temmuz 1989, Sayı 27.
- Serdar Uzun, "**Halk Bir Sürü mü?**", İst, Saçak, Mart 1985, Sayı 14.
- Fethi Naci, "**'Münevver'den 'Entel'e**" İst. Yeni Düşün.
- Hüsamettin Çamoğlu, Müşir Kaya Canpolat, Yücel Yaman "**İdris Küçükömer-Bilmeyen Ne Bilsin O'nu, Bilenlere Selam Olsun, Düzenin Yabancılaşması**", İst. Alan Yay. Haziran 1989. s. 4- 6.
- "**İdris Küçükömer**". Ana Britanica İst., Cilt 14, s. 168 - 169.

İDRİS KÜÇÜKÖMER

1925 - 1987

İşte, Küçükömer'in yıllardır beklenen kitabı... "*Düzenin Yabancılaşması*"ndan sonra başlayan bilimsel serüvenin noktalandığı notlar. "*Demokrasi*" çok sık kullanılan bir kavram ama "*halk demokrasi istiyor mu?*"... "Demokrasi"ye açıkça karşı çıkan, "istemiyorum" diyen hiç yok,. Ama istenilen düzeyde "*demokratik hayata neden geçilemiyor?*" Bu durumda soru şu: "*Demokrasi*" ile "*insan*" arasında tarihi, sosyolojik, kültürel, biyolojik vb, bir engel mi var? Ya da "*Islamiyet demokrasi ile Bağdaşır mı?*"

"*Sivil toplum*"un Türkiye'deki kuramcısı İdris Küçükömer'in, bitip tükenmek bilmez araştırmalarla üzerine eğildiği, yukardaki sorulara cevap veren ilk bulguları, bu kitapta, ilk defa bir araya getirildi. Dostunun, düşmanının yıllardır yazılmasını beklediği "*yayınlanamamış kitap*", bu çalışma ile okurlara ulaştı.

"*Liberal Değil, Sivil Toplum*... Hem hakim, hem savcı, hem davacı, hem zabıta birbirine karışırsa açık fırsatlar doğar; bu, hırsızlığın karinesidir!" diyen Küçükömer, "elimde delil yok demek, fikrim yok, statükocuyum demektir"diyor... Delil yaratmak için gösterilecek çabanın, "*devr-i sabık*" yaratacağını anlatıyor... "Engram"dan, "İbni Rüşd"e, "merkeziyetçilik"ten "*sivil aralık*"a, "kuvvetler ayrılığı"na kadar "*sivil toplum*"u ve onun kavramlarını bu kitapta tanımlıyor.